

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 00223

PIONERN UN BOYER

John Mill

Permanent preservation of this book was made possible by

Dr. Carol Spafford

in honor of

all of the non-Jews who died in the Holocaust helping others to live

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

דזשאן מילל

פֿיאָנער און בויער

מעמואַרן

פאָרוואַרט פון פ. קורסקי

באַנד II

175 איסט-בראָדוויי, ניו-יאָרק

1949

JOHN MILL

PIONEERS
and
BUILDERS

Volume II

Published by
"DER WECKER"
175 East Broadway
New York 2, N. Y.

Futuro Press, 476 Broadway, New York 13, N. Y.

200

Printed in U. S. A.

צווייטער באנד

**פּיאָנערן
און בויער**

אינהאלט:

זייט

XI	פאַרוואָרט פון פראַנץ קורסקי
1	אין ווין. — דער ווינער אַנטיסעמיטיזם — די גרינדונג פון אויסלענדישן דער „בונד“ לעבט, דער „בונד“ וועט לעבן! די גרינדונג פון אויסלענדישן קאָמיטעט
6	די עוואָלוציע פון אויסלענדישן קאָמיטעט. — זיינע באַציאונגען צום צענטראַל-קאָמיטעט
10	טאַראַס. — דער צווייטער צוזאַמענפאַר פון בונד. — זעלדאַוו
15	די אידישע סטודענטן אין אויסלאַנד. — נייע צייטן, נייע לידער —
19	די רוסישע סאָציאַל-דעמאָקראַטן אין אויסלאַנד. — מחלוקת צווישן די „יונגע“ און די „אַלטע“. — די ראַלע פון „בונד“ אין דער מחלוקת —
25	ווי אַזוי עס איז אַרגאַניזירט געוואָרן דער „טראַנספּאָרט“. — בוכהאַלץ. — דער קאָמוניסטישער מאַניפעסט“. — דער „אידישער אַרבעטער“ דער-שיינט ווידער —
30	ציוניזם אָדער סאָציאַליזם? — זשיטלאַזסקי און דער „בונד“ —
35	בערלין. — די רוסישע און אידישע קאָלאָניעס. — טיפּן און כאַראַקטערן טאַראַס אין בערלין. — די אַנשטייאונג פון די „לעצטע גאַכריכטן“. —
42	גרינדונג פון בונדישן אַרכיוו —
47	דער טומל אַרום דעם „נאַציאָנאַליזם“ פון אויסלענדישן קאָמיטעט —
51	אין פאַר קיין קאָנוע —
57	דער דריטער צוזאַמענפאַר. — מאַקסיס קלעוואַנסקי. — שמאי וויסנבלום. —
61	רחמיאל וויינשטיין. — פינאַץ ראָזענטאַל —
66	די נאַציאָנאַלע פראַגע אויפן דריטן צוזאַמענפאַר —
68	דער וועג צוריק קיין בערלין —
71	אַ טור — האַללע, קאַרלסרווע, בערן —

74 דער פראָדאָקאָטאָר אַזעף — — — — —

80 די עוואָלוציע פון נאַציאָנאַלן געדאַנק — — — — —

86 דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליסטישער קאָנגרעס אין פּאַריז. — די דרייפּוס־געשיכטע. — געד און זשאָרעס. — די בונדישע דעלעגאַציע — — — — —

נח פּאַרטנאַי און זיין אַלזייטיקע השפּעה. — זאַסלאָוסקי. — לענין און זיינע פּריינט אין אויסלאַנד. — דער קאַמף קעגן דער „ראַבאָטשעיע דיעלאָ“. — דעם „בונדיס“ שטעלונג — — — — —

99 „איסקראַ“ קעמפּט פאַר העגעמאָניע — — — — —

104 „מאַקסימאַלע אומפּאַרשעמטיקייט“. — לענין בייזערט זיך — — — — —

107 די צעשיידונג. — מאַרטאַז און פּיינטלעכן לאַגער. — אַקימאָוו'ס רעדע — — — — —

113 דער גט מיט דער פּאַרטיי. — צוויי פּאַרטייען אין די ראַמען פון איין פּאַרטיי :

מענשעוויקעס און באַלשעוויקעס — — — — —

119 די אידישע „אומאָפּהענגיקע“ אַרבעטער־פּאַרטיי“. — מאַניאַ ווילבושעוויטש. טעראָריסטישע טענדענצן — — — — —

125 פּאַגראַמען און זעלבטשויץ. — מיר שטעלן צו געווער — — — — —

129 קאַרל קאָוסקי און די אידן־פּראָגע. — זיין פּריינטשאַפּט צום „בונד“ — — — — —

133 קראַקע. — דזיערוזשינסקי. — לודוויג קולטשיצקי. — סינאַי. — קובאַ פּירסטענבערג־האַנעצקי. — איגנאַץ דאַשינסקי — — — — —

143 אַ זעלבסטשטענדיקע אידישע סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פּאַרטיי אין גאַליציע — — — — —

148 דער רעוואָלוציאָנערער אויפקום — — — — —

156 אַמסטערדאַם. — דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליסטישער קאָנגרעס. — דער קאַמף פאַר אַרטאָדאָקסאַלן מאַרקסיזם — — — — —

160 דער אויסלענדישער קאַמיטעט אין דער ערשטער רוסישער רעוואָלוציע — — — — —

169 ווינאַקור און קאַיגען. — מעדעם און גראָסער — — — — —

173 ביי דער אַרבעט אין אויסלענדישן קאַמיטעט — — — — —

178 אַן אַרעם לעבן — — — — —

187 הענריק ערליך, אסתר ריסקינג, ליעסין — — — — —

190 דער פּראָדאָקאָטאָר „פּאַוועל פּאַלסקי“ — — — — —

197 אַ מאַדערנער צוזאַמענפּאַר. — דובנאָו און דער „בונד“. — מעדעם און די ציוניסטן — — — — —

201 אויפן וועג צו אייגיקייט — — — — —

206 די סטאַקהאַלמער באַשלוסן — — — — —

211

214	— — — — — זיך — ציוניסטן ביזערן זיך — וואָדעק. — לעמבערג.
220	— — — — — פון דער אַרבעט — די „לעגאליזירונג“
224	— — — — — בונדישע טרייד־יוניאָנס
227	— — — — — דער חורבן גאָך דער מפלה
230	— — — — — די פוילישע סאַציאַליסטישע פּאַרטיי (ס.פ.פ.) שפּאַלט זיך
234	— — — — — דער „בונד“ בלייבט גאַנץ
239	— — — — — ערב דער ערשטער וועלט־מלחמה
242	— — — — — פוילישער אַנטיסעמיטיזם, רוסישער „אַטעמיטיזם“
248	— — — — — די פוילישע סאַציאַליסטן אויף אַ פּאַלשן וועג
254	— — — — — זשאַרעס דערמאַרדעט
257	— — — — — געצוואונגענער אויפהאַלט אין ווישי
261	— — — — — זשענעווע אין דער צייט פון מלחמה
265	— — — — — דער קריזיס אין צווייטן אינטערנאַציאָנאַל. — צימערוואַלד. — אינטערנאַציאָנאַליזם.
269	— — — — — פּאַלשע באַשולדיקונגען
272	— — — — — אין דער איבערגאַנג־צייט
275	— — — — — „דער גורל דרייט זיך ווי אַ ראָד“... איך פאַר קיין אַמעריקע. — אַ ירושה
280	— — — — — עפילאָג
285	— — — — — זוכצעטל פון געמען

פּאָטאַנראַפֿיעס :

זײַט

289	וולאָדימיר מעדעם	
289	מאַרק ליבער	
290	בראַניסלאָוו גראַסער	
290	ר. אַבראַמאָוויטש (פּאָטגראַפֿירט אין 1903)	
291	פּאָוועל אַקסעלראָד	
292	געאַרגי פּלעכאַנאָוו	
292	וועראַ זאַסוליטש	
293	עדואַרד בערנשטיין	
294	קאַרל קאַוטסקי	
295	סאַראַ קאַסוואַן	
295	מאַרקוס קאַסוואַן	
295	ד.ר. ק. איינאַייגלער	
295	סינאַי	
296	פּראָפ. ליבמאַן הערש	
	אַלבערט לוריע, אַנאַ און פּאָוועל ראָזענטאַל, טאַראַס (פּאָטגראַפֿירט 1906	
296	אין בערן בשעת דער 7טער קאָנפּערענץ)	
297	אסתר ריסקינד, זאַקהיים (אומגעקומען אין ביאַליסטאָק)	
297	פּראָניאַ גראַבעלסקאַ	
298	ב. וולאָדעק	
299	הענריק ערליך	
299	וויקטאָר אַלטער	
299	דזשאַן מילל און זיין פּרוי אויף דער עלטער	

פ א ר ו ו א ר ט

דער צווייטער באַנד „פּיאַנערן און בויער“ נעמט אַרום די יאָרן 1898 ביז 1917. דער מחבר שילדערט אונדז אין דעם באַנד דעם געוואַלטיקן פּאַרנעם פּון דער באַוועגונג ערב דעם שטורעם־יאָר 1905, דעם באַרג־אַראָפּ פּון דער באַוועגונג אין די יאָרן 1908 ביז 1911 און די פּאַרשטאַרקונג פּון דער באַוועגונג, וואָס הויבט זיך אָן אין 1912 און דערגייט ביז צום אויסברוך פּון דער ערשטער וועלט־מלחמה, אויגוסט 1914.

האַלב־פּאַרגעסענע איבערלעבונגען פּרישן זיך אויף אין אונדזער זכרון ביים לייענען דאָס בוך. מיר לעבן איבער פּון דאָסניי די פּרייד פּון מאַנכע דערגרייכונגען, דעם ווייטיק פּון מאַנכן דורכפּאַל. ביי אונדז פּון עלטערן דור וואַלט דער גרעסטער טריאומף פּון דער סאַציאַליסטי־שער באַוועגונג ניט געקאנט איינשטילן דעם ווייטיק וועגן די לעבנס, וואָס דער קאַמף האָט געקאסט. וויפּיל וואונדערבאַרע לעבנס זיינען אין אונדזערע רייען פּאַרשניטן געוואָרן אין ערשטן אויפּבלי פּון זייער יוגנט! צווישן די שורות פּון מאַנכן בלאַט באַווייזן זיך אונדז אויף אַ רגע אומפּאַרגעסלעכע געשטאַלטן, וואָס האָבן שענער און ליכטיקער געמאַכט אונדזער לעבן און פּון אונדז אויף אייביק אַוועק . . . פּון בלאַט צו בלאַט פּאַרשטאַרקט זיך דאָס געפּיל פּון דאַנקבאַרקייט צום מחבר, וואָס האָט פּאַראַייביקט אין זיינע זכרונות אַ לעגענדאַרע באַוועגונג, וועלכע איז פּאַר דריי דורות סאַציאַליסטישע קעמפּער געווען דער זין און דער אינהאַלט פּון זייער לעבן.

* * *

מיר לעבן איבער, ביים לייענען, צווישען אַנדערעס, די לעגאַליזיר־רונג פּון דער בונדישער פרעסע און פּון די בונדישע ביכער־פּאַרלאַנג, סוף 1905, ווי איינע פּון די דערגרייכונגען פּון „קאָנסטיטוציאַנעלן“ רעזשים, און די לעגאַליזירונג פּון דער פּראָפּעסיאָנעלער באַוועגונג—

פ א ר ו ו א ר ט

בשעת די פארטיי גופא בלייבט ווייטער פונקט אזוי אומלעגאל, ווי דער דער „קאנסטיטוציע“. די טוערס פון דער פארטיי, וואס האבן זיך אין די פריערדיקע יארן געהאט גרינטלעך באקאנט מיט די צארישע טורמעס און מיט די קאטארזשנע קאזעמאטן און פארשי-קונגסערטער אין סיביר, ווערן ווייטער ארעסטירט, זיי קומען אבער, אמת, אפ מיט לייכטערע שטרעפן: ארויסקונגען אין אויסלאנד אנשטאט, ווי פריער, פארשיקונגען אין סיביר.

די ארעסטן פון די טוערס פון דער ארבעטער-באוועגונג און די רדיפות קעגן די ארבעטער-ארגאניזאציעס שטייען אין א שרייענדיקער סתירה צו דער פרייהייט פון דער ארבעטער פרעסע. הגם גערודפט דורך קאנפסקאציעס, געלט-שטרעפן און פראצעסן, איז די פרעסע פארט אין א גאנץ גרויסער מאס פריי. די בונדישע טעג-לעכע צייטונג (צוערשט „וועקער“, שפעטער „פאלקסצייטונג“, צו-לעצט „האפונג“) גייט ארויס אין ווילנע פון דעצעמבער 1905 ביז הערבסט 1907 לעגאל און פארשפרייט זיך אפן איבער גאנץ רוס-לאנד. די רעדאקציע גופא פירט אבער אן אומלעגאלע עקזיסטענץ; אירע זיצונגען האלט זי אפ געהיים אויף פרעמדע קווארטירן און אייניקע פון אירע מיטארבעטער לעבן אויף פאלשע נעמען.

די רעדאקציע פון בונדישן רוסישן זשורנאל („נאשע סלאווא“), שפעטער „נאשא טריבונא“ ציט זיך ארויס פון דער טומלדיקער ווילנע און באזעצט זיך שטרענג קאנספיראטיוו אין קאוונע. די מאנוסקריפטן ווערן געבראכט אין ווילנע לויט אלע כללים פון דער אלטער קאנ-ספיראציע, אבער דער זשורנאל, וואס דרוקט די מאנוסקריפטן, גייט ארויס לעגאל און ווערט אן שטערונגען פארשפרייט.

* * *

דער מחבר פירט אונדז אריין אין אויסקריסטאליזירונגס-פרא-צעס פון דער בונדישער גייסטיקער פיזיאנאמיע. ער באנוגט זיך אבער ניט דערמיט און ווייזט אונדז אויך די עטאפן, וואס די רוס-לענדער סאציאל-דעמ. פארטיי און אויך די פוילישע סאציאליסטישע פארטיי האבן דורכגעמאכט אין זייער היסטארישער אנטוויקלונג. ער גיט אונדז אייניקע ידיעות וועגן דעם צווייטן בונדישן צו-

פ א ר ו א ר ט

זאמענפאר (קאוונע, סעפטעמבער 1898), וואס איז צונויפגערופן גע-
ווארן צוויי חדשים נאך דעם מורא'דיקן חורבן, וועלכן דער בונד
האט געליטן פון די מאסן-ארעסטן סוף יולי 1898. ער גיט אונדז
א באריכט וועגן דעם דריטן צוזאמענפאר (קאוונע, סוף דעצעמבער
1899), צו וועלכן ער איז געקומען אומלעגאל פון בערלין אלס דע-
לעגאט פון אויסלענדישן קאמיטעט, און גיט אונדז איבער זיינע איינ-
דרוקן פון פינפטן, זעקסטן און זיבעטן צוזאמענפאר, וועלכע זיינען
אפגעהאלטן געווארן אין אויסלאנד.

נעמענדיק אין אכט די באזונדערס וויכטיקע ראָלע, וואָס די
צוזאמענפארן האָבן געשפילט אין לעבן פון „בונד“, האַלטן מיר פאַר
נויטיק זיך אויף דעם דאָ אָפּצושטעלן. מיר גלויבן אויך, אַז עס
וועט אפשר ניט איבעריק זיין זיך דאָ צו טיילן מיט אייניקע זכרונות
וועגן 5טן צוזאמענפאר, דעם ערשטן, וואָס איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן
אין אויסלאַנד, צו וועלכן דער שרייבער פון די שורות איז געקומען
ווי איינער פון די דעלעגאַטן פון רוסלאַנד.

עס מוז דערמאָנט ווערן, אַז די ערשטע פיר בונדישע צוזאַמענ-
פאַרן זיינען אָפּגעהאַלטן געוואָרן געהיים אין רוסלאַנד און דורכ-
געפירט געוואָרן בשלום אָן אַרעסטן (1897 אין ווילנע, 1898 און
1899 אין קאוונע, 1901 אין ביאַליסטאָק). אויך דער 5טער צו-
זאַמענפאַר (יוני 1903) האָט געזאַלט אָפּגעהאַלטן ווערן אין רוסלאַנד.
צו דעם צוועק זיינען שוין איינגעארדנט געווען אין בערדיטשעוו און
אין דווינסק פּאַסנדיקע קוואַרטירן און אָנגעמערקט געווען, ווי ווייט
איך געדענק, אויך אַ קוואַרטיר אין וויטעבסק. אין לעצטן מאָמענט
האָט דער צ. ק. געדאַרפט אויסקלייבן איינע פון די אנגעמערקטע
שטעט.

די קוואַרטיר אין בערדיטשעוו האָט געהאַט איינגעאַרדנט יונה
קאַיגען, וועלכער האָט נאָך זיין צוריקקומען פון סיביר (סוף 1901)
אַ געוויסע צייט געלעבט אין גראַדנע און נאכדעם זיך באַזעצט לעגאַל
אין בערדיטשעוו. לויט זיין „אַמט“ איז יונה געווען אַן „אַגענט“ פון
צ. ק. און זיין אויפגאַבע איז געווען צו העלפן אין דער אַרבעט די,
צו יענער צייט נאָך פאַרהעלטניסמעסיק יונגע, בונדישע אַראַגניזאַציעס

פ א ר ו ו א ר ט

אי דרום-רוסלאנד (אלס מיטגליד פון צ. ק. איז ער קאָאָפּטירט גע-
וואָרן ערשט אין נאָוועמבער 1908). אויף יונה'ן, אויף זיין פּראַק-
טישקייט און גראַדן שכל, האָט מען זיך געמעגט רואיק פאַרלאָזן.
פונדעסטוועגן האָט אַ פיר-פינף וואָכן פאַרן באַשטימטן טערמין פון
צוזאַמענפאַר דער שרייבער פון די שורות, אויף אַ באַראַטונג ביים צ.ק.
אין וואַרשע, באַקומען דעם אויפּטראַג זיך צו באַקאָנען מיט דער
בערדיטשעווער קוואַרטיר, מיט די גאַסן אַרום דעם הויז, מיטן הויף
א.ד. גל.

דאָס הויז, אַרום וועלכן איך האָב צוויי טעג שפּעטער אַרומשפּאַ-
צירט מיט יונה'ן, איז מיר זייער געפּעלן. עס איז געשטאַנען אויפן
ראַג פון צוויי טומלדיקע גאַסן, געמויערט, צוויי עטאַזשן מיט בוי-
דעם-שטיבלעך. אונטן — אין פּראַנט פון ביידע גאַסן — קראַמען,
אַ שענק, ווידער קראַמען און קאַנטאַרן. אויפן צווייטן עטאַזש —
קוואַרטירן און קוואַרטירלעך, אַ געזושום און אַ לייכטע קלאַפּעריי פון
מאַשינען (אַ שטאַרקערע קלאַפּעריי וואַלט אין דעם פּאַל אפשר בע-
סער געווען . . .) אין הויף ביישטיבלעך, שפייכלערס און שטאַלן;
איין עק הויף אַרומגעצאַמט און פאַרנומען מיט פּערד, וועגענער, בוידן
און בריטשקעס. און פון הויף אין גאַס אַרויס און פון גאַס אין הויף
אַריין (3 אָדער 4 דורכגענג!) ציען זיך גרופּקעס אידן און אידענעס,
פאַרטאַן אין מסחר — אַ הונדערט-פּראָצענטיק אידישער עולם. אַזעלכע
הויפן זיינען געווען אויך אין וואַרשע, אויף נאַלעווקעס, גרעסערע,
די הייזער העכערע, די קראַמען רייכערע, אָבער דער טומל איז דאָרטן
ניט געווען צו דערטראַגן. בערדיטשעווע האָט אומזיסט געהאַט אויף
דער וועלט אַ שלעכטן נאַמען. דער עולם, וואָס איך האָב אבסער-
וירט (ניט צום ערשטן מאָל אין בערדיטשעווע), איז מיר געווען זייער
סימפּאַטיש. און אפשר האָט אַ טייל פון דער סימפּאַטיע דאָס מאָל
געדאַרפט געשטעלט ווערן אויפן חשבון פון מיין גרויסער צופּרידנ-
קייט מיט יונה'ס אויסוואַל . . .

ווען איך האָב נאָך מיין צוריקקומען אין וואַרשע איבערגעגעבן
נחין מינע בערדיטשעווער איינדרוקן, האָט ער, ווי זיין שטייגער איז
געווען, מיך זייער אויפּמערקזאַם און געדולדיק אויסגעהערט און צום

פ א ר ו א ר ט

סוף מיט א שטילן שמייכל באמערקט, אז דאס אַלץ, וואָס איך האָב דערציילט, וועט מען דאַרפן האָבן אין זיינען צום זעקסטן צוזאַמען-פאַר . . . צום פינפטן וועט מען זיך הליידער מוזן לאָזן אין וועג קיין צוריק אין דער שיינער שווייץ. אָבער דורכאויס ניט ווייל דער אויסלענדישער קאָמיטעט האָט עס די גאַנצע צייט אַזוי שטורעמדיק געפּאָדערט, נאָר ווייל די אַרגומענטן, וואָס ער שטעלט אַרויס, זיינען זייער איבערציגנד.

דעם פּאַרשלאג אָפּצוהאַלטן דעם פינפטן צוזאַמענפאַר אין אויס-לאַנד האָט אַרקאַדי קרעמער אין אַן אויספירלעכן בריוו פון לאַנדאָן מאַטיווירט, ווי ווייט איך געדענק, אויף אַזאַ אופן: ס'איז טאַקע אמת, אַז אַלע ביזיאַצטיקע צוזאַמענפאַרן זיינען דורכגעפירט געוואָרן אין רוסלאַנד גופא בשלום. וואָס פאַר אַ זין האָט עס אָבער זיך ווייטער שפּילן מיט פייער, ווען מען קאָן עס אויסמיידן? אויפן פּערטן צו-זאַמענפאַר, אין אַפּריל 1901 אין ביאַליסטאָק, זיינען געווען 24 דע-לעגאַטן! אין די צוויי יאָר, וואָס זיינען זייט דעם אַוועק, איז אונזער באַוועגונג זייער אויסגעוואַקסן. אויב עס זיינען דאָ ביי אונז אַזעלכע, וואָס פּראַיעקטירן אַן אנטשפרעכענד גרעסערע צאָל דעלעגאַטן, דאַרף מען זיי וואָס גיכער אַרײַנגעבן אין אַ דול-הויז. אָבער אויך ווען די צאָל דעלעגאַטן זאָל בלייבן ווי אין ביאַליסטאָק און אפילו פאַרקלענערט ווערן, מוז דאָך אָבער די צאָל מענטשן, וואָס וועלן אַרײַנגעצויגן ווערן אין די צוגרייטונגען צום צוזאַמענפאַר, זיך איצט באַדייטנדיק פאַרגרעסערן, און דורך דעם ווערט אויך גרעסער די סכּנה.

אין צווייטן טייל פון זיין בריוו האָט אַרקאַדי קורץ דערמאָנט דעם טרויעריקן גורל פון דער רוסלענדער סאַציאַל דעמאָקראַטישער פאַר-טיי קאַנפּערענץ, וואָס איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן ביי אַ קליינער צאָל דעלעגאַטן אין מערץ 1902 אין ביאַליסטאָק. איך וועל וועגן יענער קאַנפּערענץ איבערגעבן לויטן זכרון בלויז דאָס, וואָס האָט געמוזט פאַרשטאַרקן די אַרגומענטאַציע פון אויסלענדישן קאָמיטעט אָפּצו-האַלטן דעם פינפטן צוזאַמענפאַר אין אויסלאַנד. אַרקאַדי האָט וועגן יענעם דורכפאַל זיך געקאַנט אין זיין בריוו באַנוגענען מיט איין איינ-

פ א ר ו ו א ר ט

ציקער שורה, וואָרים אַלץ וואָס עס האָט דעמאָלט פאַסירט, איז נאָך געווען ברענענדיק פריש אין זכרון.

פראַיעקטירט איז לכתחילה געווען צונויפצורופן דעם 2טן צוואַג־מענפאַר פון דער רוסלענדער סאַציאַל דעמאָקראַטישער פאַרטיי (ר.ס.ד.א.פ.). פונקט ווי עס האָט אין 1898 דער ערשטער צ. ק. פון „בונד“ (קרעמער, קאסאווסקי, מוטניק) מיט דער צושטימונג פון די גרעסערע רוסישע סאַציאַל דעמאָקראַטישע קאָמיטעטן אָרגאַניזירט אין מינסק דעם גרינדונגס־צוואַמענפאַר פון דער ר.ס.ד.א.פ., האָט אָנהויב 1902 דער נייער בונדישער צ. ק. * מיט דער צושטימונג פון דער גרעסטער צאָל רוסישע ס״ד קאָמיטעטן געפרואווט צונויפ־רופן אין ביאַליסטאָק דעם 2טן צוואַמענפאַר פון דער ר.ס.ד.א.פ. אזוי אָבער ווי די צאָל דעלעגאַטן, וואָס איז געקומען קיין ביאַליסטאָק צום באַשטימטן טערמין, איז געווען זייער קליין (אַרום 10). האָבן די דעלעגאַטן באַשלאָסן אָפצוהאַלטן בלויז אַ קאַנפערענץ וועגן אייניקע אַקטועלע פראַגן און פאַרזעצן די באַמיאונגען וועגן 2טן צוואַמענפאַר.

דער בונדישער צ. ק. האָט צום פראַיעקטירטן צוואַמענפאַר גע־האַט ספּעציעל געדונגען און אויסמעבלירט אַ פאַסנדיקע קוואַרטיר. די באַלעבאַטישקייט אין דער קוואַרטיר האָט געפירט אַ יונג פאַר פאַלק (אַלטער עפּשטיין און זיין פאַרשטאַרבענע פרוי), ביידע — פאַסנדע מענטשן און געניט אין קאַנספיראַטיווער אַרבעט. די קאַנפערענץ האָט רואיק געאַרבעט און דערפירט אירע זיצונגען ביז צום סוף. די דעלעגאַטן האָבן די גאַנצע צייט, טאָג און נאַכט, פאַרבראַכט אין דער צוגעגרייטער קוואַרטיר, דאָרטן אויך געשלאָפן און געגעסן. אָבער נאָך דער קאַנפערענץ, ווען די דעלעגאַטן זיינען זיך פאַנאַג־דערגעפאַרן, זיינען זיי איינציקווייז אַרעסטירט געוואָרן — מאַנכע פאַרנדיק אין דער באַז, אייניקע ביים אַנקומען וואוהין זיי זיינען גע־פאַרן, איינער גלייך ווי ער האָט זיך באַוויזן אויפן ביאַליסטאָקער וואַקאַזאַל. פיאַדאָר דאָן, דעלעגאַט פון דער „איסקראַ“, איז אַרעסטירט

* ער איז באַשטאַנען צו יענער צייט, ווי ווייט איך ווייס, בלויז פון פיר מיטגלידער : נח, פאַוועל ראַזנטאַל, דושקאַן און זעלדאָון.

פ א ר ו א ר ט

געוואָרן אויפן וואַקזאַל אין יאַראַסלאָוול, זעלדאָוו און ראַדטשענקא
ביים אַנקומען אין פעטערבורג, א. קאַגאַן נאָכן אַנקומען אין יעלי-
סאַוועטגראַד, מישעל קאַגאַן אויפן ביאַליסטאַקער וואַקזאַל. באַלד
נאָכדעם זיינען אַרעסטירט געוואָרן אין ביאַליסטאַק גופא פאַוועל און
אַנאָ ראָזנשטאַל. געראַטעוועט, ווי דורך אַ נס, האָבן זיך בלויז אַרקאַדי
און נח. שפעטער האָט מען זיך דערוואוסט, אַז די אַכראַנע איז אינ-
פאַרמירט געוואָרן וועגן דער קאַנפערענץ דורך איר אַז אַגענט, אַ
פראַוואַקאַטאָר, וואָס האָט געאַרבעט אין דער פעטערסבורגער אַרגאַ-
ניזאַציע און געהאַט זיך אפילו דערוואוסט, אַז די קאַנפערענץ דאַרף
פאַרקומען אין ביאַליסטאַק. די אַכראַנע האָט, פאַרשטייט זיך, גלייך
געשיקט אַהין אַ באַנדע געניטע שפּיאַנען. אַרויסגעפינען די קוואַר-
טיר, וואו די קאַנפערענץ קומט פאַר, איז זיי ניט געלונגען. אַבער שאַרף
צוקוקנדיק זיך צו די פאַסאַזשירן, וואָס זיינען אַפגעפאַרן פון ביאַ-
ליסטאַקער וואַקזאַל, האָבן זיי אַרויסגעפונען צווישן זיי, וועמען זיי
האָבן געזוכט. און דאָס איז פאַר אַ שפּיקישער אויג ניט שווער
געוועזן, וואָרים די דעלעגאַטן זיינען געווען טוערס, וואָס זיינען שוין
געווען אַרעסטירט, מאַנכע שוין צוריקגעקומענע פון פאַרשיקונג,
און זייערע פאַטאַגראַפיעס האָבן זיך געפונען אין די אַלבאָמען פון
דער אַכראַנע.

עס מוז דערצו באַמערקט ווערן, אַז די צאָל אומלעגאַלע טוערס
אין דער סאַציאַל דעמאָקראַטישער באַוועגונג מיט אַ העכערן סטאַזש
איז ביז 1902 נאָך ניט געווען איבעריק גרויס. סטודענטן און שילער
אין קרייזלעך, אַרבעטער פון דער מאַסע אַריינגעצויגענע אין דער
באַוועגונג, זיינען שוין געווען אין די טויזנטער. אַבער אַנפירנדיקע
עלעמענטן (און נאָר אַזעלכע האָבן געקאַנט קומען אין באַטראַכט
אַלס דעלעגאַטן צו אַ פאַרטיי-קאַנפערענץ) האָבן צו יענער צייט אין
דער סאַצ. דעמ. באַוועגונג געקאַנט זיין אין גאַנץ רוסלאַנד ניט מער
ווי אַ 200. צו אַזאָ אויספיר זיינען געקומען אייניקע, וואָס האָבן
געהאַט נאָך דער מערץ-רעוואָלוציע 1917 צוטריט צו די אַרכיוון
פון דער אַכראַנע. אַבער שוין אין פאַרלויף פון 1902 און ווייטער
איז די צאָל טוערס, אַן אַ גוזמא, פון טאַג צו טאַג געוואקסן, ביז זי
איז אין 1905 דערגאַנגען אין די טויזנטער.

פ א ר ו ז א ר ט

* * *

אין דער געשילדעטער לאַגע האָט אונדזער צ. ק. נאָך אַ לאַנגן
ישׁובֿ הֶדעֶת, ווי שׁוין דערמאָנט, באַשלאָסן אָפּצוהאַלטן דעם צװאַר־
מענפּאַר אין אויסלאַנד — דאָס ערשטע מאָל אין דער געשיכטע פֿון
„בונד“. באַלד נאָכדעם ווי דער באַשלוס איז איבערגעגעבן געוואָרן
צו די קאָמיטעטן אויף די ערטער, איז מיר אויסגעקומען צו זיין אין
ביאָליסטאָק, גראָדנע, ווילנע און דױניסק, און פֿאַרן אָפּפֿאַרן צום
צוזאַמענפֿאַר — אין אָדעס, קישינעוו און בערדיטשעוו, און איד
געדענק זייער גוט, וואָס פֿאַר אַן עגמת נפש דער באַשלוס האָט
אַרויסגערופֿן ביי אַ גרויסן טייל דעלעגאַטן. עס איז געווען אונדזער
שטאַלץ, וואָס אונדזער פרעסע דרוקן מיר אין אייגענע געהימע דרו־
קערייען און וואָס דער „בונד“ האָט שׁוין אָפּגעהאַלטן פֿיר צוזאַמענפֿאַרן
און פֿינף קאָנפֿערענצן אין רוסלאַנד גופּא (די פינפטע קאָנפֿערענץ —
אין בערדיטשעוו אין אויגוסט 1902). מיר האָבן געוואוסט, אַז ביי
אַלע אנדערע רעוואָלוציאָנערע אַרגאַניזאַציעס אין רוסלאַנד און פּוילן
רופּט דאָס אַרויס באַוואַנדערונג. און מיט אַמאָל ברעכן די טראַדיציע!
מיר האָבן געפֿילט ווי אין דעם פעסטן געוועב פֿון אונדזער געשיכטע
וואַלט זיך עפעס וואָס געגעבן אַ ריס . . . און זאָל מען ניט אַוועקמאַכן
מיט דער זאַגט דעם עלעמענט פֿון פרעסטיזש אין לעבן פֿון אַ יונגער
רעוואָלוציאָנערער אַרגאַניזאַציע! ווער עס פֿאַרשטייט דאָס ניט,
איז קיינמאָל ניט יונג געווען, און מיר זיינען דעמאָלט אַלע געווען
יונג.

קיינער האָט ניט געלייקנט, אַז ס'איז דאָ אַ גאַנץשטאַרקע לאַגיק
אין דעם באַשלוס, דאָס האָט אָבער דעם עגמת נפש ניט פֿאַרמינערט.
דערביי האָט זיך נאָך אַרויסגעוויזן, אַז מערערע דעלעגאַטן האָבן אַ
ספּעציעלן מאַטיוו קעגן אויסלאַנד. דאָס דאַרף פֿאַרציכנט ווערן,
און דאָס פֿאַרמינערט דורכאויס ניט די געוואַלטיקע באַדייטונג, וואָס
דער אויסלענדישער קאָמיטעט האָט געהאַט אין לעבן פֿון „בונד“.
אַט וועגן וואָס עס האָט זיך געהאַנדלט:

די צוויי וויכטיקסטע פּונקטן, וואָס זיינען געשטאַנען אין סדר-
היום פֿון צוזאַמענפֿאַר, זיינען געווען: 1) די נאַציאָנאַלע פֿראַגראַם

פ א ר ו ו א ר ט

פון „בונד“ (מעגלעך, אָ דער פונקט איז אָפֿיציעל אָנגערופן געוואָרן עטוואָס אַנדערש; געהאַנדלט האָט עס זיך יעדנפאַלס וועגן דער נאַציאָנאַלער פּראָגראַם. — איך האָב ניט אונטער דער האַנט די נוי־טיקע מאַטעריאַלן); (2) דער אָרט, וואָס דער „בונד“ דאַרף פאַרנעמען אין דער ר.ס.ד.א.פ. — ביי דער גרעסטער אנערקענונג פון דער אַרבעט פון אויסלענדישן קאָמיטעט האָבן מערערע דעלעגאַטן גע־האַלטן, אַז אין זיין פּאָלעמיק קעגן דער „איסקראַ“ אַרום דער נאַ־ציאָנאַלער פּראָגע טרייבט ער אַביסל איבער די מאָס און אַז די העפֿ־טיקייט פון דער פּאָלעמיק קאָן פאַרשאַרפֿן די קעגנזייטיקע באַציאָנונגען. אַזאַ שטימונג איז געווען, ווי ווייט איך געדענק, כמעט ביי אַלע דעלעגאַטן פון דרום־רוסלאַנד, און זיי האָט באַאומרואַיקט דער אומ־שטאַנד, וואָס אויף אַ צוזאַמענפאַר אין אויסלאַנד וועט דער אויס־לענדישער קאָמיטעט* האָבן אַ גרעסערן איינפלוס, ווי זיין אַ דע־לעגאַט וואָלט געקאָנט האָבן אויף אַ צוזאַמענפאַר אין רוסלאַנד. לויט די סטאַטוטן האָבן אַלע מיטגלידער פון אויסלענדישן קאָמיטעט גע־האַט דאָס רעכט זיך צו באַטייליקן אין אַ צוזאַמענפאַר (בנוגע שטימ־רעכט פלעגט יעדעס מאָל זיין אַ ספעציעלער באַשלוס); קיין רוסלאַנד וואָלט דער אויסלענדישער קאָמיטעט געשיקט בלויז איין דעלעגאַט; צום פּערטן צוזאַמענפאַר האָט ער אין גאַנצן קיין דעלעגאַט ניט געשיקט.

די שאַרפֿקייט פון דער קעגנזייטיקער פּאָלעמיק אויף די שפּאַלטן פון די אויסלענדישע אויסגאַבן איז געווען אַ ספעציפישער פּראָ־דוקט פון דער אַטמאָספּערע, וואָס האָט געהערשט אין אויסלאַנד ביי אַלע פּאַרטייען, גרופּעס און ריכטונגען; זי איז אגב געווען אַן אַלטע טראַ־דיציע אין די עמגראַנטישע אויסגאַבעס. אפילו אַזאַ גרויסע פיגור ווי פּלעכאַנאָו פּלעגט אין זיין אַ פּאָלעמיק אָפּטמאַל דערגיין צו פשוט'ע זידלעריי. אין דער הינזיכט איז קיין גרונט ניט געווען; אומצופרידן צו זיין מיט די אויסגאַבעס פון אויסלענדישן קאָמיטעט.

(*ער איז באַשטאַנען צו יענער צייט פון אַרקאַדי קרעמער, קאַסאַווסקי, דזשאַן מילל, קאַפּעלזאָן און מוטניק; מעדעס איז קאָ־אָפּטירט געוואָרן שפּעטער.

פארווארט

אבער אין רוסלאנד, וואו די דעלעגאטן זיינען געשטאנען ביי דער ארבעט, האט בכלל געהערשט א גאנץ אנדער אטמאספערע. די אנהענגער פון „איסקרא“ אין ראיאן פון „בונד“ האבן צו יענער צייט מיט אידישע ארבעטער כמעט קיין פארבינדונג ניט געהאט. זייער ארבעט אין אונדזער ראיאן הויבט זיך אן ערשט סוף 1903, נאכדעם ווי דער „בונד“ האט זיך צעשיידט מיט דער ר.ס.ד.א.פ. אגב די אפיציעלע באפולמעכטיקטע פון „איסקרא“ אין אונזערע גרעסערע פונקטן זיינען געווען אונזערע אלטע גוטע פריינט — לעאן גאלדמאן, איינער פון די גרינדער פון „בונד“, שפעטער א פאנאטישער קעגנער פון בונדישן „נאציאנאליזם“ (דאס איז ביי זיי אלעמען געווען אן אמת'ער פסיכאָז); דער ווילנער אראָן סאַלץ; גאַדלעווסקי — אַ שול-חבר פון נחץ אין ווילנער לערער-אינסטיטוט; סערגעיי צעדערבוים, מאַרטאָוויס אַ אינגערער ברודער — אַלץ גוטע פריינט, מיט אינטימע פעדים פאַרבונדן מיט אונדזערע ווילנער עלטערע חברים. די דעמאָ-גאָגישע פאַלעמיק פון דער „איסקרא“ קעגן „בונד“ איז מאַכע פון זיי גאַרניט געווען אַזוי צום האַרצן.

דער ערשטער, וואָס איז אַוועק סוף 1903 פון שטאָט צו שטאָט מיט אַ סעריע רעפּעראַטן און מיט אַן אמת'ער דעמאָגאָגישער העצע קעגן „בונד“, איז געווען ברוך סטאַלפּנער — מיט דריי יאָר פריער אַ בונדיסט, נאָך פריער אַ חובב ציון, און מיט זעקס יאָר שפעטער אַ רעליגיעזער סאַציאַליסט. און דער אומזיניקסטער אַרטיקל, וואָס איז אין יענער צייט געדרוקט געוואָרן קעגן „בונד“ (אין זשורנאַל „זאָ-ריאַ“, וואָס האָט געהאַט אַ געמיינזאַמע רעדאַקציע מיט דער „איסקראַ“), שטאַמט אויך פון אַ געוועזענעם בונדיסט, פון אַ געוויסן דאָוידנאָן (פּסעווד. ק. ק.), דאָוידנאָן שרייבט, אַז די נאַציאָנאַל-קולטורעלע אַוטאָנאָמיע, וואָס דער „בונד“ פאַדערט, איז בכלל אַן אומזין, ווארים קולטור פאַר די אידישע מאַסן אין רוסלאַנד קאָן זיין נאָר רוסישע קולטור.

* * *

מיר מוזן זיך אבער אומקערן צום פינפטן צוזאַמענפאַר.
ווען די דעלעגאטן זיינען זיך צונויפגעפאַרן אין צוריק (אגב

פ א ר ו ו א ר ט

איבע פון די צוריקער יאָווקעס וואָס מיר האָבן געהאַט, איז געווען צו אַ סטודענט „דימענט“, אַ חבר פון ריגע; דאָס איז געווען דער שפּע־טערדיקער אַבראַמאָוויטש), איז ביי אונז פאַרגעקומען אַ פּריוואַטע באַ־ראַטונג, אַ טאָג פּריער איידער עס האָט זיך געדארפּט עפּענען דער צוזאַמענפּאַר. צו דער באַראַטונג איז געקומען פון אויסלענדישן קאַ־מיטעט בלוז איינער — קאַפּלזאָן. ער האָט ניט געהאַט ניט די ערנסט־קייט און ניט דעם פּרעסטיזש פון אַרקאַדי קרעמער, אָבער, ווי אַלע אַנדערע מיטגלידער פון קאַמיטעט, געהאַט אַ סך מעלות. ער האָט זיך אויסגעצייכנט מיט אַ געוויסן דיפּלאַמאַטישן טאַלאַנט און איז געווען דער איינציקער אין דער קאַלעגיע, וואָס האָט פאַרמאַגט אַביסל הומאַר. זיינע טאַלאַנטן האָט ער מיט אַ פּאַר יאָר פּריער געהאַט אַרויסגעוויזן אין אַ סיכסוך מיט טישקא־יאַגיכעס. טישקא איז גע־ווען אַ האַרטער יונג, און ס'האַט געהייסן, אַז ס'איז אוממעגלעך מיט אים דורכצוקומען, און קאַפּלזאָן האָט זיין דיפּלאַמאַטישע שפּיל אַזוי דורכגעפירט, אַז טישקא האָט אים נאָכגעגעבן — אפשר דאָס איינ־ציקע מאָל, ווען טישקא האָט וועמען עס איז נאָכגעגעבן.

ביי אונדז איז אָבער קאַפּלזאָן, ליידער, דורכגעפּאַלן. זיין פּלאַן איז געווען, אַז אויסער די מיטגלידער פון אויסלענדישן קאַמיטעט, וואָס זיי האָבן לויט די סטאַטוטן דאָס רעכט זיך צו באַטייליקן אין צוזאַמענפּאַר, זאָלן איינגעלאָדן ווערן ווי געסט אייניקע חברים פון אינגערן דור, וואָס געפינען זיך אין דער שווייץ. אָנגעהויבן האָט ער מיט אַ קאַנקרעטן פאַרשלאַג: עס שטייט אין טאַג־אַרדנונג די נאַ־ציאָנאַלע פּראָגראַם פון „בונד“. מיר האָבן אין דער שווייץ אַ יונגן חבר, וואָס גיט זיך ספּעציעל אָפּ מיט שטודירן די נאַציאָנאַלע פּראַגע. ער האָט נאָך מיט אַ צייט צוריק אָנגעשריבן אויף דער טעמע אַ זייער אינטערעסאַנטע בראַשורע, וואָס מיר וועלן אַרויסגעבן. ער איז בכלל זייער באַהאַונט אין דער פּראַגע. איך גלויב, אַז פאַרן צוזאַמענפּאַר קאָן זיין אינטערעסאַנט אים אויסצוהערן; פאַר אים גופא וואַלט געווען זייער וויכטיק צו זיין אויפן צוזאַמענפּאַר. זיין נאָמען איז מעדעם. בכלל, וויבאַלד אין אויסלאַנד — צו וואָס זיך פאַרשליסן? פאַראַן נאָך חברים . . .

פ א ר ר ו א ר ט

דער עולם שווייגט. די אויפנאמע איז זייער קאלט. א דעלע-
גאט (איך גלויב, שניאורסאָן) מאַכט עפעס אַ באַמערקונג, פון וועל-
כער עס ווערט נאָך קעלטער. באַריס פרומקין, וואָס האָט געקאָנט
מעדעמען פון מינסק און אַ געוויסע צייט מיט אים דאָרטן צוזאַמען
געאַרבעט, מאַכט מיט אַ גוטער כוונה אַ קאָמפּראַמיס־פאַרשלאַג: איינ-
לאַדן מעדעמען מיט באַראַטונגס־רעכט צו דער זיצונג, אויף וועלכער
עס וועט באַהאַנדלט ווערן די נאַציאָנאַלע פּראָגע. צו דעם גיט ווער צו:
„בלויז צו דער זיצונג“... קאָפּעלזאָן זעט, אַז מער וועט ער ניט
דערגרייכן, און מאַכט ניט קיין ווייטערע פאַרשלאַגן.

צום פונקט „נאַציאָנאַלע פּראָגע“ איז מעדעם געקומען און גלייך
באַקומען אַ וואָרט אַלס אַריינפיר אין דער דיסקוסיע. ער האָט בלויז
איבערגעלייענט אַ מאַנוסקריפט, אַ „זאַפּיסקע צו דער פּראָגע. זיין
„זאַפּיסקע“ איז געווען צו „אַקאַדעמיש“ און צו טרוקן און האָט קיין
באַזונדערן אינדרוק ניט געמאַכט. בכלל איז די דיסקוסיע אַרום
דער פּראָגע געווען זייער כאַאָטיש. געווען צוויי טענדענצן: איינע —
עטוואָס אַפּשוואַכן די באַקאַנטע רעזאָלוציע פון 4טן צוזאַמענפאַר;
אַ צווייטע — לאָזן די רעזאָלוציע אַזוי ווי זי איז. ביי דער אַפּשטי-
מונג האָט זיך דער צוזאַמענפאַר צעטיילט אויף צוויי גלייכע טיילן.
איז באַשלאָסן געוואָרן אַראָפּצונעמען די פּראָגע פון טאַגאַרדונג און
די פּראָטאַקאָלן וועגן דער דיסקוסיע, וואָס איז געפירט געוואָרן אַרום
דער פּראָגע, ניט אַרייננעמען אין באַריכט.

מיט 25 יאָר שפּעטער האָב איך דעם באַטרעפנדיקן טייל פון די
פּראָטאַקאָלן אַפּגעדרוקט אין זשורנאַל „אונדזער צייט“, וואָס דער
צ. ק. פון פּוילישן בונד האָט צו יענער צייט אַרויסגעגעבן אין וואַרשע.
דער באַשלוס וועגן דעם אַרט פון „בונד“ אין דער ר. ס. ד. א. פ.
איז אַנגענומען געוואָרן אָן וועלכע ניט איז ספּקות און מיט פּולער
איינשטימיקייט. אַט די אַנטשלאָסענע איינשטימיקייט פון צוזאַמענ-
פאַר אין דער פּראָגע האָט דער בונדישער דעלעגאַציע אויפן צווייטן
צוזאַמענפאַר פון דער ר.ס.ד.א.פ. געגעבן דאָס רעכט צו מעלדן —
נאָכדעם ווי אַלע פּאַרשלאַגן פון דער בונדישער דעלעגאַציע זיינען
אַפּגעוואָרפן געוואָרן, — אַז דער „בונד“ טרעט אַרויס פון דער פּאַרטיי.

פ א ר ו ו א ר ט

און ניט, ווי מאַנכע רוסישע דעלעגאַטן האָבן דערוואַרט — אַז די בונדישע דעלעגאַציע פאַרלאָזט דעם צוזאַמענפאַר און אַז אַן ענטגיל-טיקן באַשלוס וועט אָננעמען אַ ספּעציעלער צוזאַמענפאַר פון „בונד“.

אין די דעבאַטן אַרום דער פּראָגע אויף אונזער פינפטן צוזאַמענפאַר איז פאַרשוואונדן די לעצטע שפור פון וועלכע ניט איז מיינונגס-דיפערענצן צווישן די געקומענע דעלעגאַטן און דעם אויסלענדישן קאָמיטעט.

מעדעם, וועלכער איז איינגעלאָדן געוואָרן צו בלייבן ווי אַ גאַסט אויפן צוזאַמענפאַר ביז צום סוף, האָט אין די שפּעטערדיקע יאָרן אייניקע מאָל געשריבן וועגן בונדישן פאַטריאַטיזם, וועגן דער צו-געבונדנקייט צו דער אַרגאַניזאַציע, וואָס האָט שטענדיק געהערשט ביי אונדז. איך גלויב, אַז יענעם ענטוויאַסטישן פאַטריאַטיזם, וואָס ער האָט געהאַט אין זײַנען, האָט ער איבערגעלעבט צום ערשטן מאָל אויפן פינפטן צוזאַמענפאַר.

* * *

מיר וועלן דאָ אויסנצן די געלעגנהייט און פאַרצייכענען די ווייטערדיקע קאָנפערענצן און צוזאַמענפאַרן פון „בונד“ ביז צו דער מערץ־רעוואָלוציע 1917.

קאָנפערענצן זײַנען פאַרגעקומען: די זעקסטע קאָנפערענץ אין פעברואַר 1905 אין דווינסק. לויט דער וויכטיקייט פון טאַגאַרדנונג און לויט דער צאָל דעלעגאַטן האָט די זעקסטע קאָנפערענץ זיך געמעגט אַנרופן צוזאַמענפאַר. די זיבעטע קאָנפערענץ — מערץ 1906 אין בערן. די אַכטע קאָנפערענץ — אַקטאָבער 1910 אין לואוואו. די נײַנטע קאָנווערענץ — אויגוסט 1912 אין ווין. די צענטע קאָנפערענץ איז שוין פאַרגעקומען נאָך דער מערץ־רעוואָלוציע 1917 אין פעטראַגראַד.

צוזאַמענפאַרן: דער זעקסטער צוזאַמענפאַר — אַקטאָבער 1905 אין צוריק. זײַנע באַשלוסן זײַנען שוין פּובליקירט געוואָרן אין דער לעגאַלער בונדישער פרעסע אין רוסלאַנד. דער זיבעטער צוזאַמענפאַר — סעפטעמבער 1906 אין לואוואו. די באַריכטן — אין דער לעגאַלער „פּאָלקסצײַטונג“ אין ווילנע.

פ א ר ו ו א ר ט

דער אונטערשיד צווישן קאָנפּערענץ און צוזאַמענפאַר איז לויט די פאַרטיי־סטאַטוטן באַשטאַנען אין דעם, וואָס אַ צוזאַמענפאַר איז געווען די העכסטע פאַרטיי־אינסטאַנץ, זיינע באַשלוסן — ענדגילטיקע, און פון אים ווערט אויסגעקליבן דורך געהיימער אָפּשטימונג אַ צענ־טראַל־קאָמיטעט. די באַשלוסן פון אַ קאָנפּערענץ האָבן באַקומען גיל־טיקייט, אויב דער צ.צ.ק. האָט זיי באַשטעטיקט. געווען איין אויסנאַמפּאַל (8טע קאַנפּ., 1910), ווען דער צ.צ.ק. האָט פאַרגעשלאָגן דער קאָנ־פּערענץ אויסצוקלייבן א צ.צ.ק. די קאָנפּערענץ האָט באַשטעטיקט דעם באַשטאַנד פון צ.צ.ק. און האָט אים צוגעגעבן איין נייעם מיטגליד — ליטוואַקן.

אויסער קאָנפּערענצן און צוזאַמענפאַרן פלעגן פאַרקומען „באַראַ־טונגען“ ביים צ.צ.ק. אַמאָל קלענערע, אַמאָל גרעסערע. די באַדייטנדסטע פון יענע באַראַטונגען איז פאַרגעקומען אָנהויב 1908 אין גראַדנע.

— :: :: —

אין ערשטן באַנד „פּיאָנערן און בויער“ איז דאָ אַ קאַפיטל „דאָס הונגער יאָר 1892“ (ז. 118-119). אַט וואָס חבר דזשאָן שרייבט דאָרטן :

„ . . . דירעקט און אומדירעקט האָט דער הונגער (אין 20 גובערניעס אויסערן תּחום. פ. ק.) געפונען אַן אָפּקלאַנג אויך אין אידישן תּחום. די שטאַטישע אָרעמעלייט אין תּחום האָבן אונטער דעם דרוק פון די הויכע פרייזן (אויף ברויט — פ.ק.) געמאַכט פּרוואַוזן נישט צו דערלאָזן, אַז תּבואות זאָלן אַרויסגעפירט ווערן קיין אויסלאַנד. דאָס האָט אויך פאַסירט אין ווילנע. דער יקרות . . . איז שרעקלעך געשטיגן. די אָרעמע האָבן אָנגעהויבן שטאַרק צו ליידן. די סטיכישע פּרוואַוזן ניט צו דערלאָזן, אַז מען זאָל עקספּאָרטירן תּבואה קיין אויסלאַנד, האָבן אַרויסגערופן אָרעסטן פון די אנטוילנעמער . . . וואָלט אונדזער אָרגאַניזאַציע שוין פאַרגעשטעלט אַ פּאַליטישע פאַרטיי... וואָלט זי אויסגענוצט די געשאַפענע לאַגע און וואָלט לכל־הפּחות אַרויסגעטראָטן מיט אַ פּאַליטישער דערקלערונג פון די סיבות פון הונגער און מיט אַן אָנקלאַגע קעגן דער צאַרישער רעגירונג אַלט דעם שולדיקן אין דער גרויסער קאַטאַסטראַפּע.“

פ א ר ו ו א ר ט

אין דעם קליינעם קאפיטל פון ערשטן באַנד, פון וועלכן מיר נעמען אַרויס די ציטירטע שורות, רירט דער מחבר אָן דעם שמערצ־ לעכסטן פונקט אין צאַרישן מלוכה־אַרגאַניזם. די מוראדיקע הונגער־ קאַטאַסטראַפּע פון 1891 ביז 1894 עפנט אַ ניי בלאַט אין דער געשיכטע פון רוסלאַנד. די פּאָלגן פון דער קאַטאַסטראַפּע גיבן אונדז דעם שליסל צום היסטאָרישן פּראָצעס, וואָס האָט זיך אין 1917 פאַרענדיקט מיטן אונטערגאַנג פון דער מאָנאַרכיע. אויף די וויכטיקסטע פּאַזן פון דעם פּראָצעס מוון מיר זיך דאָ אָפּשטעלן.

אין רוסלאַנד פלעגט מען זאָגן: דער הונגער איז ביי אונדז אין לאַנד אָן אָפטער גאַסט. ריכטיקער וואָלט געווען צו זאָגן: ניט קיין גאַסט, נאָר אַ תּושב, וואָס קלייבט זיך אויס יעדע פּאַר יאָר אָן אַנדער ראיאָן. אין 19טן יאָרהונדערט זיינען אין דער געשיכטע פון רוסלאַנד פאַרצייכנט פּאָלגענדע הונגער־יאָרן: 1820 און 1821, 1833, 1839 און 1840, 1843 ביז 1848. — נאָך דער פּויעריס־באַפּרייאונג האָט זיך אין דער הינזיכט גאַרנישט געענדערט. די ערשטע הונגער קאַטאַסטראַפּע נאָך דער „באַפּרייאונג“ האָבן מיר איבערגעלעבט — שרייבט אָסיפּ אָפּטעקמאַן, איינע פון די באַדייטנדיקסטע געשטאַלטן אין דער רוסישער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג *) — אין 1867 און 1868. זי האָט אַרומגעכאַפט ניין גובערניעס, פינף אין צפון, פיר אין צענטראַל רוסלאַנד. די צווייטע הונגער קאַטאַסטראַפּע האָט אַרויס־ געבראַכט פאַר דער עפנטלעכקייט לעוו טאַלסטאַי. דאָס איז געווען דער מוראדיקער הונגער אין סאַמאַרער גובערניע אין 1873 און 1874. אָנהויבנדיק פון די 80ער יאָרן, אין די פינצטערע צייטן פון אַלעקסאַנדער דעם דריטן, גייט זעלטן אַוועק אַ יאָר אָן הונגער. דער מלאך הַמּוֹת פון טריקעניש באַפּאַלט אַלץ גרעסערע שטחים לאַנד. די פּויעריס פּאַלן ווי די פליגן פון הונגער, סקאַרבוט (צינגאַ), טיפּוס, כּאַלעראַ און פון אַנדערע עפידעמישע קראַנקהייטן, וואָס דער הונגער רופט אַרויס. דער לעצטער יאַרצענדליק פון 19טן יאָרהונדערט צייכנט

1917

*) O. B. Аптекман, Общество Земля и Воля 70 г.г., изд. Колес, Петроград, 1924.

פ א ר ו א ר ט

זיך אויס מיט דער גרעסטער הונגער קאטאסטראפע — די טריקע-
ניש אין 1891 און 1892, וואָס האָט אָפּגעטויט די פעלדער אין 20
גובערניעס, און די כּאָלערע, די שטענדיקע באַגלייטערין פון הונגער,
אין 1893—1894. די קאטאסטראפע זאָל האָבן געקאסט מיליאָנען
קרבנות.

ווען מיר באַטראַכטן יאָר נאָך יאָר דעם גאַנג פון דער רעוואַ-
לוציאָנערער באַוועגונג אין צאַרישן רוסלאַנד און מיר שטעלן זיך די
פראַגע, וועלכע געשעענישן עס האָבן אויפן בולטסטן אופן אויפ-
געדעקט אין די אויגן פון דער גאַנצער באַפעלקערונג פון לאַנד די
האַפנונגסלאָזע צעפּוילטקייט פון צאַרישן רעזשים, קאָנען מיר איצט,
ווען די געזעלשאַפטלעכע פּראָצעסן אין רוסלאַנד פאַר די לעצטע 4-5
דורות ליגן פאַר אונדז אָפּ אין אַלע איינצלהייטן, מיט זיכערקייט
פעסטשטעלן, אָ דאָס זיינען געווען די הונגער- און כּאָלערע-יאָרן
1891-1894, אַלעקסאַנדער דעם דריטן, וואָס איז אַרויף אויפן טראַן
אין 1881, איז געלונגען צו פאַרוואַנדלען רוסלאַנד אין אַ פינצטערע
טורמע, וואו עס האָט געהערשט אומבאַשרענקט די דרייאייניקייט פון
תּליון, זשאַנדאַרם און צענזאָר. אָבער שוין נאָכן ערשטן הונגער-יאָר,
אין 1892, האָט זיך דער רעזשים אַ וואַקל געטאָן, און צוריק זיך
פאַרפעסטיקן אין דער פּריערדיקער מאַס איז אים שוין קיינמאָל ניט
געלונגען. דאָס יאָר 1892 קאָנען מיר באַטראַכטן ווי די גענויע דאַטע,
ווען דער צאַריזם האָט באַקומען אַזאַ מעכטיקן קלאַפּ, וואָס האָט, לאַנג-
זאַם אָבער ניט אָפּצוהאַלטן, דערפירט צו זיין פאַרדינטן שענדלעכען
סוף אין 1917.

די רעוואַלוציאָנערע באַוועגונג האָט זיך אָנגעהויבן אין רוסלאַנד
אין די 70ער יאָרן דורך „גייז אין פּאַלק“. די אינטעליגענץ איז גע-
גאַנגען אין דאָרף צום פּויערטום מיטן געדאַנק אָנצוצינדן אין דער
פּויערים-מאַסע דעם ווילן צו אַ מאַסן-אויפשטאַנד קעגן דעם צאַרישן
רעזשים. מיט בלוטיקער אכזריות איז דאָס „גייז אין פּאַלק“ ליק-
ווידירט געוואָרן. אין 1892 איז די אינטעליגענץ ווידער אַוועק צום
פּאַלק — דאָסמאָל מיט דער צושטימונג פון דער צאַרישער רעגירונג.
אמת, די צילן ביים צווייטן „גייז אין פּאַלק“ זיינען געווען הומאַני-
טאַרע, ניט רעוואַלוציאָנערע ווי אין די 70ער יאָרן. עס האָבן זיך

פ א ר ר ו ו א ר ט

אויסגעליידיקט די אנויווערסיטעטן און די סטודענטן זיינען אַוועק אין די הונגער־ראַיאַנען איינאַרדענען פאַר די פּויערים טיי־הייזער און מעדיצינישע הילף. אנשטאַט קאַרן האָבן די פּויערים געבאַקן ברויט פון צעמאַלענער קאַרע און קראַפעווע — און געפאַלן ווי די פּליגן. אין די וועלדער האָט זיך פאַרשפּרייט קאַניבאַליזם. קיין הילף פון דער רעגירונג איז כמעט ניט געקומען. דער אַפאַראַט פון דער מלוכה איז געווען אַזוי צעפּוילט און קאַרומפּירט, אַז אפילו אַראַפ־ברענגען אין די הונגער־ראַיאַנען ברויט פון ווייטערע גובערניעס, וואו די גערעטעניש איז געווען אַ גוטע, האָט מען זיך ניט געקאַנט דער־שלאַגן, און צו דערזעלבער צייט האָט זיך דער עקספּאַרט פון קאַרן און ווייץ אין אויסלאַנד ניט אַפּגעשטעלט.

די סטודענטן, קורסיסטקעס, פּאַלקסלערערס, פעלדשערס און אקושאַרקעס, וואָס זיינען אַוועק אין די דערפער העלפן דעם פּויער־טום, האָבן לכתחילה ניט געהאַט דערביי, ווי געזאַגט, קיין פּאַליטישע כּוונות. אָבער קיין שום רעוואָלוציאַנערע פּראַפּאגאַנדע וואַלט אויף זיי ניט געקאַנט האָבן אַזאַ ווירקונג, ווי דאָס, וואָס זיי האָבן אַליין געזען, אַליין איבערגעלעבט. עס איז פאַר יעדן פון זיי אויך קלאַר געוואָרן, אַז די אייביקע הונגער־קאַטאַסטראַפּעס וואַלטן בכלל געקאַנט אויסגעמיידן ווערן, ווען די רעגירונג וואַלט רעגולירט די טייכן, ניט געלאָזט אויסהאַקן רויבעריש די וועלדער און געזאַרגט, אַז אין שלעכ־טע יאָרן זאָל דער פּויער האָבן מיט וואָס צו פאַרזייען די פעלדער. עס האָט זיך פאַר זיי אויך אַנטפלעקט די גאַנצע ליגנערישקייט פון דער צענזורירטער פּרעסע.

עס וואַלט אונדז צו ווייט פאַרפירט, ווען מיר וואַלטן אַרויס־געבראַכט באריכות ווי דער פּרעסטיזש פון רעזשים איז אַלץ מער און מער געזונקען, ווי דער פּאַלקלאַר איז באַרייכערט געוואָרן מיט געפּעפּערטע גראַמען און ווערטלעך, פול מיט חזק און פאַראַכטונג צום רעזשים. מיר וועלן בלויז אַנצייכענען די וויכטיקסטע עטאַפּן וואָס האָבן זיך אין דער ניי אנטשטאַנענער אַטמאָספּערע אַנגעמערקט אויפן וועג, וואָס האָט פון דאָן אָן געפירט אין אַ גראַדער ליניע צו די שטורעמס פון 1905.

פ א ר ו א ר ט

צום ערשטן מאל נאך דעם אונטערגאנג פון דער הערצאישער פארטיי „נאראנאיא וואליא“ באווייזט זיך אין 1894 א נייע רעוואלוציאנערע פארטיי „נאראדנאיע פראווא“. די גרינדער זיינען אמאל ליקע רעוואלוציאנערע נאראדניקעס, צוריקגעקומענע פון סיביר, וואו זיי האבן פארבראכט לאנגע יארן אין פארשיקונג (נאטאנסאן, טיוטשעו א.א.נד). די פארטיי האט קיין קיום ניט געהאט, אבער אירע איניציאטארן לאזן ניט אראפ די הענט, זיי זאמלען כוחות אויף די ערטער און גרינדן אין פינף יאר ארום דעם „סאציאל־רעוואלוציאנערן פאר־באנד“, פון וועלכן עס וואקסט ארויס אין 1901 די פארטיי ס"ר.

אין דער פערפעריע פון די „נאראדאפראוועס“ געפינען מיר א טייל פון די שפעטערדיקע גרינדער פון דעם ראדיקאל־בירגערלעכן פארבאנד „אסוואבאזשדעניע“, פון וועלכן עס וואקסט מיט יארן שפעטער ארויס די קאנסטיטוציאנעל דעמאקראטישע פארטיי („קאדעטן“). אין דעמזעלבן יאר 1894 ווערט אקטיוו אין פעטערבורג אן ערנסטער קרייז אנהענגער פון דער אלטער „נאראדנאיא וואליא“. דער קרייז באשטייט הויפטזעכלעך פון סטודענטן פון טעכנאלאגישן איניסטיטוט, וואס האבן דורכגעמאכט די „הונגער־קאמפאניע“. עס ווערן געמאכט פרוואן צו בילדן א געמיינזאמע ארגאניזאציע מיט מארק־סיסטישע עלעמענטן, עס באווייזן זיך רעוואלוציאנערע אויפרופן, געדרוקט אין אן אייגענער געהיימער דרוקעריי. מאנכע מיטגלידער פון יענעם קרייז פארנעמען שפעטער אן אנגעזעענעם ארט אין דער סאצי. דעמ. באוועגונג.

עס איז זיכער אויך קיין צופאל ניט, וואס אין 1894 הויבט די פ.פ.ס. אן ארויסצוגעבן א פאפולערע ארבעטער צייטונג — „ראַ באַטניק“ — געדרוקט געהיים אין לאנד גופא. דער „ראבאטניק“ האט 55 יאר אן איבעררייס געשפילט א גרויסע ראליע אין פוילישן לעבן און איז ערשט איצט, אין 1949, פארשוואונדן צוזאמען מיט דער פ.פ.ס. גופא וואס האט זיך אריינגעגאסן אין דער פוילישער קאמוניסטישער פארטיי.

דאס איז אויך דאס יאר, ווען עס פאנגען זיך אן באווייזן אין די רוסישע זשורנאלן אלץ מער און מער מארקסיסטישע ארטיקלען, וואו

פ א ר ו ו א ר ט

מען שרייבט וועגן דער מאַרקסיסטישער לערע אָפֿן און ניט פֿאַר־
שלייערט, ווי פֿריער. עס באַווייזן זיך לעגאל אויך מאַרקסיסטישע
ביכער.

די „גרופע אידישע סאָציאַלדעמאָקראַטן“, די פּיאָנער־גרופע פֿון
„בונד“, גייט אין 1894 אַריבער פֿון פּראָפּאגאַנדע קרייזן צו אַ ברייטער
מאַסנאַגיאַטישע. זי גיט אַרויס אַ סעריע געדרוקטע בראַשורן, וואָס
ווערן גוט פֿאַרשפּרייט און מערערע מאָל איבערגעדרוקט (אייניקע
פֿון זיי 12 יאָר שפּעטער, אין 1906, לעגאַל).

אין דער ווילנער לאַבאָראַטאָריע פֿון סאָציאַליסטישן געדאַנק
שטעלט זיך אין 1894 צום ערשטן מאָל די פּראָגע וועגן פֿאַראייניקן
אַלע סאָציאַל דעמאָקראַטישע אָרגאַניזאַציעס פֿון רוסלאַנד אין איין
פֿאַרטיי, לויט דעם מוסטער פֿון דער דייטשער סאָציאַל דעמאָקראַטישער
פֿאַרטיי, וועלכע האָט אין די פּיר יאָר, וואָס זיינען דעמאָלט אַוועק
נאָכן אָפּשאַפֿן דאָס שענדלעכע אויסנאַם־געזעץ קעגן סאָציאַליסטן
(1878-1890), באַווייזן אויסצואוואַקסן אין אַ מעכטיקער מאַסנפֿאַרטיי.

אין צוזאַמענהאַנג מיטן געדאַנק וועגן אַ געאייניקטער ס. ד. פֿאַר־
טיי אין רוסלאַנד האָט אונדזער פּיאָנער־גרופע נאָך אַ פֿאַרשטענדי־
קונג מיטן פעטערבורגער ס. ד. קאָמיטעט, מיט וועלכן די גרופע איז
געשטאַנען אין אַ שטענדיקן קאָנטאַקט, דעלעגירט דעם חבר יודיך־
אייזנשטאַט קיין קיעוו און אַדעס. ער שטעלט איין אַ קאָנטאַקט מיט
ביידע שטעט, באַזונדערס מיט קיעוו, און דער ווילנער פּלאַן גייט
שוין ניט אַראָפּ פֿון טאַגאַרדנונג אין לעבן פֿון די רוסישע סאָצי־דעמ.
אָרגאַניזאַציעס ביז צו זיין פֿאַרווירקלעכונג אין 1898.

אַנהויב 1894 שיקט די ווילנער פּיאָנער־גרופע פּאַנאַדער צו
די גרעסערע רוסישע סאָצי. דעמ. קאָמיטעטן (פעטערסבירג, מאַסקווע,
קיעוו, כאַרקאָוו, אַדעס א. א.) העקטאגראַפירטע קאַפּיעס פֿון אַרקאַדי
קרעמער'ס בראַשורע „וועגן אַגיאַטישע“, אַ בראַשורע, וואָס ווערט
אין פֿולן זין דאָס טעקסטבוך פֿאַר דער פּראַקטישער אַרבעט אין די
גרעסערע צענטערן פֿון דער רוסישער אַרבעטער־באַוועגונג. וועגן דער
ראַליע פֿון יענער בראַשורע און פֿון דער ווילנער פּראַקטישער שול
בכלל איז אויסערגעוויינלעך אינטערעסאַנט דאָס עדות־וואָגן פֿון אומ־

פ א ר ו ו א ר ט

פארגעסלעכן פיאָטער גאַרווי, איינער פון די פיאָנערן פון דער סאַצ.
דעם. באַוועגונג אין אַדעס. גאַרווי שטעלט פעסט, אַז די אַרבעט אין
אַדעס האָט זיך געשטעלט אויף אַ סאַלידן פונדאַמענט ערשט דאַן,
ווען דער אַדעסער קאַמיטעט האָט אַלס ריכטשנור אָנגענומען די וויל-
נער מעטאָדן פון אַרבעט, וואָס האָבן געוווּן דעם וועג צו די מאַסן *).
אין דערזעלבער צייט איז אויך דער פיאָנערנקרייז פון דער
גרוזינישער סאַצ. דעם. פאַרטיי אין טיפּליס צוגעטראַטן צו אַ סיסטעם-
מאַטישער פּראָפּאגאַנדיסטישער אַרבעט, וואָס האָט שפּעטער אַרויס-
געבראַכט אַ גאַנצן דור פּאַליטישע פירער פאַר דער סאַצ. באַוועגונג
ניט נאָר אויפן קאווקאַז. גענוג צו דערמאָנען די סאַצ. דעם. פּראַק-
ציעס אין אַלע פיר דומעס, וועלכע זיינען אָנגעפירט געוואָרן פון אַזעל-
כע פיגורן ווי טשכעאידזע, צערעטעלי, דזשאפּארידזע, ראַמישווילי
א. אַנד.

זאַל נאָך דאָ פאַרצייכנט ווערן, אַז דער ווילנער געדאַנק וועגן
אַ פאַראייניקטער סאַצ. דעם. פאַרטיי אין רוסלאַנד איז דערגאַנגען קיין
טיפּליס און האָט דאָרטן געפונען אַ שטאַרקן אָפּקלאַנג. אין צוזאַ-
מענהאַנג מיט דעם איז סילוועסטר דזשיבלאַדזע, איינער פון די
פּיאָנערן פון דער גרוזינישער ס.ד. פאַרטיי געפאַרן קיין קיעוו און
קיין פעטערבורג. פון איינער פון די שטעט האָט ער מיטגעבראַכט
קיין טיפּליס אַ קאַפּיע פון אַרקאַדי קרעמער'ס בראַשורע. וועגן דער
ווילנער גרופּע האָט דזשיבלאַדזע שוין וואָס געהאַט געהערט פון פּויל-
לישע פּראָלעטאַריאַטשיקעס, וועלכע דער פּאַליציע־דעפּאַרטמענט האָט
געהאַט אַרויסגעשיקט אונטער פּאַליציע־אויפזיכט קיין טיפּליס. דזשי-
בלאַדזע האָט זיך באַמיט צו באַקומען אַ פאַרבינדונג מיט דער וויל-
נער גרופּע, דאָס איז אים אָבער ניט געלונגען.

* * *

אין ווייטערן גאַנג פון די געשעענישן אין פּאַליטישן לעבן, וואָס
האַבן געוווּן די פאַרשטאַרקונג פון די כוחות, וואָס שטעלן זיך

*) П. А. Гарви, Воспоминания Социалдемократа, Нью-Йорк, .
1946, стр. 47, 51, 76 и др.

פ א ר ו א ר ט

קעגן צארישן רעזשים, מוז דערמאנט ווערן דער ריזיקער טעקסטיל סטרייק, זומער 1896, אין פעטערסבורג. דאָס איז געווען דאָס ערשטע מאָל, ווען עס האָט זיך באַוווּזן אויף דער אָפּענער אַרענע פון פּאַ-ליטישן קאַמף, אַרגאַניזירט און דיסציפּלינירט, דער רוסישער אַר-בעטערקלאַס.

די אַרבעטער פון די נאַציאָנאַלע מינדערהייטן, אויף די ראַנדן פון דער אימפעריע, זיינען רייף געוואָרן צום פּאָליטישן קאַמף פּריער ווי דער רוסישער אַרבעטער-קלאַס. דער רוסישער גיגאַנט האָט פון צייט צו צייט געלאָזט הערן פון זיך נאָר דורך צאַרנדיקע עקסצעסן און אומאַרגאַניזירטע בונטן. דאָס האָט געהאַמעוועט דעם פּאַרמירונגס-פּראָצעס ביי די אַרבעטער פון די נאַציאָנאַלע מינדערהייטן און אָפּגע-שוואַכט זייער מוט. דער פעטערסבורגער מאַסנסטרייק, וואָס איז דורכ-געפירט געוואָרן אין אַ מוסטערהאַפּטער דיסציפּלין, האָט אַרויסגערופן ביי די אַרבעטער פון די נאַציאָנאַלע מינדערהייטן אַ קוואַל פון ענער-גיע. עס דערוואַכט פון דאָסניי די ס.ד. ק. פ. ל. (סאַצ. דעמ. פון פּוילן און ליטע), וואָס האָט זיך געהאַט געגרינדעט שוין אין 1893 און איז אין גיכן אַראָפּ פון דער סצענע. אין 1896 לעבט זי ווידער אויף און ווערט מיט יאָרן שפּעטער אַ מאַסנפּאַרטיי. עס באַוווּזט זיך די ליטווישע סאַצ. פּאַרטיי מיט איר אַרגאַן „דער ליטווישער אַרבעטער“, מיט בראַשורן און בלעטלעך. עס אַרגאַניזירט זיך די לעטישע פּיאַנערנגרופּע. אין 1897, ווי מיר ווייסן, גרינדעט זיך דער „בונד“, אין 1898 — די רוסלענדער סאַצ. דעמ. אַרבעטער פּאַרטיי.

אַבער מיט דעם מוזן מיר פּאַרענדיקן. דאָ פּאַנגט זיך אָן דער אוממיטלבאַרער קאַמף פון די אַרגאַניזירטע רעוואָלוציאָנערע כוחות קעגן צאַריזם, און אונדזער אויפגאַבע איז בלויז געווען נאַכצופּאָלגן, ווי די פּאַרמירונג פון די רעוואָלוציאָנערע כוחות, וואָס האָט זיך גע-האַט אָפּגעשטעלט מיטן אונטערגאַנג פון דער „נאַרדנאַיאַ וואַליאַ“, האָט זיך אויף פּאַרשידענע אופנים באַנייט און פּאַרשטאַרקט אין דער אָנגעגליטער אַטמאָספּערע, וועלכע האָט זיך באַשאַפן דורך דער הונ-גערקאַטאַסטראָפּע פון די יאָרן 1891 ביז 1894.

צווישן אַלע די דערוואַכטע כוחות פּאַרנעמט אַ באַזונדערן אַרט

פ א ר ו ו א ר ט

די פיאנערן אַרבעט פון „בונד“, זיין איניציאַטיוו און פּאַליטישע רייפּקייט. דער דרייפּאַך גערודפּטער אידישער אַרבעטער ווערט איי-נער פון די מוטיקסטע פּרייהייטסקעמפּער.

מיר שטעלן זיך אָפּ ביי דער שוועל פון פּעריאָד, ווען די באַ-וועגונג האָט אָנגענומען אַלץ מער און מער אַ מאַסנכאַראַקטער. ווי האָט אויסגעזען דער קולטורעלער מצב פון רוסלאַנד צו יענער צייט? לויט דער פּאַלקסצייילונג פון 1897 זיינען אין רוסלאַנד געווען „גראַמאַטנע“ (געקאַנט לייענען און שרייבן) אין עלטער פון 9 ביז 49 יאָר — מענער 39.1 פּראָצענט, פּרויען — 13.7 פּראָצענט. אין עלטער פון 50 יאָר און העכער — מענער 20.5 פּראָצענט, פּרויען 6.5 פּראָצענט. צו דעם מוז נאָך צוגעגעבן ווערן, אַז רוסלאַנד איז געווען דאָס איינציקע לאַנד אין אייראָפּע, וואו ס'איז מאַנכעס יאָר בראש פון דער שטייערן-הכנסה געשטאַנען דער בראנפן-אַקציו . . .

* * *

ס'איז דאָ אַן אַלט ווערטל אין דער קלאַסישער סאַציאַליסטישער ליטעראַטור: רעוואָלוציעס זיינען די לאַקאַמאַטיוון פון דער וועלטגע-שיכטע. מען קאָן צוגעבן: מלחמות זיינען די לאַקאַמאַטיוון פון רע-וואָלוציעס. די ערשטע וועלט-מלחמה האָט אויף אייביק באַגראָבן דעם צאַריזם. די צווייטע וועלט-מלחמה האָט זיך פּאַקטיש נאָך ניט פאַר-ענדיקט, אירע לאַקאַמאַטיוון זיינען נאָך אין וועג. וועלן זיי אונדז דערפירן צו אַ וועלט פון פּרייהייט און מענטשלעכקייט? ווער עס גלויבט אין סאַציאַליזם, וועט אין דעם ניט צווייפלען.

אַט דעם גלויבן וועלן די ביידע בענד „פּיאַנערן און בויער“ פון דזשאַן מילל ביים לייענער פאַרשטאַרקן און פאַרטיפּן.

9. קורטקי

ניו יאָרק, מאי, 1949.

אין ווין. — דער ווינער אַנטיסעמיטיזם

איך בין ווידער אין ווין. אָבער דאָס מאָל געניס איך ניט פון מיין אויפהאַלט אין דער וואונדערבאַרער שטאָט. צעטראַגן זיך איך דאָ און וואַרט. כ'ווייס נישט וואָס צו באַשליסן, וואָס זאָל זיין מיין וויי-טערדיקער שריט. די אָפּגעריסנקייט פון דער היים און די אומבאַהאַלפּנ-קייט וואָס-נישט-איז צו טאָן אין שיכות מיט דער ניי-געשאַפּענער לאַגע דורך די אַרעסטן — דאָס אַלץ דריקט שרעקלעך. אויף וואָס וואַרט איך? אויף אַ נס? אפשר. איך וויל זיך טרייסטן מיט אומבאַגרינדעטע האַפּנונגען: אפשר וועט זובאַטאָו באַפרייען אימצן פון די אַרעסטיר-טע, אפשר אַרקאַדי קרעמער'ן אָדער וולאַדימיר קאַסאַווסקי'ן?

ניין, דאָס מאָל געניס איך נישט פון מיין אויפהאַלט אין ווין! ווער האָט דאָמאַלט ניט געטרוימט וועגן דער וואונדערשיינער עסטרייכישער הויפט-שטאָט? זי איז געווען אַ מעקקאַ פאַר אַ גרויסער צאל מענטשן פון גאַנץ אייראָפּע, פאַר ליבהאַבער פון קונסט, פון שיינקייט, ראַ-פינירטקייט, און פון אַ פריילעך-לוסטיקן לעבן.

אויך איך האָב אַלע מאָל ליב געהאַט ווין. יעדעס מאָל, ווען עס פלעגט מיר אויסקומען צו זיין אין אויסלאַנד, פלעג איך מיט גרויס פאַר-געניגן פאַרברענגען דאָרטן אַ לענגערע אָדער קירצערע צייט. אין דער אנגענעמער אַטמאָספּערע פון איר פריילעכן און קאַכעדיקן לעבן פלעג איך זיך אַפרוען גייסטיק און פיזיש און זיך באַפרייען אויף אַ וויילע פון זאָרג און אומרויאיקייט. אירע באַרימטע טעאַטערס און קאַנ-צערטן, אירע פּרעכטיקע פאַרקן און גאַסן, אירע געמיטלעכע קאַפּע-הייזער, וואו ביי אַ טאָס קאָווע האָט מען געקענט דורכבלעטערן אַ טויך צייטונגען אין פאַרשיידענע אייראָפּעאישע שפּראַכן און זיך צוהערן צו לייכטע זיסע מעלאָדיעס פון קליינע אַרקעסטערן — דאָס אַלץ האָט גע-ווירקט באַרויאיקנדיק און דערקוויקנדיק. אין דער זעלבער צייט פלעג איך זיך דאָ צוקוקן צו די פּאָליטישע, סאָציאַלע און נאַציאָנאַלע קאַמפּן, מיט וועלכע ווין איז געווען באַרימט און וועגן וועלכע, מען קען זאָגן,

ד ז ש א ן מ י ל ל

די גאַנצע וועלט האָט געקלונגען. איך פלעג זיך צוקוקן און אין אַ געוויסער מאָס זיך לערנען מיט דער כוונה אויסצונען די געוואונענע דערפאַרונגען אין אונזער אייגענעם קאַמף. די ווינער סאַציאַליסטישע באַוועגונג איז געווען יונג, געברויזט מיט ענערגיע, איניציאַטיוו און אַנטשלאַסנקייט, אירע פירער — אמת'ע פאַלקס־טריבונען, אַן דעם קלענסטן סימן פון פעדאַנטיזם און לאַנגווייליקייט, די אַרבעטער־פאַר־זאַמלונגען און דעמאָנסטראַציעס — אַנגעגליטע און דגערנדיקע וואַלקאַנען פון פראַטעסט און קאַמף, אַפט באַגלייט מיט בלוטיקע צו־זאַמענשטויסן מיט דער פאַליציי.

אפילו דער אומשטאַנד, וואָס עסטרייך איז דאָן, אין 1898, געווען פאַררעכנט פאַר דאָס קלאַסישע לאַנד פון אַנטיסעמיטיזם, האָט נישט צונישט געמאַכט דעם צויבער פון איר הויפט־שטאַט. ספעציעל אין ווין האָבן די אידן־שונאים אַרויסגעוויזן זייער פאַליטישן כוח. אין שטאַט־ראַט האָבן זיי געהאַט אַ מערהייט, דער שטאַט־פרעזידענט — דער ביר־גערמייסטער — איז זינט 1896 געווען זייערער אַ מענטש, דער פאַ־פולערער און איינפלוסרייכער דר. קאַרל לועגער, אַ פרינציפלאַזער דע־מאַגאַ, אַן אויסגעצייכנטער רעדנער, פאַרגעטערט פון ווינער מיטל־קלאַס. שטיצנדיק זיך אויף דער צאָלרייכער קליין־בורזשוואַזיע און האָבן־די ברכה און די מעכטיקע הילף פון די טרעגערס פון פאַליטישן קאַטאַ־ליציזם, האָט זיין קלעריקאַל־אַנטיסעמיטישע פאַרטיי, די „קריסטלעך־סאַציאַלע“, אַריינגעדונגען אין די העכסטע רעגירנדיקע ספערן און פיל בייגעטראַגן צו דער פאַרפּוילטקייט און דער כסדר־דיקער ירידה פון דער האַבסבורגער אימפעריע. די פינצטערע און קאַרופּטירנדיקע ראַ־לע, וואָס זי האָט געשפּילט אין דער געשיכטע פון אַזוי אויך שוואַכן עסטרייך, האָט אין אַ גרויסער מאָס פאַראַלזירט די באַמיאונגען פון די דעמאָקראַטישע עלעמענטן אויפצובויען אַ ניי עסטרייך, אַן עסטרייך פון פאַליטישער פרייהייט און גלייכקייט, פון סאַציאַלער גערעכטיקייט, פון נאַציאָנאַלער האַרמאָניע. דער עסטרייכישער ליבעראַליזם איז גע־ווען טויט, אַדער אין בעסטן פאַל, קוים זיך געהאַלטן אויף די פּיס זינט דער מפּלה פון 1848, ווען דער קאַנטר־רעוואַלוציאָנערער חיל פון פרינץ ווינדישגרעץ האָט גרויזאַם, מיט אמת'ער רציחה אַטאַקירט און אכזריות־דיק אונטערדריקט די רעוואַלטירטע בירגער. און די לאַגע וואָלט אויס־

פּיאָנערן און בויער

געקוקט האַפּנונגסלאָז פאַר די פּראַגרעסיווע עלעמענטן אין עסטרייך מיט 50 יאָר שפּעטער, אויב נישט דער אַלץ וואַקסנדיקער כּוח און די שטאַרקע השפּעה פון סאַציאַליזם, דעם טויט־שונא פון עסטרייכישן קלעריקאַליזם און פּעאַדאַליזם און פון דער עסטרייכישער רעאַקציע. עס איז קלאַר דעריבער פאַר וואָס די קריסטלעך־סאַציאַלע פּאַרטיי איז אַלע מאָל געווען מער אַנטי־סאַציאַליסטיש ווי אַנטיסעמיטיש. צו פאַר־האַלטן דעם כּסדר־דיקן וואוקס פון דעם אַרגאַניזירטן אַרבעטער־קלאַס, פאַרניכטן זיין פּאָליטישע פּאַרטיי — די סאַציאַל־דעמאָקראַטיע — דאָס איז געוואָרן איר ציל און דער זין פון איר עקזיסטענץ. אויפן צווייטן פּלאַץ איז געווען דאָס באַקעמפן דעם איינפלוס פון אידן, געוויס, צו באַ־פּרידיקן די גידעריקע אינסטיטוטן פון די קליין־בירגער, האָבן די אַנטי־סעמיטן געשאַטן קללות אויף די קעפּ פון אידן און געריכטעט זייערע גיפ־טיקע פּיילן קעגן דער „רואינירנדיקער השפּעה פון אידנטום“, און קעגן דעם וואָס אידישער קאַפיטאַל „באַהערשט“ גרויס־אינדוסטריע, האַנדל, און באַנק־וועזן. אָבער אין יענער צייט איז אַט־דער גאַנצער טומל ניט גענומען געוואָרן ערנסט און קיינער האָט זיך פאַר די אַנטיסע־מיטישע העצערייען ניט געשראַקן. דער אַנטיסעמיטיזם פון די ווינער איז פון פּילע באַטראַכט געווען ווי אַ באַזונדערער, אייגנאַרטיקער, מיל־דער, „גוטמוטיקער“ סאַרט . . . עס איז נאָך געווען ווייט פון די בלוטיקע געשלעגן אין אוניווערסיטעט, פון די שווערע, דראַענדיקע צוואַמענ־שטויסן אויף פאַרזאַמלונגען און אין דער גאַס און פון אַנדערע ווילדע, ברוטאַלע מעשים זייערע אין די שפּעטערדיקע יאָרן. אפילו לועגער אַליין האָט געהאַט אַ סך פּערזענלעכע פּריינט־אידן, און אַזוי אויך אַנדערע אַנ־טיסעמיטישע פירער. די אַנטיסעמיטישע אַקטן פון שטאַט־ראַט האָבן זיך אויסגעדריקט בלויז אין דעם, וואָס מען האָט פאַרקלענערט אַדער אין גאַנצן אָפּגעשאַפט סובסידיעס פאַר אַ פאַר אידישע פּילאַנטראַפּישע און רעליגיעזע אינסטיטוציעס, ווי אויך אין ענלעכע גרעסערע אַדער קלענערע שפּילקעס־שטאַכן.

דער ווינער אַנטיסעמיטיזם האָט זיך אָבער כּסדר פאַרשטאַרקט מיטן וואַקסן פון דער אידישער באַפעלקערונג. אַ פּראַצעס אָן ענלעכער צו דעם, וואָס איז פאַרגעקומען אין וואַרשע בעת דער איינוואַנדערונג פון די אַרויסגעטריבענע פון די רוסישע שטעט אידן, האָט זיך אויך אָפ־

ד ז ש א ן מ י ל ל

געשפילט דאָ. דער חילוק איז געווען, וואָס דאָרטן זיינען די אידן גע־
טריבן געוואָרן דורך דער צאַרישער רעגירונג, דאָ זיינען זיי געטריבן
געוואָרן דורך די פרימיטיווע סאַציאַלע פאַרהעלטענישן אין גאַליציע.
די אומבאַשרייבלעכע אַרעמקייט פון די מאַסן, דאָס לעבן פון עלנט
און נויט האָבן געטריבן די גאַליצישע אידן קיין ווין צו זוכן אַרבעטס־
פלעצער און חיונה. און די דראַענדיקע קאַנקורענץ, ספּעציעל די קאַנ־
קורענץ פון מענטשן, וואָס זיינען געווען אַזוי פאַרשידן אין זייער רע־
ליגיעזן גלויבן, אין זייער שפּראַך, אין זייער אויסזען, אין זייער
קולטור, האָט געגאַסן אויל אויפן פייער פון די קליין־בירגער. גאַנצע טיילן
פון שטאַט זיינען געוואָרן באַזעצט אויסשליסלעך דורך אידן און האָבן
זיך פאַרוואַנדלט אין אמת'ע געטאַס, וואו עס איז געווען שווער צו
געפינען אַ קריסט אפילו אויף אַ רפואה. . . . איינע פון יענע געגענטן
איז געווען לעאָפּאָלדשטאַט, וועגן וועלכער אַן אַנטיסעמיטישער וויץ
האָט זיך אַרומגעטראָגן איבערן שטאַט. אין צענטער פון יענער געגנט,
אויף פּראַטערשטערן, פון וואָנען עס האָבן זיך געצויגן גאַסן און אַלייען
אין אַלע ריכטונגען, איז געווען אויפגעשטעלט אַ מאָנומענט פון אַן
עסטרייכישן ים־העלד, אַן אַדמיראַל, וואָס איז געשטאַנען מאַיעסטעטיש
אויף אַ הויכן פעדעסטאַל, קוקנדיק דורך אַ טעלעסקאָפּ. פּרעגט אין
פאַרבייגער אַ צווייטן:

— וואָס זוכט דאָ דער אַדמיראַל דורך זיין טעלעסקאָפּ?

— אַ, דער אַרעמער אַדמיראַל, — ענטפּערט דער צווייטער, —
שוין יאָרן־לאַנג שטייט ער דאָ און קוקט און קוקט דורך זיין טעלעסקאָפּ
זוכנדיק אַ קריסטלעכע צורה, און אַלץ אומזיסט. . . מער ווי אידן
זעט ער נישט! . . .

לאַנגזאַם און לאַנגווייליק ציט זיך די צייט. ביי אַנדערע באַדינ־
גונגען וואָלט איך זי אויסגעפילט אויף אַ נוצלעכן און אנגענעמען
אופן, אָבער ניט איצט. די שטימונג פאַסט זיך ניט אַריין. פון האַטעל
„פּאַסט“, וואו איך האָב זיך אָפּגעשטעלט, גיי איך צוויי מאַל אַ טאָג צו
דער דערבייאַקער „פּאַסט־רעסטאַנט“ אָפּטיילונג זיך נאָכצופּרעגן וועגן
בריוו. אומזיסט! יעדעס מאַל קער איך זיך צוריק אַן אַנטוישטער,
אַן אומעטיקער. אָבער צום סוף פון דער דריטער וואָך קומט אַ גרויסער

פּיאָנערן און בויער

סײַנפֿריז, אײַך קען נײַט גלױבן מײַנע אױגן — גאַנצע דרײַ ברײו מיט אַ מאָל!

אײַן ברײו איז פֿון וואַרשע, מײַר דוכט זײַך פֿון צבײַה הורױטש. גאַרנײַשט! אַבײסל מער אײַנצלײטן וועגן די אַרעסטן, און אַ פֿראַגע — צײַ קלײב אײַך זײַך פֿאַרן צוריק און, אױב יע, ווען אומגעפֿער. אַ צױײ-טער ברײו איז פֿון „טאַראַס“ קאַצ'ן, פֿון װײלנע. ער װײל װײסן, װאו אײַך װעל זײַך אײַנאַרדענען און ער בעט מײַך צו שיקן אים מײַן שטענ-דיקן אַדרעס. דער דרײַטער ברײו איז פֿון פֿאַװעל בערמאַנ'ען, פֿון פֿאַנעװעזש — אַ גרױסע שמערצלעכע אַנטױשונג. אַזױ פֿיל האַפֿנונגען זײַנען געװען פֿאַרבונדן מיט זײַן נאַמען. ער איז געװען אײַנער פֿון די װײכטיקסטע, װאַס האָט אױסגעמיטן אַן אַרעסט אין דעם אַקאַרשט געשעענעם אַלגעמײַנעם דורכפֿאַל פֿון „בונד“. ער איז געװען — צױ-זאַמען מיט טאַראַס'ן — דער לאַגישסטער קאַנדידאַט פֿאַר אַ נײַעם צענ-טראַלן קאַמיטעט. שרײַבט ער מײַר אַבער, אַז קײן מײַנסק װעט ער זײַך נײַט אומקערן, אַז ער האָט חתונה געהאַט אַדער גײט חתונה האָבן, אַז ער מאַכט באַמײַאונגען אַרױסצופֿאַרן קײן אױסלאַנד, װאו ער װײל אַרײַב-טרעטן אין דאַרמשטאַטער פֿאַלײטעכניקום צו שטודירן פֿאַר אַן אײַנזשע-נער. ער גײט נאָך צו, אַז אײַמצער פֿון װײלנע*) האָט אים באַזוכט אין פֿאַנעװעזש און זײַך באַקענט מיט אַלע מאַטײוון זײַנע, פֿאַר װאַס ער מוז אױף עטלעכע יאָר אױפֿהערן צו זײַן טעטיק אין דער באַװעגונג. מער פֿרטים און דערקלערונגען זײַנען נײַט געװען נױטיק: פֿאַװעל בערמאַן האָט נײַט קײן חשק אײַבערצונעמען די אײַבערגעלאַזענע ירושה פֿון דעם אַרעסטירטן צענטראַל-קאַמיטעט. אײַך האָב באַשלאָסן תּיכּף צו פֿאַרן קײן צײַרײַך, װאו עס האָט גע-װאױנט קאַפֿעלאַזן („טײַמאַפֿעײַ“).

* דאָס איז געװען לעאַן גאַלדמאַן, װעלכער האָט פֿון אים געפֿאַדערט אַרײַבונג-גײן אין צ. ק.

דער „בונד“ לעבט, דער „בונד“ וועט לעבן! — די גרינדונג פון אויסלענדישן קאמיטעט

מיר האָבן מיט קאָפּעלזאַנצן זיך נישט געזען שוין עטלעכע יאָר, און אונזער באַגעגעניש איז געווען אַ ווירקלעכע פּרייד פאַר ביידן. אַזוי פיל מאַטעריאל זיך אַנגעקליבן וועגן וואָס זיך צו דערמאָנען און וועגן וואָס צו ריידן. אַזוי פיל פּלענער און פּראַיעקטן זיינען געשטאַ- נען פאַר אונזערע אויגן און עס איז געווען נויטיק צו געפינען אַ וועג ווי זיי צו רעאַליזירן. די לאַגע אין דעם שטאַרק אָפּגעשוואַכטן „בונד“ האָט געפּאָדערט תּיכּפּ’דיקע אַקטיוויקייט, גיכע גרינטלעכע הילף, ענערגישע האַנדלונג. יעדע מינוט איז געווען טייער. זיי, דאָרטן, אויף יענער זייט גרענעץ האָבן זיך גענויטיקט אין אַלץ: אין ליטעראַטור- טראַנספּאָרטן, געלט-מיטלען, מענטשן. עס איז געווען אונזער חוב צו באַפּרידיקן זייערע באַדערפענישן אויף וויפיל די אומשטענדן האָבן גאָר דערלויבט. אַזוי ווי אין אַנהייב האָבן אונז געפּעלט אַלע איינצל- הייטן וועגן דעם אומפאַנג פון אומגליק, האָבן מיר זיך פאַרגעשטעלט דעם קריזיס, די צערודערונג, דעם כאַאָס נאָך די אַרעסטן אַ סך ערגער, ווי דאָס איז געווען אין דער ווירקלעכקייט. יעדנפאַלס, עס איז געווען קלאָר פאַר אונז, אַז מיר פון אונזער זייט דאַרפן טאָן אַלץ, וואָס מיר קענען, אַז די ערשטע ערנסטע אַטאַקע אויפן „בונד“ מצד דער צאָרישער רע- גירונג זאָל ליידן אַ מפּלה און אַז די טעטיקייט פון „בונד“ זאָל זיין פאַרגעזעצט אַן אַן אַפּהאַלט.

און מיר האָבן זיך גלייך גענומען צו דער אַרבעט. פּריער פאַר אַלץ האָבן מיר געוואָלט זיך אָפּגעבן אַ חשבון, וואו מיר האָלטן אויף דער וועלט, אויף וועלכע סימפּאַטיעס אין אויסלאַנד און אויף וועלכע הילף מיר קענען רעכענען. מיר האָבן אַנגעהויבן צו זוכן מיטלען און וועגן ווי צו פאַראינטערעסירן די צאָלרייכע אידישע סטודענטישע קאָלאָניעס אין איראָפּע און די פּריינט אין אַמעריקע מיט דער טעטיקייט און

פּיאָנערן און בויער

צילן פון „בונד“. אין אייניקע שטעט האָבן עקזיסטירט פּאַרטייאישע און אומפּאַרטייאישע הילפּס־גרוּפּן פון דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג אין רוסלאַנד — מיט זיי האָבן מיר זיך תּיכּף פּאַרבונדן. אויך האָבן מיר אָנגעקניפּט פּאַרבינדונגען מיט אַ סך איינצלע פּערזאָנען. וואָס זיינען געווען וויליק אונז צו העלפּן אין אונזער אַרבעט. אונז האָט זיך איינגעגעבן אין אַ גאַנצער ריי שטעט צו גרינדן נייע גרוּפּן, ריין בונדיסטישע, און אין די אַלטע אַלגעמיינע הילפּסגרוּפּן אויסצובילדן ספּעציעלע אָפּטיילונגען, וואָס זיינען געווען בונדיסטיש לויט זייערע פּרינציפּן און אין זייערע פּראַקטישע אויפגאַבן.

באַזונדערס דערפּרייענדיק און צוואַנגנדיק איז געווען דער אַפּרופּ פון אַמעריקע. די בשורה וועגן העלדישן קאַמף פון אידישע אַרבעטער אין רוסלאַנד איז געווען אַן אומדערוואַרטעטע אַנטדעקונג סיי פּאַר אַ סך אַרבעטער, נאָר נאָך מער פּאַר דער פּאַרוואַרפענער און בענקענדיקער נאָך דער אַלטער היים אידישער אינטעליגענץ. אונזער וועדונג צו זיי האָט געפונען דעם סימפּאַטישסטן אַפּקלאַנג. עס זיינען געקומען פון אַלע זייטן צוואַנגן פון מאַטעריעלער און מאַראַלישער הילף.

אונזערע ערשטע שריט זיינען געווען מזל'דיק. דער דערפּאָל האָט איבערגעשטיגן די אָפּטימיסטישסטע דערוואַרטונגען אין אזא מאַס, אַז נאָך צוויי אָדער דריי חדשים האָבן מיר שוין געקענט שיקן באַדייטנדיקע מאַטעריעלע הילף צום „בונד“ אין רוסלאַנד.

צווישן מיר און דוד קאַצ'ין — „טאַראַס“, אין ווילנע, וועלכער האָט דערווייל אָנגעפירט מיט דער אַרבעט פון צענטראַלן קאַמיטעט, האָבן זיך איינגעשטעלט נאָרמאַלע און סיסטעמאַטישע פּאַרבינדונגען. די ניסן וואָס איך האָב אָנגעהויבן צו קריגן פון אים, האָבן אונז דער־מוטיקט און באַפּליגלט. איין דערמוטיקנדיקער סיורפּריז נאָך אַ צווייטן; עס איז פשוט אומבאַשרייבלעך און אומגלויבלעך, נאָך דער גרויסער קאַטאַסטראַפּע לעבט דער „בונד“ און ער וועט לעבן! דאָס איז געווען דער זין און דער אינהאַלט פון אַלע אינפּאַרמאַציעס, וואָס איך האָב גע־קראָגן. זיי זיינען געווען דער בעסטער עדות פון דער טיפּער איינ־געוואַרצלטיקייט, פון דער געוואַלטיקער השפּעה און דעם אומבאַזויג־באַרן כוח פון דעם יונגן „בונד“. אַנשטאַט דער קאַנפּיסקירטער דרוקעריי אין באַברויסק איז אַוועקגעשטעלט אַ נייע. די „אַרבעטער

ד ז ש א ן . מ י ל ל

שטימע" גייט ווייטער אַרויס. עס איז דערשיגען אַ נייער אַרגאַן, דער "קלאַסן-קאַמף", פון ווילנער קאַמיטעט פון "בונד". אויך דער ביאָ-ליסטאָקער קאַמיטעט האָט אָנגעהויבן אַרויסצוגעבן אַ בלעטל, דעם "ביאָליסטאָקער אַרבעטער". די בערשטער האַלטן אָפּ זייער זיבעטע קאַנפערענץ; דאָרטן איז באַשלאָסן געוואָרן אַרויסצוגעבן אַן אייגענע צייטונג — דעם "וועקער". דער ראַיאָן פון "בונד" ווערט ברייטער, זיין אַרבעט אינטענסיווער. עס גרינדן זיך אַ סך נייע אַרטיקע קאַמי-טעטן און אַרגאַניזאַציעס. פראַגן פון פראַקטישער וויכטיקייט, אויך פאַליטישע פראַבלעמען ווערן אַרומגערעדט און אויפגעקלערט ניט בלויז אין די אַרגאַנען פון בונד", נאָר אויך אין פראַקלאַמאַציעס, וואָס ווערן פאַרשפרייט אין אַ גרויסער צאָל. קלענערע און גרעסערע סטרייקן ברעכן אויס אין פיל ערטער. מען גרייט זיך צו אַ נייעם צוזאַמענפאַר . . . עס ווערט היימלעכער אויפן האַרצן!

איך, פון מיין זייט, אינפאַרמיר דעם צייטווייליקן צענטראַל-קאַ-מיטעט וועגן אונזערע טעטיקייטן אין אויסלאַנד און וועגן די פלענער: וואָס מיר האָבן צוגעגרייט. אויך לאָז אים וויסן, אַז מיר גייען זיך קאַנסטיטואַרן אַלס אַן אויסלענדישער קאַמיטעט פון "בונד". איך טייל מיט די מאַטיוון פון אַזאַ באַשלוס. דער כאַראַקטער און די אויסער-אַרדנטלעכע וויכטיקייט פון אונזער אַרבעט אין אויסלאַנד פאָדערן, אַז אַן אַפיציעלע קערפערשאַפט — און ניט בלויז אַ דזשאַן מילל אַדער אַ קאַפּעלזאָן — זאָל קענען פאַרטרעטן און ריידן אין אויסלאַנד אין נאַמען פון "בונד". אַזאַ קערפערשאַפט וועט האָבן מער אויטאָריטעט. דער עולם וועט קוקן אויף איר ווי אויף אַ טייל פון צענטראַל-קאַמיטעט אין רוסלאַנד גופא, און די באַציאונגען צווישן איר און די אַרגאַניזאַציעס, וועלכע ווערן דורך איר באַשאַפן, וועלן זיך אַנטוויקלען אויף מער זיכע-רע און געזינטערע יסודות.

לאַנג וואָרטן אויף אַ באַשטעטיקונג האָט מען ניט געדאַרפט. אין צענטראַל-קאַמיטעט האָט מען אויסגעצייכנט פאַרשטאַנען, אַז די אומ-שטענדן האָבן זיך גרינטלעך געביטן און אַז איינצלנע פאַרטרעטער, ווי געוויסנהאַפט זיי זאָלן ניט אויספירן די אויף זיי אַרויפגעלייגטע פליכטן, וועלן נישט זיין אימשטאַנד נאַכצוקומען די אַלץ גרעסערע פאָדערונגען, כּסרט נאָך וואָס נישט היינט-מאָרגן האָט געדאַרפט פאַר-

פּיאָנערן און בויער

ווירקלעכט ווערן דער געדאַנק וועגן אַוועקשטעלן אַ דרוקעריי אין זשענעווע און עס האָט געזאַלט אויסגעבויט ווערן אַ בראַשורן־ און ביכער־פאַרלאַג אויף אַ גאַנץ ברייטן מאַסשטאַב. אויף אַזאַ אופן האָט דאָס לעבן אַליין געגעבן אַן ענטפער אויף דער פראַגע, צי דאַרף דער „בונד“ האָבן אַן אייגענע אַפיציעלע פאַר־טרעטערשאַפט אין אויסלאַנד. דער אויסלענדישער קאָמיטעט פון „בונד“ האָט אָנגעהויבן צו פונקציאָנירן אין דעצעמבער 1898 און זיין פּרעסטיזש איז כּסדר גע־וואַקסן.

די עוואַלוציע פון אויסלענדישן קאָמיטעט. — זיינע באַציאונגען צום צענטראַל-קאָמיטעט

דער אויסלענדישער קאָמיטעט פון „בונד“ איז געשאַפן געוואָרן. די באַדייטונג פון זיין ראָל און אַרבעט איז פון ערשטן טאָג פון זיין גרינדונג כסדר געוואָקסן. אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם האָבן סיי דער צענ-טראַל-קאָמיטעט סיי די אַרטיקע קאָמיטעטן פון „בונד“ אין רוסלאַנד, אַלץ בעסער גענומען „אַפּשאַצן“ די ראָל פון אויסלאַנד. עס איז שוין מער ניט געווען די פּראַגע וועגן אַביסל טעכנישע הילף דורך אַ צופעליקן פריינט אָדער סימפּאַטיקער, וואָס האָט געוואוינט דאָ אָדער דאָרטן אין מערב אייראָפּע. עס איז שוין אויך מער ניט געווען קיין פּראַגע וועגן אַ פּאַרטעטערשאַפט פאַר פּראַקטיש-טעכנישע ענינים. דער אויסלענ-דישער קאָמיטעט האָט ביסלעכווייז אָבער אנטשידן גענומען שפּילן אַן אומגעווענע ראָלע אין לעבן פון „בונד“, אין זיינע אינערלעכע און אויסערלעכע באַציאונגען, אין זיין אידעאָלאָגישער אַנטוויקלונג, מיט אין וואָרט — אויף אַלע געביטן פון זיין פּילזייטיקער טעטיקייט. די עטאַפּן פון זיין עוואַלוציע זיינען געווען ענלעך און אין איינלאַנג מיטן וועג, וואָס דער „בונד“ אַלס אַ גאַנצער, האָט דורכגעמאַכט. און וואָס גרעסער און שטאַרקער דער אויסלענדישער קאָמיטעט איז גע-וואָרן לויט זיין פּערזענלעכן צוזאַמענשטעל, אַלץ מער האָט זיך געענדערט זיין פּאָזיציע און ער האָט זיך ביסלעכווייז פאַרוואַנדלט אין אַ פּאַראַלעלע אַרגאַניזאַציע מיט'ן צענטראַלן קאָמיטעט, אָדער, ריכ-טיקער, אין אַ צווייטן צענטראַל-קאָמיטעט. זיין רעאַגירן אויף פּראַבלע-מען פון טאָג, זיין שטעלונג וועגן פּראַגן פון פּרינציפּ און טאַקטיק, זיין איניציאַטיוו אין אַרגאַניזאַציע-פּראַגן, זיין האַנדלונג אין אינטער-פּאַרטייאישע באַציאונגען האָבן געהאַט אַפּטמאַל נישט קיין קלענערן זוערט און אויטאָריטעט, ווי די באַשלוסן און שטעלונג פון צענטראַל-קאָמיטעט גופּא. פּאַקטיש האָט דער צ. ק. זעלטן-ווען אַנגענומען באַ-

פּיאָנערן און בויער

שלוסן אָן דעם וויסן און אָן אַ פאַרשטענדיקונג מיטן אויסלענדישן קאָמיטעט. מען קען זאָגן, אָז ביידע אינסטיטוציעס זיינען געוואָרן אַזוי פאַרקניפט, אָז זיי האָבן געבילדעט איין סאָלידע „פאַמיליע“ און געשאַפן אַ מין געשלאַסענע איינהייט, געבונדן אפילו דורכן פּערזאָנען-צוזאַמענשטעל. יעדנפאַלס איז דאָס געווען ריכטיק ביז 1911-1912. מיטן אויסנאַם פון טאַראַס קאַץ, נח פאַרטנאָי, רחמיאל וויינשטיין, ביינוש איזביצקי-מיכאַלעוויטש, פינאַי ראָזנטאַל און אַ פאַר אַנדערע, זיינען די מיטגלידער פון צענטראַל-קאָמיטעט ביז דער ערשטער וועלט-מלחמה אַ קירצערע אָדער לענגערע צייט געווען מיטגלידער פון אויס-לענדישן קאָמיטעט, און פאַרקערט: כמעט אַלע מיטגלידער פון אויס-לענדישן קאָמיטעט זיינען אין דעם אָדער יענעם פּעריאָד געווען מיט-גלידער פון צענטראַלן קאָמיטעט. דורכן אויסלענדישן קאָמיטעט זיי-נען דורכגעגאַנגען כמעט אַלע פון די אַנגעזעצטע פּיגורן פון „בונד“: אַרקאַדי קרעמער, וולאַדימיר קאַסאַווסקי, צמח קאַפּעלזאָן, וולאַדימיר מעדעם, בראַניסלאָוו גראַסער, פּאַוועל בערמאַן, פּראַנץ קורסקי, ליט-וואַק, גלעב מוטניקאוויטש, אַבראַמאַוויטש, יונה קאַיגען, מאַרק ליבער, מאַקס ווינאַקור, גאַשאַנסקי, באַריס פּרומקין, ליבמאַן-הערש, אסתר פּרומקינאַ. אַ חוץ דעם האָבן מיטגעאַרבעט מיטן אויסלענדישן קאָ-מיטעט: מ. ריינעס, זעלדאַוו, אסתר ריסקינד, עזראַ ראָזן, בענסקי, מאַכלין, פּאַזנאַנסקי, שולמאַן א. א. וואָס האָבן געשפּילט אַ באַדייטנדיקע ראָל אין דער אידישער אַרבעטער-באַוועגונג.

די פּריינטלעכקייט און האַרמאָנישקייט צווישן די ביידע קאָמי-טעטן — דעם אויסלענדישן און צענטראַלן — האָט מען געהאַט צו פאַר-דאַנקען ניט בלויז די פּערזענלעכע אייגנשאַפטן פון זייערע מיטגלידער, נאָר אויך דעם פּאַקט, וואָס אין די אייגנאַרטיקע באַדינגונגען פון אַנט-וויקלונג פון דער אידישער אַרבעטער-באַוועגונג אין רוסלאַנד און פּוילן, זיינען אירע פּירערס שטענדיק געשטאַנען אונטער דער קאָנטראַל פון דער מאַסן-באַוועגונג און געפּילט די פאַראַנטוואָרטלעכקייט פאַר יעדן שריט זייערן. די טאַג-טעגלעכע פּראַקטישע אַרבעט האָט זיי גע-צוואונגען צו שטיין אויף אַ פעסטן, געזונטן באַדן און זיך ניט אַריינלאָזן אין אַלערליי געפּערלעכע, שעדלעכע עקספּערימענטן, וואָס זאָלן פירן צו הילוקי-דעות און קריגערייען. אַלע וויכטיקע פּראַגן פון פאַרטיי-

ד ז ש א ן מ י ל ל

לעבן פלעגן דיסקוטירט און באשלאסן ווערן פון ביידע צענטראלע אינסטיטוציעס געמיינשאפטלעך. עס האָט זעלטן פאָסירט, אַז איין צד זאָל וועלן דיקטירן אַ באַשלוס דעם צווייטן צד, אָדער זאָל וועלן אַרויפ־צווינגען אויף אים זיין שטאַנדפּונקט. אין דער געשיכטע פון „בונד“ געדענק איך נאָר דריי קאָנפּליקטן — אָדער, ריכטיקער געזאָגט: ריי־בונגען — צווישן דעם צענטראַלן און דעם אויסלענדישן קאָמיטעט: אין 1902 אין דער פּראָגע וועגן אַרגאַניזירטער נקמה, אַלס אַ מיטל פון זעלבסט־פּאַרטידיקונג, אין 1912 וועגן רעאַרגאַניזירונג און וואוי־פּלאַץ פון דער רעדאַקציאָנס־קאַלעגיע פון צענטראַלן אַרגאַן פון „בונד“, און אין דער ערשטער וועלט־מלחמה וועגן דער שטעלונג פון „בונד“ צו די פאַרשידענע פּראָבלעמען, וואָס האָבן זיך דאַמאַלט אַרויסגערוקט. איך דערמאָן דאָ ניט די פּראָגע וועגן דעם נאַציאָנאַלן פּראָגראַם. דאָס איז נישט געווען אַ קאָנפּליקט, נאָר אַ גרינטלעכע דעבאַטע וועגן ענ־דערן אָדער דערגאַנצן די פּראָגראַם פּאָדערונג — אפשר אַ הי־ציקע, צייטנווייז אויפגערעגטע דעבאַטע, אָבער נאָר דאָס, ניט מער, — ניט קיין קאָנפּליקט!

די אויבנדערמאָנטע „קאָנפּליקטן“ האָבן קיין טרויעריקע פּאַלגן ניט געהאַט. ווי תמיד אין „בונד“, האָט די געזונטע, לעבעדיקע פּראַקטישע אַרבעט געמאַכט שלום ניט בלויז צווישן פאַרשידענע שטאַנדפּונקטן און אַנשוואַונגען, נאָר אויך צווישן מענטשן מיט גאַנץ פאַרשידענע באַראַקטערס און טעמפּעראַמענטן.

א ווענדפונקט אין מיין לעבן

די גרינדונג פון אויסלענדישן קאמיטעט פון „בונד“ איז געווען אן אמת'ער ווענדפונקט אין מיין אייגענעם לעבן. דאָס האָט זיך איינגטלעך אָנגעהויבן אַ ניי לעבן, פאַרשידן אין כאַראַקטער און פאַר-בונדן מיט אַנדערע ווי ביז איצט אינטערעסן און פליכטן. אויף מיר איז געפאלן אַ לאַסט פון פאַראַנטוואַרטלעכקייט, וואָס איך האָב פריער קיין מאל ניט געהאַט. טיפער און טיפער בין איך אַריינגעצויגן געוואָרן אין אַלע צווייגן פון דער אויסלענדישער אַרבעט, און זי האָט אויס-געפילט מיין גאַנצע צייט. איך בין אַוועקגעשטעלט געוואָרן אין צענ-טער פון אַלע פאַרבינדונגען מיטן צענטראַלן קאָמיטעט און מיט כמעט אַלע לאַקאַלע קאָמיטעטן און אַרגאַניזאַציעס פון „בונד“. די טראַנס-פאַרט-פעדים אויף דער זייט גרענעץ זיינען געווען אין מיינע הענט. דאָס איינאַרדענען אונזער אייגענער דרוקעריי אין זשענעווע, דאָס רע-דאַגירן דעם, „אידישן אַרבעטער“, דאָס אַרויסגעבן אַ גרויסע צאַל בראַ-שורן און ביכער, קאַרעספּאַנדענץ מיט די הילפס-גרופן אין אייראָפּע און אַמעריקע און אויך מיט איינצלנע פּערזאָנען — דאָס אַלץ האָט גע-פאַדערט געדולד, שטאַרקע נערוון, צייט און ווידער צייט. איך בין געווען אַזוי פאַרוואָרפן מיט אַרבעט, אַז אַפט פלעג איך קוים קענען אויס-קומען מיט 16-18 שטונדן אַ מעת-לעת.

ביז אַרקאַדי און וולאַדימיר זיינען געקומען קיין אויסלאַנד (אוי-גוסט 1900) זיינען מיר געווען דריי, וואָס האָבן געזאָלט טאָן די אַרבעט פון אויסלענדישן קאָמיטעט, אָבער נאָר געזאָלט!

פאַוועל בערמאַן איז תיכף אַרויסגעפאַלן פון חשבון. ער האָט זיך געלערנט אין דאַרמשטאַט און דאָס איינציקע וואָס ער וואָלט געקענט טאָן איז צו זיין דער פאַרבינדונג-מאַן צווישן דער אַרטיקער בונדישער גרופּע און דעם אויסלענדישן קאָמיטעט. אָבער, צום באַדויערן, איז אפילו אַזאָ אומבאַדייטנדיקע פּונקציע אים געווען ניט באַשערט דורכצופירן: צוליב פּערזענלעכע קריגערייען האָט די גרופּע ניט געוואָלט אים האָבן

ד ז ש א ן מ י ל ל

אפילו אלס א פארמיטלער און אנגעהויבן צו קארעספאנדירן מיט אונז דירעקט. א צוויי יאר האט בערמאן זיך נאמינעל גערעכנט פאר א מיט-גליד פון אויסלענדישן קאמיטעט, נישט זייענדיק אימשטאנד צו אויס-פירן א וועלכע ניט איז פליכט פאר דער קערפערשאפט.

צ. קאפעלזאן, אויב ער וואלט געהאט חשק און נייגונג, וואלט ער געקענט אויפטאן א גוזמא. אבער זיין הארץ און נשמה האבן געהערט מער דעם „פארבאנד פון די רוסישע סאציאל-דעמאקראטן“, ווי דעם „בונד“. דארטן, אלס זיין סעקרעטאר, איז ער געווען איינער פון זיינע שטארקסטע שטיצזיילן; דא, ביי אונז, האט ער זיך מער באגרענעצט מיט דער ראל פון א ראטגעבער. אמת, האבנדיק פארבינדונגען מיט בערלין, בערן, ציוריד, פלעגט ער פון צייט-צו-צייט זיך ווענדן דארטן נאך פינאנציעלער הילף פארן „בונד“ — אבער דאס אלץ.

אויף אזא אופן איז קיין אנדער אויסוועג ניט געבליבן: איך האב גענוצט נעמען אויף זיך די גאנצע ארבעט פון אויסלענדישן קאמיטעט. צו זיין אויפריכטיק, וויל איך דא זאגן, אז איך האב גארניט געהאט קעגן דעם. אדרבא, דאס האט אנגעפילט מיין הארץ מיט צו-פרידנקייט און שטאלץ. איך בין געווען יונג און פיזיש שטארק און קיין מורא ניט געהאט פאר שווערע און פארזאמטלעכע ארבעט. וואס מער, אלץ בעסער. די הויפט-זאך איז דאך געווען צו באפרידיקן די באדערפענישן דארטן, אין רוסלאנד. זייער סאטיספאקציע איז מיין סא-טיספאקציע, א מין עגאאיסטיש געפיל.

די לאגע האט זיך אביסל געענדערט מיט קרעמער'ס און קאסאו-סקי'ס אנקומען קיין אויסלאנד. בלויז א ביסל, נישט א סך. זיי האבן טאקע איבערגענומען די רעדאקציע פון „אידישן ארבעטער“ פון 11טן נומער אן, אויך דעם פארלאג און די פארוואלטונג פון דער דרוקעריי, אבער דאס איבעריקע איז געבליבן ווי פריער. מיט דעם וואקסן פון „בונד“, מיט דעם דערשיינען פון די „לעצטע נאכריכטן“ איז נויטיק געווארן צו ארגאניזירן דעם טראנספארט אויף א גרעסערן און פיל-זייטיקערן מאסשטאב. איך בין דעריבער מער געווארן פארנומען און פשוט ניט געהאט א פרייע מינוט.

אבער, ווי שוין געזאגט, האב איך גארנישט געהאט קעגן דעם. אדרבא, איך בין געווען העכסט צופרידן!

טאראס. — דער צווייטער צוזאמענפאר פון „בונד“. — זעלדאוו

אין דער אומרויאקער, אומקלאָרער צייט גלייך נאָך די ערשטע שווערע צאַרישע רעפּרעסיעס קעגן „בונד“, האָבן די נייע אומשטענדן געבראַכט אין פּאָדערגרונט אַ מענטשן, וואָס האָט מיט אַ וואונדערבאַרער שנעלקייט צוריק אַוועקגעשטעלט אויף די פּיס די פּאָגראַמירטע אַרגאַ-ניזאַציעס און אַריינגעבלאַזן אין זיי אַ ניי לעבן און זעלבסט-צוטרוי. דאָס איז געווען „טאַראַס“ — דוד קאַץ. אַן אַמאָליקער הענטשקע-מאַכער, האָט ער דורך פּליסיקער זעלבסט-בילדונג און אַ דאַנק די פּראַ-פּאָגאַנדע קרייזן, דורך וועלכע ער איז דורכגעגאַנגען, דערגרייכט די שטופּע פּון אַ מיטלמעסיק געבילדעטן מענטשן פּון יענעם טיפּ, וואָס מען האָט אין דער פּיאָנערן צייט פּון דער באַוועגונג גערופּן „האַלב-אינטעליגענץ“. אַ טעטיקער טוער אין ווילנער קאָמיטעט, איז ער אַלץ מער און מער צוגעצויגן געוואָרן צו דער פּאַרצווייגטער אַרבעט פּון צענטראַל-קאָמיטעט. ווען די מיטגלידער פּון צ. ק. זיינען אַרעסטירט געוואָרן, האָט ער גענומען אויף זיך די מיסיע ווידער צוזאַמענ-צובינדן די פּאַרבלעבענע אַרגאַניזאַציעס און זען צו באַפּרידיקן זייערע באַדערפענישן — אין דער ערשטער ליניע צושטעלנדיק זיי סאַציאַ-ליסטישע ליטעראַטור בכלל און די בונדישע פרעסע בפרט. אין זיין נייער ראַל האָט ער אַרויסגעוויזן אַ סך איניציאַטיוו, ענערגיע, אַרבעט-זאַמקייט, איבערגעגעבנקייט. צום באַדויערן אָבער האָט אים געפעלט די נויטיקע טעאָרעטישע צוגרייטונג און דער אויטאָריטעט פּון אַ פירער, און ביז נח איז צוריקגעקומען פּון סיביר (אַנהייב 1900) און איבער-גענומען די פירערשאַפּט פּון „בונד“, האָט זיך אים ניט אינגעגעבן אַרומצוריינגלען זיך אויף אַ לענגערע צייט מיט מיטאַרבעטער, וואָס זאָלן קאָאָפּערירן מיט אים אין דער אָנפירערישער און אַרגאַניזאַטאָרי-שער טעטיקייט פּון צענטער.

צוויי חדשים זיינען פּאַרביי נאָכן דורכפאַל פּון „בונד“ און טאַראַס

ד ז ש א ן מ י ל ל

רופט צונויף אין קאוונע, אין סעפטעמבער 1898, דעם צווייטן צו-
זאמענפאר. דער ציל פון צוזאמענפאר איז געווען כמעט אין גאנצן א
פראקטישער: צוריק אויפבויען דאָס, וואָס זובאָטאָו און זיין באַנדע
האַבן רואינירט, פאַרריכטן דעם חורבן, וואָס די אַרעסטן האָבן אָנגע-
מאַכט אין אונזערע רייען. קיינע טאַקטישע און פראַגראַם פראַגן זיינען
אויף דעם צוזאמענפאר ניט באַהאַנדלט געוואָרן, אפשר מיטן אויסנאַם
פון דער פראַגע וועגן עקאָנאָמישן טעראָר, וועלכער פלעגט אָנגע-
ווענדעט ווערן סטיכיש אין אַ סך עקאָנאָמישע קאָנפליקטן. דער צוואַ-
מענפאר האָט זיך קאַטעגאָריש אַרויסגעזאָגט קעגן אַט דעם מעטאָד
פון קאַמף.

די דעלעגאַטן האָבן אָפגעגעבן זייער דערמונטערנדיקע באַריכטן
פון זייערע שטעט: די אַרגאַניזאַציעס, נאָך דער ערשטער פאַרלעגנהייט,
קומען צו זיך, דער נאַכפרעג אויף ליטעראַטור וואַקסט כסדר, אומעטום
קוקט מען אויף דער צוקונפט מיט אָפטימיזם, מיט גלויבן און האַפנונגען.
עס איז באַשלאָסן געוואָרן צו פאַרשטאַרקן די טעטיקייט פון דעם
פאָליטישן „רויטן קרייץ“. די גרויסע צאַל אַרעסטירטע האָט אַרויפ-
געלייגט אַ הייליקן חוב — צו אונטערשטיצן סיי זיי, סיי זייערע פאַ-
מיליעס.

מען האָט פרובירט צו דיסקוטירן די פראַגע וועגן דער פוילישער
סאַציאַליסטישער פאַרטיי און וועגן דער אומאַפהענגיקייט פון פוילן, דאָס
האַט זיך אַרויסגעוויזן נישט פאַר די כוחות פון די פאַרזאַמלעטע. זיי זיינען
ניט געווען גענוג באַקאַנט מיט דער פראַגע און ניט צוגעגרייט צו אַזאַ
דעבאַטע.

עס איז אינטערעסאַנט צו פאַרצייעכענען, אַז כמעט אַלע אַנטייל-
נעמער פון צוזאמענפאר — מיטן אויסנאַם פון דריי — זיינען געווען
אַרבעטער: ווילנע איז געווען פאַרטראַטן דורך אַבראַם דעם איינ-
בינדער און טאַראַס'ן, וואַרשע דורך צביה די זעמשערקע און דער
נייטערין מאַריאַ זשאַלודסקאַ, ביאַליסטאָק דורכן וועבער מונועז און
מיכאַלעוויטש, לאַדזש דורך דער נייטערין שיינע ריזל סעגאַל, קאוונע
דורך דער נייטערין ליוזע עפשטיין און לעאַן בערנשטיין, דער „בערש-
טער בונד“ דורך אַבראַם אַלעקסאַנדריסקי. עס איז אויך געווען אַ דע-
לעגאַט פון מינסק.

פּיאָנערן און בויער

אין צענטראַל קאָמיטעט זיינען אויסגעקליבן געוואָרן טאַראַס, צביה הורוויטש און זעלדאַוו-ניעמאַנסקי. עס האָט זיך אינגיכן אַרויס-געוויזן, אַז די קאָמבינאַציע איז געווען נישט קיין געלונגענע און דער נייער צענטראַל-קאָמיטעט איז ניט געווען אַרבעטספּעאָיק.

סערגעי זעלדאַוו איז צו יענער צייט שוין געווען אַ גוט-באַקאַנטער טוער אין די אידישע סאַציאַליסטישע רייען אין זיין געבורטסשטאַט, ווילקאַמיר, און נאָך מער אין ווילנע. אפשר אַ דאַנק זיין פּאַלקסטימ-לעכקייט און זיין אויסגעצייכנטער קענטעניש פון אידיש איז ער גע-וואָרן פיל נעענטער פאַרבונדן מיט די אַרבעטער, ווי אַ סך אַנדערע פון זיינע חברים. קיין אַרגאַניזאַטאָרישע פעאַיקייטן האָט ער ניט אַרויסגעוויזן. אָבער ער איז געווען פאַררעכנט פאַר אַ באַגאַבטן זשור-נאַליסט און אַ גוטן איבערזעצער. מסתמא טיילווייז דערמיט קען מען דערקלערן, פאַר וואָס די גרופּע ווילנער אַרבעטער, וואָס האָט אַוועק-געשטעלט די ערשטע אידישע געהיימע דרוקעריי און אַנגעהויבן אַרויס-צוגעבן די „אַרבעטער שטימע“, האָט אים פאַרטרויט איר פּלאַן און צו-געצויגן אים צו מיטאַרבעטערשאַפט אין דער רעדאַקציע.

קיין פיל נחת פון דעם נייעם צענטראַל-קאָמיטעט האָט טאַראַס ניט געהאַט. אומדערוואַרטעט האָט זעלדאַוו באַשלאָסן צו באַזעצן זיך אין פעטערבורג. דאָרטן איז ער געוואָרן טעטיק אין דעם אַרטיקן קאַ-מיטעט פון דער רוסלענדער סאַציאַל דעמאָקראַטישער פאַרטיי און מיט-געאַרבעט אין זיין פרעסע. נאָך דער פאַרטייאישער קאַנפּערענץ אין ביאַליסטאָק, אויף וועלכער ער איז געווען אַ דעלעגאַט פון פעטערבורג, אין 1902, ווערט ער אַרעסטירט און פאַרשיקט קיין סיביר אויף זעקס יאָר, אָבער שוין אין 1903 אַנטלויפט ער קיין בערן, שווייץ. דאָ איז ער באַשעפטיקט אין דער „אַרגאַניזאַציע פון די הילפס-גרופן פון „בונד“ אין אויסלאַנד“ און נעמט אַנטייל אין דער אַרבעט פון אויסלענדישן קאָמיטעט פון „בונד“ אויף דעם ליטעראַרישן געביט. צו יענער צייט האָט ער אַנגעשריבן צוויי וויכטיקע בראַשורן: „די פּראָפּעסיאָנעלע פאַראיינען“ און „די געשיכטע פון דער פאַריזער קאָמונע“.

פון 1906 ביז 1908 וואוינט ער ווידער אין ווילנע און דאָן פאַרט ער אַריבער קיין פעטערבורג שוין אויף שטענדיק. ער איז געשטאַרבן אין 1924, פאַרבייבנדיק אַ באַגייסטערטער בונדיסט ביז זיין טויט.

ד ז ש א ן מ י ל ל

אויך צביה האט פארלאזן דעם צ. ק. נאך אַ טעטיקייט אין אים פון בלויו עטלעכע חדשים. גענוי וועגן די סיבות פון איר אַרויסטריט פון צ. ק. ווייס איך נישט. אויף אַזאָ אופן האַט טאַראַס'ן ניט געגליקט. ער בלייבט ווידער אַליין. אמת, ליטעראַרישע הילף, ספעציעל אַרטיקל לען פאַר דער „אַרבעטער שטימע“ קריגט ער פון מאַקס טאַביאַש, פון אַלבערט זאַלקינד אין מינסק, פון מיכאַלעוויטש און פינאַי ראָזענטאַל אין ביאַליסטאָק, אָבער די גאַנצע טעכנישע אַרגאַניזיר־אַרבעט און די פאַראַנטוואַרטלעכקייט פאַר דער פּאָליטיק פון צ. ק. פאַרבלייבן אויף זייערע פלייצעס. און מען דאַרף זיין גערעכט צו אים און געבן אים גרויס קרעדיט: ער האַט געטראָגן די שווערע משא מיט מוט, שטאַלץ און געדולד.

דער אויסלענדישער קאַמיטעט האַט אים זייער פיל געשטיצט אין זיינע אויפגאַבן. פּילזיטיקע הילף האַט אָנגעהויבן צו קומען צו טאַראַס'ן פון אויסלאַנד אַלץ אָפּטער און אָפּטער. מיט פאַראייניקטע קרעפטן האָבן מיר געשטרעבט בייצוקומען דעם קריזיס פון דער שווערער איבערגאַנגס־צייט.

די אידישע סטודענטן אין אויסלאַנד. — נייע ציימן, נייע לידער

דער אויסלענדישער קאָמיטעט פון „בונד“ האָט געאַרבעט מיט דערפאַלג צווישן די סטודענטן אין אויסלאַנד. אָבער דער לכתחילה'די-קער דערפאַלג האָט געהאַט אַ שייכות בלויז צו קליינע גרופּן און איינצל-נע פּערזאָנען. מיר אָבער האָבן געזוכט פאַר אונזער ווירקונג אַ מאַסן-באַזע, און פאַר אַזאַ מאַסן-באַזע האָט געקענט דינען נאָר די רוסיש-אידישע און די פּויליש-אידישע סטודענטשאַפט. הונדערטער און טויזנט-טער סטודענטן און סטודענטינס זיינען געווען פּאַנאַדערגעוואָרפן איי-בער אַלע אוניווערזיטעט־שטעט אין די לענדער פון מערב־איראָפּע. די אַנטיסעמיטישע פּאַליטיק פון דער רוסישער רעגירונג, די אידישע פּראָצענט-נאַרמע אין די רוסישע לער-אַגשטאַלטן האָט זיי געצוואונגען צו זוכן אין אויסלאַנד די מעגלעכקייט צו באַפּרידיקן זייער דורשט נאָך בילדונג און וויסנשאַפט, אָבער וואָס האָבן פאַרגעשטעלט אַט־די אידישע סטודענטן — אָדער די גרויסע מערהייט פון זיי — פון פּאַליטישן און קולטורעלן שטאַנדפּונקט? דאָס זעלבע, וואָס די אידישע אינטע-ליגענץ אין גאַנץ רוסלאַנד: אַסימילירט דורך און דורך, איין טייל רוסיפּיצירט, אַן אַנדער טייל פּאַלאַניזירט. אַלץ, וואָס איז געווען רו-סיש — אָדער פּויליש — איז זיי געווען נאָענט און טייער. און פאַר-קערט: אַלץ, וואָס איז געווען אידיש, איז זיי געווען פּרעמד, אַפט אַפילו אַפּשטויסנדיק. דאָס אידיש לעבן איז געווען פאַר זיי אַ פאַר-מאַכט בוך. די ליידן און דער קאַמף פון די אידישע פּראָלעטאַריער האָבן ניט געצויגן זייער אויפּמערקזאַמקייט. די אידישע אַרבעטער-מאַסן-באַוועגונג איז נאָך געווען יונג. פאַרהעלטניסמעסיק זייער-זייער ווייניק פון זיי האָבן געהאַט אַ ריכטיקן באַגריף וועגן די פּאַליטישע און סאָציאַלע שטרעבונגען פון דער אידישער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע. און אפילו אויך זיי, די דאָזיקע ווייניקע, האָט געפּעלט דער גלויבן אין

ד ז ש א ן מ י ל ל

דער נויטיקייט און וויכטיקייט פון א זעלבסטשטענדיקער אידישער ארבעטער-באוועגונג.

זיי האָבן געהאַט אַ ווידערווילן צו דער אידישער שפראַך, און זיי פלעגן זיך שעמען אויף איר צו ריידן. אפילו אַ טייל פון יענע ווינציקע, וואָס האָבן יאָ פאַרשטאַנען אידיש, פלעגן מאַכן אַן אַנשטעל אָן זיי פאַר-שטייען ניט. אַזוי נידעריק איז געשטאַנען דער ווערט פון אידיש! אַט-די אַפגעריסנקייט פון אידישן לעבן און די אומבאַקאַנטשאַפט מיט אַלץ, וואָס איז אידיש, זיינען געגאַנגען אַזוי ווייט, אַז אין דעבאַטן מיט אונז פלעגט מען אונז כסדר שטעלן די פראַגע: צי זיינען דען דאָ אידן אין רוסלאַנד וואָס פאַרשטייען ניט רוסיש? צו וואָס דאַרפט איר דעם עקלהאַפטן — „אַטוואַטיטעלני“ — זשאַרגאָן? איך געדענק, אַז מיט עטלעכע יאָר שפּעטער, אין דער צייט פון אונזער קאַמף מיט די אַסימילאַטאָרן פון „איסקראַ“, האָט טראַצקי נישט אַנדערש געוואָלט אונז אינריידן, אַז אַלע אידן אין רוסלאַנד פאַרשטייען און ריידן גוט רוסיש. . . .

אַט-די אַלע אומשטענדן האָבן געשטופט די אידישע שטודירנדיקע יוגנט אין די רייען פון די רוסישע סאַציאַליסטישע פאַרטייען און גרופּן, כמעט די גאַנצע מיטגלידערשאַפט פון די דאַמאַלסטדיקע רוסישע סאַ-ציאַליסטישע אַרגאַניזאַציעס אין אויסלאַנד איז באַשטאַנען פון אידן. און מיר האָבן געזאָגט צו זיך אַליין: אַט-די אייזערנע וואַנט פון פיינטשאַפט, אָדער אין בעסטן פאַל, פון גלייכגילטיקייט צו אַלץ וואָס איז אידיש, מוז דורכגעבראַכן ווערן. אונזער ציל איז נישט געווען צו באַקעמפן די אַלגעמיינע פאַליטישע סימפּאָטיעס פון דער רוסיש-אידי-שער סטודענטשאַפט. זיינען מיר דאָך אַליין אויך געווען אַקטיווע מיט-גלידער פון דער אַלגעמיינ-רוסלענדער סאַציאַל-דעמאָקראַטישער אַר-בעטער פאַרטיי, פון וועלכער דער „בונד“ איז דאָך, ווי באַוואוסט, גע-ווען אַן אַוטאָנאָמער טייל. האָבן מיר דאָך — קאַפּעלזאָן און איד — זיך געלאָזט אויסקלייבן אין דער עקזעקוטיווע פון „פאַרבאַנד פון די רוסישע סאַציאַל-דעמאָקראַטן“ — „סאַיוז רוסקיך סאַציאַל-דעמאָ-קראַטאָו“ — ער אַלס פאַרטיי-סעקרעטאַר, איך אַלס פּינאַנץ-סע-קרעטאַר. מיר האָבן דאַמאַלסט געטראַכט: אַ פאַליטישער טוער דאַרף זיין אַן אמת'ער בירגער פון לאַנד; ער דאַרף קענען די שפראַך פון דער מלוכה, צו וועלכער ער געהערט, איר געשיכטע, די

פּיאָנערן און בויער

געשיכטע פון אירע געזעלשאַפּטלעכע באַוועגונגען ; די סאַלידאַרע פּאַ-
ליטישע און געווערקשאַפּטלעכע טעטיקייט פון דער אידישער און רוסי-
שער סאַציאַל-דעמאָקראַטיע איז איינער פון די לייט-מאַטיוון אין
„בונד'ס“ אַנשוואַונג ; הייסט עס, אַז עס איז גאַרמאַל און אפילו ווינ-
שענסווערט, אַז די סטודענטן, וואָס סימפּאַטיזירן מיטן „בונד“ זאָלן
אַריינגיין אויך אין אַנדערע, אונז נישט פיינטלעכע, סאַציאַל-דעמאָקראַ-
טישע אַרגאַניזאַציעס ; עס איז היסטאָריש גאַרמאַל און פּאַליטיש נויטיק,
אַז די אידישע אינטעליגענץ זאָל נישט זיין אַפּגעריסן פון רוסישן לעבן.

וואָס מיר האָבן אָבער געוואָלט, איז, אַז אויך פון אַידישן לעבן
זאָלן די אידישע סטודענטן נישט זיין אַפּגעריסן, אַז זיי זאָלן אָנהויבן
צו פילן אויך זיין פּולס. אונזער אויפגאַבע איז געווען צו מאַכן זיי
באַקאַנט מיטן לעבן און קאַמף פון די אידישע אַרבעטער-מאַסן, מיט
זייערע נויטן און זייערע האַפּנונגען, אַרויסרופן סימפּאַטיע צו דער
שפּראַך, אויף וועלכער די גרויסע מערהייט פון פּאַלק דענקט און רעדט,
איבערצייגן זיי אַז עס איז זייער מאַראַלישער און פּאַליטישער חוב צו
שטיצן די קלאַסנבאַוואַוסטע אַרגאַניזירטע אידישע אַרבעטער מאַ-
טעריעל און גייסטיק.

די ווייטערדיקע געשעענישן און געוויסע אומשטענדן האָבן גע-
וירקט, אַז אין די מוחות פון די אידישע סטודענטן — באַוואַוסטזיניקע
סאַציאַליסטן אָדער אַזעלכע, וואָס זיינען געווען געניגט צו סאַציאַ-
ליזם — זאָל פּאַרקומען אַ ראַדיקאַלע איבערקערעניש.

נאָך די אַרעסטן פון די אַנטיילנעמער פון דעם ערשטן אַלגע-
מיינ-רוסישן סאַציאַל-דעמאָקראַטישן צוזאַמענפאַר, אין יאָר 1898,
האַט זיך אָנגעהויבן אַן אומבאַשרייבלעכער תּוהו ובהו אין די רייען פון
די רוסישע חברים. אַ גרענעצלאַזע אַנאַרכיע איז אויסגעבראַכן אין
די פּאַרטיי-גרופּירונגען און פּאַרטיי-באַציאָונגען. די רוסישע סאַציאַל-
דעמאָקראַטישע פּאַרטיי האָט פּאַקטיש אויפּגעהערט צו עקזיסטירן. פּיל
גרופן האָבן נישט געוואָלט זי אַנערקענען אפילו פּאַרמעל. איר לעבן
איז געווען צו קורץ, אַז זי זאָל איבערלאָזן נאָך זיך פּאַרטיי-טראַדי-
ציעס און פּאַרטיי-פּאַטריאַטיזם. אייגנטלעך איז דאָס גאַר קיין לעבן
ניט געווען. זי איז באַשאַפּן און אויפּגעהאַלטן געוואָרן הויפטזעכלעך

ד ז ש א ן מ י ל ל

דורכן „בונד“. דער לעצטער האָט זיך דערקלערט אַלס אַן אויטאָ-
נאָמער טייל פון אַ פּאַרטיי, וואָס איז פּאַקטיש נאָך נישט געבוירן גע-
וואָרן, און ער האָט מיט אַלע מיטלען געהאַלפּן אַרויסרופן זי צום לעבן.
נאַטירלעך, האָט דאָס געמוזט זיין ליידער אַ זייער נעבעכדיק לעבן,
אָך-און-וויי פון אַ לעבן. און ווען דער ערשטער שטאַרקער ווינט פון
דער רוסישער בייזער ווירקלעכקייט האָט אַ בלאָז געטאָן, איז פון דער
פּאַרטיי גאַרניט געבליבן. זי האָט זיך צעברעקלט אין קליינע און אומ-
באַדייטנדיקע גרופּעס און גרופּקעלעך, וואָס האָבן אייביק קאַנקורירט
צווישן זיך און כסדר זיך קעגנזייטיק באַקעמפט. אין אויסלאַנד איז די
צעברעקלונג געווען נאָך גרעסער און געפילט האָט זי זיך נאָך שטאַר-
קער, ווייל דאָס פעלד פון טעטיקייט איז דאָ געווען פיל פּאַרענגערט.
וואָס פּאַר-אַ גרופּן און פּראַקציעס זיינען דאָרטן ניט געווען! „די גרופּע
פּאַר באַפּרייען די אַרבעט“, „דער פּאַרבאַנד פון די רוסישע סאַציאַל-
דעמאָקראַטן“, די גרופּן „אַרבעטער ביבליאָטעק“, „אַרבעטער פּאָן“,
„אַרבעטער געדאַנק“ און אַ חוץ דעם: די אַלטע נאַראַדאָוואַלצעס, די
יונגע נאַראַדאָוואַלצעס, סאַציאַליסטן-רעוואָלוציאַנערן, פּאַרשידענע נאָ-
ציאָנאַלע סאַציאַליסטישע אַרגאַניזאַציעס . . .

אַזאַ צושטאַנד און מישמאַש האָבן געמוזט ווירקן דעמאָראַליזירן-
דיק. און זיי האָבן טאַקע אַזוי געווירקט — נאָך מער, ווען פון רוסי-
לאַנד האָט מען אויך ניט געהערט קיין באַזונדערס פּריילעכע ניס.
אַ גאַנץ אַנדער בילד האָט אַבער מיט זיך פּאַרגעשטעלט דער
„בונד“.

די קאַנטינוואַיטעט פון זיין אַרבעט, טראַץ די אַרעסטן, — זיינע
דרוקערייען, זיין פּרעסע, די סיסטעמאַטישקייט און אַרגאַניזירטקייט
פון זיינע פּאָליטישע און עקאָנאָמישע אַרויסטרעטונגען, די צוגעבונדן-
קייט פון די אידישע אַרבעטער צו זייער אַרגאַניזאַציע — דאָס אַלץ
האַט אימפּאַנירט. מען האָט אַנגעהויבן וועגן „בונד“ פיל ריידן, אַרויס-
שטעלן אים אַלס אַ ביישפּיל פון אַ נאַרמאַלער פּאַרטיי מיט אַ נאַרמאַלער
פּאַרטיי-טעטיקייט. אין דער אויסלעגנדישער פּרעסע האָט מען מער און
מער געקענט געפינען גינסטיקע נאָטיצן וועגן „בונד“. די רוסישע
סאַציאַליסטישע פּרעסע האָט אַפּגעגעבן אַ סך פּלאַץ אַרטיקלען און קאָ-
רעספּאָנדענציעס, מיט אויסדרוקן פון באַוואַנדערונג און אַכטונג צום

פּיאָנערן און בויער

„בונד“. מען האָט אָנגעהויבן צו באַטראַכטן דעם „בונד“ אַלס אַ וויכטיקן פּאַקטאַר אין דעם רעוואָלוציאָנערן און סאָציאַליסטישן לעבן אין רוסלאַנד. אויפן טרויעריקן טונקעלן הינטערגרונט פון רוסישן לעבן האָט דעם „בונד“ אַרבעט זיך האַפּנונגספול אויסגעטיילט. אַ סימפּאַטישע, פּריינטלעכע אַטמאָספּערע האָט זיך אויסגעבילדעט אַרום „בונד“. איך רייד שוין ניט וועגן אַזעלכע מענטשן, ווי מ. ווינטשעווסקי און א. ליע-סין, וואָס האָבן אים אַזוי שייַן באַזונגען—זיי זיינען שטענדיק געווען אין קרובַה'שאַפט מיט אונזער באַוועגונג — נאָר אפילו אַ סך פּאַרטייִ קעגנער האָבן זיך ניט געקענט אָפהאַלטן פון אויסצודריקן זייערע וואַ-רעמע געפילן צום „בונד“. דער סאָציאַליסט־רעוואָלוציאָנער אַנ-סקי, דער מחבר פון די צוויי בונדישע הימנען: „אין זאַליקן ים“ און די „שבועה“ (ביידע געשריבן אָנהויב 1902), איז איינער פון זיי; אַ צוויי־טער איז זשיטלאָוסקי, וואָס האָט געזוכט אַ דערנענטערונג צום „בונד“, און דאָס זיינען נישט געווען בלויז אויסנאַמען.

דער אויסלענדישער קאָמיטעט פון „בונד“ האָט ריכטיק אָפֿ-געשאַצט די־אָ גינסטיקע לאַגע. אויף פּאַרשידענע וועגן האָט ער געזען צו אויסנוצן די פּריינטלעכע שטימונג און די וואַקסנדיקע פּאַראַינטע־רעסירונג מיט זיין טעטיקייט. אין אַן אויפרוה צו דער אידישער אינ־טעליגענץ און די אַרבעטער אין אויסלאַנד האָט ער געשילדערט די טרויעריקע פּאַליטישע, עקאָנאָמישע און נאַציאָנאַלע לאַגע פון די אידישע אַרבעטער־מאַסן אין רוסלאַנד און פּוילן און דעם ביטערן קאַמף זייערן פאַר אַ ראַדיקאַלער פּאַרבעסערונג פון זייער לעבן. ער האָט אַנ־געוויזן אויף די אַלגעמיינע שטרעבונגען פון „בונד“ און די נאַענטסטע פּלענער פון זיין אויסלענדישן קאָמיטעט. ער האָט אויפגעפּאָדערט אַלע יענע, וואָס סימפּאַטיזירן מיט זיינע צילן, צו אונטערשטיצן אים אין זיין שווערער אַרבעט. אַ טור, וואָס איך האָב אונטערנומען דורך אייניקע שטעט, וואו עס זיינען געווען גרויסע סטודענטישע קאָלאָניעס, האָט געגעבן גלענצנדיקע רעזולטאַטן: עס האָבן זיך געגרינדעט אַ סך גרע־סערע און קלענערע בונדישע פּאַראַינען און עס זיינען אָנגעקניפט גע־וואָרן פּאַרבינדונגען מיט אַ רייע איינצעלנע פּערזאָנען.

עס איז אַוועק אַ געוויסע צייט און אין גאַנץ מערבֿ־אייראָפּע האָבן מיר געהאַט אַ געדיכטע נעץ פון מיטהילפס גרופּן פון „בונד“. געבויט

ד ז ש א ן מ י ל ל

אויף ענלעכע יסודות און האַבנדיק די זעלבע צילן, זיינען זיי דורך דעם אויסלענדישן קאמיטעט פאַראייניקט געוואָרן אין אַן אַלגעמיינער אַר-גאַניזאַציע.

די „פאַראייניקטע אַרגאַניזאַציע פון אַרבעטער-פאַראיינען און מיט-הילפס-גרופן פון 'בונד' אין אויסלאַנד" איז באַשאַפן געוואָרן אויף אַ קאַנפערענץ אין די לעצטע טעג פון דעצעמבער 1901 אין בערן.

די רוסישע סאציאל־דעמאקראטן אין אויסלאַנד. —
מחלוקת צווישן די „יונגע“ און די „אַלטע“. — די
ראַלע פון „בונד“ אין דער מחלוקת

אין שטילן, רואיקן ציוריד האָב איך געטראָפֿן אַ קאַלאַניע פון רוסישע פּאָליטישע עמיגראַנטן. דאָס רוב פון זיי איז ניט לאַנג צוריק געקומען קיין אויסלאַנד. כמעט אַלע זיינען געווען אַנטוישט און אויפגערגט. דאָס איז געווען אַ יונגער סימפּאָטישער עולם, מיטגלידער פון „פּאַר־באַנד פון רוסישע סאציאל־דעמאקראטן אין אויסלאַנד“, וואָס האָבן זיך שטאַרק אַנטוישט אין די מיטלען און מעטאָדן, מיט וועלכע עס האָט זיך געפירט די סאציאַליסטישע אַרבעט אין רוסלאַנד. זיי האָבן געהאַט פאַר זייערע אויגן די גרויסע דערפאַלגן פון דער פּוילישער און אידישער אַרבעטער באַוועגונגען און האָבן געזוכט די סיבות פון דער הינטער־שטעליקייט פון די רוסישע אַרבעטער. אין רוסלאַנד פלעגן אין יענער צייט אָפט אויסברעכן גראַנדיעזע סטיכישע סטרייקן. פאַר וואָס ניט אויסנוצן יענע עקאָנאָמישע קאַנפליקטן מיטן ציל אַרויסצופירן די רוסישע אַרבעטער אויף אַרגאַניזירטע וועגן און פאַרוואַנדלען די קאַנ־פליקטן אין אַ שטויס־קראַפט פאַר אַ פּאָליטישער באַוועגונג ? פאַר וואָס ניט געפינען אַ וועג, אַ פאַרשטענדלעכן, איינפאַכן, לייכטן וועג אַרייַנצו־ברענגען אין יענע אומצופרידענע אַרבעטער שיכטן ווי אויך בכלל אין די ברייטע אַרבעטער מאַסן קלאַסנבאַוואוסטזיין ? און איז דען נישט איינער פון די בעסטע וועגן דאָס צו דערגרייכן — דער וועג פון באַ־זאָרגן זיי, די דאָזיקע מאַסן, מיט אַ פּאָפּולערער ליטעראַטור, צוגע־פּאַסט צו זייערע טאַג־טעגלעכע אינטערעסן און באַדערפענישן — סיי פּאָליטישע און סיי עקאָנאָמישע ? די רייכע, ערנסטע, ליטעראַטור, וואָס איז באַשאַפֿן געוואָרן דורך דער „גרופּע פאַר באַפרייען די אַר־בעט“ — דורך פלעכאַנאָוין, אַקסעלראַדן און וועראַ זאַסולישט, — האָט ניט געטויגט פאַר דעם ציל. זי איז געווען צו טיף טעאָרעטיש

ד ז ש א ן מ י ל ל

און האָט זיך ניט אָפּגעגעבן מיט די רעאַלע עקאָנאָמישע קאַמפּן פּון אַרבעטער־קלאַס. צוגעפּאסט בלויו צו דעם גייסטיקן ניוואַ פּון דער אינטעלעקטועלער און אַרבעטער אינטעליגענץ, איז זי געווען צו שווער צו פּאַרשטיין פאַר דעם ברייטן עולם.

אַט דאָס קליין הייפל מענטשן האָט זיך געשטעלט פאַר אַ ציל צו שאַפּן אַזאַ נויטיקן מין ליטעראַטור, פּאַפּולער סיי לויטן אינהאַלט, סיי אויך לויט דער שפּראַך און פּאַרם. זיי האָבן אָפּעלירט צו אַלע רוסישע סאַציאַל דעמאָקראַטישע הילפּס־גרופּן אין אויסלאַנד און טייל־ווייז צו אַרגאַניזאַציעס אין רוסלאַנד און געפונען ביי זיי פּאַרשטענד־נישט און סימפּאַטיע. אָבער פּלעכאַנאָוויס אָנהענגער האָבן אויך ניט גע־שלאָפּן. כאַטש זייער גרופּע איז געווען אַ טייל פּון „פּאַרבאַנד“, האָבן זיי זיך אויפּגעפירט ווי אַ מלוכה אין אַ מלוכה. זיי האָבן אינגאַרירט די מאַיאָריטעט־באַשלוסן, נישט אָנערקענט די איינפאַכסטע כללים פּון דיסציפּלין, און קעגנעווירקט סיי אָפּן, סיי אויך הינטער די קוליסן קעגן די יינגערע חברים פּון „פּאַרבאַנד“. אַן אמת'ע מלחמה האָט זיך צעפּלאַקערט און עס האָט אַ פּלייץ געטאָן אויף די „יונגע“ אַ ים פּון באַשולדיקונגען: מען האָט זיי פּאַרגעוואָרפּן אָפּאַרטוניזם, עקאָנאָמיזם, רעפּאַרמיזם, און קליין־בורזשאַזע אידעאָלאָגיע. דער אַרגאַן פּון די „יונגע“ — „ראַבאַטשעיע דיעלאַ“ — איז געמאַלט געוואָרן ווי אַ שרעק־בילד פאַרן אמת'ן מאַרקסיזם. אָבער אויב עקאָנאָמיזם האָט גע־דאַרפט באַדייטן צו קאַנצענטרירן דעם גאַנצן פּראַלעטאַרישן קאַמף נאָר אויף קליינע מאַטעריעלע פּאַרבעסערונגען, אינגאַרירנדיק דערביי דעם גאַנצן פּאָליטישן קאַמף, האָט יעדער זייטיקער נישט פּראַקציאָנע־לער באַאַבאַכטער געקאנט אויסגעפינען, אַז דער פּאַרוואַרף איז נישט באַגרינדעט אין באַצוג צו „ראַבאַטשעיע דיעלאַ“.

אין פּראַצעס פּון אַט־דעם קאַמף האָבן די „אַלטע“ נישט אַנדערש געוואָלט אונטערוואַרפּן די „יונגע“ זינד פּון עלעמענטן, פאַר וועלכע זיי זיינען לחלוטין נישט געווען פּאַראַנטוואָרטלעך. די באַוואוסטע גע־זעלשאַפּטלעכע טוערין און רעכטע סאַציאַליסטקע קוסקאָוואַ האָט אָנגע־שריבן אַן אַני־מאַמין: „קרעדאַ“, באַפּוצט מיט אַלערליי רעפּאַרמיסטישע בלומען. די אַרויסגעבער פּון „ראַבאַטשעיע דיעלאַ“ האָבן קיין שייכות צו דעם ניט געהאַט. קוסקאָוואַ איז אפילו נישט געווען קיין מיטגליד

פּיאָנערן און בויער

פון „פאַרבאַנד“. אויך האָט ניט געהערט צום „פאַרבאַנד“ קאַק, דער רעדאַקטאָר פון „ראַבאַטשאַיאַ מיסל“, אַרגאַן פון די פעטערבורגער אַר-בעטער, וואו דער עקאָנאָמיזם און אַפּאַרטוניזם זיינען אַוועקגעשטעלט געוואָרן אויף אַ פעדעסטאַל און אַרויסגערוקט געוואָרן אַלס דאָס לעצטע וואָרט פון פּראָלעטאַרישער חכמה און לאַגיק. אָבער וואָס האָט דאָס געהאַט צו טאָן מיט דער „ראַבאַטשעיע דיעלאַ“? דער איינציקער אין „פאַרבאַנד“, וואָס האָט אין זיינע פּריוואַטע בריוו אַרויסגעוויזן אַ נייגונג צו אַפּאַרטוניסטישע טענדענצן איז געווען קאַפּעלזאָן. אַט די בריוו זיי-נען אַריינגעפאַלן צו פּלעכאַנאָו'ן און פּלעכאַנאָו'ס גרופּע האָט גערן צוגעשריבן אַט די אנשויאונגען דעם גאַנצן „פאַרבאַנד“. אויך דאָ האָט דער „פאַרבאַנד“ זיך אַנטזאגט צו נעמען אויף זיך די פאַראַנטוואָרטלעכ-קייט פאַר די אויסגליטשונגען פון איינעם פון זיינע מיטגלידער.

אויף זיין צוזאַמענפאַר, סוף 1898, האָט דער „פאַרבאַנד“ אָפּי-ציעל זיך אָפּגעגרענעצט פון עקאָנאָמיזם, אַזוי ווי מען האָט אים דאָ-מאָלט פאַרשטאַנען. צו מאַכן אַ סוף צו די טענות, וואָס פּלעכאַנאָו און זיינע אָנהענגער האָבן געווענדעט קעגן זיי, האָבן די „יונגע“ דערקלערט, אַז זיי שטייען סיי טעאָרעטיש און סיי פּראַקטיש אויפן באַדן פון אינ-טערנאַציאָנאַלן סאָציאַליזם, אַז זיי אַנערקענען פּולשטענדיק, אַז אויך פאַר די רוסישע אַרבעטער זיינען גילטיק די אמת'ן—אַז „יעדער קלאַסן-קאַמף איז אין דער זעלבער צייט אַ פּאָליטישער קאַמף“ און אַז „די סאָציאַלע באַפּרייאַונג קען נישט קומען אָן דער פּאָליטישער באַפּרייאַונג“. דער צוזאַמענפאַר האָט אויך אויסגעדריקט די איבערצייגונג, אַז די רוס-לענדער סאָציאַל-דעמאָקראַטיע וועט קענען אויספירן איר געשיכט-לעכע ראַלע — אַראַפּצוואַרפן די זעלבסטהערשערישע רעגירונג און צו באַפּרייען דעם אַרבעטער קלאַס פּאָליטיש און עקאָנאָמיש — בלויז אין כּסדר'דיקן קאַמף פאַר די אינטערעסן און רעכט פון אַלע אַרבעטנ-דיקע און קעגן אַלע פאַרמען פון עקאָנאָמישער, פּאָליטישער, נאַציאָ-נאַלער און רעליגיעזער אונטערדריקונג.

וואָלטן די מחלוקות זיך געדרייט בלויז אַרום פּרינציפּיעלע פּראַגן, וואָלט מען מסתמא געקענט גרינג זיך צוזאַמענרייזן. אָבער עס האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז עס האָט זיך דאָ געהאַנדלט אויך וועגן „מאַכט-פּאָליטיק“, וועגן דעם ווער זאָל זאָגן די הויפט-דעה אין „פאַרבאַנד“:

ד ז ש א ן מ י ל ל

פלעכאָנאו'ס קליינע גרופע אָדער די גרויסע צאל פון די איבעריקע מיטגלידער. קיין שלום אויף דעם באַדן איז ניט דערגרייכט געוואָרן. דער צוזאַמענפאַר האָט געדויערט אַ גאַנצע וואָך. גלייך פון אַג-הייב האָבן זיינע אַנטיילנעמער זיך צעטיילט אויף צוויי לאַגערן: אויף איין זייט זיינען געשטאַנען פלעכאָנאו, אַקסעלראַד, זאַסוליטש, קאַלצאַוו און טעסלער, וועמען לעני'ן פרוי, קרופסקאַיא, האָט שפּעטער באַ-שריבן אין איר בוך אַלס אַ נאָענטן פריינט פון לעני'ען; אויף דער אַנדער זייט — אַקימאָוו-מאַכנאוועץ, זיין שוועסטער, טעפלאָוו און זיין פרוי, איוואַנשיין, קורנאַטאווסקי, אַנאַסאָוו, ישראל פעסקין און זיין פרוי, קריטשעווסקי און נאָך. דעם „בונד“ האָבן רעפּרעזענטירט קאַ-פעלזאָן און איד.

פלעכאָנאו, אַקסעלראַד און זאַסוליטש, איינגעשפּאַרט, נישט ווילן-דיק מאַכן קיין שום הנחות, האָבן זיך קאַטעגאָריש אַנטזאגט אַריינצו-גיין הן אין דער נייער רעדאַקציע, הן אין דער אַדמיניסטראַציע. קאַ-פעלזאָן איז דערוויילט געוואָרן אַלס סעקרעטאַר, איד אַלס קאַסירער. אגב וויל איד דאָ באַמערקן, אַז צווישן די „יונגע“ האָט דער „בונד“ געפונען זיינע איבערגעבנסטע פריינט, זיינע בעסטע פאַרערער. זיי זיי-נען פשוט געווען פאַרליבט אין אים און האָבן נאָכגעמאַכט יעדן שריט זיינעם, יעדן וואונק. אַ סך פון זיינע אויסגאַבן — קאַסאָווסקי'ס בראַ-שור וועגן פ.פ.ס., מאַרטאו'ס „נייע עפאַכע“ און נאָך — זיינען אַרויס-געגעבן געוואָרן דורך זיי. אַקימאָוו האָט מיט עטלעכע יאָר שפּעטער פאַרפאַסט און אַפּגעדרוקט אויף רוסיש אַ ריי עטיודן צו דער געשיכטע פון „בונד“. אייניקע — אַקימאָוו, אַנאַסאָוו, איוואַנשיין — זיינען אַזוי געווען באַגייסטערט פאַרן „בונד“, אַז זיי האָבן זיך געלערנט ליינענען אידיש מיטן ציל צו באַקענען זיך מיט דער בונדישער ליטעראַטור אין אַריגינאַל.

און וואָס מער די „יונגע“ האָבן אַרויסגעוויזן זייער באַוואונדערונג און באַגייסטערונג פאַרן „בונד“, אַלץ פיינטלעכער איז געוואָרן די באַ-ציאונג צו אים מצד די „אַלטע“. פלעכאָנאו און אַקסעלראַד האָבן אפילו געוואַלט אַריינשלעפּן ניו-יאָרק אין דער מחלוקת און אונטער-גראַבן דאָרטן די אַלץ-וואַקסנדיקע סימפּאַטיעס צום „בונד“. אויף אַ פאַרזאַמלונג אין ניו-יאָרק האָט דר. אינגערמאַן, אַ פריינט פון דער גרופע

פיאנערן און בויער

פון „באפרייען די ארבעט“, דורכגעלייענט (זומער 1900) אַ בריוו פון אַקסעלאַראַד'ן, אין וועלכן ער האָט אַפּעלירט נאָך הילף אין זייער קאַמף מיט די „העלדן פון מינסק און ווילנע“, וואָס האָבן, לויט זייערע ווער-טער, אַריינגעטראָגן אין רוסישן „פאַרבאַנד“ דעזאַרגאַניזאַציע און מלחמה. קעגן דעם בריוו זיינען פאַרעפנטלעכט געוואָרן פּראָטעסטן אין די ניו-יאָרקער אידישע צייטונגען. אין בריוו צו דעם אויסלענדישן קאַ-מיטעט האָט מען די „מינסקער און ווילנער“ העלדן אויסגעדריקט סימפּאַטיע און צוגעזאַגט הילף.

דאַרף מען דאָ צוגעבן, אַז פּלעכאַנאָו'ס און אַקסעלאַראַד'ס באַהויפּ-טונג איז געווען אין גאַנצן פאַלש, פשוט אויסגעזויגן פון די פינגער ? ! די מינסקער און ווילנער זיינען אין רוסישן „פאַרבאַנד“ געווען די ערשטע, וואָס זיינען געשטאַנען פאַר דיסציפּלין, פאַר צענטראַליזירטער טעטיקייט, פאַר שלום . . .

ווי אזוי עס איז אַרגאַניזירט געוואָרן דער „טראַנס-
פּאַרט“. — בוכהאַלץ. — דער „קאָמוניסטישער
מאַניפעסט“. — דער „אידישער אַרבעטער“
דערשיינט ווידער

צווישן קאָפּעלזאַנען און מיר איז דורכגעלאָפּן אַ שוואַרצע קאַץ.
מיר דוכט זיך, אַז אין אונזער לאַנג-יאַריקער חבּר'שאַפּט און פּריינט-
שאַפּט איז דאָס געווען דאָס איינציקע מאָל, וואָס מיר האָבן זיך אַביסל
געבייזערט איינער אויפן צווייטן. זיך ניט צעקריגט, ניין. עס האָט
זיך געהאַנדלט וועגן דעם, ווער פון אונז בייך זאל זיך באַזעצן אין
בערלין. איינער פון אונז האָט געמוזט דאַרטן וואוינען — דאָס האָבן
דאָן געפּאָדערט די פּאַרבינדונגען מיט רוסלאַנד און די טעכניק פון אונ-
זער טראַנספּאָרט. דער צענטראַל-קאָמיטעט האָט אונז אויפּמערקזאַם
געמאַכט אַז צו קאַרעספּאָנדירן מיט אונז אין דער שווייץ איז נישט
באַקוועם — עס דויערט צו לאַנג. אויך, אַז עס איז נישט ראַטזאַם,
ווייל די שווייץ איז אין רוסלאַנד פּאַררעכנט פּאַר אַ פּאַליטיש טריף
לאַנד און אַז אויף אַלע בריוו, וואָס ווערן אַהין אַדרעסירט, האַלט מען
אָן אויג. מיר האָבן נאַטירלעך דאָס סיי-ווי-סיי אַליין אויך געוואוסט.
גראַד דאָן איז בערלין נישט געווען פּאַר מיר אַ זיכערער אָרט צו
וואוינען. מען האָט געמוזט זיך איינמעלדן אין דער פּאַליציי און די
פּריסישע פּאַליציי פּלעגט מיט מענטשן פון מיין שניט זיך ווייניק וואָס
צערעמאַניען. מען איז קיין מאָל ניט געווען גאַראַנטירט פון פּלוצלונג-
דיקן אַרעסט און פון דעפּאַרטאַציע קיין רוסלאַנד. און איך בין דאָך
געווען אויף זובאַטאָוו'ס רשימה. האָב איך גע'טענה'ט מיט קאָפּעלזאַנען,
אַז פּאַר אַ געוויסע צייט, ביז די בונדישע אַרעסטן אין רוסלאַנד וועלן
אַ ביסל פּאַרגעסן ווערן און ביז איך וועל געפינען אַ דייטשע סאַציאַל-
דעמאָקראַטישע משפּחה, ביי וועלכער איך זאל קענען וואוינען אַן אַפּאָס-
פּאַרט, זאל ער אַריבערפּאַרן קיין בערלין. אַבער אנשטאַט דעם דער-

פּיאָנערוֹן און בויער

וואַרטעטן באַפרידיקנדיקן ענטפער, האָב איך דערהערט פון אים אַ קאָטעגאָרישן אַפּאָג. נאָך מער: ער האָט מיר מיטגעטיילט, אַז ממת פּערזענלעכע סיבות פאַרט ער גאָר אַריבער פון ציוריק קיין בערן! מילא, עס איז נישט געבליבן קיין אַנדער אויסוועג און איך בין געווען געצוואונגען צו נעמען אויף זיך די מיסיע.

אין בערלין האָבן מיר ביו דאָן געהאַט אַ מענטשן, וואָס איז גע- ווען גרייט צו העלפן אונז אָן קיין שום באַדינגונגען און איז געווען אונז טריי און איבערגעבן. דאָס איז געווען אַ רוסיש-דייטשער סאַציאַל- דעמאָקראַט, וואָס האָט צוזאַמען מיט זיין פרוי, אַ רוסיש אַסימילירטער אידן, זיך באַזעצט אויף שטענדיק אין בערלין. אָן אַריגינעלער מענטש איז ער געווען—אַט דער פריינט אונזערער. אָן איבערגעגעבענער, טרייער סאַציאַליסט, פלעגט אים פונדעסטוועגן אַנקומען שווער צו אַריענטירן זיך אין די אייביקע צווישן-פּראַקציאָנעלע רייסערייען און אין די פריינט ציפיעלע חילוקי דעות הן אויפן באַדן פון אינטערנאַציאָנאַלן סאַציאַל- ליום, הן אויפן באַדן פון דער סאַציאַליסטישער באַוועגונג אין רוסי- לאַנד. ווער איז גערעכט, פלעכאַנאָו אָדער די „יונגע“? די זשאַרעסיסטן אין פּראַנקרייך אָדער די געדיסטן? די בערנשטיינאַנער אָדער די נאָכ- פּאָלגער פון קוויטסקי'ן און בעבעלין? די איסקראַוועס אָדער די אַנטי- איסקראַוועס? און פאַרצווייפלט, אַפהענטיק פלעגט ער זיך אַרומטראַגן מיט זיינע ספקות, טיף ליידנדיק און נישט וויסנדיק ווי און וואו צו געפינען דעם ריכטיקן ענטפער אויף זיי.

אַליין אַ קריסט, האָט ער זיך באַצויגן צום „בונד“ מיטן גרעסטן דרך ארץ און מיט אַן אויסעראַרדנטלעכער ליבע, און איז אַלע מאָל געווען גרייט צו קומען צו אים מיט טעכנישער הילף. בין איך און, שפעטער, פּראַנץ קורסקי האָבן איבערגענומען די פּאַראַנטוואַרטלעכע שווערע אַרבעט, פאַרבונדן מיט דער טעכניק פון טראַנספּאָרט, איז די גאַנצע אַרבעט געווען געטאַן דורך אים. אַט דער פריינט אונזערער הייסט בוכהאַלץ. ער האָט כשר פאַרדינט, אַז זיין נאָמען זאָל אין „בונד“ נישט ווערן פאַרגעסן. ער לעבט היינט אַלס אַ פליכטלינג פון היט- לער'ס דייטשלאַנד אין ניו יאָרק.

ווי נאָר מיר האָבן אַנגעהויבן צו שיקן גרעסערע טראַנספּאָרטן ליי- טעראַטור, נישט צופעליק און ספּאַראַדיש, נאָר אַראַגאַניזירט און סיס-

ד ז ש א ן מ י ל ל

טעמאטיש, האָט בוכהאַלץ שוין מער ניט געקענט זיך געבן אַליין אַן
עצה מיט דעם גאַנצן אומפאַנג פון דער אַרבעט. די צאָל מענטשן, וואָס
פלעגן מסכים זיין מיטצונעמען איבער דער גרענעץ צוויי־דעקיקע וואָ-
ליזעס, אָנגעפילט מיט ליטעראַטור, איז שטענדיק געוואקסן. מען האָט
געדאַרפט וויסן וויפיל צו שיקן און וואָס צו שיקן. נישט פאַרשטייענ-
דיק אידיש, פלעגט בוכהאַלץ זיך פאַרלירן, ווען ער פלעגט קריגן אַנ-
ווייזונגען פון אונז אָז עס איז נויטיק דורכפירן אַ שטיקל אַרבעט. מען
פלעגט דאַרפן אויסזוכן פאַרטרוילעכע טשעמאַדאַנען־מאַכער, קאַנטראַ-
לירן צי אַלץ איז אין אָרדענונג, געבן אינסטרוקציעס און אַדרעסן
די מיטנעמער. נאָך מער שוועריקייטן פלעגט מען האָבן מיטן רעגו-
לערן טראַנספּאָרט, מיטן אַריבערשמוגלען טריפה סחורה איבער דער
גרענעץ מיט דער הילף פון קאַנטראַבאַנדיסטן. אַלץ פלעגט גיין פון
בערלין צו דער גאַנצער לענג פון דער דייטש־רוסישער גרענעץ, פון
איידקונען ביז קאַטאַוויץ. די ליטעראַטור פון שווייץ פלעגט געשיקט
ווערן צום ביכער־פאַרלאַג „פאַרווערטס“ אָדער צו דעם שאַרלאַטענבור-
גער אַגענט פון „פאַרווערטס“ — שאַרנבערג'ן. דאָ האָט מען געדאַרפט
אויספאַקן, סאָרטירן, ווידער איינפאַקן, נישט אַלס ביכער, נאָר אַלס
געוויינלעכע סחורה: זיידנס, אָדער ספירט, אָדער אַלערליי מאַנפאַק-
טור־זאַכן . . .

די פעקלעך פלעגן געשיקט ווערן דורך פּאָסט אין דערפער און
שטעטלעך ביי דער דייטש־רוסישער גרענעץ, מיט מאַדנע שווערע נע-
מען, פון וועלכע איך געדענק איצט — איך ווייס ניט פאַרוואָס — בלויז
סטאַלופענ'ען, קאַנטראַבאַנדיסטן פלעגן די פעקלעך אַריבערשמוגלען
און צושטעלן צו אונזערע מענטשן אין אַ גאַנצע רייע שטעט: סואוואַלקי,
קאַוונע, וואַלאַלאַוועק, פּלאַצק, ווילנע, לאַדזש, וואַרשע. פון קאַטאַוויץ
פלעגט די ליטעראַטור אַריבערגעשמוגלט ווערן קיין סאַסנאַוויץ דורך אַ
לערער פון סאַסנאַווער גימנאַזיע, אַ רוס, וואָס איז געווען גוט באַ-
פריינדעט מיט אַ סך גרענעץ־באַאמטע. ער האָט אונז אָבער געשטעלט
איין באַדינג: מיט יעדן טראַנספּאָרט מוזן מיר אים צושטעלן צוויי
עקזעמפּלאַרן פון אַלע אויסגאַבן פון די סאַציאַליסטן־רעוואַלוציאַנערן.
מיט דער עסטרייך־רוסישער גרענעץ פלעגן מיר זיך אין די ערש-
טע יאָרן ניט באַנוצן. איך געדענק בלויז איין טראַנספּאָרט אין גאַליציע

פּיאָנערן און בױער

ניט ווייט פון בוקאווינע. די הויפט־סיבה פון דעם איז געווען, וואָס אויף דער אַנדער זייט גרענעץ, אין דרום־רוסלאַנד, האָבן מיר ניט געהאַט קיין פּאַסיקע מענטשן און עס איז געווען צו ווייט צוצושטעלן די קאַנטראַבאַנדע צו יענע צענטערן, פאַר וועלכע די ליטעראַטור איז גע־ווען באַשטימט.

איידער איך האָב זיך אַריבערגעקליבן קיין בערלין, האָבן מיר באַ־שלאָסן אַרויסצוגעבן דעם זעקסטן נומער „אידישער אַרבעטער“ און אויך אַפּדרוקן דעם „קאַמוניסטישן מאַניפעסט“ פון קאַרל מאַרקס און פּריד־ריך ענגעלס, מיט אַ פאַרוואָרט פון קוויטסקי'ן ספּעציעל אָנגעשריבן פאַר אונז. די איבערזעצונג האָבן געמאַכט מיטגלידער פון אונזער בערנ/ער גרופּע — עפּראָס, בלומשטיין, און נאָך אימיצער. ווען זיי האָבן געהאַט שוועריקייטן ביים איבערזעצן דעם אַדער יענעם זאַץ, פּלעגן זיי זיך באַראַטן מיט זשיטלאַווסקי'ן, אַלס אַן אַנערקענטער אויטאָרי־טעט אין אידיש. די איבערזעצונג איז פּונדעסטוועגן אַרויס זייער ניט קיין געראַטענע, ערטערווייז ניט קלאַר און פינקטלעך. עס איז אין גאַנצן פאַרלוירן געגאַנגען די קראַפט און דער קאָליר פון מאַרקס'עס און ענגעלס'עס אויסדרוק און שפּראַך. אין דאָך איז דאָס דערשיינען אויף אידיש פון פּולן טעקסט פון „מאַניפעסט“ פון אַלעמען באַטראַכט גע־ווען אַלס אַן ערשט־קלאַסיקע געשעעניש, אַלס אַ גלענצענדיקער אויפטו פון „בונד“.

אין דער „אַרבעטער שטימע“ איז דערשינען אַן אָפיציעלע דער־קלערונג פון צענטראַל קאָמיטעט, אַז דאָס אַרויסגעבן און רעדאַקטירן דעם „אידישן אַרבעטער“ גיט ער איבער דעם אויסלענדישן קאָמיטעט און אַז דער לעצטער נעמט איבער די גאַנצע פאַראַנטוואָרטלעכקייט פאַרן אינהאַלט און כאַראַקטער פון דעם אַרגאַן. נישט אין בריוו און נישט אין דער „אַרבעטער שטימע“ האָט דער צ. ק. אונז קיינע אַנ־ווייונגען ניט געגעבן ווי ווייטער צו פירן דעם „אידישן אַרבעטער“, וואָס פאַר אַ כאַראַקטער ער זאָל טראַגן. ער האָט דאָס, ווי עס שיינט, פּולקאַם איבערגעלאָזט צו אונז. אַלס דער רעדאַקטאָר, האָבן איך אויף אַזאַ אופן געמוזט נעמען די פאַראַנטוואָרטלעכקייט אויף זיך אַליין, נישט האַבנדיק קיין שום קלאַרע ריכטשנור. דאַרף דאָס זיין אַ פאַרזעצונג פון די ערשטע פינף נומערן? און אפשר דאַרף דאָס זיין עטוואָס גאַנץ

ד ז ש א ן מ י ל ל

נייעס, און אויב יע, וואָס? עס איז מיר איבערגעבליבן בלויז צו טרעפן . . .

זיינען טאָקע די נומערן זעקס און זיבן אַרויס אין גייסט — פון אומבאַשטימטקייט.

כמעט דער גאַנצער זעקסטער נומער איז געווען אַנגעשריבן פון מיר אַליין. בלויז דריי אַרטיקלען האָבן געהערט צו אַנדערע מחברים. איין אַרטיקל פון יענע דריי, דער גרעסטער, האָט אַרויסגערוּפן אַן אמת'ן פּילזייטיקן שטורעם. דאָס איז געווען ח. זשיטלאָווסקי'ס אַרטיקל: „ציוניזם אַדער סאַציאַליזם?“, אונטערגעשריבן „בן-אהוד“.

ציוניזם אָדער סאַציאַליזם? — זשיטלאָווסקי און דער „בונד“

קאַפּעלזאָן שרייבט מיר פון בערן, אַז ווי חבר זשיטלאָווסקי האָט זיך דערוואוסט אַז דער „אידישער אַרבעטער“ הייבט אָן ווידער אַרויס־צוגיין, האָט ער אָנגעבאָטן אָנצושרייבן פאַר אים אַן אַרטיקל, געריכטעט קעגן ציוניזם. וואָס טראַכט איך וועגן דעם?

איך האָב אים געבעטן דעם דאָזיקן אַרטיקל גלייך מיר צוצושטעלן. איידער הערצל איז אַרויסגעקומען מיט זיין „יודנשטאַט“ האָט די ציוניסטישע, די אַזוי גערופּענע פּאַלעסטינאַפּילישע, באַוועגונג קיי־נע וואָרצלען אין אידישן לעבן אין רוסלאַנד און אין פּוילן ניט געהאַט. איר ווירקונג האָט אַרומגענומען בלויז אַן אומבאַדייטנדיקע צאָל עלע־מענטן פון מיטל־קלאַס. זיי האָבן אָנגעהויבן זיך צו לערנען העברע־איש, געזוכט זיך בעסער צו באַקענען מיט דער געשיכטע פון אידישן פּאַלק און געטרוימט אַריבערצואוואַנדערן קיין ארץ־ישׂראל און בילדן דאָרטן לאַנדווירטשאַפּטלעכע קאָלאָניעס.

אויף דער אידישער אַרבעטער גאַס איז די־דאָזיקע באַוועגונג גע־בליבן אַבסאָלוט טויט. קיינער דאַ האָט זיך ניט אינטערעסירט מיט איר. עס איז כאַראַקטעריסטיש, אַז אויף אַלע דריי ערשטע צוזאַמענ־פאַרן פון „בונד“ איז די פּראַגע וועגן ציוניזם ניט געשטאַנען אויף דער טאַג־אַרדענונג פון די פּאַרהאַנדלונגען; ציוניזם איז דאָרטן אפילו ניט דערמאַנט געוואָרן מיט איין־איינציק וואָרט. דאָס איז דאָן באַ־טראַכט געוואָרן אַלס אַן ענין, וואָס איז געלעגן אין אַן אַנדערן, פּרעמדן פּלאַך.

נאָך דעם ווי דער „יודנשטאַט“ איז פּאַרעפּנטלעכט געוואָרן און עס האָט זיך ביסלעכווייז אָנגעהויבן צו פאַרשפּרייטן דער געדאַנק וועגן אַן אייגענער אידישער מלוכה אין פּאַלעסטינע ווי דער וועג פון אַ פּאַ־ליטישן און נאַציאָנאַלן „רענעסאַנס“ פון אידישן פּאַלק, איז געוואָרן קלאַר,

ד ז ש א ן מ י ל ל

אז דער „בונד“ קען ניט ווייטער איגנארירן די נייע באַוועגונג. ניט היינט, איז מאַרגן וועט ער מוזן קומען צו די אידישע מאַסן מיט אַ סאַציאַליסטישן אַנאַליז פון די נייע שטרעמונגען צווישן דעם אידישן קליינבירגערטום.

זשיטלאָוסקי'ס אַרטיקל האָט געזאָלט זיין דער ערשטער שריט אין אַט־דער ריכטונג.

אַט דעם פּראַוו, נעמענדיק אין באַטראַכט די נייקייט פון דער פּראַג־גע, קען מען באַטראַכטן אַלס אַ געלונגענעם. אַ בונדיסט־מאַרקסיסט וואָלט געוויס צוגעגאַנגען צום פּראַבלעם פון אַן אַנדער קוק־ווינקל, מיט אַ גרינטלעכערן און שאַרפּערן אַנאַליז, אָבער אין אַלגעמיין האָט זשיטלאָוסקי אַרויסגעבראַכט אַ סך רייכע געדאַנקען און, אויב מען וויל, אייניקע נביא'ישע פאַרויסזאָגונגען, וואָס זיינען שפּעטער, אין לויף פון צייט, טיילווייז מקוים געוואָרן. מען טאָר ניט פאַרגעסן, אַז דער אַרטיקל איז געווען געשריבן מיט אַרום 50 יאָר צוריק, ווען די צוקונפט פון דער אידישער שפּראַך, פון דער אידישער דערציאונג און קולטור איז נאָך געווען באַדעקט מיט אַ געדיכטן נעפל. די אַנטוויקלונגס־מעגלעכקייטן פון „זשאַרגאָן“ זיינען דאַמאלסט ווייט ניט געווען קלאַר אַפילו פאַר די בעסטע ליבהאַבערס און אַפּאָלאָגעטן פון אידיש יענער צייט.

זשיטלאָוסקי'ס באַציאונג צום ציוניזם איז דאָן געווען אַ פּול־שטענדיק נעגאַטיווע, אַן עקסטרעם פיינטלעכע, אויפן ערשטן בליק, האָט ער געשריבן, איז דער ציוניזם ניט מער ווי דער אַלטער גלויבן אין דעם נסים־ונפלאות־דיקן משיח, נאָר אויס־געפּוצט און אויסגעצירט אויף אַן אייראָפּעאישן שטייגער. אָבער ווען מען קוקט זיך מער צו, באַמערקט מען אויפן שטעל, אַז דאָס איז אין אמת'ן אַ נייע באַוועגונג, וואָס האָט אירע וואַרצלען אין דער לאַגע פון די אידישע קליינע און מיטעלערע שיכטן און ציט פון זיי יניקה אין די פּיערדיקע ציוניסטישע נגונים אויף די ווערטער: „השיבנו נאָאָד“, וואָס אין זיי דאַכט זיך ברויזט דער גרויסער טרערן־ים פון דעם גאַנצן אידישן פּאָלק, קען אַ געניטער צוהערער אויפן שטעל דערקענען די קרעכצן און זיפצן פון דעם אידישן מיטל־קלאַס, וואָס אים ווערט ענגער און ענגער אין דער איצטיקער געזעלשאַפט אין אייראָפּע מחמת

פּיאָנערן און בויער

דעם וואַקסנדיקן אַנטיסעמיטיזם און וואָס מוז פריער אָדער שפעטער אַרויסרופן ביי אים בענקשאַפט נאָך אַן אייגן לאַנד, נאָך אַן איי-גענער מלוכה . . .

דער ציוניזם, זאָגט זשיטלאָווסקי, איז די באַוועגונג פון דער איי-דישער בורזשואַזיע, און אַזוי ווי צווישן דער בורזשואַזיע און די אַר-בעטער קען קיין מאָל ניט זיין שלום, אַזוי קען קיין מאָל ניט זיין שלום צווישן סאַציאַליזם און ציוניזם.

צום אומגליק, זאָגט זשיטלאָווסקי, ווייטער, איז דאָס נאָך ניט גאָר קלאָר פאַר אַ סך מענטשן, וואָס מיינען אדרבא, אַז דער ציוניזם קען גיין האַנט אין האַנט מיטן סאַציאַליזם און אַז צווישן זיי איז גאָר קיין שום סתירה נישטאַ. זשיטלאָווסקי טרעט אַרויס מיט אַ סך אַרגומענטן קעגן די ציוניסטן-סאַציאַליסטן. ער שטעלט זיי עטלעכע האַרבע שאלות. מיט וואָס וועלן זיי פאַרענטפערן די ברידערשאַפט מיט די גרעסטע שונאים פון די אידישע פּאָלקס-מאַסן, די רבנים און די גבירים? ווי אַזוי וועלן זיי גוטמאַכן דעם שאַדן, וואָס זיי טוען אַז דעם אידישן פּאָלק מיט דעם, וואָס זיי מאַכן אים אַפהענגיק אין זיין קאַמף פאַר אַ בעסערע לאַגע אין גלות? דעם שאַדן, וואָס זיי טוען אַז דעם אידישן אַרבעטער מיט דעם, וואָס זיי שוואַכן אַפּ זיין קלאַסן-באַוואוסטזיין? דעם שאַדן, וואָס זיי ברענגען דער גאַנצער אידישער סאַציאַליסטישער באַ-וועגונג, פאַרדרייענדיק מיט פּאַנטאַסטישע פּראַיעקטן די מוחות פון דעם יונגן געבילדעטן דור, וואָס זיינע בעסערע עלעמענטן וואַלטן געקענט צושטיין צו דער אידישער סאַציאַליסטישער באַוועגונג? . . .

און אויב, גיט צו זשיטלאָווסקי, דער ציוניזם איז אַ פּאַנטאַסטישער חלום, אויב זיין פאַרשפּרעכן צו געבן דעם גאַנצן אידישן פּאָלק אַן אייגענע מלוכה וועט קיין מאָל ניט קענען מקוים ווערן, איז „שווער צו געפינען אַן ערגערן פיינט פון דעם אידישן פּאָלק איידער דער ציוניזם“. מיט כעס ווענדעט זיך זשיטלאָווסקי צו די ציוניסטן, אַנווייזנדיק, אַז זיי ספעקולירן מיט די עקאָנאָמישע אינטערעסן פון די אידישע אַר-בעטער, מיט די קולטורעלע אינטערעסן פון די אידן בכלל, מיט די פּאָליטישע אינטערעסן פון דעם גאַנצן אידישן פּאָלק אין גלות. און פאַר זשיטלאָווסקי'ן איז גאָר נישטאָ קיין ספק צו וועמען מען זאָל צושטיין: צום ציוניזם אָדער צום סאַציאַליזם . . .

ד ז ש א ן מ י ל ל

אנשטאט ציוניזם, אנטוויקלט ער פאר די אידישע ארבעטנדיקע מאסן א קעגנווארט פראגראם און א פראגראם פאר דער צוקונפט, וואס ער האפט וועט מקוים ווערן, ווייל „אזוי הייסט, אזוי פאדערט די קאלטע און הארטע ווירקלעכקייט“.

אלס סאציאליסטן, זאגט ער, האפן מיר, אז דער פראלעטאריאט פון אלע לענדער וועט אראפּוואַרפן די הערשאַפט פון די קאפיטאליסטן און טיראנען און וועט א סוף מאכן צו דער איינטיילונג אויף אַרעם און רייך, אויף קאפיטאליסט און אַרבעטער. אויך דאָס אידיש פּאָלק וועט פטור ווערן פון זיינע בלוטזויגער . . .

אלס איד האַפט ער, אז די אידישע פּאָלקס־ליטעראַטור, וואָס דער יונגער דור האָט אין דער לעצטער צייט באַשאַפן, וועט אַלץ וואַקסן און וואַקסן, וועט אַלץ צוציען מער טאַלאַנטן צו זיך און וועט זיך דער־שלאַגן צו אַזאַ מדרגה, אויף וועלכער עס שטייען די שענסטע איראַ־פעאַישע ליטעראַטורן, די אידישע שפּראַך, וואָס איז אונז אויך אַזוי טייער און הייליק, ווי דעם דייטש די דייטשע, דעם רוס — די רוסישע און ווי דעם אַלטן אידן זיין לשון־קודש, וועט אַלץ רייכער ווערן אין ווערטער און אין אויסדרוקן. ווי נאָר די אידישע ליטעראַטור וועט ווערן רייך אין ביכער פון אַלערליי וויסנשאַפטן, וועט דער יונגער דור נישט דאַרפן זוכן די ערשטע נויטיקע קענטענישן ביי פרעמדע פעל־קער, זיינע מענטשלעכע געפילן און זיינע פרייע געדאַנקען וועט ער קענען אויסדריקן אין זיין אייגענער שפּראַך. און דאָס וועט אים נאָך מער צובינדן צו זיין פּאָלק.

ווייטער האַפט זשיטלאַווסקי, אז די אידישע פּראַלעטאַריער פון אַלע לענדער וועלן מאַכן איין האַנט און וועלן גרינדן איין זעלבסטשטענדיקן אַלגעמיינעם אידישן אַרבעטער בונד, וואָס וועט אומעטום באַשירעמען די אינטערעסן פון אידישן פּאָלק און וועט העלפן די פעלקער, צווישן וועלכע די אידן לעבן, גיכער צו דערשלאַגן זיך פרייהייט און סאָציאַליזם, און אז אין דער פרייער סאָציאַליסטישער געזעלשאַפט וועט דאָס אידיש פּאָלק פירן זיין אייגנאַרטיק לעבן, עס וועט האָבן אייגענע שיין און קלוג איינגעפירטע חדרים, אייגענע גימנאַזיעס און רעאַל־שולן, אפילו אייגענע אוניווערזיטעטן. אין דער אַלטער וועלט האָט געהערשט דער כלל : דאָס פּאָלק, דאָס איז זיין מלוכה ! און דעריבער האָט יעדעס

פּיאָנערוּן און בױער

פּאָלק געזוכט צו האָבן אַן אײגן לאַנד און אַן אײגענע מלוכה. אין דער נײער וועלט אָבער וועט זײן אַ כּלל : דאָס פּאָלק, — דאָס איז זײן קול-טור, זײן בילדונג ! און דערײבער קאָן דאָס אײדיש פּאָלק בלײבן פּאָ-ליטיש און רעכטלעך וואוינען צעזײט און צעשפּרײט צווישן אַלע פעל-קער און דאָך בלײבן אײדן, וואָס וועלן לעבן מיט זײערע שכנים אין שלום און האָבן די זעלביקע רעכט ווי זײ.

זשײטלאָוסקי גײט צו, אַז דערווײל זײנען דאָס נאָך ווײטע אײדעאַלן, און ווען מען רײסט זיך אָפּ פּון זײ און מען גײט אַ קוק אויף דעם האַרטן, קאַלטן ווירקלעכן לעבן, נעמט אַן אַ שוידער און שווערע ספּקות גנב'ענען זיך אַרײן אין האַרצן. אָבער דאָס לעבן שטופּט סאַי-ווי-סאַי צו טאָן די נײטיקע אַרבעט, וועלכע באַשטייט אין דעם, אַז די אײדישע שפּראַך זאָל אויסגעאַרבעט און אויסגעבעסערט ווערן ; אַז וואָס מער וויסנשאַפט זאָל פּאַרשפּרײט ווערן צווישן דעם פּאָלק, ווײל דאָס איז דער בעסטער כּלײ-זײן, מיט וועלכן דער פּראָלעטאַריאַט קעמפט פּאַר זײן באַפּרייאונג; אַז דער פּראָלעטאַריאַט פּון יעדן לאַנד זאָל געהאַלפּן ווערן אין זײן שטרייט פּאַר פּרײהײט און יושר; און, ענדלעך, דאַרפן די אײדישע פּראַ-לעטאַריער פּון אַלע לענדער זיך פּאַרבינדן צווישן זיך נישט בלויז אויסצוהעלפּן אײנע די אַנדערע מיט סאַציאַליסטישער ליטעראַטור, וואָס נאָר אײדן קענען שרײבן פּאַר אײדן, נאָר אויך ווײל עס איז נײטיק צו גרײנדן אַן אײנטערנאַציאָנאַלן אײדישן אַרבעטער סעקרעטאַריאַט אין די אײנטערעסן פּון די אַרומוואַנדערנדיקע און פּון די אײבעראַל צע-שפּרײטע אײדישע אַרבעטער . . .

. . . „צײונזם אַדער סאַציאַליזם?“ איז געווען דער אײנציקער אַרטיקל, וואָס זשײטלאָוסקי האָט ווען-עס-איז פּאַרעפּנטלעכט אין דער בונדישער פרעסע. יע, אין דעם זעלבן נומער „אײדישער אַרבעטער“ האָט ער נאָך געגעבן אַ ביבליאָגראַפישע נאָטיץ מיט אַ שאַרפּער קריטיק פּון דער צײונסטישער צײטשריפט „דער יוד“. די נאָטיץ איז געווען געשריבן אין דעם זעלבן גײסט ווי „צײונזם אַדער סאַציאַליזם?“ אונ-זערע באַציאונגען מיט אים אויפן ליטעראַרישן געביט האָבן זיך מיט דעם געענדיקט. נישט מיר האָבן אים פּאַרגעשלאָגן פּאַרצוועצן זײן מיטאַרבעט אין „אײדישן אַרבעטער“ און נישט ער האָט זיך אַרויסגערופּן ווײטער צו שרײבן פּאַר אונז.

ד ז ש א ן מ י ל ל

איין מאָל באַזוכט מיך מאַרוסיאַ ריינעס און טיילט מיר מיט, אָז זשיטלאָווסקי איז ספעציעל געקומען פון בערן קיין ציוריק זיך דורכ־ צוריינדן מיט מיר וועגן אַ זייער וויכטיקן ענין. מיין גיגער איז געווען גרויס. וואָס קאָן זיין דער ציל פון זיין קומען? איך האָב שוין פריער געהערט, אָז אין בערן האָט זיך זשיטלאָווסקי באַקלאַגט און זיך געוואונ־ דערט פאַר וואָס מען וויל אים ניט אַרייננעמען אין „בונד“: וואָס איז שייך דער פראַקטישער אַרבעט פון „בונד“, איז ער מיט איר 100 פראָ־ צענט איינפאַרשטאַנען. זיין סאַציאַלע „פּילאָזאָפּיע“, זיין אַנטי־מאַרק־ סיומ, זיין צוגעהעריקייט צו די סאַציאַליסטן־רעוואָלוציאַנערן — וואָס האָט דאָס אַלעס צו טאָן מיט דער בונדישער באַוועגונג? — פלעגט ער אויף אַ נאַאיוון אופן פּרעגן. די אַגראַר פראַגע עקזיסטירט דאָך ניט ביי אידן, די אַנווענדונג פון פּאַליטישן טעראַר אין רוסלאַנד דורך אַ אידישער אַרגאַניזאַציע האַלט ער פאַר שעדלעך — וואָס שטייט דע־ ריבער אין וועג פון זיין צוגעהעריקייט צום „בונד“?

אונזער שמועס האָט גלייך פון אַנהייב אַנגענומען אַ ווענדונג, אָז אפילו פאַר אַ מענטשן, וואָס איז נישט באַהאַונט אין „דיפּלאַמאַטיע“, האָט געמוזט זיין קלאַר אָז דאָס איז בלויז אַן אומוועג צו דעם הויפּט־ ציל פון באַזוך. ווידער האָב איך געהערט — דאָס מאָל דירעקט פון אים — אָז דער „בונד“ איז אומגערעכט צו אים, וואָס ער וויל אים ניט האָבן אין זיינע רייען, אָז דעם „בונד׳ס“ האַנדלונג אין באַצוג צו אים, איז אַ באַציאונג פון אַ סעקטאַנט צו פּאַליטיש און אַרגאַניזאַציאָנעל אַנדערש גלויביקע.

ער האָט גערעדט רואיק, געלאַסן, אָן ביטערניש. איך האָב זיך געפרעגט: וואָס וויל ער אַרויסברענגען? ער איז דאָך ניט געקומען צו מיר זיך צו באַקלאַגן?

לאַנג וואַרטן אויף אַן אויפקלערונג פון דעם אמת׳ן ציל פון זיין באַזוך האָב איך ניט געדאַרפט.

ריינעס האָט פּלוצלונג אויפגעדעקט די קאַרטן. זשיטלאָווסקי, האָט זי געזאָגט, דערוויסנדיק זיך פון קאַפּעלזאַנ׳ען, אָז איר זייט פאַרבונדן מיט דער אַרבעט פון אַרגאַניזירן דעם בונדישן טראַנספּאַרט, איז ספּע־ ציעל געקומען איך בעטן צו העלפן די סאַציאַליסטן־רעוואָלוציאַנערן טראַנספּאַרטירן זייער ליטעראַטור.

פּיאָנערן און בויער

מיין רעאַקציע איז געווען אַ ספּאַנטאַנע. אין קורצע ווערטער האָב איך געגעבן צו פּאַרשטיין : אַז צו עטלעכע עקזעמפּלאַרן פון די סאַציאַל-רעוואָלוציאָנערישע פּאַרטיי, און אונזערע אַרגאַניזאַציעס מיט יעדן טראַנספּאַרט ; אַז אונזערע טראַנספּאַרט מעגלעכקייטן זיינען באַ-גרענעצטע ; און אויב אפילו מיר וואָלטן געהאַט גרעסערע מעגלעכ-קייטן, וואָלטן מיר סאַציאַל-וויסנשאַפֿט געמוזט זיך אַנטזאָגן צו טראַנספּאַרטירן קעגנערישע, אָפט פיינטלעכע ליטעראַטור — דער „בונד“ איז דאָך אַ טייל פון דער סאַציאַל-דעמאָקראַטישער פּאַרטיי, וואָס די סאַציאַליסטן-רעוואָלוציאָנערן פירן מיט איר אָן אידעאלישן קאַמף.

אונזער געזעגענונג איז געווען ווייט פון צו זיין אַ האַרציקע . . .

בערלין. — די רוסישע און אידישע קאלאניעס. — טיפן און כאראקטערן

אין בערלין איז מיין איינארדענען זיך געווען פארבונדן מיט גע-
וויסע שוועריקייטן. אפילו צווישן די דייטשע „גענאָסן“ האָבן זיך ניט
געפונען בעלנים צו פארדינגען מיר אַ צימער אָן פּאַליציאישער איינ-
מעלדונג. ענדלעך האָב איך יאָ געפונען אַן אַרט וואו צו וואוינען. דאָס
איז געווען ביי שאַרנבערג'ן, דעם שאַרלאַטענבורגער פּאַרטרעטער פון
דעם בערלינער „פּאַרווערטס“.

עטלעכע יאָר האָב איך פּאַרבראַכט אין בערלין, אָבער אין בערלי-
נער לעבן האָב איך זיך ניט איינגעוואַרצלט. פּאַרקערט, מיין הייסעסטער
וואונטש איז די גאַנצע צייט געווען וואָס גיכער זיך אַרויסצורייסן פון
דער דאָזיקער שטאָט. איך האָב זי ניט האַלט געהאַט. איך מיין דאָ
ניט איר אויסערלעכן אויסזען. אדרבא, מיט אירע פעדאָנטיש־ריינע
גאַסן, פּאַרקן און אַלייען, מיט דער גרויסער צאָל מאַדערנע געביידעס,
מיט אירע ווערטפולע און באַרימטע מוזייען און טעאַטערס, מיט איר
מאַלערישער אומגעגנט האָט זי זיך געקענט פאַרמעסטן מיט אַ גאַנצער
רייע אַנדערע אייראָפּעאישע הויפּט־שטעט. אָבער אַפּשטויסנדיק
האַט געווירקט איר קאָזאַרמישער און פּאַליציאישער גייסט, וואָס איז
געווען אַזוי ענלעך צו דעם גייסט, וואָס האָט געהערשט אין דעם דאָ-
מאַלסטדיקן צאַרישן רוסלאַנד. אפילו די צאָלרייכע סאַציאַל־דעמאָ-
קראַטישע פּאַרזאַמלונגען און אַנדערע אַרויסטרעטונגען האָבן מיך ניט
געקענט באַפרידיקן — שוין ניט גערעדט, באַגייסטערן. זיי זיינען זיך
פאַרלאָפן טרוקן, אָן אויסדרוק פון אמת'ן קאַמף און אַנגריף, אין אַן
אַטמאָספּערע כמעט פון גלייכגילטיקייט. ווי ווייט זיינען זיי געשטאַנען
פון די סטימולירנדיקע שטורמישע, מיט פּלאַקערן אויסגעפילטע ווינער
סאַציאַליסטישע פּאַרזאַמלונגען און אַרויסטרעטונגען!
אָבער בערלין, אין פּאַרגלייך מיט אַנדערע שטעט, האָט געהאַט

פּיאָנעֶרן און בױער

אייניקע מעלות און אַ דאַנק זיי איז מיר געווען גרינגער דורכצושטופן דאָ אַ פּאַר יאָר. די רוסישע סטודענטישע קאָלאָניע איז געווען פּאַר־רעכנט פּאַר איינע פון די גרעסטע, און די סאַציאַל־דעמאָקראַטישע גרופּע פון אידישע און רוסישע פּאָליטישע עמיגראַנטן און סטודענטן איז געווען איינע פון די אינטערעסאַנטסטע און וויכטיקסטע אין גאַנץ איי־ראָפּע. די שטאַט איז געלעגן אויפן קרייץ־וועג צו אַנדערע אוניווערזי־טעט־שטעט אין דייטשלאַנד גופא און צו פּראַנקרייך, בעלגיע און שוויי־צאַריע. די ראַדיקאַלע יוגנט, וואָס איז געפּאַרן פון רוסלאַנד קיין אויס־לאַנד אָדער צוריק קיין רוסלאַנד פלעגט אויף אַ קירצערע אָדער לענג־גרעע צייט זיך אָפּשטעלן אין בערלין און דאָס פלעגט אונז מעגלעך מאַכן צו פּאַרזאָרגן זיי מיט פּאַרטיי־פּאַרבינדונגען און אויסנוצן זיי פאַר פּאַרטיי־צוועקן.

אונזער אַלגעמיינע גרופּע האָט פּאָליטיש, לויט איר פּערזענלעכן באַשטאַנד, געהאַט אַ פּאַרשידנאַרטיקן פּנים און איז געווען אַ קאַנגלאַאָ־מעראַט פון עלעמענטן פון אַלערליי ריכטונגען און פּאַרטיי־צוגעהער־יי־קייטן. אָבער די מאַיאָריטעט פון אירע מיטגלידער און די פירערשאַפט איז אַלע מאָל געבליבן אַ סאַציאַל־דעמאָקראַטישע און די סאַציאַל־דעמאָ־קראַטן האָבן אַרויפגעלייגט זייער שטעמפל אויף אַלע אירע טעטיקייטן. צו דער גרופּע האָט געהערט אַ גרויסע צאָל מענטשן, וואָס האָבן שוין דאַמאָלסט און נאָך מער אין די שפּעטערדיקע יאָרן געשפּילט אַן אַנגע־זעענע ראָל אין געזעלשאַפטלעכן לעבן פון רוסלאַנד אַלס פּאָליטיקער, רעוואָלוציאַנערן, פּראָפעסאָרן, ליטעראַטן. מיר וועלן דאָ פּאַרצייכענען בלויז עטלעכע מער באַוואוסטע נעמען: דער רעדאַקטאָר פון דער ערש־טער לעגאַלער סאַציאַל־דעמאָקראַטישער טעגלעכער צייטונג אין רוס־לאַנד, „סאַמאַרסקי וויעסטניק“, מאַסלאָוו, אַ ספּעציאַליסט אין דער אַגראַר־פּראָגע, מחמת אייביקע קאָפּ־שמערצן פלעגט ער אויף די זיי־צונגען פון דער גרופּע זייער זעלטן ריידן; פּאַקאָווסקי, אַ שפּעטער־דיקער קאָמוניסטישער פּראָפעסאָר אין מאַסקווע; אַנדרעשוו, אַ פּריינט־לעכער, סימפּאַטישער מענטש, איצט אַ פּראָפעסאָר פון לענינגראַדער אוניווערזיטעט; מ. קאַגאַן, אַן אַרבעטזאַמער ערנסטער טוער אין דער רוסלענדער סאַצ. דעמ. פּאַרטיי און שפּעטער אַ פּראָמינענטער טרייד־יוגאַניסטישער פירער באַקאַנט אונטער דעם נאָמען גרינעוויטש;

ד ז ש א ן מ י ל ל

קארפאָוויטש, וואָס האָט אין 1901 דערשאַסן דעם בילדונגס-מיניסטער באַגאַלעפּאַוו, ער איז דערטרונקען געוואָרן אין 1917, נאָך דער מערץ-רעוואָלוציע, ווען די שייף, אויף וועלכער ער איז געפּאַרן פון ענגלאַנד קיין רוסלאַנד, איז טאַרפעדירט געוואָרן פון אַ דייטשער סובמאַרין. ער איז געווען אַ האַרציקער פריינט פון „בונד“, זיך אויסגעלערנט אין האַמעל לייענען אידיש; סאַווינקאַוו, — ער האָט דאַמאַלסט געהערט צו די יונגע נאַראַדאַוואַלצעס, וועלכע האָבן קאַקעטירט מיטן מאַרק-סיום און געפריידיקט אַ מין סינטעז פון מאַרקסיטישער טעאָריע און טעאָריסטישער טאַקטיק; אין די יאָרן פון דער אינטענסיווער טעאָריסטישער טעטיקייט פון די סאַציאַליסטן-רעוואָלוציאַנערן איז ער גע-ווען די באַרימטסטע פיגור אין זייער מיט לעגענדעס אַרומגערינגלטער „קאַמף-אַרגאַניזאַציע“, אָבער נאָך דער אויפדעקונג פון אַזעפּ'ס פּראַ-וואַקאַטאָרישער ראַל האָט ער זיך פאַרקירעוועט אויף אַוואַנטוריסטישע וועגן, און זיי האָבן לאַגישערהייט דערפירט אים צום לאַגער פון די „וויסע גוואַרדייער“ אין צייט פון דער רוסישער רעוואָלוציע; עס איז אינטערעסאַנט, וואָס די שפּיאַנען, וועלכע זיינען ניט אָפּגעטראַטן פון אים אויף אַ שריט, פלעגן אין זייערע פאַרזויער באַריכטן קיין פעטערבורג, ערב דער ערשטער וועלט-מלחמה, באַטאַנען, אַז עס איז נוצלאַז אים ווייטער נאָכצושפּיאַנירן, אַז מיט דער רעוואָלוציאַנערער באַוועגונג האָט ער שוין מער גאָר ניט געמיינזאַמעס, אַז ער פּאַלט כסדר נידעריקער און נידעריקער, פאַרברענגענדיק זיין צייט אין שיכרות און אין הוּליאַנקעס מיט אויסגעלאַסענע פרויען . . . זיין פרוי, די טאַכ-טער פון דעם באַרימטן רוסישן שרייבער גלעב אוספּענסקי, האָט אויך געהערט צו דער בערלינער גרופּע. אויך סטרעלצאַוו, איצט אַ פּראַפּעסאָר אין מאַסקווע; קוסקאָוואַ, די מחבר'ין פון דער באַוואוסטער רעוויזיאַ-ניסטישער „קרעדאַ“, וואָס האָט אַרויסגערופן אַזאַ גרויסן טומל ביי די רוסישע סאַציאַל-דעמאָקראַטן: אַלגאַ בראַנשטיין — טראַצקי'ס שוועס-טער; רודנעוּר באַזאַראַוו, דער איבערזעצער פון קאַרל מאַרקס'עס „קאַ-פיטאַל“; די אַנאַרכיסטן קאַנזשי און די צוויי ברידער גראַסמאַן; טור-סיעוויטש — איינער פון די פּיאַנערן פון דער פּוילישער סאַצ. דעמאָקראַ-טיע, אַ קרענקלעכער נערוועזער מענטש, מיט וועלכן עס איז געווען שווער צו אַרבעטן צוזאַמען; גראַד דאַן איז אים אַריינגעפאַלן אין קאַפּ

פּיאָנערן און בויער

אַ משוגענער איינפאל, אז מיר זאלן אָפּדרוקן אין בערלינער „פּאַר-ווערטס“ אַ נאָטיץ וועגן זיין טויט — דאָס זאל אים העלפן זיך אויס-צוהיטן פון דער רוסישער פּאַליציי.

די בערלינער בונדיסטן האָבן נאָטירלעך אויך גענומען אַן אַנטייל אין דער אויבן-דערמאָנטער אַלגעמיינער גרופּע און זייער השפּעה דאָרטן איז געווען גרויס. זיי האָבן אָבער אויך געגרינדעט אַן אייגענעם קרייז, וואָס פלעגט זיך פאַרנעמען מיט בונדישע און ספּעציפּיש-אידישע ענינים. אין פאַרשידענע צייטן האָט דער קרייז גערעכנט צווישן זיינע מיטגלי-דער: פּראַנץ קורסקי און זיין צוקונפטיקע פּרוי פּאַניאַ סוראַוויטש, אַ מענטש מיט אַ שטילן באַשיידענעם כאַראַקטער און אַ העכסט-איידע-לער נשמה; מ. גורשוויטש, וואָס איז אין נאַוועמבער 1944 געשטאַרבן אין ניו יאָרק; קאַפּעלזאַן; העלער — אַנאַ ראָזענטאַל'ס שוועסטער, איצט פּראַפעסאָר אַנדערעיוויס פּרוי, אין לענינגראַד; ראָזאַ לעוויט; מ. ריינעס; דאָוויזאַג, אַן אַמאַליקער ציוניסט, שפּעטער אַ מיטאַר-בעטער אין בונדיסטישן „אידישן אַרבעטער“ און נאָך שפּעטער אַן „איסקראָוועץ“ און מיטאַרבעטער אין זשורנאַל „זאַריאַ“; ראָזאַ רייכנ-שטיין; מאַקס מאַזאַווער; ד. מאַכלין; בעלאַצערקאָווסקאַיאַ; וואַלף שאַליט; ליובאַ יוזעפּאָוויטש; סלעפּיאַן און זיין פּרוי, אַ מאַלעריין, וועל-כע האָט אויפגעצייכנט דעם שער-בלאַט פון 9טן נומער „אידישער אַר-בעטער“; דוד פּינסקי, געווען דאַמאַלסט אַ באַגייסטערטער אָנהענגער פון „בונד“; שטייענדיק בראש פון בערלינער פּאַרלאַג „צייטיגיסט“, איז ער געווען אין ענגען קאָנטאַקט מיט די בונדיסטן פון „זשאַרגאַנישן קאָמיטעט“ אין ווילנע; ער האָט איבערגעזעצט פאַרן „בונד“ מאַרטאָוויס ביכל „ראַבאָטשעיע דיעלאַ וו'ראַסאַיי“; אויך „וואָס ווילן די סאַ-ציאַל-דעמאָקראַטן אין רוסלאַנד?“, די טראַגעדיע „די פּאַמיליע צביי“ האָט פּינסקי געשאַנקען דעם „בונד“ און דער „בונד“ איז טאַקע געווען דער ערשטער, וואָס האָט דאָס ביכל אַרויסגעגעבן און פאַרשפּרייט אין רוסלאַנד און אין אויסלאַנד.

אין וואָס איז באַשטאַנען די אַרבעט פון דער אַלגעמיינער גרופּע? בכלל איז דאָס געווען די רוטינע אַרבעט פון אַלע אַזעלכע סטודענ-טישע און עמיגראַנטישע קרייזן אין אויסלאַנד — אייביקע דיסקוסיעס איבער פּראַבלעמען פון סאַציאַליסטישער טעאָריע און פּראַקטיק און

ד ז ש א ן מ י ל ל

איבער אינטער־פארטייאישע באַציאונגען; אויך נאַטירלעך טעכנישע און פינאַנציעלע הילף פאַר דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג אין רוסי־לאַנד. אַ דאַנק דעם הויכן ניוואַ פון זיין מיטגלידערשאַפט, פלעגט דער קרייז אָפט אַראַנזשירן עפנטלעכע רעפעראַטן און דיסקוסיעס אויף אַל־געמיינ־פּאָליטישע טעמעס. אויף אַזעלכע פאַרזאַמלונגען פלעגט דער עולם שוין זיין אַ ברייטערער, אָפט זייער אַ צאָלרייכער. אויך עטלעכע ציוניסטישע פירער פלעגן נעמען אין זיי אַן אַנטייל. איך געדענק מאַצקינעו, סירקיןעו, און אויב מיין זכרון נאַרט מיך ניט — אויך אוסישקין. עס איז געווען גאַנץ נאַטירלעך אין יענער צייט, אַז פאַרזאַמלונגען מיט אַזאַ פאַרשידנפאַרביקן געמישטן עולם זאָלן ניט אַלע מאַל דורכגיין אין אַ רואיקער אַטמאָספּערע. איך פערזענלעך האָב אויף איינע פון אַט־די פאַרזאַמלונגען געהאַט אַן אומאַנגענעמען צוזאַמען־שטויס מיט סירקיןעו, וואָס האָט זיך שטאַרק באַליידיקט פון אַ פּוילישן שפּריכוואָרט, וואָס איך האָב געברויכט אין מיין ענטפער אויף זיין אומגערעכטע קריטיק פון „בונד“. ער האָט שיעור ניט אַרויס־גערוּפן אַ סקאַנדאַל . . .

עס איז אינטערעסאַנט, אַז אַן ענלעכער אינצידענט איז פאַרגעקומען אויף אַ צאָלרייכער פאַרזאַמלונג פון דער רוסיש־אידישער קאָלאָניע אין זשענעווע. חיים ווייצמאַן, דאַמאַלס נאָך אַ סטודענט פון יבֿעמיע אין אַ שווייצאַרער אוניווערזיטעט, האָט אַרויסגערופן אַ שטורם פון פּראָטעסט מיט זיינע אַנפאַלן אויף די רוסישע רעוואָלוציאָנערן.

**טאראס אין בערלין. — די אנטשטייאונג פון די
„לעצטע נאכריכטן“. — די גרינדונג פון
בונדישן ארכיוו**

איך לעב אין בערלין און בין פארנומען מיט דער ארבעט, צוליב וועלכער איך בין אהער אריבערגעפארן. דער טראנספארט איז נארמאל ליזירט געווארן. גרעסערע שיקונגען פון אידישער, רוסישער און פוילישער סאציאל-דעמאקראטישער ליטעראטור גייען כסדר אוועק צום „בונד“. די פארבינדונגען מיטן צענטראל-קאמיטעט האבן זיך איינגעשטעלט פינקטלעכע און רעגלמעסיקע. אויך די ארגאניזאטארישע און ליטערארישע ארבעט פון אויסלענדישן קאמיטעט ווערט ניט פארגעסן אדער פארנאכלעסיקט. פארקערט, זי פארצייכנט א כסדרדיקן וואוקס, אן אלץ גרעסערן שוואונג. עס איז דערשינען דער 7טער נומער „אידישער ארבעטער“ און עס גרייט זיך דער 8טער. ביסלעכ-ווייז באשאפן מיר א רייכע אידישע פראפאגאנדיסטישע ליטעראטור פון אן אלגעמיינעם מארקסיסטיש-טעארעטישן אדער היסטאריש-רעוואלוציאנערן כאראקטער. מיר נעמען זיך צו דער איבערזעצונג פון אזעלכע קלאסישע וועלט-בארימטע ווערק, ווי קארל קויטסקי'ס „ערפורטער פראגראם, די „סאציאלע רעפארם“ און „די סאציאלע רעוואלוציע“, „אויף מארגן נאך דער סאציאלער רעוואלוציע“, פערדינאנד לאסאל'ס „ארבעטער פראגראם“ און נאך פון א סך אנדערע. נאר א דאנק דעם אויסלענדישן קאמיטעט פון „בונד“ האבן אט די ווערק אין א אידישער איבערזעצונג דערזען די וועלט און געווארן צוגענגלעך צו די אידישע מאסן.

אויך האבן מיר ענדלעך איינגעארדנט אונזער אייגענע דרוקעריי אין זשענעווע, כאטש ניט אן שוועריקייטן און עגמת נפש. די שריפט האב איך געקויפט דורך א בערלינער סאציאל-דעמאקראט, א דרוקעריי-אייגענטימער. אין זשענעווע האט אונזער דרוקער ראבקין באלד אנט-

ד ז ש א ן מ י ל ל

דעקט, אן די פראפארץ פון די אותיות איז געווען ניט פאר אידיש, נאר פאר העברעאיש: א סך נויטיקע אותיות האבן אינגאנצן געפעלט אדער זיינען געווען צו ווייניק, און א סך זיינען געווען צופיל אדער אין גאנצען איבעריק. אבער סוף-כל-סוף האט זיך אלץ איינגעשטעלט ווי געהעריק.

אין זומער 1899 איז טאראס פלוצלינג געקומען קיין בערלין זיך צו זען מיט מיר. עס האט זיך אנגעקליבן א מאסע פראגן — אלגע- מיין פארטייאישע און פראקטישע — וועגן וועלכע עס איז שווער גע- ווען זיך דורכצושרייבן דורך שיפירטע בריוו. ער איז פארבליבן עט- לעכע טעג און אין משך פון אַט-דער צייט איז אונז געלונגען צו קומען צו אַ פארשטענדיקונג כמעט אין אלץ, וועגן וואָס מיר האָבן פארהאנדלט. איין ענין אָבער, וואָס איז געווען די הויפט-סיבה פון זיין קומען, איז געבליבן הענגען אין דער לופטן.

קאָנקרעט האָבן מיר אַרומגערעדט עטלעכע פראַקטישע פראַגן און אַנגענומען באַשלוסן, וואָס זיינען שפעטער טיילווייז אַדער אין גאַנצן פאַרווירקלעכט געוואָרן.

טאראס האט זיך באקלאַגט, אַז דאָס דרוקן פון דער „אַרבעטער שטימע“ פאַרנעמט צופיל כוחות און איז פאַרבונדן מיט אַ סך קאַפ- פאַרדרייענישן און איז אַ שטער צום אַרויסגעבן אַ גרעסערע צאָל אויפ- רופן, וואָס אויף זיי איז פאַראַן אַן אומגעהויערע נאַכפראַגע מצד אַלע אונזערע קאָמיטעטן. נעמענדיק אין באַטראַכט די פאַרבעסערטע טראַנס- פאַרט-מעגלעכקייטן, האָב איך אומאַנטשלאָסן, אַ ביסל צווייפלענדיק געגעבן אַן אַנצוהערעניש, אַז אפשר וואָלט זיך געלוינט צו דרוקן די „אַר- בעטער-שטימע“ אין אויסלאַנד כדי צו קענען באַנוצן די געהיימע דרוקערייען אין רוסלאַנד אויסשליסלעך פאַר אויפרופן. ווי עס איז באַקאַנט, האָט דער צענטראַל קאָמיטעט טאַקע געמאַכט אַ פראַבע מיטן 14טן נומער אָבער די פראַבע האָט זיך אַרויסגעוויזן נישט קיין געלונגענע, נישט מיר זיינען געווען שולדיק אין דעם, די שולד איז געווען טאראס/עס. ער האָט געהאַט צוויי אַדרעסן אין די שווייצאַרישע קוראַרטן אין דאָוואַס-פלאַץ און אין דאָוואַס-דאַרף. דעם מאַטעריאַל האָט ער געזאַלט שיקן אויף איינעם פון די אַדרעסן, אָבער ער האָט צעמישט די אַדרעסן און דריי אַדער פיר וואָכן זיינען פאַרלאָרן געאַנגען ביז

פּיאָנערן און בויער

דער טעות איז אויפגעקלערט געוואָרן. דער 14טער נומער „ארבעטער שטימע“ איז אָנגעקומען אין רוסלאַנד מיט אַ באַדויערלעכער פאַרשפּע-טיקונג. מער זיינען אַזעלכע פּראַבעס ניט געמאַכט געוואָרן.

טאַראַס האָט אין נאַמען פון צענטראַל קאָמיטעט געוואַלט וויסן, ווי קען מען אינטענסיווער און גרינטלעכער אויסנוצן די אויסלעב-דישע בונדישע גרופּן. איך האָב אים אויפגעוויזן, אַז מען דאַרף זיי מער פאַראינטערעסירן מיטן לעבן און קאַמף פון די אידישע אַרבע-טער-מאַסן, אַז עס איז דורכאויס נויטיק, אַז זיי זאָלן רעגעלמעסיק זיין אינפאַרמירט וועגן די סטרייקן, וועגן די פּאָליטישע אַרויסטרעטונגען, די צאַרישע פאַרפּאָלונגען, קורץ: וועגן אַלץ, וואָס עס קומט פאַר אין „בונד“. איך האָב געהאַלטן, אַז דאָס איז ניט שווער דורכצופירן. מען דאַרף נאָר, אַז ניט בלויז דער צענטראַל קאָמיטעט, נאָר אויך די אַרטיקע קאָמיטעטן און אַרגאַניזאַציעס זאָלן דירעקט צושיקן אונז אַלע אַזעלכע ידיעות און מיר פון אונזער זייט וועלן שוין באַזאָרגן, אַז זיי זאָלן תיכף דערגרייכן אַלע גרופּן. טאַראַס האָט אויפן אַרט מיך פאַר-בונדן מיט אייניקע שטעט. ער האָט צוגעזאָגט, אַז אַזעלכע פאַרבינד-דונגען וועלן וואָס גיכער ווערן אָנגעקניפט אויך מיט אַנדערע שטעט.

די „נייס“ האָב איך באַלד אָנגעהויבן צו דערהאַלטן פון אומעטום. געפרעסט, אין קורצע ווערטער, פלעג איך דורך בריוו מיטטיילן דעם עיקר פון די נייעס צו די בונדישע גרופּעס אין אויסלאַנד און אויך צו אונזערע פריינט אין אַמעריקע. די ווירקונג פון דעם איז געווען גרויס. אַזעלכע בריוו פלעגן אַריינברענגען אַ סך לעבן און סטימולירן די אַנשטרענגונגען און באַמיאונגען צו העלפן דעם „בונד“ מיט אַלע מעגלעכע מיטלען.

וואָס ווייטער איז דער צופלוס פון מאַטעריאַל וועגן דער רעוואַ-לוציאַנערער באַוועגונג אַלץ געוואקסן און מיר זיינען געווען געצוואונגען אָנצוהויבן אַרויסצוגעבן זיי אין דער פאַרם פון אַ בולעטין, העקטאַ-גראַפירט, איין מאַל אַ וואָך. מען פלעגט דעם בולעטין אומעטום פשוט „צעצוקערן“. ער איז געווען דער קוואַל פון די אַויטענטישע ידיעות וועגן דער רעוואַלוציאַנערער באַוועגונג פון אַ גרויסן טייל פון רוסלאַנד. דער דאָזיקער בולעטין איז אייגנטלעך געווען דער פאַרגייער אַדער דער פאַרלויפער פון די שפּעטער באַרימטע „לעצטע נאַכריכטן“ (פּאַ-)

ד ז ש א ן מ י ל ל

סלעדניע איזוועסטיאָ". נאָך דעם, ווי מיר האָבן אַרויסגעגעבן 40 העקטאָגראַפירטע נומערן, האָבן מיר אָנגעהויבן אים צו דרוקן, און אונטער דעם קעפל „פּאַסלעדניע איזוועסטיאָ" האָט ער זיך ביסלעכ- ווייז פאַרוואַנדלט אין אַן אמת'ע צייטונג, מיט אַ זייער ברייטן לעזער- קרייז (אַרויס 256 נומערן).

צוזאַמען מיט די „נייס" האָבן די קאַמיטעטן און אַרגאַניזאַציעס אונז אויך געשיקט אַלע בונדישע — און נישט בלויז בונדישע — לאַקאַלע אויסגאַבן, צייטונגען, בראַשורן באַריכטן, קורצע געשיכטלעכע איבערבליקן איבער דער אַרטיקער אַרבעטער-באַוועגונג, אַלערליי מאַ-טעריאַלן פון רעוואַלוציאָנערן ווערט. דער פונדאַמענט פאַר אַ בונ-דישן אַרכיוו איז אויף אַזאַ אופן אַוועקגעלייגט געוואָרן. דורך דעם „אידישן אַרבעטער" האָבן מיר אַ פאַר מאַל זיך געווענדעט צו אונ-זערע אַרגאַניזאַציעס צו העלפן אונז גרינדן און אויסבילדן דעם אַרכיוו, און דער אַפרוץ איז געווען אַ מערקווירדיקער — אַלע האָבן אויסגע-צייכנט פאַרשטאַנען די וויכטיקייט פון אַזאַ אַרכיוו, און אַפּגעשאַצט זיין מעגלעכע וויסנשאַפטלעכע און היסטאָרישע באַדייטונג.

דער טומל ארום דעם „נאציאנאליזם“ פון אויסלענדישן קאמיטעט

דער ענין, וועגן וועלכן טאראס און איך האבן זיך נישט געקענט צוזאמענריידן, איז געווען דער „נאציאנאליזם“ פון דעם „אידישן אר-בעטער“. אונזערע לאנגע וויכוחים האבן צו גארניט דערפירט. צו קיין הסכם זיינען מיר ניט געקומען.

ווען מיר האבן געגרינדעט דעם אויסלענדישן קאמיטעט און זיי-גען צוגעטראטן ארויסצוגעבן פראפאגאנדיסטישע ליטעראטור, האבן מיר געהאט א גענויע פארשטעלונג וועגן כאראקטער און אינהאלט, וואס די דאזיקע ליטעראטור דארף האבן. דאס האט אונז א סך אויסגעהאלפן צו פארמיידן מיספארשטענדענישן מיטן צענטראל קאמיטעט און מיט די ארטיקע קאמיטעטן פון „בונד“.

גאר אנדערש איז געשטאנען די זאך מיטן „אידישן ארבעטער“. דער זעקסטער נומער „אידישער ארבעטער“ איז דערשינען אין א צייט, ווען די פארבינדונגען מיט רוסלאנד זיינען נאך געווען שוואך, ווען דער „בונד“ האט געהאט א מין „צווישן-רעגירונג“, א צענטראל קאמיטעט, וועמען עס האט געפעלט אנטשלאסנקייט אין זיינע פלענער און קלארקייט אין זיין באציאונג צו די נייע פראבלעמען פון דער אידישער און אלגעמיינ-רוסישער ארבעטער-באוועגונג. דער צווייטער צוזאמענפאר האט ניט געמאכט קלארער די שטעלונג פון „בונד“ אין אזעלכע וויכטיקע פראגן ווי דער אזוי-גערופענער „עקאנאמיזם“, דער נאציאנאלער קאמף, דער קאמף פאר פוילנס אומאפהענגיקייט, דער פאליטישער ציוניזם. ער האט די פראגן — א חוץ וועגן פוילן — נישט נאר ניט באהאנדלט, נאר אפילו ניט דערמאנט.

דאס רעדאקטירן פון זשורנאל איז איבערגעגעבן געווארן צו אונז, אבער אן קיין שום אנווייזונגען. די גאנצע פאראנטווארטלעכקייט פאר זיין אינהאלט האבן מיר געמוזט נעמען אויף זיך, ריזיקירנדיק זיך

ד ז ש א ן מ י ל ל

פאנאנדערצוגיין אין דער אפשצונג פון די נייע פראבלעמען מיט אונזערע פריינט אין רוסלאנד.

אין אַ געוויסן גראַד איז דאָס טאַקע געשען.

מען דאַרף ניט פאַרגעסן אַז כמעט צוויי יאָר האָבן אָפּגעטיילט דעם זעקסטן נומער „אידישער אַרבעטער“ פון די נומערן 4-5, וואָס די וויל-נער סאַציאַל-דעמאָקראַטישע גרופּע האָט אַרויסגעגעבן. אין משך פון די צוויי יאָר זיינען פאַרגעקומען באַדייטנדיקע, ראַדיקאַלע פאַרענדע-רונגען. דער „אידישער אַרבעטער“ האָט ניט געקענט זיין אָן איינ-פאַכע פאַרזעצונג פון די פּריערדיקע נומערן. מען האָט געמוזט אַריינ-ברענגט אין אים פּריש לעבן, צופאַסן צו די נייע באַדינונגען, ווי ווייט מעגלעך פאַרמולירן די נייסטע אויפגאַבן און געבן אָן ענטפּער אויף די פּראָגן פון דעם אַלץ מער אַנטוויקלטן געזעלשאַפטלעכן און פּאָלי-טישן לעבן פון די אידישע אַרבעטער-מאַסן און פון דעם אידישן פּאָלק בכלל.

די אידישע נאַציאָנאַלע פּראָגע איז געווען איינע פון די דאָזיקע הויפּט-פּראָגן. אין גאַנצן ניי איז זי אייגנטלעך ניט געווען ביי אונז. אַמאָל האָט אין אייניקע קרייזן געהערשט אַ מיינונג, אַז דער „בונד“, אָננעמענדיק זיין נאַציאָנאַלע פּראָגראַם, האָט נאַכגעטאַנצט דער עסטרייכישער סאַציאַל-דעמאָקראַטיע; אַז ער האָט מעכאַניש אַריבער-געטראָגן אויף אונזער באַדן דעם פּראַיעקט, וואָס איז געווען פאַרגע-לייגט אויפן בריינער צוזאַמענפאַר, אין 1899, פון דער דרום-סלאַווישער דעלעגאַציע; אַז די דעטאַלירטע פּונקטן און זייער פאַרמולירונג האָט ער אַרויסגענומען פון דעם באַקאַנטן בוך פון שפּרינגער.

יענע קרייזן האָבן פשוט ניט געוואוסט אָדער זיך געמאַכט ניט וויסנדיק וועגן די עטאַפּן, וואָס דער „בונד“ איז דורכגעגאַנגען אין דער פּראָגע. אַ שווערע, ערנסטע פאַרבארייטונגס-אַרבעט, אַ לאַנג-יאַריקע זוכעניש, אַ האַרטן אידעען-קאַמף האָט ער געמוזט דורכמאַכן אידער ער איז געקומען צו דער קולטור-נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע אין זיין פּראָגראַם.

אַ לאַנגע צייט האָבן די אידישע סאַציאַל-דעמאָקראַטן געזען אין דער בירגערלעכער גלייכבאַרעכטיקונג די גרענעץ פון זייערע ספּע-ציעל-אידישע פּאָדערונגען. דער ערשטער צוזאַמענפאַר פון דער רוס-

פּיאָנערן און בויער

לענדער סאַציאַל־דעמאָקראַטישער אַרבעטער פּאַרטיי (מערץ 1898 אין מינסק) האָט אויך אַרױסגעשטעלט די בירגערלעכע גלייכבאַרעכטיקונג פאַר אידן אַלס אַ פּראַקטישע פּאָדערונג און דאָס זעלבסטבאַשטימונגס־רעכט פאַר יעדער נאַציע אַלס אַ פּרינציפּיעלע דעקלאַראַציע. דאָס איז געווען דער מאַקסימום פון די נאַציאָנאַלע פּאָדערונגען.

אַרום 1898 באַווייזן זיך, הויפטזעכלעך אין וואַרשע, סימנים, נאָך שוואַכע, נישט גאַנץ קלאַרע, וואָס זאָגן אָן, אַז די פּאָדערונג פון בירגערלעכער גלייכבאַרעכטיקונג באַפּרידיקט שוין מער ניט, אַז אונז־זער נאַציאָנאַלע פּראָבלעם נויטיקט זיך אין אַ טיפּערן אַנאַליז און אין אַ ברייטערער גרינטלעכער לייונג. דער פאַרביטערטער קאַמף, וואָס די פּ.פּ.ס. האָט ניט אויפּגעהערט צו פירן מיטן „בונד“, איז געווען ווי אויל אויפן פּיער. איר ווילט גלייכע בירגער־רעכט? וואו? אין רוסלאַנד? איר לעבט דאָך אין פּוילן. . . מיט וועמען גלייכע רעכט? מיט די רוסן אויפן פּוילישן באַדן? אויב איר זוכט גלייכע בירגער־רעכט אין פּוילן, האַלט אונטער די פּאַליטישע און נאַציאָנאַלע שטרעך־בונגען פון פּוילישן פּאַלק, קעמפט פאַר אַ פּריי פּוילן — אונזער זיג וועט מאַכן פון אייך גלייכע בירגער מיט די נישט־אידן. . . עס האָט זיך געפּילט, אַז די פּאָדערונג פון בירגערלעכער גלייכבאַרעכטיקונג, אַזוי ווי דער „בונד“ האָט איר אַרױסגעשטעלט, איז טאַקע ניט געווען צו־געפּאַסט צו די פּוילישע באַדינגונגען. מיר האָבן געזוכט אָן אויסוועג. די נאַציאָנאַלע פּראָגע איז געוואָרן אַן אייביקע טעמע אויף כמעט אַלע צוזאַמענקונפטן, אויף אַלע בונדישע פאַרזאַמלונגען און דעבאַטן. מיר זיינען געווען קעגן די היסטאָריש־טעריטאָריאַלע שטרעבונגען פון דער פּ.פּ.ס., אָבער אין דער בירגערלעכער גלייכבאַרעכטיקונג און אין דעם זעלבסטבאַשטימונגס־רעכט פון נאַציעס האָבן מיר אויך נישט געקענט זען דעם ריכטיקן ענטפּער.

אין אָנהויב 1898 האָט צעלינאַ דאָווגיערד געבראַכט אונז פון אויסלאַנד די דייטשע „נייע צייט“ מיט קױטסקױס אַן אַרטיקל „דער קאַמף פון די נאַציאָנען אין עסטרייך“. דער אַרטיקל האָט געמאַכט אויף אונז אַן אומגעהויער שטאַרקן אינדרוק. קױטסקױ איז אַרױסגעטראָטן אין אים קעגן דעם היסטאָריש־טעריטאָריאַלן פּרינציפּ אין דער נאַציאָנאַלער פּראָגע. אמת, דער פּערסאָנאַלער פּרינציפּ האָט אים אויך ניט

ד ז ש א ן מ י ל ל

באפרידיקט. אונז האָט אָט־דער אומשטאַנד ווייניק געקומערט. מיר האָבן זיך באַנוצט מיט אַלע זיינע אַרגומענטן אין קאַמף קעגן דער טעריטאָריאַלער לייזונג פון דער נאַציאָנאַלער פּראָגע. עס האָט זיך אונז געדאַכט, אַז ענדלעך איז געפונען געוואָרן דאָס, וואָס מיר האָבן אַזוי ליידיגשאַפטלעך געזוכט.

דער זעקסטער נומער „אידישער אַרבעטער“ (1899) האָט אָפּגע־שפּיגלט די שטימונג, ווי זי האָט זיך אויסגעדריקט אין די דיסקוסיעס אין וואַרשע פאַר מיין אָפּפאַרן קיין אויסלאַנד. אַזוי ווי די דאָזיקע שטי־מונג איז ניט געווען אַן אַלגעמיינ־בונדישע, האָבן אייניקע קריטיקער געהאַט אַ גרונט צו כאַראַקטעריזירן די נייע טענדענצן פון אויס־לענדישן קאָמיטעט אַלס אַ „שפרונג אין נאַציאָנאַליזם“.

מיר פון אונזער זייט האָבן נאָטירלעך דאָס ניט באַטראַכט אַלס אַ „שפרונג“. פאַר אונז איז דאָס גיכער געווען קאָנסעקווענטע פאַר־זעצונג אין אונזער זוכעניש פון אַ באַפרידיקנדער לייזונג פון דער אי־דישער נאַציאָנאַלער פּראָגע.

אין אויסלאַנד האָט דער זשורנאַל געפונען אַ באַגייסטערטע אויפ־נאַמע. אַלע דאָמאַלסט עקזיסטירנדיקע אויסלענדישע בונדישע גרופ־פּעס האָבן צוגעשטימט צו זיינע נייע טענדענצן.

אַבער רוסלאַנד? דאָ האָט דאָס בילד אויסגעקוקט גאָר אַנדערש. דער געשפּענסט פון „נאַציאָנאַליזם“ האָט ערטערווייז אַרויסגערופּן אַ גרויסע שרעק, ביי אייניקע אַ פּראָטעסט קעגן אונז. עס איז דער־גאַנגען דערצו, אַז דער וואַרשעווער קאָמיטעט, וועמענס באַשטאַנד נאָך די גרויסע אַרעסטן האָט זיך פּולשטענדיק געענדערט, האָט אונטער דעם איינפלוס פון איינעם פון זיינע וויכטיקסטע מיטגלידער, ירחמיאל וויינשטיין, פאַרשפּרייט דעם זשורנאַל מיט אַן איינגעקלעפטער נאָטיק, אַז ער איז ניט מסכים מיט די אידעען, אויסגעדריקט אין אַרטיקל „ציוניזם אַדער סאָציאַליזם?“, און אויך מיט די מיינונגען וועגן דער פּוילישער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי.

אין אַלגעמיינ, וואָס זיינען געווען די חטאים, וועלכע מען האָט אונז פאַרגעוואָרפּן?

מיר פאַרנעמען זיך צופיל מיט ספּעציעל־אידישע פּראָגן. בן־אָהד'ס — זשיטלאַווסקיס — אַרטיקל איז דער העכסטער אויסדרוק פון

פּיאָנערן און בױער

עקסטרעמען נאַציאָנאַליזם. מיין אייגענער אַרטיקל, אַ קריטיק פון דער פּאָזיציע פון פ. פ. ס., איז אויך נאַציאָנאַליסטיש . . . זשיטלאָווסקי'ס אַרטיקל איז געווען, ווי שוין פריער געזאָגט, אַ געלונגענע קריטיק פון ציוניזם. בלויז דער פינפטער קאַפיטל האָט געהאַט אייניקע נאַציאָנאַליסטישע נאָטן. קיין „שרעקלעכעס“ אין אים איז אויך ניט געווען. זשיטלאָווסקי האָט אונז געגעבן דאָס רעכט אַרויסצואַוואַרפן אים, אָבער מיר האָבן באַשלאָסן אים אָפּצודרוקן מיט דער פּאָלגנדיקער פּאַרזיכטיקער באַמערקונג: „די רעדאַקציע פון דעם „אידישן אַרבעטער“ געפינט פאַר נויטיק צו באַמערקן, אַז דער קאַפיטל 5 דריקט אויס ניט אונזער, נאָר דעם אויטאָר'ס מיינונג. מיר האָלטן זיך שטיף פאַרן פּרינציפּ, אַז ווי אַלע נאַציעס, אַזוי אויך די אידישע, דאַרף האָבן גלייכע פּאָליטישע, עקאָנאָמישע און נאַציאָנאַלע רעכט . . . אָבער צי וועט זיך די אידישע פּאָלקס־שפּראַך, דער „זשאַראָן“, אַזוי אַנטוויקלען, אַז זי וועט ווערן אַ קולטור־שפּראַך; צי וועט דאָס לעבן ברענגען דערצו, אַז עס וועט זיך מיט דער צייט אויסבילדן אַ ספּע־ציעלע אידישע ליטעראַטור און וויסנשאַפּט, אַ ספּעציעל־אידישע קולטור; צי וועט די וויסנשאַפּט אויף אידיש שטיין אַזוי הויך, אַז די אידן וועלן קענען אין דער צוקונפּט האָבן אידישע גימנאַזיעס, אוניווערזיטעטן און אַנדערע שולן; צי איז נויטיק צו פאַרבינדן די אידישע אַרבעטער פון פּאַרשידענע לענדער מיט גאַנץ אַנדערע פּאָליטישע באַדינגונגען — דאָס אַלץ זיינען פּראָגן, אויף וועלכע עס איז שווער איצט באַשטימט צו ענטפּערן . . .”

אויב אין פינפטן קאַפיטל פון זשיטלאָווסקי'ס אַרטיקל האָט מען נאָך געקענט באַמערקן נאַציאָנאַליסטישע נאָטן, איז דאָס שווער געווען צו זאָגן וועגן מיין אַרטיקל. זיין גרונט־אידעע איז געווען, אַז אַ סאַציאַ־ליסטישע לייזונג פון דער נאַציאָנאַלער פּראָבלעם דריקט זיך אויס נישט אין דער אויטאָנאָמיע פון טעריטאָריעס, נאָר אין דער אויטאָ־נאָמיע פון נאַציאָנאַלע אַרגאַניזמען אומאָפּהענגיק פון טעריטאָריע. נאַטירלעך, דאָס אַלץ איז נאָך געווען ווייט פון אַ דייטלעכער דעפיניציע פון נאַציאָנאַל־קולטורעלער אויטאָנאָמיע. עס האָט נאָך גע־פעלט אַ קלאַרע פּאַדערונג פון עפנטלעך־רעכטלעכע אינסטיטוציעס פאַר אַ פּרייער נאַציאָנאַל־קולטורעלער אַנטוויקלונג. אָבער מען דאַרף גע־

ד ז ש א ן מ י ל ל

דענקען, אַז דאָס איז געווען געשריבן איידער דער קאַנגרעס פון ברין איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן און איידער אימיצער אין „בונד“ האָט אפילו געהערט דעם נאָמען שפּרינגער . . .

. . . פאַרן אומקערן זיך צוריק קיין רוסלאַנד האָט טאַראַס מיר מיטגעטיילט, אַז מען גרייט זיך צו דעם דריטן צוזאַמענפאַר פון „בונד“ און אַז אַלע ווילן דורכאויס, אַז דער אויסלענדישער קאָמיטעט זאָל שיקן אַ דעלעגאַט — בפרט וואָס אונזער שטרייט אויפן באַדן פון דער נאַציאָנאַלער פּראָגע וועט געוויס דאַרטן פאַרהאַנדלט ווערן.

איך פאַר קיין קאָוונע

דער אויסלענדישער קאָמיטעט האָט מיך באַשטימט אַלס זיין דע-
לעגאַט צו דעם דריטן צוזאַמענפאַר פון „בונד“ אין קאָוונע, אין דע-
צעמבער 1899. עס איז געווען אַביסל ריזיקאַליש צו באַווייזן זיך אין
רוסלאַנד אַזוי גיך נאָך די זובאַטאַוו אַרעסטן, אָבער נאָכדעם, ווי
איך האָב זיך געלאָזט אָפּגאַלן די לאַנגע און געדיכטע שוואַרצע באַרד,
און איך האָב אַריינגעקוקט אין אַ שפיגל, האָב איך אַליין ניט געקענט
זיך דערקענען — דאָס איז גאָר נישט געווען איך, דער אַלטער, פּריער-
דיקער דזשאַן. אַ דאַנק דער „באַרד-אַפּעראַציע“ איז די געפאַר צו ווערן
דערקענט, געוואָרן אַ מינימאַלע.

איצט איז געשטאַנען די פּראַגע ווי קומט מען קיין קאָוונע. די
בערשטער האָבן גענומען אויף זיך די פּליכט „אַריבערצופּעקלען“ מיך
איבער דער גרענעץ „געזונט און בשלום“. פון קאָוונע האָט מען אָפּילו
געשיקט אַ ספּעציעלן שליח קיין ווילקאָווישעק צו באַגעגענען מיך.
בלויז אַט-דאָ גאָר נישט לאַנג צוריק האָב איך זיך דערוואוסט, אַז יענער
שליח איז געווען אונזער חבר און פּריינט וו. שולמאַן. אָבער אין לעצטן
מאָמענט פאַר מיין אָפּפאַרן פון בערלין האָב איך גע'פּוועל'ט ביי אַ רוסישן
סטודענט פון בערלינער אוניווערזיטעט, איינעם טראַיאַנאָווסקי — איך
ווייס ניט צי דאָס איז דער זעלבער טראַיאַנאָווסקי, וואָס איז מיט עט-
לעכע יאָר צוריק געווען דער סאָוועטישער אַמבאַסאַדאָר אין וואַ-
שינגטאָן, — אַז ער זאל מיר „לייען“ זיין אויסלענדישן פּאַספּאָרט אויף
צו פאַרן קיין רוסלאַנד. דאָס איז געווען פאַר אים פאַרבונדן מיט אַ
גוזמא אומאַנגענעמלעכקייטן, מיט פאַרדאַכט מצד דעם רוסישן קאָנסול
בעת ער וועט שפּעטער דאַרפן דערקלערן, אַז ער האָט פאַרלאָרן זיין
פּאַספּאָרט. פונדעסטוועגן האָט ער מיר אָן קווענקלענישן און פּחד
דעם פּאַספּאָרט געגעבן.

געפאַרן בין איך נישט מיטן קורצן און דירעקטן וועג דורך ווערזש-
באַלאָווע, נאָר אויף אַ פּיל לענגערן אומוועג דורך אַלעקסאַנדראָווע—

ד ז ש א ן מ י ל ל

ווארשע. אין יענער צייט איז געווען פאַרשפרייט אַ מינונג, אַז ווערזש-
באַלאַווע איז דער געפערלעכסטער פונקט אויף דער גאַנצער דייטש-
רוסישער גרענעץ, אַ נעסט פון די פייאיקסטע שפיאַנען און זשאַנדאַרמען,
יאָס פלעגן קאַנטראָלירן די פאַסאַזשירן מיט דער גרעסטער שטרענגקייט
און ווי שפינען שטענדיק געהאַלטן אויסגעשפרייט אַ נעץ פאַר פאַליטיש-
פאַרדעכטיקע רייזנדע.

האַב איך טאַקע נישט געוואָלט איינשטעלן און געמאַכט מיין רייזע
דורך וואַרשע, כאַטש דאָס האָט געקאָסט אַ סך טייערער.

עטלעכע שטונדן האָב איך געמוזט פאַרברענגען אין וואַרשע, וואַרטנ-
דיק אויפן צוג קיין ווילנע. די צייט האָב איך פאַרבראַכט נישט אַליין.
פאַרזיכטיק בין איך געקומען צו צעלינאַ דאָוויגערד'ס שוועסטער,
און די לעצטע האָט צעלינע'ן גלייך אַרויסגערופן צו זיך. דער סיוורפריז
איז געווען גרויס. די עטלעכע שטונדן זיינען פאַרביי גיך, אין אַן אינ-
טערעסאַנטן שמועס, אין דערינערונגען וועגן דער נישט ווייטער פאַר-
גאַנגענהייט, אין אַנמערקן די נאַענטע צוקונפּט-פלענער. אויף זומער
האַבן זיי זיך געקליבן קיין אויסלאַנד און האָבן מיך איינגעלאָדן צו
זיין דאָן זייער גאַסט. איך האָב זיי אָפּן דערציילט וועגן דעם ציל פון
מיין רייזע, וואוהין איך פאַר און אומגעפער אויף ווי לאַנג. זיי האָבן
גוט געקענט קאָוונע און געראטן מיר אַפצושטעלן זיך אין לעווינסאַנ'ס
האַטעל. „מיר ווינטשן אייך גליק אין אַריבערגיין די גרענעץ צוריק
קיין אויסלאַנד, און לאַזט אונז גלייך וויסן . . .”

עטלעכע מינוט פאַרן אָפּגיין פון צוג דערזע איך פּלוצלונג דאָוויגערד
און איר שוועסטער, שפאַצירנדיק אויף דער פּלאַטפאָרמע פון דער סטאַנ-
ציע. זיי זיינען דאָס געקומען אַזאַ לאַנגן וועג צו זען צי אַלץ איז אין
אָרדנונג מיט מיר. מיר האָבן נאַטירלעך זיך ניט באַגריסט און ניט
גערעדט.

דער וואַגאַן צווייטער קלאַס איז כמעט ליידיק. איך געפין גרינג
אַ באַקוועמען אַרט לעבן פענצטער. דער פּלאַץ אַנטקעגן מיר ווערט
באַלד פאַרנומען פון אַן אָפיציר. אַן אומעטיקער, אַ פאַרטראַכטער אינגאַ-
רירט ער אַלץ אַרום זיך, רעדט ניט אויס אַ וואַרט צו קיינעם, קוקט
אפילו ניט אויף קיינעם, און דעם גאַנצן וועג ביז ווילנע הערט ער ניט
אויף צו רויכערן פאַפּיראַסן, כאַטש דער וואַגאַן איז באַשטימט פאַר

פּיאָנערן און בויער

„נישט רויכערער“. אין דעם געדיכטן, שאַרפן, ביטערן רויך קען מען פשוט נישט אַטעמען, אָבער ווער וועט נעמען אויף זיך די העזה צו פראַטעסטירן, אפילו צו מאַכן אַן אימשולדיקע באַמערקונג צו דעם רוסישן אָפיציר ? מוז מען, הייסט עס, שווייגן און ליידן.

אויף אַ סטאַנציע שוין נישט ווייט פון ווילנע איז אין אונזער וואַגאָן צוגעקומען נאָך אַ פּאַסאַזשיר — אַ איד מיט אַ שיינער אויסגעכאַליעטער באַרד, אין אַ רייכן פוטער, אַ טיפּ פון אַ גביר. ער זעצט זיך אַוועק לעבן אונז און עס נעמט ניט מער ווי אַ פּאַר מינוטן, ווי ער ווענדעט זיך צו מיר מיט אַ באַמערקונג, וואָס האָט מער געקלונגען ווי אַ פּראַגע: „דער וואַגאָן איז דאָך פאַר נישט רויכערער?“ איך מאַך זיך נישט הערנדיק און ענטפער אים גאַר נישט. דאָס האָט מיר נאָך געפעלט, אַז איך זאָל ווערן אַריינגעמישט אין אַ צוזאַמענשטויס מיט אַ רוסישן אָפיציר! עס גייען פאַרביי נאָך עטלעכע מינוטן און מיט אַמאָל גיט דער איד אַ שפרונג פון זיין אַרט און מיט דער שנעלקייט פון אַ הונגעריקער ווילדער חיה, וואָס אַטאַקירט איר קרבן, וואַרפט ער זיך אויפן אָפיציר, רייסט אַרויס דעם פאַפּיראַס פון זיין מויל און צעטרעט אים אונטער זיינע שטיוול. אויף אַ נישקשה'דיקן רוסיש שרייט ער אויס: „עס זיינען פאַראַן וואַגאָנען פאַר די, וואָס ווילן רויכערן; פאַר וואָס גייט איר ניט דאָרטן?“ עס האָט מיר כמעט אָפּגענומען די הענט און די פיס. אין מיינע געדאַנקען האָב איך פאַראויסגעזען אַ בלוטיקע סצענע. אָבער צו מיין גרויסער באַוואונדערונג האָט גאַר נישט פאַסירט — דער אָפיציר איז געבליבן זיצן ווי אַ פאַרשטיינערטער, אַ בלאַסער, אַ שטומער.

ווען דער צוג האָט זיך אַנגעהויבן צו דערנענטערן צו ווילנע, האָט דער איד, איילנדיק זיך, אומרואיק, אַנגעפאַנגען זיך צוצוגרייטן צו פאַר-לאָזן דעם צוג. אויך דער אָפיציר האָט אין איין אויגנבליק צוזאַמענגע-געפאַקט זיינע זאַכן, מיר זיינען ענדלעך אין ווילנע. איידער דער צוג שטעלט זיך אינגאַנצן אָפּ, שפּרינגט דער איד אַראָפּ פון די וואַגאָן-טרעפלעך אויף דער פּלאַטפאָרמע. דער אָפיציר פּאַלגט אים נאָך. און אין דעם גרויסן געמיש פון דעם עולם, פאַרליר איך באַלד זיי ביידן פון מיינע אויגן.

איך דאַרף זיך אַריבערזעצן אין אַן אַנדער צוג, וואָס וועט מיך ברענגען קיין קאַוונע. מיט מיינ פּיצניקן פעקל גיי איך צו מיין צוג. מיט

ד ז ש א ן מ י ל ל

אמאל באמערק איך דעם אפיציר מיט צוויי זשאנדארמען, איילנדיק זיך אין מיין ריכטונג. נישט האבנדיק צייט זיך אפצוגעבן א רעכנונג וואס דאס קען באדייטן, איז דער ערשטער געדאנק געווען: „אריינגעפאלן!“

זיי שטעלן מיך אפ און דער אפיציר פרעגט:

— „צי האט איר נישט געזען אין וועלכער ריכטונג איז אוועק

דער איד — דער פאסאזשיר פון אונזער וואגאן?“

איך ענטפער: — „אויב איך האב נישט קיין טעות, איז ער אריין

אין רעסטאראן.“

— „ניין, — זאגט דער אפיציר מיט אן אומצופרידענער מינע, —

דארטן איז ער ניטא“ . . .

און אלע דריי האבן זיך תיכף אפגעטראגן בכדי ווייטער צו זוכן

דעם אידן.

אוך! ווי א שטיין פון הארצן אראפ!

דעם זעלבן אונט בין איך שוין געווען אין קאוונע און זיך געזען

מיט דער פרוי פון אלטער דעם בערשטער, ליזע'ן, וועמענס אדרעס

איז מיר צוגעשיקט געווארן קיין בערלין.

דער דריטער צוזאמענפאר פון „בונד“ — מאַקסיס
קלעוואַנסקי. — שמאי וויסענבלום. — ירחמיאל
ווינשטיין. — פינאי ראָזענטאַל

ווען איד קום צו דער ערשטער זיצונג פון דריטן צוזאמענפאר און קוק זיך אביסל אַרום, קען איד ניט גלויבן מיינע אויגן — און עס ווערט מיר עפעס וואַרעם און גוט אויפן האַרצן: 20 דעלעגאַטן זיינען אָנוועזנד. זיי רעפרעזענטירן ניין פון די גרעסטע אידישע שטעט און אויך צוויי אויטאָנאָמע פּראָפעסיאָנעלע אָרגאַניזאַציעס — דעם שטאַרקן, מוסטערהאַפטן בערשטער-בונד און דעם אַקאַרשט געגרינדעטן גאַרבער-בונד. אַ גרויסע צאָל פון די דעלעגאַטן קען איד שוין גוט פון פּריער, אָבער עס זיינען אויך דאָ אַזעלכע, וועלכע איד זע צום ערשטן מאל אָדער מיט וועמען איד פלעג זיך טרעפן בלויז צופעליק ביי פאַרשידענע געלעגנהייטן מיט יאָרן צוריק. אַזאַ קורצע צייט פאַרביי נאָך דעם גרויסן חורבן, וואָס זובאַטאָוו האָט פאַראַרזאַכט אין אונזערע רייען — און אַט איז ווידער פאַראַן אַ נייע אימפּאַזאַנטע פירערשאַפט פון די אידישע אַר-בעטער-מאַסן. עס איז דאָ מיט וואָס זיך צו פרייען און מיט וואָס שטאַלץ צו זיין.

אַט איז איינער פון די, וואָס רעפרעזענטירן קאָוונע, סעמיאַן קלע-וואַנסקי — „מאַקסיס“. נאָך אַ גאַנץ נייער מענטש אין דער באַוועגונג. אַ יונגער מאַן, מיט אַ פּריילעכער מינע, רירעוודיק, צופרידן. ער איז באַשיימפּערלעך געווען אין אַ גליקלעכער שטימונג. ווירקט דאָס אַזוי אויף אים די קאַנספּיראַטיווע, געהיימניספולע אומגעבונג, די וויכטיקייט און ערנסטקייט פון דער אסיפה? ער נעמט אַ שוואַכן אַנטייל אין די דעבאַטן, אָבער ווען ער רעדט, איז עס גלאַט, אין קלאַרע, גוט אויס-געדריקטע ווערטער און זאַצן. אומגעפער זעקס יאָר שפעטער האָט די גאַנצע ראַדיקאַלע וועלט באַוואונדערט אים אַלס דעם לעגענדאַרן רעדנער און פירער פון די ריגער רעוואָלטירטע אַרבעטער-מאַסן. די

ד ז ש א ן מ י ל ל

רוסישע רעגירונג האָט דאָן אָנגעבאָטן פֿאַר זיין קאַפּ אַ גרויסע סומע געלט. צום באַדויערן האָט זיין רוים נישט אָנגעהאַלטן לאַנג. ווי אַ הערלעכער גלאַנציקער מעטעאָר איז ער דורכגעפֿלויגן אויפֿן שיינעם בלויען הימל פֿון דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג און גיך פֿאַרשוואַנדן. נישט איבערלאָזנדיק נאָך זיך קיין שפור . . . אמת, ער האָט נאָך דורכ־געפֿירט אַ שליחות פֿון „בונד“ אין אַמעריקע, געאַרבעט אַ קורצע צייט אין לאַדזש, אָבער דאָס זיינען שוין געווען די לעצטע „פֿראַזאָישע“ אַקטן זיינע.

גאָר אַ נייער מענטש איז אויך דער לאַדזשער דעלעגאַט שמאַי ווייִ־טענבלום — „קרומקאַפּ“. דעם מאַדנעם צונאַמען האָט מען אים געגעבן מחמת דעם, וואָס ער פֿלעגט האַלטן זיין קאַפּ איינגעבויגן אויף איין זייט. אַן אמת'ער פֿראַלעטאַריער, אַ וועבער, אַ סאַלידער מענטש. דער איינ־דרוק איז אַ גינסטיקער, פֿון אַ גוט אַנטוויקלטן אַרבעטער, וואָס קלייבט זיך גרינג פֿאַנאַנדער אין אַלע פֿראַגן פֿון דעם סדר היום. מען דערציילט מיר, אַן זיין פֿאַפּולאַריטעט איז די אַרבעטער־קרייזן אין לאַדזש איז אויסערגעוויינלעך גרויס. מיר איז אויסגעקומען צו טרעפֿן זיך מיט אים נאָך ביי אַנדערע געלעגנהייטן און אַלע מאָל פֿלעגט מיך רירן זיין איבערגעבענקייט צום „בונד“. דער גורל האָט אים פֿאַרוואַרפֿן קיין רוס־לאַנד, וואו אין 1917 ווערט ער אויסגעקליבן אין צענטראַל קאָמיטעט פֿון „בונד“.

אַ ניי פֿנים איז פֿאַר מיר אויך געווען אַראָן וויינשטיין „ירחמיאל“, דער דעלעגאַט פֿון וואַרשע. אין קעגנזאַץ צו די פֿריער געשילדערטע, האָט ער ניט געהערט צום טיפּ מענטשן, צו וועלכע מען קאָן זיך צו־בינדן פֿון דער ערשטער באַגעגעניש. ער האָט מיר אויסגעזען אַ קעגנזאַץ צו דעם דאַמאַלסטדיקן דור „בונדיסטן“. אַן דער האַרציקייט און סענטימענטאַליטעט וואָס איז געווען אַזוי כאַראַקטעריסטיש פֿאַר די דאַמאַלסטדיקע פֿירער פֿון דער באַוועגונג. ירחמיאל האָט שפּעטער דערגרייכט דעם העכסטן שטאַפל פֿון דער בונדישער העראַרכיע, און האָט געשפּילט אין „בונד“ אַן אָנגעזעענע ראַלע. אין דער אַרגאַניזאַציע איז ער אַריינגעטראָטן אין 1898, אַ יאָר נאָכדעם, ווי ער האָט געענדיקט דעם ווילנער אידישן לערער־אינסטיטוט. דריי יאָר נאָכאַנאַנד האָט זיך אים איינגעגעבן אויסצומיידן די פֿאַליציי־פֿאַרפֿאַלגונגען און

פיאנערן און בויער

דאן האט זיך אנגעהויבן פאר אים דער געוויינלעכער באקאנטער גאל-גאטא-וועג פון די רעוואלוציאנערן אין דעם צאר'ס אימפעריע: אפטע ארעסטן, טורמע, דאס אומלעגאלע לעבן פון א פראפעסיאנעלן רעוואלוציאנער. כמעט 20 יאר האט ער געארבעט שווער און געבויט און באפעסטיקט דעם „בונד“ און שפעטער אליין געהאלפן אים ליקוידירן. געשטארבן איז ער פאר בונדישע חטאים אין א קאמוניסטישער טורמע אין מאסקווע . . .

פון אלע אנוועזנדיקע אויפן צוזאמענפאר האט זיך באמערקבאר אויסגעטיילט איינער פון די ביאליסטאקער דעלעגאטן, דאקטאר פאוועל ראזענטאל — „פינאי“.

צו יענער צייט איז ער שוין געווען אן אלטער באקאנטער אין דער באוועגונג.

זיין רעוואלוציאנערע קאריערע האט זיך אנגעהויבן אין ווארשע, וואו מיט זעקס יאר פריער האט מען אים ארעסטירט צום ערשטן מאל. אין 1895 איז ער געשטאנען בראש פון דעם „זשארגאנישן קאמיטיטעט“ אין ווילנע, נאכדעם שטודירט אין כארקאו און דארטן געארבעט אין דער באוועגונג.

פון 1897 ביז 1902 איז ער דער אנערקענטער פירער פון די ביאליסטאקער ארבעטער-מאסן און איז אקטיוו אין אלע צווייגן פון דער בונדישער באוועגונג.

ער איז דער מחבר פון דעם בארימטן אויפרוף: „צו דער אידישער אינטעליגענץ“. ער פארפאסט אויך דעם מאניפעסט פון דעם פעדע-ראטיון גארבער-בונד. ביידע זאכן זיינען פארעפענטלעכט געווארן אין 3 שפראכן — אידיש, רוסיש, פויליש — און האבן געהאט א גרויסן דערפאלג.

אויפן צוזאמענפאר באציט מען זיך צו אים מיט א באזונדערן צוטרוי און מיט גרויס דרך-ארץ. זיין השפעה פילט זיך אין ס'רוב פון די באשלוסן און אין די אנגענומענע רעזאלוציעס.

מען וויל אים אויסקלייבן, צוזאמען מיט טאראסין און זעלדאוין, אין צענטראל קאמיטעט, אבער ער האט זיך אפגעזאגט. ערשט ווען נח קומט קיין ביאליסטאק, נאכדעם ווי ער איז אנטלאפן פון סיביר,

ד ז ש א נ מ י ל ל

ווערט פינאָי (אין אויגוסט 1900) אַ מיטגליד פון צענטראַל קאָמיטעט און אַ שטענדיקער מיטאַרבעטער פון דער בונדישער פרעסע. רייך איז געווען זיין גאַנץ לעבן אַלס אַ רעוואָלוציאַנער, און אַלס אַזעלכער האָט ער ניט געקענט אויסמיידן אומצאָליקע און אומבאַ־שרייבלעכע ליידן און מאַרטירערטום.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער קאַנפּערענץ פון דער רוסלענדער סאַ־ציאָל־דעמאָקראַטישער אַרבעטער פּאַרטיי, וועלכע ער האָט געהאַלפּן אָרגאַניזירן אין ביאָליסטאָק אין 1902, איז ער געוואָרן אַרעסטירט און פּאַרשיקט קיין יאַקוטסקער געגענט אין סיביר אויף זעקס יאָר. דיי־זעלבע שטראַף האָט געקראָגן זיין פּרוי אַננאַ, די זעלבע אַננאַ, וואָס איז אין 1939, ווען דער רוסישער חיל האָט פּאַרנומען ווילנע, געוואָרן אַרעסטירט און אַריינגעוואָרפן אין תּפּיסה, וואו זי איז געשטאַרבן.

אין 1904 נעמען זיי ביידע, פינאָי און אַננאַ, צוזאַמען מיט איבער 50 אַנדערע פּאָליטישע פּאַרשיקטע אָן אַנטייל אין דעם באַוואוסטן יאַקוטסקער באַוואפנטן אויפשטאַנד קעגן דער רעגירונג. דער אויפ־שטאַנד איז געוואָרן דערשטיקט און זיי ביידע פּאַרשפּט צו 12 יאָר קאַטאָרגע. שוין פון קאַטאָרגע האָבן איך געקראָגן פון פינאָי'ען — אין אַ זאַק מיט ניסלעך — אַ גענויען באַריכט וועגן דעם אויפשטאַנד. דעם באַריכט האָט אונזער אויסלענדישער קאָמיטעט אַרויסגעגעבן אין עטלעכע שפּראַכן און ער האָט געמאַכט אַ געוואָלטיקן רושם אין איי־ראַפּע און אין אַמעריקע.

אין דער צייט פון דער ערשטער רוסישער רעוואָלוציע אין אַקטאָ־בער 1905 זיינען זיי ביידע אַמנעסטירט געוואָרן דורך דעם צאַר'ס מאַניפעסט און זיי האָבן זיך באַזעצט אין ווילנע.

זיי וואָרפן זיך תּיכּף אַריין אין דער בונדישער אַרבעט. פינאָי („אַנמאַן“), אַ מענטש פון גרויסער ערודיציע, אַ טאַלאַנטפולער און פּרוכטבאַרער שרייבער און זשורנאַליסט, ווערט אַ פּלייסיקער מיט־אַרבעטער אין דער בונדישער לעגאַלער און אומלעגאַלער פרעסע. אויך גיט ער זיך אָפּ מיט פּאַרשידענע אַנדערע ליטעראַרישע אַרבעטן. אין אומצאָליקע אַרטיקלען, בראַשורן און ביכער באַהאַנדלט ער די גע־שיכטע און טעכניק פון די מערב־איראָפּעאישע רעוואָלוציעס און די פּאָליטישע און אַרבעטער־פּראָבלעמען אין רוסלאַנד.

פיאנערן און בויער

אין 1917, אויפן 8טן צוזאמענפאר פון „בונד“, ווערט ער דער-
וויילט אין צענטראלן קאמיטעט. בעת דער שפאלטונג פון „בונד“ אין
רוסלאנד בלייבט ער טריי דעם סאציאל-דעמאקראטישן טייל זיינעם.
ער און אַננא באזעצן זיך ווידער אין ווילנע, אין 1921, וואו זיי
פארבלייבן ביז זייער טויט. פינאיי איז געשטארבן אין 1924 פון אַ ראַק.
. . . דער דריטער צוזאמענפאר פון „בונד“ האָט געדויערט דריי
טעג. פון דעם זיינען אַ טאָג און אַ האַלב אָפּגעגעבן געוואָרן פאַר די
באַריכטן. די פאַרהאַנדלונגען איבער די פונקטן פון לאַנגן סדר-היום
האַבן ניט אַרויסגערופן קיין וועזנטלעכע חילוקי דעות און אין אַ האַלבן
טאָג איז מען געווען מיט זיי פאַרטיק. אָבער איין פונקט איז געווען
אויסגעטיילט אַלס דער וויכטיקסטער, און מען האָט אים געווידמעט
אַ גאַנצן טאָג. דאָס איז געווען די נאַציאָנאַלע פראַגע.

די נאַציאָנאַלע פראַגע אויפן דריטן צוזאַמענפאַר

ווי עס איז געווען צו דערוואַרטן, האָט דער הויפט־פּונקט אין דער טאַג־אַרדענונג פון דריטן צוזאַמענפאַר, די נאַציאָנאַלע פראַגע, צוגע־צויגן די גאַנצע אויפּמערקזאַמקייט פון די דעלעגאַטן. אַרום אָט דעם פּונקט האָבן זיך הויפּטזעכלעך געדרייט די לאַנגע און ערנסטע דעבאַטן. די אַלטע ריכטונג, וואָס לויט איר האָבן מיר געדאַרפט קעמפּן אין רוסי־לאַנד בלויז פאַר בירגערלעכע גלייכבאַרעכטיקונג און נישט פאַר נאַ־ציאָנאַלע רעכט, האָט געהאַט אַלס וואַרטזאָגער פינאַיען, ירחמיאל'ן און טאַראַס'ן. די נייע טענדענצן, די טענדענצן פון „אידישן אַרבעטער“ און פון אויסלענדישן קאַמיטעט, זיינען געווען פאַרגעטראַגן, און פאַרטיידיקט פון מיר. דערביי בין איך געווען אונטערשטיצט דורך אַ פאַר אַרבע־טער, — איינער סינאַי — ער איז געשטאַרבן אין 1905 אין זשענעוו פון טובערקולאָז — און נאָך פון אימיצן. די דעבאַטן זיינען געווען היציקע, אויפּגערעגטע. אַ קליינע מינאַריטעט — דאַכט זיך אַ צוויי אָדער דריי דעלעגאַטן — האָבן ניט נאָר ניט געוואָלט הערן און וויסן וועגן וועלכע עס איז ענדערונגען אין אונזער שטעלונג צו דער אידי־שער פראַגע, נאָר זיי האָבן אפילו מורא געהאַט די אידישע פראַגע צו דערמאַנען. אַלץ, וואָס האָט כאַטש עטוואָס געשמעקט מיט נאַציאָנאַליזם, וואָס האָט געהאַט אַ שייכות צו נאַציאָנאַלע פראַבלעמען, איז געווען פאַר זיי טריף. זיי האָבן געזען אַ נאַציאָנאַליסטישע געפאַר אפילו אין דעם איינפאַכן אָפּגעבן צו פיל אַרט פאַר אַרטיקלען וועגן אידיש לעבן אָדער בכלל פאַר אַרטיקלען מיט אַ נאַציאָנאַלן אינהאַלט. איינער האָט מיך אָנגעגריפן און אויסגעציילט דערביי אַלע אַרטיקלען פון זעקסטן נומער „אידישער אַרבעטער“ אַלס אַ באַווייז, אַז מיר אין אויסלאַנד זיינען נאַ־ציאָנאַליסטן מער ווי סאַציאַליסטן. און מיט פאַטאָס האָט ער אויסגע־שריען: „סטייטש, אין איין נומער פון אַ סאַציאַליסטישן זשורנאַל זאָלן זיין אָפּגעדרוקט גאַנצע פינף אַרטיקלען וועגן נאַציאָנאַלע און אידישע פראַגן! איז דאָס ניט אַ ווידערשפּרוך צו אַלע טייערע, צו אַלע היי־

פּיאָנערן און בויער

ליקע טראַדיציעס פון וויסנשאַפטלעכן סאַציאַליזם? ! . . . " אַבער, ווי שוין געזאָגט, האָבן די מענטשן מיט אַזאַ צוגאַנג פּאַרגעשטעלט מיט זיך אַ גאַר קליינע מינדערהייט. די מערהייט איז באַשטאַנען פון מענטשן, וואָס האָבן זיך נאָך אפילו געהאַלטן פאַרן אַלטן שטאַנד-פונקט, דאָס הייסט, אַז מיר פּאָדערן בלויו גלייכע בירגערלעכע רעכט און נישט נאַציאָנאַלע. אַבער זיי האָבן פונדעסטוועגן געזוכט בעסער זיך צו פּאַנאַדערקלייבן אין די נייע טענדענצן און צו געפינען אַ ריכטיקן סאַציאַליסטישן אויסוועג.

עס איז קלאַר געווען פון סאַמע אָנהייב אָן, אַז קיינע פּראַגראַם-ענדערונגען וועט מען דערווייל ניט מאַכן. אייגנטלעך, האָב איך דאָס אַליין אויך ניט דערוואַרט. צו יונג איז געווען די פּראַגע, צו פרעמד איז זי געווען ביז גאַר ניט לאַנג צוריק, צו ווייניק האָט מען גאָך וועגן איר גערעדט ניט בלויו אין אונזער פרעסע, נאָר אין דער סאַציאַ-ליסטישער ליטעראַטור בכלל. אַ צו ראַדיקאַלע ווענדונג וואָלט דאָס געווען אין דער גאַנצער וועלט-אַנשוואַונג פון ס'רוב פון די דאַמאַלסט-דיקע בונדיסטן, דער ברינער צוזאַמענפאַר פון דער עסטרייכישער סאַציאַל-דעמאָקראַטישער פּאַרטיי איז אַקאַרשט פּאַרגעקומען און די איינצלהייטן פון די דעבאַטן, וואָס האָבן זיך דאַרטן געפירט, האָבן נאָך ניט דערגרייכט אַלעמען. די רעזאָלוציע פון דריטן צוזאַמענפאַר האָט דאָן אַפּגעשפיגלט אַט-דעם גייסטיקן צושטאַנד פון די דעלעגאַטן, זייערע ספקות און אומאַנטשלאַסנקייט. מען האָט באַשלאָסן צו עפענען אַ פּרייע דיסקוסיע וועגן דער אידישער און, אין פאַרבינדונג מיט דעם, וועגן דער פּוילישער פּראַגע. דאָס איז געווען דער מאַקסימום, וואָס מען האָט געקענט דערוואַרטן פון צוזאַמענפאַר.

יעדנפאַלס, דער ערשטער וויכטיקער שריט צו דער שפעטערדיקער מאַדיפיקאַציע פון דעם נאַציאָנאַלן פּראַגראַם איז געמאַכט געוואָרן. עס האָט זיך אין "בונד" געעפנט אַ טיר פאַר אַ נייעם צוגאַנג צו דער נאַציאָנאַלער פּראַגע.

דער וועג צוריק קיין בערלין

ווידער זיינען דאס געווען די בערשטער, וואס האבן זיך אונ-
טערגענומען אריבערצופירן מיך איבער דער גרענעץ צוריק קיין דייטש-
לאנד. שוין אין קאָוונע האָט מען מיר מיטגעגעבן אַ באַגלייטער — איך
געדענק נישט צי דאָס איז געווען אַלטער אָדער זלמן. ער איז מיטגעפאַרן
מיט מיר ביז ווילקאווישעק און דאָרטן מיך איבערגעגעבן צו די אַרטיקע
חברים, וואָס האָבן געדאַרפט טאָן די ווייטערדיקע אַרבעט. אַ גאַנצן
טאָג ביז שפּעט אין דער נאַכט האָב איך געמוזט פאַרברענגען אין דעם
גרויען, אומעטיקן און אַרעמען שטעטל, איינעם פֿון די צענטערס פֿון
דער בערשטער-אינדוסטריע. אויף דער גאַס, נאַטירלעך, האָב איך
ניט געטאָרט זיך באַווייזן; האָט מען מיך געהאַלטן פֿריער אויף איין
דירה, דאָן אויף אַ צווייטער און צום סוף אויף אַ דריטער. נישט קוקנדיק
אויף דער שטרענגער קאָנספּיראַציע, פלעגן אַריינקומען אין די דירות
באַלד אַ איד און באַלד אַ אידענע צו האָבן מיט מיר אַ קורצן שמועס.
איך בין דאָן געווען צופֿרידן פֿון אַט די באַזוכן. אויף אַזאָ אייגנאַרטיקן
אופן האָב איך געקראָגן די געלעגנהייט זיך צו באַגעגענען אַט מיט
די נייע, פרעמדע, פֿראַסטע און דאָך אַזעלכע אינטערעסאַנטע און גוט-
האַרציקע ביז נאַאויטעט שטעטלשע מענטשן. איך וואָלט ביז דאָן קיין
מאַל ניט געגלויבט, אַז די השפּעה פֿון „בונד“ זאָל שוין האָבן אַרומ-
געכאַפט אַזעלכע עלעמענטן. זיי האָבן גערעדט וועגן די אַרבעטער-
סטרייקן, וועגן דעם קאַמף פֿון די בערשטער, וועגן „בונד“. אויף איין
דירה, אַ שרעקלעך אַרעמער און כמעט פינצטערער, האָט אַ פאַראַלי-
זירטע פֿרוי פֿון איר בעט זיך אָפּט אַריינגעמישט אין שמועס און זיך
זייער אינטערעסירט מיט דעם, צי די „סטאַצעניקעס“ — די סטריי-
קערס — פֿון אַ דערבייאיקן שטעטל האָבן געוואונען דעם קאַמף. דאָס
איז געווען אַ וועלט, מיט וועלכער מיר, די סאַציאַליסטישע אינטעליגענץ
פֿון ווילנע אָדער וואַרשע זיינען ווייניק געווען באַקאַנט, יעדנפֿאַלס
נישט דורך פֿערזענלעכער באַרירונג מיט איר.

פּיאָנערן און בױער

עס איז שוין געווען שפעט ביינאַכט, ווען צוויי בערשטער האָבן געבראַכט אַ בחור — אַ קריסט, וואָס האָט געדאַרפט מיך נעמען צו דער גרענעץ. נאָך אַ האַרציקן אָפּשייד מיט די בערשטער, האָבן מיר ביידע זיך גערירט אין וועג. די נאַכט איז געווען אַ פינצטערע, שוואַרץ ווי טינט. דער פּראָסט אַ ברענענדיקער, אַ בייסנדיקער, נישט אויס־צוהאַלטן. מיר קומען צו אַ פּאַרלאָזענער, איינגעבויגענער, האַלב־אייג־געפּאַלענער הילצערנער כאַלופּקע און ביידע באַהאַלטן מיר זיך הינטער אַ וואַנט, איינגעקאַרטשעטע און שטומע. מיינע הענט און פיס און די אויערן הויבן אָן צו פּרירן און פּאַרשאַפּן מיר פּיין. ענדלעך גיט דער קריסט אַ צייכן פּון לעבן, שושקענדיק, גיט ער מיר קורצע אינסטרױק־ציעס. ווען ער וועט מיר געבן אַ צייכן, דאַרף איך לויפּן אין אַזאַ און אַזאַ ריכטונג. עס איז נישט ווייט. ווי נאָר איך וועל אַריבערלויפּן דעם טייכל, בין איך אַ פּרייער מענטש, אויסער געפּאַר, — דאַרטן איז שוין דייטשלאַנד. פּון ווייטן וועל איך זען אַ ליכטיקע אכסניה, זאָל איך גיין דאַרטן און וואַרטן ביז ער וועט קומען. אויב אימיצער פּון דער רוסישער גרענעץ־וואַך וועט מיך באַמערקן און געבן אַן אַלאַרם־סיגנאַל אָדער אויססיסן, זאָל איך פּונדעסטוועגן ווייטער לויפּן ביז איך וועל זיין אויף יענער זייט פּון טייכל.

גאַנץ באַרואיקנדיק האָבן זיינע אינסטרױקציעס נישט געוויקט אויף מיר. . . . ספּעציעל איז מיר נישט געפּעלן זיין אַנצוהערעניש וועגן שיסן. . . .

ענדלעך איז דער מאַמענט געקומען. איך לויף ווי אַ דערשראָ־קענער הירש. עס איז גליטשיק, איך פּאַל אַנידער און פּאַרליר מײן נייעם הוט, וואָס איך האָב אַקאַרשט געקויפט אין בערלין. איך הער אַ געשריי פּון אַ וואַך־פּאַסטן: „סטאַי! אַסטאַנאַוויס!“ — שטיי, שטעל זיך אָפּ!“ איך לויף נאָך גיכער ווי פּריער און מיט אַמאַל פיל איך, אַז איך בין ביז די קני אין וואַסער. מען האָט פּאַרגעסן צו דערמאַנען אָדער בכיוון מיר דאָס נישט געזאָגט, אַז דאָס אייז פּון דעם טייכל, וואָס טיילט אָפּ דייטשלאַנד פּון רוסלאַנד, ווערט כּסדר אויסגעזאַקט ווי שטאַרק דער פּראָסט זאָל ניט זיין.

מען קען זיך פּאַרשטעלן, ווי איך האָב אויסגעזען, ווען איך האָב זיך באַוויזן אין דער ליכטיקער אכסניה: אַן אַ היטל, אַ נאַסער, פּאַר־

ד ז ש א ן מ י ל ל

מאטערט, פארפרוירן, דערשראָקן. אפילו דער אייגנטימער פון דער אכסניה האָט מסתמא געהאַט רחמנות אויף מיר, ווייל ער האָט גלייך געמאַכט אַן אָרט פאַר מיר נעבן וואַרעמען אויוון און געבראַכט מיר אַ גלאַז הייסע טיי.

ווען איך בין אויף מאַרגן אָנגעקומען אין בערלין, האָב איך גע-
מוזט גלייך גיין אין בעט: איך בין געווען שטאַרק פאַרקילט, געהאַט
פיבער, אָבער צום גליק האָב איך זיך אויסגעדרייט פון אַ דראַענדיקער
לונגען־אַנטצינדונג.

אגב, ביי ענלעכע אומשטענדן, ביים אַריבערלויפן די גרענעץ, איז
מאַרק ליבער'ס שוועסטער — פעליקס דזיערזשינסקי'ס כלה — קראַנק
געוואָרן אויף די לונגן און מיט אַ פאַר יאָר שפעטער געשטאַרבן פון
טובערקולאָז.

א טור : האללע, קארלסרוע, בערן

אין שפעטן פריילינג פון 1900 האב איך געדארפט צוליב פארטיי-ענינים פארן אויף א קורצע צייט קיין שווייץ. איך האב באשלאסן צו פארבינדן די ריזע מיט א טור איבער אייניקע שטעט צוליב אר-גאניזאציע-ענינים. צוערשט האב איך באזוכט האללע. די דארטיקע בונדיסטן האבן אומדערווארטעט צוזאמענגערופן א גרויסע עפנט-לעכע פארזאמלונג, אויף וועלכער איך האב געמוזט ארויסטרעטן מיט א באריכט וועגן „דער נאציאנאלער פראגע אויפן דריטן צוזאמענפאר“. איך האב זיך אפגעשטעלט אין דארמשטאט צו זען זיך מיט פאוועל בערמאנען און מיט די איבעריקע מיטגלידער פון דער ארטיקער גרופע. אין קארלסרוע זיינען אונזערע פריינט געווען אין פראצעס פון גרינדן אדער באפעסטיקן די בונדישע ארגאניזאציע. א סימפאטישער, איבער-געגעבענער עולם; אייניקע פון זיי שטאלן מיטן „בונד“ און זיינע היסע פאטריאטן. ביים אנקומען האבן מיך באגעגנט אויף דער סטאנציע גאלדע און קאוואלסקי, ביידע וואוילע בחורים פון פלאצק. ביידע עק-זאלטירט ביז גאר צוליב זייער צוגעהעריקייט צום „בונד“. מיט גרויס פאראינטערעסירונג הער איך אויס זייערע לאנגע מעשיות וועגן דעם „ווער איז ווער“ אין קארלסרוע, זיי לאזן דערביי נישט אדורך אויך זייערע אייגענע ביאגראפיעס. מיט פארדראס דערציילט גאלדע, און זיין שוועסטער, א דאקטארקע, איז אן אנגעזעענע טוערין אין דער פ.פ.ס. און אט אויף אזא אופן האט דער גורל צעטיילט זיי ביידן אזוי ווייט אין זייערע פאליטישע סימפאטיעס און פארטייאישער צוגעהערי-קייט. גאלדע און קאוואלסקי, אויפגערעגט און דערצארנט באקלאגן זיך, אז אין קארלסרוע איז פאראן א סטודענט, אן „אמתער בונדיסט“, וואס נישט געקוקט אויף דעם האט ער, ווי עס דאכט זיך זיי, נישט קיין גרויס חשק אריינצוטערעטן אין דער בונדישער גרופע. האפמאן איז זיין נאמען. אין אוונט האבן זיך פארזאמלט ביי גאלדען אלע יענע, וואס האבן זיך שוין געהאלטן פאר מיטגלידער פון דער גרופע און אויך

ד ז ש א ן מ י ל ל

א פאר קאנדידאטן. איך געדענק נישט אלעמען. אויב איך האב נישט קיין טעות זיינען דארטן אויך געווען דער האַמלער קאַראַבאַטשקין און דער יונגער לעבנס־ און קאַמפּלוסט־יקער סעמיאָן מאַרגאַלין, וואָס איז אין 1905 דערשאַסן געוואָרן אויף אַ בונדישער דעמאָנסטראַציע אין וואַרשע. צוזאַמען מיט אים, ווי באַוואוסט, איז אויך דער־הרג'עט גע־וואָרן די באַליבטע טוערין פון „בונד“, פּאַניאַ גראַבעלסקאַ.

אויך האַפּמאַן איז געווען אַנוועזנדיק, אַ שלאַנקער, אויסגעמאַגער־טער יונגערמאַן. צום סוף פון אונזער צוזאַמענקונפּט האָט ער אונז דערציילט עטלעכע אַמוזירנדיקע אידישע וויצן. מיר דוכט זיך, אַז צביון, איצט אין גיו־יאַרק, קוקט אויס אַ סך אינגער, ווי יענער האַפּמאַן האָט אויסגעזען אין קאַרלסרוע מיט 49 יאָר צוריק. . .

די הילף, וואָס דער „בונד“ האָט אין גיכן אַנגעהויבן צו דער־האַלטן פון די קאַרלסרוער, איז געווען גרויס.

פון קאַרלסרוע—קיינ בערן. בערן איז דאָן געווען ניט נאָר די הויפטשטאָט פון דער שווייצאַרישער רעפּובליק, נאָר אויך אין אַ געוויסן גראַד די הויפטשטאָט פון אַלע בונדישע קאַלאָניעס פון מערב־אײראָפּע. אַ מאַדנע שטאָט, אַ מאַדנע אידישע שטאָט, ווייל קריסטן אין דער אַר־טיקער רוסישער און פּוילישער סטודענטשאַפּט און אין דער פּאַלי־טישער עמיגראַציע האָט מען געקענט אויסציילן אויף די פינגער פון איין האַנט. אַלע לערנען זיך. אַלע זיינען פאַרנומען און טומלען זיך, אַלע זשעסטיקולירן און דיסקוטירן אויפגערעגטערהייט, אַלע זוכן צו לייען די פּראַבלעמען, פון וועלכע עס הענגט כלומרשט אָפּ די צוקונפּט פון רוסלאַנד, פון אײראָפּע, פון דער גאַנצער וועלט, פון דעם אידישן פּאַלק. אין קיינ אַנדער שטאָט איז מען נישט אַזוי שטאַרק פאַראינטע־רעסירט אין דער אידישער נאַציאָנאַלער פּראַגע ווי אין בערן. קאַפּעל־זאַן פילט זיך דאָ ווי אין אַ גן־עדן. דאָס איז זיין סטיכיע. ער קען אַלעמען, פריינט און פיינט, און מיט אַלעמען לעבט ער אין שלום.

אין משך פון עטלעכע טעג האָט קאַפּעלזאָן מיך באַקענט פריער פאַר אַלץ מיט אונזערע געזינגנ־חברים און דאָן מיט באַוואוסטע פּער־זענלעכקייטן פון אַנדערע פּאַרטייען. עפּראָס, עזראַ, דר. בלומשטיין, טיומין און זיין כלה, די צוויי שוועסטערס ליפּשיץ — טעכטער פון אַן אַפטיקער אין קעלמי, קאָוונער גובערניע, — דאָס זיינען די נעמען

פּיאָנערן און בויער

פון די בונדיסטן, וואָס זיינען געבליבן אין מיין זכרון. פון די צוויי שוועסטער איז אַנאָ ליפשיץ שפעטער געווען אַ מיטגליד פון אַדע-סער קאָמיטעט פון „בונד“. אין 1905 האָט זי גענומען אַן אַנטייל אין אויפשטאַנד אויף דער שיף פּאַטיאַמקין, האָט זיך אַרויסגערוקט אין די פּאַדערשטע רייען אַלס אַ טאַלאַנטפולע אַגיטאַטאָרין-רעד-נערין און האָט מיטגעריסן מיט זיך די מאַטראָסן און באַגייסטערט זיי צו רעוואָלוציאָנערן קאַמף מיט איר אומדערשראַקנקייט און דרייסט-קייט. די אַנדערע שוועסטער, עזאַ ליפשיץ, איז געשטאַרבן אין דער פּיאָטרקאָווער תּפּיסה, זומער 1903.

דער פראוואקאטאר אָנעף

אין בערן האָב איך גראַד דאָן זיך באַקענט אויך מיט דעם טרויעריק־באַרימטן יעוונאַ אָזעפֿן און מיט זיין פרוי, וועלכע האָט אַ קורצע צייט געהערט צו דער בערנער בונדישער גרופע. נאָך אַ יונגער מאַן, אַקאַרשט געענדיקט דעם דאַרמשטאַטער פּאַליטעכניקום, און אינזשענער, האָט יעוונאַ אָזעף פונדעסטוועגן שוין דאַמאַלט געהאַט הינטער זיך יאָרן פון פאַרראַט און פּראַוואַקאַציע. ביז מען האָט אים אין 1909 אַנטדעקט אַלס אַ לאַנגיאַריקן באַצאַלטן אַגענט פון דער רוסישער געהיים־פּאַליציי, פון דער אַזוי־גערוּפּענער „אַכראַנאַ“, האָבן די געענטערע מענטשן, נישט קוקנדיק אויף זייער פּערזענלעכע אַנטיפּאַטיע צו אים, אַרומגע־רינגלט אים מיט אַן אַרעאַל פון העלדישקייט, קוראַזש. פּערזענלעך האָט קיינער, ווי איך געדענק, אים נישט האַלט געהאַט. אַן אומאַנגענעמער פנים, בייזע אויגן, אייביק אַנגעכמורעט און אַנגעבלאַזן; טרוקן, קאַרג אויף ווערטער. מיר האָבן געוואוסט וועגן זיין העכסט־פאַראַנטוואַרטלע־כער און געפּערלעכער ראַלע ביי די סאַציאַליסטן־רעוואַלוציאַנערן און וועגן זיין דערפּאַלגרייכער פירערשאַפט אין דער טעראַריסטישער „קאַמף־אַרגאַניזאַציע“, אָבער וועמען וואַלט געקענט איינפאַלן, אַז ער איז געווען דער נידערטרעכטיקסטער פון אַלע נידערטרעכטיקע פּראַוואַקאַטארן, וואָס די וועלט האָט ווען־עס־איז געזען? אין משך פון אַכט יאָר האָט ער קאַלטבלוטיק געשיקט אויף דער תּליה יונגע העלדן, וועלכע האָבן מקריב געווען זייערע לעבנס, גלויבנדיק אים, האָבנדיק צו אים אַ צו־טרוי אַן גרענעץ. ווער ווייסט ווי לאַנג וואַלטן זיינע טייוואַלישע מעשים נאָך געדויערט, אויב גישט די ערשטע רוסישע רעוואַלוציע און די פּליטה פון אַ פאַר הויכע פּאַליציי־באַאמטע פון רעגירונגס־לאַגער, וואָס האָט געפירט דערצו, אַז ער זאָל ווערן אויפּגעדעקט.

איך פלעג זיך שפּעטער טרעפן מיט אָזעפֿן גענוג אַפט אין פאַר־שידענע שטעט. אין אונזערע געשפּרעכן פלעגן מיר פאַרטייעניגים קיינמאַל ניט דערמאָנען — ניט ער און ניט איך. צי ער האָט פיל

פיאנערן און בויער

געוואוסט וועגן „בונד“—ווייס איך ניט. נאך דער רעוואלוציע פון 1917 האָט מען געפונען אין די געהיימע אַרכיוון פון דעם פּאָליציי־דעפּאַרטמענט אין פעטערבורג צוויי באַריכטן זיינע, וואו ער דערמאָנט דעם „בונד“ מיט עטלעכע ווערטער. אין איין באַריכט פון בערלין דערציילט ער וועגן מיין דאָרטיקער טעטיקייט אין דער בונדישער קאָל־לאַגיע, אין צווייטן באַריכט פון פּאַריז, פון 1900, אינפּאַמירט ער, אַז אַרקאַדי קרעמער איז אַנטלאָפּן פון רוסלאַנד און איז אַנגעקומען קיין פּאַריז. דאָס אַלץ. ווי עס ווייזט אויס, האָט ער אָדער ניט געהאַט גענוג מאַטעריאַל צו אינפּאַמירן וועגן „בונד“, אָדער אין פעטערבורג האָט מען געפּאָדערט פון אים דער עיקר ידיעות וועגן טעראָריסטן און זייערע פּלענער. די סאַציאַל־דעמאָקראַטן זיינען מסתמא גע־שטאַנען ביי זיי אויפן צווייטן פּלאַן און פאַר אינפּאַרמאַציע וועגן זיי האָט מען ניט געדאַרפּט האָבן אַזאַ העכט ווי אַזעף.

איין באַזוך אַזעפּ'ס אין בערלין געדענק איך זייער גוט. אַ קליי־ניקייט, אָבער עס האָט זיך איינגעקריצט, איך ווייס ניט ווי אַזוי, אין מיין זכרון. ביי אַ באַגעגעניש פּרעגט ער מיך פּלוצלונג :

— מילל, קענט איר בערלין גוט ?

— מיר דוכט זיך, אַז יע ; צו וואָס ווילט איר דאָס וויסן ?

— אפשר קענט איר מיר רעקאָמענדירן אַ גוטן דאָקטאָר פאַר

ווענערישע קראַנקהייטן ?

— ניין, פּרעגט בעסער אַ מעדיצינישן סטודענט . . .

איך בין געווען ווייט פון מאַראַליזירן און פון ווערן אויפגערעגט פון דער אומגעוואונשענער פּערזענלעכער געהיימיש. אָבער אַ געוויסע אַנטווישונג און פאַרדראָס האָב איך אינסטינקטיוו יע געפילט. דער דאָמאַלסטטיקער דור פון סאַציאַליסטן פּלעגט קוקן אויף מענטשן פון אַזעפּ'ס קאַליבער — נישט וויסנדיק נאַטירלעך וועגן זיין פּראָוואַקאַ־טאָרישער ראַל, ווי אויף הייליקע ; זיי האָבן דאָך אויף שריט און טריט געשטעלט זייערע לעבנס אין סכּנה. און אַ חוץ דעם איז ער דאָך געווען אַ פּאַמיליע־מענטש. ווי איז דאָס אַזוי ? בלויז קאָפּעלאַנען האָב איך אַנפּאַרטרויט די מעשה.

אָבער דער דאָזיקער עפּיזאָד איז ווירקלעך געווען אַ קלייניקייט

ד ז ש א ן מ י ל ל

אין פארגלייך מיט צוויי אנדערע דערפארונגען, וואָס איך האָב געהאַט מיט אים.

דאָס האָט געמוזט זיין אין ווינטער 1906. איך האָב זיך דאָן אויפֿ-
געהאַלטן אין ניצע, אויף דער פראַנצויזישער ריווערע. יעדן דאָנער-
שטיק פלעג איך מאַכן אַן אויספלוג קיין מאָנטע־קאַרלאָ, מיט דער באַן,
וואָס פלעגט נעמען אַ 20 מינוט, אָדער מיטן טראַמוואַי, וואָס פלעגט
געדויערן אַ שעה. איך פלעג, נאָטירלעך, פאַרן נישט צו שפּילן אויף
דער רולעטקע, אָדער אין באַקאַראַ. אָדער אין אַנדערע אַזאַרט־שפּילן,
דער טייוול ווייס ווי מען האָט זיי דאָרטן גערופֿן. מאָנטע־קאַרלאָ האָט
תמיד געהאַט אַ שלעכטן נאָמען, אַלס אַן אויפהאַלט אַרט פון אַלע רייכע
פּוסט־און־פּאַסניקעס פון אייראָפּע, פון ליידנשאַפּטלעכע רולעטקע־און
קאַרטן־שפּילערס. די קאַסינאָ, אַ פראַכטפולער פּאַלאַץ, וואָס איז אויפֿ-
געבויט געוואָרן פון דעם זעלבן אַרכיטעקט, וועלכער האָט אויפגעבויט
די וועלט־באַרימטע פּאַריזער אָפּערע, פלעגט אַריינברענגען אַזעלכע
קאַלאַסאַלע רווחים, אַז זיי פלעגן דעקן אַלע אָן אַן אויסנאַם הוצאות
פון דעם קליינעם פירשטנטום: דעם געהאַלט פונם פרינץ און פון זיין
הויף, פון זיינע פּאַר הונדערט זשאַנדאַרמען, פון די שולן, אַלע מוניצי-
פּאַלע אויסגאַבן; אפילו דער קאַטוילישער גלח האָט באַקומען זיין
געהאַלט פון דער הכנסה, וואָס די קאַסינאָ פלעגט אַרויסקריגן פון די
קאַרטן־שפּילערס. קיינע שטייערן זיינען קיין מאָל ניט געווען אַרויפֿ-
געלייגט אויף די איינוואוינער פון מאָנאַקאָ און מאָנטע־קאַרלאָ. מען
האַט זיך ניט גענויטיקט אין זיי, דאָס געוואונענע געלט אין דער קאַ-
סינאָ האָט געקלעקט אויף אַלץ . . .

אַבער אויב די קאַסינאָ איז געווען אַ גיהנום, איז דאָס געווען אַ
גיהנום אין מיטן פון אַן אמת'ן גן־עדן. מאָנטע־קאַרלאָ איז איינס פון
די שענסטע ווינקעלעך אין אייראָפּע. די שטאָט געפינט זיך אויף אַ
בערגל, וואו פון איין זייט זעט מען דעם בלויען מיטללענדישן ים מיט אַ
פאַר'חלומ'טן ים־איינגוס, פון דער צווייטער זייט הויכע, שטילע בערג,
די אַלפן, וואָס באַשיצן דאָס ווינקעלע פון די קאַלטע צפון־ווינטן. די
מאלערישקייט פון מאָנטע־קאַרלאָ באַצויבערט די אויגן. ביי יעדן
באַזוך ווערט מען מיטגעריסן מיט די בילד־רייכע האַריזאָנטן אַרום דער
שטאָט, מיט דער אומגעוויינלעכער שיינקייט פון איר נאַטור, מיט איר

פּיאָנערן און בויער

געזונטן קלימאט, מיט דעם אַריגינעלן פאַרק פון עקזאָטישע ביימער, פּלאַנצן און בלומען אַרונטערגעבראַכט פון דער גאַנצער ווייטער וועלט.

נישט צוליב דעם אַליין פּלעג איך דאָ רעגלמעסיק קומען יעדן דאָנערשטיק. אין דעם טעאָטער פון דער קאַסינאַ פּלעגט מען אין דעם טאָג געבן אומזיסטע סימפּאָנישע קאַנצערטן — די בעסטע אין אייראָפּע. אַחוץ דעם האָט מיך נאָך אַהערצו געצויגן דער רייכער לייען־זאַל פון דער קאַסינאַ, וואו מען פּלעגט קענען געפינען צייטונגען און זשורנאַלן פון דער גאַנצער וועלט אויף אַלע מעגלעכע שפּראַכן.

ביי איינעם פון אַזעלכע דאָנערשטיק־וויזיטן, ווען איך בין אַריין אין לייען־זאַל, האָב איך צו מיין גרויסער פאַרוואַנדערונג באַמערקט אַזעפֿין — צו מיין פאַרוואַנדערונג, ווייל רוסישע סטודענטן און פּאָ־ליטישע עמיגראַנטן פּלעגן דאָ נישט קומען. ער איז געשטאַנען אין אַ זייט און שטילערהייט געהאַט עפעס אַ שמועס מיט אַ שלאַנקן מיטל־יאַריקן מאַן מיט אַ שיינן פּראָנצויזיש בערדל — אַ טיפּ פון אַ רוסישן אינטעליגענט. אַ צופּרידענער האָב איך זיך גיך דערנענטערט צו אַזעפֿין און אויסגערופן: גוט מאַרגן וואָס טוט איר דאָ? "ער האָט זיך האַסטיק אומגעדרייט, אַזוי ווי דערשראַקן, און גלייך זיך אָפּגעקערט, נישט אַרויסריינדיק אַ וואָרט און נישט ענטפּערנדיק אויף מיין באַ־גריסונג. איך בין געבליבן שטיין אויף אַ וויילע ווי אַן אָפּגעשמיסענער. איך האָב זיך אַליין נישט געקענט אָפּגעבן אַ חשובּן, וואָס דאָ איז פאַר־געקומען. פאַרלעצטע קאַנספּיראַציע? פאַרלאָונדיק אים מיט פאַמע־לעכע שריט, האָב איך אַ פאַר מאַל זיך אומגעדרייט פאַראינטריגירט, אָבער בלויז זיין קאַמפּאַניאָן האָט געקוקט אין מיין ריכטונג און גע־קוקט האָט ער אויף מיר צודרינגלעך און פאַראינטערעסירט.

ווען אַזעפֿ'ס פּראָוואַקאַטאָרישע טעטיקייט איז אויפּגעדעקט גע־וואָרן און די צייטונגען האָבן געדרוקט לאַנגע, אויספירלעכע באַריכטן וועגן אים, האָב איך דערקענט אין די פאַרעפּנטלעכע בילדער אויך יענעם פאַרשוין פון מאַנטאָ־קאַרלאָ: דאָס איז געווען אַזעפֿ'ס האַר און „ברויט־געבער", דער פירער פון דער „אַכראַנע", ראַטשקאַוּסקי.

אַזעפֿ'ס שולד איז ענדגילטיק פּעסטגעשטעלט געוואָרן אין 1909, פון דער פאַרדינטער שטראַף מצד די סאַציאַליסטן־רעוואָלוציאָנערן האָט

ד ז ש א ן מ י ל ל

ער זיך אַרויסגעדרייט — ער איז פאַרשוואונדן און ווי אין דער ערד פאַרזונקען, נישט איבערלאַזנדיק קיינע שפורן . . .

אין זומער 1912, אויפן וועג קיין שערבורג, וואו איך האָב גע- זאָלט נעמען אַ שיף קיין אַמעריקע — איך בין געפאַרן זיך זען מיט מיינע עלטערן — האָב איך פאַרבראַכט אַ פּאַר וואָכן אין ים-קוראַרט אַסטענדע, בעלגיע, אַלס אַ גאַסט פון די דאָווגיערדס.

דער צענטער פון אַלע „סאַציאַלע אַקטיוויטעטן“ אין אַסטענדע איז געווען דער קור-זאָל וואָס האָט אַריינגענומען אַרום 15 טויזנט מענטשן. דריי מאָל אַ טאָג פלעגן דאָרטן געגעבן ווערן אויסגעצייכנטע קאַנצערטן מיטן אַנטיל פון וועלט-באַרימטע זינגער און מוזיקער.

אויף איינעם פון די אַוונט-קאַנצערטן אין דעם איבעררייס צווישן איין נומער פון פּראָגראַם און אַ צווייטן, זיינען מיר — די דאָווגיערדס, קאַשווטסקי און זיין פּרוי פון וואַרשע און איך — געזעסן ביי שוואַרצע קאַווע אַרום אַ קליינעם רונדן טישל, געמיטלעך אָבסערווירנדיק דעם בונטן אינטערנאַציאָנאַלן עולם פון דעם קורזאָל.

מיט אַמאָל דערזע איך אַזעפּ'ן, ער איז ניט אַליין. מיט אים איז אַ שיינע, עלעגאַנטע און רייך-געקליידעטע פּרוי. ער אַליין איז אין אַ „סמאָקינג“ און אין לאַקירטע האַלב-קאַמאַשן. פאַמעלעך באַוועגן זיי זיך אין אונזער ריכטונג, זוכנדיק וואו זיך אַוועקצוזעצן, ווען זיי זיינען גאַר נאָענט, שריי איך הויך אויס, אַז אַלע ביי אונזער טישל און אויך זיי ביידע זאָלן גוט הערן: „דאָס איז אַזעפּ!“ קיין רעאַקציע. זיי גייען פאַרביי רואיק, נישט וואַרפנדיק אפּילו אַ בליק אויף אונז. אַלע פיר פון אונזער חברה האָבן ספּקות—זיי מיינען אַז איך האָב געהאַט אַ טעות. אַזעפּ, זאָגן זיי, קען דאָך נישט זיין אַזאַ אויסגעצייכנטער אַקטיאָר. אויב דאָס וואָלט טאַקע געווען ער, וואָלט ער געוויס ווי-עס-איז זיך אַרויס-געגעבן.

אַבער איך האָלט זיך ביי מיינעם. איך קען אים צו גוט, דאָס איז ער. צעלינאַ דאָווגיערד לייגט מיר פאַר: „לאַמיר אים געפינען און ווען מיר וועלן זיין לעבן אים, רופט ווידער אויס הויך זיין נאַמען“. מיר באַוועגן זיך פאַמעלעך אַרום און אַרום איבערן זאָל ביז מיר באַ-מערקן זיי ביידן זיצן אין אַ ווינקל ביי אַ טישל. איך טו ווי אַפּגע-רעדט, אַבער ווידער — דער רעזולטאַט איז דערזעלביקער: ביידע זיצן

פיאנערן און בויער

ווי פארשטיינערט, נישט אַרויסווייזנדיק די קלענסטע עמאַציע ביים אויסרופן דעם נאַמען אַזעף.

איך אליין הייב אָן צו צווייפלען, צי איז דאָס טאַקע ער. און איך האַלט זיך אָפּ דערווייל צו שרייבן דעם אויסלענדישן קאַמיטעט וועגן מיין אַנטדעקונג.

אויף מאַרגן האָב איך אים ווידער באַגעגנט. איך בין געשטאַ-
נען אין דער רייע און געוואָרט ביז איך וועל קענען צוקומען צום פענצטערל פון „פּאַסט־רעסטאַנט“ אַפּצונעמען מיין פּאַסט. פאַר מיר זיינען געשטאַנען צוויי פרויען און דאָן ער. ווי נאָר ער האָט מיך באַ-
מערקט, האָט ער תיכף פאַרלאָזן זיין אַרט און איז פאַרשוואַנדן. מסתמא
האָט ער מורא געהאַט איך זאל ניט הערן אַדער זען אויף וועלכן נאַמען זיינען אַדרעסירט זיינע בריוו.

איצט בין איך שוין געווען איבערצייגט, אָן דאָס איז טאַקע אַזעף. איך האָב גלייך געלאָזן וויסן אין זשענעווע און דער אויסלענדישער קאַמיטעט פון זיין זייט, ווי פּראַנץ און מעדעם האָבן מיר געשריבן, האָט מיטגעטיילט די גאַנצע מעשה די סאַציאַליסטן־רעוואָלוציאַנערן אין פאַריז.

ביז איך בין אָנגעקומען קיין אַמעריקע האָב איך ניט געוואוסט מיט וואָס מיין אַנטדעקונג האָט זיך געענדיקט. שוין אין ניו־יאָרק, פון „פאַרווערטס“, פון צביונ'ס אָן אַרטיקל, האָב איך אויסגעפונען אַז דערוויסנדיק זיך פון אונזער אויסלענדישן קאַמיטעט וועגן אַזעפ'ס וואוין־פּלאַץ, האָבן די סאַציאַליסטן־רעוואָלוציאַנערן געשיקט איי-
מיצן קיין אַסטענדע. יענער האָט באַשטעטיקט מייע ידיעות און אויך אויסגעפונען דעם האַטעל, אין וועלכן אַזעף און זיין דאַמע האָבן זיך אָפּגעשטעלט.

ווי עס איז באַוואוסט, איז אַזעף געשטאַרבן אין אַ פאַר יאָר אַרום ניט מיטן טויט פון אַ פאַררעטער, נאָר מיט אַ נאַטירלעכן טויט אין אַ בערלינער שפיטאַל, באַגלייט מיט קללות פון זיינע אַמאַליקע אָפּגע-
נאַרטע חברים און פאַרגעסן און פאַרלאָזן פון זיינע צאַרישע „ברויט־געבער“.

די עוואלוציע פון נאציאנאלן געדאנק

דער באשלוס פון דריטן צוזאמענפאר צו עפענען אין דער פרעסע א דיסקוסיע וועגן אידישן נאציאנאלן פראבלעם איז נישט געקרוינט געווארן מיט א קענטיקן דערפאלג. דעם אמת זאגנדיק, איז די דיסקוסיע גיכער געווען א דורכפאל. אביעקטיווע ארזאכן האבן זי געמאכט איבעריק כמעט אויף מארגן נאך דעם, ווי דער צוזאמענפאר איז אפגעהאלטן געווארן. איידער דער 11טער נומער „אידישער ארבעטער“ מיט די ערשטע דיסקוסיע-ארטיקלען האט דערגרייכט רוסי-לאנד, איז שוין געווען אפגעהאלטן דער פערטער צוזאמענפאר פון „בונד“, און דארטן זיינען די ענדערונגען אין נאציאנאלן פראגראם שוין אנגענומען געווארן. אלס יסוד פאר די דעבאטן און פארן אנגענומענעם באשלוס האבן געדינט די פארהאנדלונגען אויפן בריינער פארטיי-טאג פון דער עסטרייכישער סאציאל-דעמאקראטישער פארטיי. דער „אידישער ארבעטער“ האט געגעבן אין גאנצן דריי דיסקוסיע-ארטיקלען און פון זיי איז איין ארטיקל — פון דעם באוואוסטן גאליצישן שרייבער מאקס צעטערבוים — גאר נישט געווען באשטימט פאר אונז. ער איז געווען געדרוקט אין קויטסקי'ס זשורנאל „די נויע צייט“, פון וואנען מיר האבן אים איבערזעצט.

די דריי ארטיקלען זיינען געווען פון צעטערבוים, רבי קרוב און איש תקוה. צעטערבוים'ס ארטיקל איז געווען א טאלאנטפולע פארטיידיקונג פון נאציאנאלן נייטראליזם ביי אידן — מיט נייגונגען צו אסימילאציע, דאקעגן בלומשטיינ'ס — („רבי קרוב“) ארטיקל איז געווען אן אבסטראקטע קריטיק פון דער פיינטלעכער שטעלונג פון „בונד“ צו דער פאדערונג פון נאציאנאלע רעכט און א שארפע אטאקע אויף דער פאזיציע פון זיין דריטן צוזאמענפאר. גאר נייע ארגומענטן האט דער ארטיקל ניט געבראכט. זיי זיינען שוין געווען ארויסגעזאגט פריער, כאטש מיט א ביסל אנדערע ווערטער. צביוני'ס — („איש-תקוה“) ארטיקל איז געווען מער קאנקרעט און ער האט אנטהאלטן

פּיאָנערן און בויער

אַן אויפפאָדערונג, אַז גלייך מיט אַלע נאַציעס פון רוסלאַנד זאָלן מיר אַרײַנשטעלן אין אונזער פּראָגראַם די פּאָדערונג פון אויטאָנאָמיע. קיין קלאַרע דעפּיניציע פון נאַציאָנאַל-קולטורעלער אויטאָנאָמיע האָט צביון נישט געגעבן. אַדרבה, אין דעם דאָזיקן אַרטיקל פּאַרזיכערט ער, אַז מען קען נישט גלייך אַנווייזן, וואָס פאַר אַ מין אויטאָנאָמיע מען דאַרף פּאָדערן; אַז אויטאָנאָמיע דאַרף יעדנפאַלס זיין אַרויסגעשטעלט בלויז אַלס אַן אידעאַל, און אַן אידעאַל אָבער, זאָגט ער, לאָזט זיך נישט באַהאַנדלען מיט אַלע פּרטים.

אַלעמען האָט זיך געוואָרפן אין די אויגן, וואָס אין דער דיסקו-סיע האָבן די באַקאַנטע פירער און שרייבער פון „בונד“ נישט גענו-מען קיין אַנטייל. מען דאַרף וויסן, אַז באַלד נאָכן דריטן צוזאַמענפאַר זיינען פאַרגעקומען וויכטיקע ענדערונגען אין פּערזענלעכן באַשטאַנד פון אויסלענדישן און צענטראַלן קאָמיטעט פון „בונד“.

אַרויסגעלאָזן פון מאַסקווער תּפּיסה ביז אַ פּראָצעס, זיינען אַר-קאָדי קרעמער, וולאַדימיר קאַסאָווסקי און אויך גלעב מוטניקאָוויטש אין זומער 1900 אַנטלאָפן קיין אויסלאַנד. דאָ זיינען זיי נאָטירלעך גלייך אַריין אין אויסלענדישן קאָמיטעט. אַלע דריי האָבן באַלד זיך געשטעלט אויפן שטאַנדפונקט פון נאַציאָנאַל-קולטורעלער אויטאָנאָמיע. וולאַדי-מיר איז געוואָרן איינער פון די הייסעסטע, בעסטע, אויסגעהאַלטנסטע פאַרטיידיקער פון די נייע טענדענצן אין דער אידישער נאַציאָנאַלער פּראָגע.

אַנהייב 1900 איז נח פאַרטנאָי אַנטלאָפן פון סיביר, וואו ער איז פאַרשיקט געוואָרן אויף 5 יאָר. ער איז גלייך געוואָרן אַ מיטגליד פון צענטראַלן קאָמיטעט. אויך ער, וואָס האָט תּיכּף אָנגעהויבן צו שפּילן אַזאַ וויכטיקע ראָלע אין „בונד“, איז צוגעשטאַנען צו די נאַציאָנאַל-קולטורעלע „אויטאָנאָמיסטן“.

עס איז איבעריק דאָ צו באַטאָנען, אַז זיי אַלע, זוי אויך אַ סך אַנדערע, וואָלטן געוויס געהאַט וואָס צו זאָגן אין דער נאַציאָנאַלער פּראָגע, אויב נאָר זיי וואָלטן געפונען עס פאַר נויטיק.

אָבער מען האָט שוין דאַמאַלט געפּילט און געזען, אַז די נייע טענדענצן האָבן שוין געוואונען און אַז דער „בונד“ איז שוין פאַר אַן ענדערונג פון זיין פּראָגראַם אין דער ספּערע פון דער אידישער פּראָגע.

ד ז ש א ן מ י ל ל

עס האָט זיך נישט געוואָלט פאַרלירן איבעריקע ווערטער — צו איבער־
צייגן די בונדיסטן אין אַ זאך, אין וועלכער זיי זיינען סאַי־ווי־סאַי שוין
געווען איבערצייגט. מען איז געווען זיכער, אַז אויפן נעקסטן צוזאַמען־
פאַר וועט אַט־די ראַדיקאַלע ענדערונג אין דער שטעלונג פון „בונד“
געפינען איר פּאַסיקן אויסדרוק, אַז אַ חוץ דער פּאַדערונג פון ביר־
גערלעכער גלייכבאַרעכטיקונג וועט אויך אַרויסגעשטעלט ווערן די
פּאַדערונג פון נאַציאָנאַלן רעכט און פון נאַציאָנאַל־קולטורעלער אוי־
טאַנאַמיע.

די לעבנס־באַדינגונגען פון די אידישע פּראָלעטאַרישע מאַסן אין
ליטע, פּוילן און רוסלאַנד, זייער לאַגע אין אידישן פּאָלק, זייערע
פּאַרלאַנגען און שטרעבונגען, זייערע נאַציאָנאַלע שטרעבונגען צו די פּראָלעטאַ־
ריער פון די אַרומיקע פעלקער האָבן בעסער געוויקט ווי די איבער־
צייגנדיקסטע „דיסקוסיע“.

ביי עטלעכע אַנדערע געלעגנהייטן האָב איך שוין אָנגעוויזן אויף
דער גרויסער ווירקונג, וואָס די טעטיקייט פון דער פּוילישער סאַציאַ־
ליסטישער פּאַרטיי, אירע נאַציאָנאַלע שטרעבונגען, איר קאַמף קעגן
אונזער אַרגאַניזאַציע האָבן געהאַט אויף אונז. אַזוי ווי איר טעטיקייט
האַט אָנגעהויבן אַרומצונעמען אַלץ אַ גרעסערן ראַיאָן אויך אין ליטע,
וואו אין אייניקע שטעט איז זי געוואָרן גאַר שטאַרק, האָט אונזער קאַמף
מיט דער פ. פ. ס. אויפגעהערט צו זיין באַגרענעצט מיט דער טעריטאָ־
ריע פון פּוילן אַליין, נאָר איז געוואָרן אַן אַלגעמיינער קאַמף פון דעם
גאַנצן „בונד“.

און פּוילן איז נישט געווען קיין אויסנאַם. אויך אין ליטע איז אויס־
געוואָקסן אַ נאַציאָנאַלע באַוועגונג, אפילו אַ שאַוויניסטיש־נאַציאָנאַ־
ליסטישע, מיט אַנטי־פּוילישע און אַנטי־רוסישע טענער. עס האָבן
זיך געבילדעט סעפּאַראַטיסטישע פּאַרטייען, די ליטווישע סאַציאַליסטן
זיינען וואָס מער אַריינגעצויגן געוואָרן אין שטראַם פון נאַציאָנאַליזם.
דאָס זעלבע אויף דער אוקראַינע. סמנים פון אַ נאַציאָנאַלער
באַוועגונג האָבן זיך אויך באַוויזן ביי די בעלאָרוסן. נאַציאָנאַלע ריי־
בונגען הייבט מען אָן צו מערקן אומעטום.

אויף דער אידישער גאַס איז אויפגעטראָטן דער פּאָליטישער און
דעמאָקראַטישער ציוניזם. די צייט איז שוין פאַרביי, ווען דער „בונד“

פּיאָנערן און בויער

האַט געקענט אים אינגאַנצן אינגאַרירן אָדער ווידמען זייער ווייניק אויפֿ-
מערקזאַמקייט. אין דער צייט נאָכן דריטן צוזאַמענפאַר, ווען די טרעגער
פון ציוניזם האָבן אָנגעהויבן זיך צו ווענדן צו די אידישע מאַסן, ווען דער
ציוניזם איז געוואָרן דעמאָקראַטיש און פּאָליטיש—דאָן איז דער „בונד“
שוין געווען געצוואונגען זיך צו רעכענען מיט אים און געבן אָן ענטפּער
אויף די פּראָגן, וואָס ער האָט אויפּגעהויבן. דער ציוניזם איז געוואָרן אין
דעם אידישן לעבן אַ פּאַקטאַר, וועלכן מען האָט ניט געטאַרט אוועקמאַכן
מיט דער האַנט.

דער „בונד“ האָט ניט געקענט זיך ניט צוהערן צו דער שטייגן-
דיקער שטים פון די נאַציאָנאַל־דערוועקטע מאַסן און ניט באַמערקן דעם
נייעם פּראָצעס אין זייערע רייען. די נאַציאָנאַלע באַוועגונגען אין פּוילן
און ליטע, די פּאָליטישע און קולטורעלע באַדערפענישן פון די אידישע
אַרבעטער, דער פּאָליטישער ציוניזם — אַלץ האָט געטריבן דעם „בונד“
צו זוכן אַ קלאָרן ענטפּער אויף די אידישע פּראָגן. עס איז געוואָרן
אוממעגלעך פאַר אים צו בלייבן שטיין אויף אַן אָרט און צו באַנוגענען
זיך מיט דער אַלטער פּאַרמולע פון בירגערלעכער גלייכבאַרעכטיקונג.
אַט די פּאַרמולע האָט שוין כמעט קיינעם ניט באַפּרידיקט.

און יענע, וואָס האָבן זיך נאָך אַלץ געפונען אין קלעם פון ספקות,
זיינען אויסגעהיילט געוואָרן פון זיי דורך די עסטרייכישע געשעענישן.
דער נאַציאָנאַלער קאַמף אין עסטרייך האָט צו יענער צייט דער-
גרייכט די העכסטע מדרגה. דאָס גאַנצע פּאָליטישע און עקאָנאָמישע
לעבן פון לאַנד, איז פאַר'סמ'ט געוואָרן דורך די רייבונגען צווישן
עסטרייכ'ס פּאַרשידענע נאַציעס. רייבונגען, וועלכע פלעגן זיך אָנ-
פאַנגען ביי יעדער פּראָגע פון פּאָליטישער אָדער קולטורעלער באַדיי-
טונג. דאָס פּאַרלאַמענטאַרישע לעבן האָט זיך פאַרוואַנדלט אין אַ פּאַ-
ליטישן געהינזם. דער ווינער רייכסראַט איז פאַרהילכט געוואָרן מיט די
גראַבסטע זידלערייען און געוואָרן אַן אַרענע פון די ווילדסטע שלע-
געררייען. ער האָט פּאַרלאָרן יעדן סימן פון אַרבעט־פעאַיקייט. דורך
דעם איז די אידעע פון פּאַרלאַמענטאַריזם אַליין שטאַרק פאַרשוואַרצט
און קאַמפּראַמעטירט געוואָרן אין די אויגן פון דעם ברייטן עולם. דער
נאַציאָנאַלער און אין זיין רעזולטאַט אויך דער פּאָליטישער כאַאָס האָבן
אויפן שעדלעכסטן אופן געווירקט אויפן אַרבעטער־קלאַס, פאַראַינטע-

ד ז ש א ן מ י ל ל

רעסירנדיק אים מער מיט נאַציאָנאַלע פּראָגן ווי מיט ריין סאַציאַל־פּאַליטישע. די טעטיקייט פון די סאַציאַליסטן איז דורך דעם געווען געשטערט און אָפּגעשוואַכט. די יעניקע, וועלכע זיינען נישט געווען באַאיינפלוסט דורך די שאַוויניסטישע העצער־יען און ווילדקייטן פון די נאַציאָנאַליסטישע פּאַרטייען און פּאַליטיקער און פון דער נאַציאַ־נאַליסטישער פרעסע און וואָס זיינען ניט געווען צעטומלט פון אַט־דעם תהו־ובוהו, האָבן ענערגיש געזוכט אַן אויסוועג, ווי אַזוי דעם צעפלאַקערטן נאַציאָנאַלן קאַמף איינצושטילן. און גראַד דאָן איז אָפ־געהאַלטן געוואָרן דער אַלגעמיינער קאַנגרעס פון דער עסטרייכישער סאַציאַל־דעמאָקראַטישער פּאַרטיי אין ברין. דער קאַנגרעס האָט גע־געבן אַ לעבעדיקן ביישפּיל, ווי אַרבעטער פון פּאַרשידענע נאַציעס, וואָס באַוואוינען עסטרייך, קענען דיסקוטירן און לייון די אַנגעווייטיקטע נאַ־ציאָנאַלע פּראָבלעמען אויף אַ פּריינטלעכן, אמת־ברידערלעכן אופן. דער אָפּקלאַנג אין „בונד“ פון די פּאַרהאַנדלונגען אויפן בריינער צוזאַמענפּאַר איז געווען אומגעהויער. האָט דאָך רוסלאַנד פון נאַ־ציאָנאַלן שטאַנדפונקט אויסגעזען אַזוי ענלעך צו עסטרייך: — אַ נאַציאָנאַליטעטן מלוכה, טיילווייז מיט נאַציאָנאַל־היסטאָרישע פּראָ־ווינצן, טיילווייז מיט געגנטן מיט אַ מיש־מאַש פון פּאַרשידענע פעל־קער, וואו עס איז שווער צו זאָגן וועלכע פון זיי איז אין דער מער־הייט; אייביקע רייבונגען צווישן די דאָזיקע פעלקער; די שעדלעכע ווירקונג, וואָס די רייבונגען האָבן אויפן אַרבעטער־קלאַס און אויף זיין קלאַסן־קאַמף . . . עס האָט זיך פשוט געבעטן דורכצופירן אַ פּאַ־גלייך.

די עסטרייכישע געשעענישן, דער קאַמף פון די נאַציאָנאַליסטישע בורזשואַזע פּאַרטייען און די פּראַקטישע לייונג פון דער נאַציאָנאַ־לער פּראָגע, ווי די עסטרייכישע סאַציאַל־דעמאָקראַטיע און באַזונדערס איר דרום־סלאַווישער טייל האָבן פּאַרגעלייגט, האָבן נאַטירלעך גע־פונען אַן אָפּשפיגלונג אויך אין דער בונדישער פרעסע. אין אַ ספּע־ציעלן אַרטיקל „די נאַציאָנאַלע פּראָגע אויף דעם קאַנגרעס אין ברין“, האָט דער „אידישער אַרבעטער“ אַזוי געשריבן: „צוויי גרויסע גע־דאַנקען זיינען אויסגעשפּראַכן געוואָרן אין דעם ענטפּער, וועלכן די סאַציאַל־דעמאָקראַטיע האָט געגעבן אויף דער נאַציאָנאַלער פּראָגע.

פּיאָנערן און בויער

ערשטנס האָט זי דערקלערט, אַז די נאַציעס זיינען גלייכבאַרעכטיקט און אַז דער פּראָלעטאַריאַט איז פאַראינטערעסירט, אַז זיין נאַציאָנאַלע קול-טור, שפּראַך און ליטעראַטור זאָלן זיך אַנטוויקלען. צווייטנס מאַכט זי אַ גרויסן חילוק צווישן לאַנד און פּאָלק, און האַלט ניט פון דעם, אַז נאָר יענע נאַציאָנאַלע גרופּירונגען, וואָס האָבן אַ לאַנד, דאַרפן זיך רעכענען פאַר פעלקער און קענען פאַדערן נאַציאָנאַלע רעכט. נאָך דער רעזאָלוציע פון די סאַציאַל-דעמאָקראַטן, אַנשטאָט דעם אַלטן כלל, אַז דאָס פּאָלק איז זיין לאַנד, איז געוואָרן אַן אַנדער כלל, אַז דאָס פּאָלק איז זיין קולטור" . . .

דאָ איז איבעריק אויספירלעך צו דערציילן, אויף וועלכן צד דער „בונד“ האָט זיך שפּעטער געשטעלט און ווי ער האָט פאַרענטפּערט די נאַציאָנאַלע פּראָגע. די באַשלוסן פון זיין פּערטן צוזאַמענפאַר (מאי 1901 אין ביאַליסטאָק) שטעלן פאַר דעם צווייטן עטאַפּ אין דער נאַציאָנאַלער פּראָגע, וואָס דער „בונד“ האָט דורכגעמאַכט. פון זיין פּרי-ערדיקער נעגאַטיווער באַציאָנונג צו דער פּאָדערונג פון נאַציאָנאַלע רעכט פאַר אידן האָט ער זיך אַנטזאָגט. טעאָרעטיש, פּרינציפּיעל האָט ער זיך אַרויסגעזאָגט פאַר נאַציאָנאַל-קולטורעלער אויטאָנאָמיע. אָבער אין דער פּראַקטיק איז זיין פּראָגראַם דערווייל געבליבן נעגאַטיוו ווי פּריער. דעם ראַדיקאַלן שריט פאַראויס האָט ער געמאַכט פאַר-זיכטיק, כמעט מיט מורא. די שווערע פּאָלגן פון אַ שפּרונג פון אַ נע-גאַטיוון צו אַ פּאָזיטיוון נאַציאָנאַלן פּראָגראַם, די געפאַר פון אַ מעגלעכן קאָנפּליקט מיט דער „רוסלענדער סאַציאַל-דעמאָקראַטישער אַרבעטער פּאַרטיי“, די מורא פאַר אומצופרידנקייט ביי די אַסימילאַטאָריש גע-שטימטע בונדיסטן — דאָס אַלץ איז ווי אַ דאַמאַקלעס שווערד געהאַנגען איבער דעם דאַמאַלסטדיקן „בונד“, און דאָס האָט טאַקע אַרויפגע-לייגט אַ כאַראַקטעריסטישן שטעמפל אויף די רעזאָלוציעס פון פּערטן צוזאַמענפאַר און זיי האָבן געטראָגן אַ כאַראַקטער פון נישט-דערזאָגט-קייט.

ערשט אויף זיין זעקסטן צוזאַמענפאַר, וואָס איז אָפּגעהאַלטן גע-וואָרן אין אַקטאָבער 1905, האָט דער „בונד“ אַנגענומען דעם נאַציאָנאַלן פּראָגראַם, וואָס איז פּאָזיטיוו סיי אין זיין פּרינציפּיעלן, און סיי אין זיין פּראַקטישן טייל.

דער אינטערנאציאנאלער סאציאליסטישער קאנגרעס אין פאריז. — די דרייפוס-געשיכטע. — געדאן און זשאָרעס. — די בונדישע דעלעגאציע

אין 1900 אין פאריז איז געווען דאָס ערשטע מאָל, ווען דער „בונד“ האָט זיך דירעקט באַטייליקט אין אַן אינטערנאציאנאלן סאָציאליסטישן קאָנגרעס דורך אַן אייגענער אימפּאָזאַנטער דעלעגאַציע. עס זיינען געווען פאַרטראָטן: דער צענטראַלער קאָמיטעט, דער אויס-לענדישער קאָמיטעט, ווילנע, וואַרשע, לאָדזש, מינסק, קאַוונע, ביאַליסטאָק, דווינסק, האַמעל, דער בערשטער-בונד, די לאַנדאַנער סעקציע פון „בונד“. די עלף דעלעגאַטן האָבן רעפּרעזענטירט אַ צאָלרייכע מיטגלידערשאַפט: אַרום 400 אין האַמעל, 800 פון בערשטער-בונד, אַרום 900 אין מינסק, 1000 אין ביאַליסטאָק, 1400 אין ווילנע. די צאָל פאַרטראָטענע אַרבעטער פון די איבעריקע שטעט געדענק איך ניט. די בונדישע דעלעגאַציע האָט זיך קאָנסטיטואירט אַלס אַן אויטאָנאָמער טייל פון דער אַלגעמיינער רוסישער סאָציאַל-דעמאָקראַטישער דעלעגאַציע, זי האָט געאַרבעט מיט איר אין פּולשטענדיקער האַרמאָניע.

דער אויסלענדישער קאָמיטעט האָט אויסגעאַרבעט און אָפּגע-דרוקט אויף דייטש און פראַנצויזיש אַ באַריכט צוזאַמענגעשטעלט לויט דעם מאַטעריאַל, וואָס איז אונז צוגעשטעלט געוואָרן פון צענטראַל-קאָמיטעט און לויט די באַריכטן פון די אַרטיקע קאָמיטעטן און אַרגאַניזאַציעס. די מיטגלידער פון קאָנגרעס האָבן אויף אַזאַ אָפּן באַקומען אַ קלאַר בילד פון דעם לעבן און קאַמף פון די אידישע אַרבעטער אין ליטע, פּוילן און רוסלאַנד.

די פאַרהאַנדלונגען פון קאָנגרעס זיינען שטאַרק געשטערט געווען דורך די אומאויפהערלעכע רייסערייען און וויסטע מחלוקות אין די רייען פון די פראַנצויזישע סאָציאַליסטן, צווישן די זשאָרעסיסטן און די געדיסטן.

פּיאָנערוֹן און בויער

מיט אַ ניין חדשים פּריער, אויף דעם קאָנגרעס פון די פּאַרשידענע צעשפּליטערטע און שטרייטנדיקע פּראַנצויזישע סאָציאַליסטישע פּראַקטיק ציעס און גרופּירונגען אין, אַ דאָנק די אומדערמידלעכע באַמאיונגען פון זשאָרעס'ן, געקומען כמעט צו אַן אויסגלייך און פּאַראייניקונג, און גרויס אין מחמת דעם געווען די פּרייד נישט בלויז ביי די פּראַנצויזישע אַרבעטער נאָר אויך אין דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליסטישער משפּחה בכלל. מיט אַמאָל אין אַלץ זיך צעפּאַלן ווי אַ קאַרטן־הויז. געשען אין עס אין צוזאַמענהאַנג מיטן לעצטן דראַמאַטישן אַקט פון דער דרייפּוס־אַפּערע.

אין אָנהייב האָבן פּיל מענטשן געקוקט אויף דעם דרייפּוס פּראַקטיק ווי אויף אַ נישט וויכטיקן און געוויינלעכן קרימינעלן פּראַצעס. אמת, דער פּראַצעס איז געווען אַ מיליטערישער, די אומשטענדן פון פּאַרברעכן זיינען געווען נישט קלאַר און האָבן זיך גענויטיקט אין אַ ביסל מער ליכט. אָבער קיין גרויסע געזעלשאַפטלעכע באַדייטונג, אין זייערע אויגן, האָט דער פּראַצעס ניט געהאַט. אַט די שטעלונג פון דעם ברייטן עולם האָט זיך ראַדיקאַל געבויטן, ווען עס זיינען באַקאַנט געוואָרן אויפֿ־געדעקטע איינצלהייטן און פּאַרדעכטיקע מאַניפּולאַציעס מצד רעאַקטיאָנעלע מענטשן פון דעם הויפּט־שטאַב פון דער פּראַנצויזישער אַרמיי. די אויפֿדעקונגען האָבן אַריינגעבראַכט ערנסטע ספּקוט וועגן דרייפּוס'עס שולד אין די מוחות פון אַ גרויסן טייל פון דער פּראַנצויזישער געזעלשאַפט. דאָס גאַנצע פּאַלק, קען מען זאָגן, האָט זיך צע־שפּאַלטן אויף צוויי קעגנערישע לאַגערן — אויף די וואָס זיינען געווען פאַר אַ רעוויזיע פון דרייפּוס'עס פּראַצעס און אויף די, וואָס האָבן געוואָלט אַלץ פּאַרגלעטן און לאָזן דעם אורטייל איבער דרייפּוס'ן שטיין אַזוי ווי דער מיליטערישער געריכט האָט גע'פּסק'נט. דער קעגנזייטיקער קאַמף צווישן די צוויי לאַגערן האָט זיך צעפּלאַקערט מער און מער און אַריינגעצויגן אַלע פּאַרטייען, אַלע פּראַמינענטע פיגורן אין פּראַנצויזישן געזעלשאַפטלעכן לעבן, די גאַנצע פרעסע. דער טומל און געראַנגל זיינען געווען גרויס, די ליידנשאַפטן ניט איינצושטילן, אַלע רעאַקציאָנערן, אַלע מאַנאַרכיסטן און קלעריקאַלן אַלע קאָנסערוואַטיווע מיליטאַריסטן, אַלע אַנטיסעמיטן, אַלע וואָס האָבן קיין מאָל ניט גע־קענט פּאַרדייען דעם דעמאָקראַטיש־רעפּובליקאַנישן רעזשים, זיינען

ד ז ש א ן מ י ל ל

ארויסגעקראכן פון זייערע באהעלטענישן אין די פינצטערע לעכער און אָנגעהויבן אַן אמת'ן שטורעם-אָנגריף אויף דער סאַמע עקזיסטענץ פון דער רעפובליק. די גאַנצע ציוויליזירטע וועלט איז געוואָרן טיף פאַר-אינטערעסירט אין דעם גאַנג פון די פראַנצויזישע געשעענישן. עס האָט געדראַט אַ בלוטיקער בירגער-קריג און עס זיינען געשטאַנען אין סכנה אַלע דעמאָקראַטישע פרייהייטן, וואָס זיינען דעראַבערט געוואָרן אין משך פון איבער אַ יאָרהונדערט דורך בלוטיקע רעוואָלוציעס, וואָס האָבן געקאָסט אומצאָליקע קרבנות. די לאַגע איז געוואָרן זייער ערנסט, די געפאַר — גרויס.

די דרייפוס-אַפערע האָט כמעט גלייך פון אָנפאַנג אַריינגעבראַכט אַ פולשטענדיקן חורבן אין די אַקאַרשט פאַראייניקטע סאַציאַליסטישע רייען. ווידער האָבן זיי זיך צעשפאַלטן אויף זשאַרעסיסטן און אַלע-מאַניסטן אויף איין זייט, און געדיסטן און בלאַנקיסטן מיט עדוואַרד וואַיאַן בראַש, אויף דער אַנדער זייט. צו וואָס, האָבן גע'טענה'ט די נאַכפאַלגער פון געד'ן און וואַיאַנ'ען, זיך אַריינמישן אין אַן ענין, וואָס האָט אַ שייכות צו אַ רייכן אידישן קאַפיטאַן פון דער אַרמיי? דער אַרבעטער-קלאַס האָט גאָר ניט וואָס צו טאָן מיט דעם . . . זאָלן זיך די „בורזשוען“ רייסן צווישן זיך . . .

אַבער באַלד האָבן אפילו בלינדע געקענט דערזען, וואָס די רע-אַקציאָנערע וואַקכאַנאַליע וועט מיט זיך ברענגען און אין וואָס פאַר אַן אַפגרונט זי וועט פירן. זיי האָבן דערקענט, אַז אַ גלייכגילטיקע, נייטראַ-לע שטעלונג אין דער דרייפוס-אַפערע קען נאָר מיינען הילף פאַר די ערגסטע, די ווילדעסטע שונאים פון דעם אַרבעטער-קלאַס. און ווידער איז דאָס געווען זשאַרעס, וואָס האָט דורך זיין איבערצייגונגס-קראַפט און דורך זיינע אומאויפהערלעכע און אומדערמידלעכע אנשטרענגונגן גען איינגעשטילט דעם שטורעם און געבראַכט צו אַ געוויסער פשרה. מיט אַמאָל אַ נייער קלאַפ! ווען דער פאַליטישער קריזיס האָט דערגרייכט די העכסטע שטופע פון שאַרפֿקייט און צערודערונג און אַ נייע רעגירונג האָט זיך קאָנסטיטואירט, איז דער סאַציאַליסט מילעראַן אַריינגעטראַטן אין איר, ניט אָנפרעגנדיק זיך ביי דער פאַרטיי. דאָס אַליין איז, פון שטאַנדפונקט פון די דאַמאָלסטדיקע אַלגעמיינ-אַנערקענטע סאַציאַליסטישע כללים, געווען אַ נישט-דערלאָזלעכע האַנדלונג, אַ פאַר-

פּיאָנערן און בויער

לעצונג פון די סאָציאַליסטישע פּרינציפּן, לויט וועלכע יעדע מיטאַרבעט מיט אַ בורזשאַווער רעגירונג איז ניט געווען דערלויבט. איז אָבער די לאַגע נאָכמער פּאַרוויקלט געוואָרן דורך דעם, וואָס די נייע רע-גירונג האָט צווישן אירע מיטגלידער געציילט אויך דעם גענעראַל גאַלפּיע, איינעם פון די צו מערסטן פּאַרהאַסטע מענטשן אין פּראַנקרייך, דעם „תּליון פון די קאָמונאַרן“. אמת, אין דער דרייפּוס-אַפּערע האָט ער זיך פּאַרהאַלטן גענוג אַנשטענדיק, אָבער דאָס האָט ניט געקענט ריין-מאַכן זיין נאָמען פון גרויזאַמע רציחות און סאָדיסטישע פּאַרבּעכנס, ביים דערשטיקן די קאָמונע, אַפּוואַשן דאָס בלוט פון די צענדליקער טויזנטער קאָמונאַרן, וועלכע ער האָט קאַלטבלוטיק אויסגעמאַרדעט אין 1871. אין צייט פון דעם פּאַריזער אויפשטאַנד.

די געדיסטן און בלאַנקיסטן זיינען געווען אויפגעבראַכט און גע-ברענט מיט צאַרן. זיי האָבן געפּאָדערט אויסצושליסן מילעראַנען פון דער פּאַרטיי. דער גאַנצער אַרבעטער-קלאַס איז ווידער אַריינגעצויגן געוואָרן אין אַ טרויעריקן ברודער-קאַמף, אין אַ מלחמה, וואָס האָט פשוט פּאַראַליזירט די פּראַנצויזישע סאָציאַליסטישע באַוועגונג. קיין אַרויסטריט פון די אַרבעטער, קיין מאַסן-מיטינג איז ניט דורכגעגאַנגען גלאַט, חבר'יש, אין אַ רואיקער נאָרמאַלער אַטמאָספּערע. שלעגעררייען צווישן די שטרייטנדיקע צדדים זיינען געוואָרן אַן אַפּטע, כמעט „נאַרמאַ-לע“ דערשיינונג. די זשאַרעסיסטן, אין דעם פּאַל, זיינען פּאַרבליבן איינגעשפּאַרט און ניט געוואַלט נאַכגעבן. זיי האָבן גע'טענה'ט, אַז אין אויסנאַמפּאַלן, אין צייט פון אַ וויכטיקן פּאָליטישן אָדער נאַציאָנאַלן קריזיס, ניט נאָר וואָס אַ סאָציאַליסט מעג, נאָר אויב ער קען מוז ער אַריינטרעטן אין אַ לינקער בורזשאַווער רעגירונג מיטן ציל צו פּאַרטיי-דיקן די סאָציאַלע, פּאָליטישע און נאַציאָנאַלע אינטערעסן פון דעם אַרבעטער-קלאַס.

אַט אין אַזאַ אַטמאָספּערע און ביי אַזאַ מין שטימונג פון די פּראַנ-צויזישע סאָציאַליסטן האָט מען אַפּגעהאַלטן דעם אינטערנאַציאָנאַלן סאָציאַליסטישן קאָנגרעס אין פּאַריז. די רעזאָלוציעס, וואָס מען האָט אַנגענומען אין דער פּראַגע וועגן צייטווייליקער מיטאַרבעטערשאַפט מיט לינקע בורזשאַווע פּאַרטייען און וועגן „מיניסטעריאַליזם“ האָבן אינ-גאַנצן נישט באַפּרידיקט געדן און בלויז טיילווייז באַפּרידיקט זשאַ-

ד ז ש א ן מ י ל ל

רעס'ן, און צו אַ שלום צווישן זיי איז ניט געקומען. און נאָך פיר לאַנגע יאָר — ביז דעם אַמסטערדאַמער קאָנגרעס — זיינען פאַרטאַכלעוועט געוואָרן אין פראַנקרייך אויף קריגערייען און אויפן שעדלעכן ברודער-קאַמף.

די בונדישע דעלעגאַציע — צוזאַמען מיט אַ רייע דעלעגאַציעס פון אַנדערע פאַרטייען—איז אין דער פראַגע מילעראַן געשטאַנען אויף געד'ס זייט. אָבער מען האָט פונדעסטוועגן געגלויבט אין דער מעגלעכקייט פון אַן אויסגלייך, פון אַ פשרה. איז אָבער געד געווען אַזאַ איינגעשפאַרטער דאָגמאַטיקער, אַזאַ טיפישער טרוקענער סעקטאַנט, אַז עס איז געווען שווער מיט אים דורכצוקומען. אַ הויכער, מיט אַ בלאַסן זייער ערנסטן פנים, מיט אַ לאַנגער באַרד און מיט אַ קאָפּ געדיכטע לאַנגע האָר, האָט ער אויסגעזען ווי אַ נביא, אָבער נישט ווי אַ נביא פון שלום און פאַר-געבונג. נאָר פון נקמה און באַשראַפונג.

דער היפוך פון אים איז געווען זשאַרעס. אַ מענטש מיט אַ שיינעם נאַבעלן כאַראַקטער, סימפּאַטיש אין זיינע פריינטלעכע באַציאונגען צו יעדן, וואָס פלעגט קומען אין באַרירונג מיט אים, האָט ער געהאַט זייער ווייניק פערזענלעכע פיינט. גרויס איז געווען דער דרך-אַרץ, וואָס מען האָט אַרויסגעוויזן צו אים, און וואָרעם איז געווען די ליבע, מיט וועלכער ער איז פון אַלעמען געווען אַרומגערינגעלט. איר זייט ניט געווען איינשטימיק מיט אים, איר האָט אים געהאַלטן פאַר אַן אַפּאַרטוניסט אין פּאָליטישע פראַגן, אָבער ווען ער פלעגט זיך באַווייזן אויף דער פּלאַטפאָרמע פון אַ פאַרזאַמלונג, אַדער פון אַ סאָציאַליסטישן קאָנגרעס, פלעגט איר דאָס פאַרגעסן און ווערן מיטגעריסן דורך זיין אויסערגעוויינלעכן אַראַטאַרישן טאַלאַנט, דורך זיין צווייפלאַזער אויפ-ריכטיקייט, דורך דער ערלעכקייט פון זיינע איבערצייגונגען. מיט אַ קאָפּ פון אַ לייב, פלעגט ער מיט זיין קרעפטיקער, דורכדרינגענדיקער שטימע טאַקע ברומען ווי אַ לייב און פלעגט קריגן הילכיקע אַפּלאַ-דיסמענטן ווי פון פריינט, אַזוי אויך פון זיינע אידעאָלאָגישע קעגנער . . .

אויפן קאָנגרעס האָט פאַסירט אַ זאַך, וואָס האָט געהאַט אַ דיי-רעקטן שייכות צו דער בונדישער דעלעגאַציע. דער קאָנגרעס האָט אַנ-גענומען אַ רעזאָלוציע פון סימפּאַטיע צו די בורן אין אַפריקע, וועלכע

פּיאָנערן און בױער

האַבן דאָן געקעמפט פאַר זייער אומאַפּהענגיקייט קעגן דער ענגלישער רױבער־פּאַליטיק; צו די פּאַליאַקן און פינלענדער, וואָס האָבן געליטן אונטערן יאָך פון דער דעספּאָטישער רוסישער רעגירונג, און צו די אַרמעניער, וואָס דער טערקישער סולטאַן פלעגט זיי לאָזן צוויי־דריי מאָל אין יאָר אויס'היג'ענען אין טױזנטער; אָבער די שוידערלעכע פּאַר־פּאַלגונגען פון די אידן אין רוסלאַנד האָט מען פאַרגעסן צו דערמאָנען. פאַרגעבראַכט געוואָרן איז אָט די רעזאָלוציע גאַנץ אומדערוואַרטעט פאַר אונזער דעלעגאַציע; די רעזאָלוציע איז אַריינגעטראָגן געוואָרן צו־פּעליק דורך דער קאָמיסיע, וואָס האָט זיך פאַרנומען מיט די פּראַבלע־מען פון אינטערנאַציאָנאַלן מיליטאַריזם און פון אַפּשאַפֿן דאָס שטענ־דיקע חיל, דאָס הייסט מיט ענינים, וואָס האָבן ניט געהאַט קיין שום שייכות מיט דער אינערלעכער נאַציאָנאַלער פּאַליטיק פון דער רוסישער רעגירונג. גראַד אין אָט־דער קאָמיסיע האָבן מיר קיין פאַרטרעטער ניט געהאַט און די זאַך איז דורכגעגאַנגען אָן אונזער וויסן ביז דער פּאַר־זיצער פון קאָנגרעס האָט איבערגעלייענט און פאַרגעלייגט אַנצו־נעמען די רעזאָלוציע דורך אַקלאַמאַציע.

די מעשה האָט אונז פאַרשאַפט אַ סך עגמת־נפש. ביי אַ בעסערער באַ־קאַנטשאַפט מיט די פּראַצעדורן אויף אינטערנאַציאָנאַלע סאַציאַליסטי־שע קאָנגרעסן וואַלטן מיר געוויס געקאָנט „ראַטעווען די סיטואַציע“. אָבער מיר זיינען נאָך געווען אָן דערפאַרונג, גרייך, צום ערשטן מאָל אויף אַזוינע קאָנגרעסן — האָבן מיר פאַרשלאָפֿן אַזאַ אויסגעצייכנטע געלעגנהייט צו ציען די אויפּמערקזאַמקייט פון די בעסטע פאַרשטייער פון אינטערנאַציאָנאַלן פּראַלעטאַריאַט אויף דער אַנטיסעמיטישער פּאַליטיק פון דער צאַרישער רעגירונג און אויף די אומבאַשרייבלעכע ליידן פון די אידישע פּאַלקס־מאַסן.

אונזער פאַרדריסלעכער פאַרזען, אויף וועלכן מיר אַלע האָבן אַליין געקוקט מיט גרויס באַדויער, האָט אַרויסגערופֿן אַן אמת'ע וואַקאַב־נאַליע ביי די קעגנער און שונאים פון „בונד“, אין דער ערשטער רייע ביי די ציוניסטן. עטלעכע חדשים נאַכאַנאַנד האָבן זיי פּראַטעסטירט, פאַרזאַמלונגען גערופֿן, רעזאָלוציעס אָנגענומען, ביזנע אַרטיקלען גע־שריבן. ניט בלויז דעם „בונד“, נאָר צוזאַמען מיט אים האָבן זיי באַ־וואָרפֿן מיט בלאַטע די אינטערנאַציאָנאַלע סאַציאַל־דעמאָקראַטן, באַ־

ד ז ש א ן מ י ל ל

שולדיקנדיק זיי אין „פחדנות“ און אין „פאַרראַט“ אין באַצוג צו די לעבנס־אינטערעסן פון אידישן פּאָלק.

דער טומל און גערודער אין ציוניסטישן לאַגער האָט אונז מער פאַרוויילט ווי אויפגעבראַכט. זייער צוויי־פּנימ'דיקייט האָט זיך גע־וואָרפן אין די אויגן. אין יענער צייט האָבן די ציוניסטן ניט אויפגע־הערט צו קאָקעטירן מיט דעם אומפאַרשעמטסטן שונא פון דעם אידישן פּאָלק — מיט דער רוסישער אַנטיסעמיטישער רעגירונג. אויף זייערע קאָנגרעסן און אין זייער פרעסע האָבן זיי קיין מאָל ניט פּראָטעסטירט קעגן די אויסנאַמס־געזעצן און די פאַרפּאָלגונגען, וואָס די אידן אין רוסלאַנד האָבן געהאַט אויסצושטיין פון דער דאָזיקער רעגירונג. אויפן באַזעלער קאָנגרעס האָבן זיי אַפילו געפונען פאַר נויטיק צו באַ־גריסן דעם רוסישן קיסר, דעם טיראַן פון גאַנץ רוסלאַנד און דעם פּאָג־ראַמשטשיק, פאַר זיין פּרידנס־מאַניפעסט. מיט ליכט האָט מען ניט געקענט געפינען אין זייער פרעסע עטלעכע שורות, וואָס זאָלן געבן צו פאַרשטיין דער אידישער מאַסע ווער אייגנטלעך איז שולדיק אין די אַנטיסעמיטישע העצער־רייען און פאַגראַמען אין רוסלאַנד.

די ציוניסטן זיינען געווען די לעצטע, וואָס האָבן געהאַט אַ מאַ־ראַלע רעכט צו טאָדלען דעם אינטערנאַציאָנאַלן סאַציאַליסטישן קאָנ־גרעס פאַר זיין „גלייכגילטיקייט“ צו די אידישע צרות.

נה פארטנאָי און זיין אַלזייטיקע השפּעה. — זאַסלאָוסקי

עס איז געווען פון דער גרעסטער וויכטיקייט, וואָס אַרקאַדיין און וולאַדימיר'ן האָט זיך אינגעגעבן זיך אַרויסצורייסן פון רוסלאַנד און צו קומען מיט מזל קיין אויסלאַנד. זייער תּיכּפּ'דיקער אַריינטריט אין אויסלענדישן קאָמיטעט האָט צוגעגעבן דעם לעצטן מער אויטאָריטעט אין די אויגן פון אונזערע חברים סיי אין רוסלאַנד און סיי אין אויס-לאַנד. דער אויסגעברייטערטער צוזאַמענשטעל פון אויסלענדישן קאָ-מיטעט איז אויפגענומען געוואָרן ווי אַ בעסערע גאַראַנטיע פון בונד-דישער קאָנטראַקטעס אויפן באַדן פון פּראָגראַם און טאַקטיק און האָט געגעבן האַפענונג אויף פעסטערע קאָנסאָלידירונג פון די בונדישע פּאַ-זיציעס. אמת, דער אויסלענדישער קאָמיטעט איז ווייט, אָבער סוף-כל-סוף שטייט דאָך ניט צווישן אים און רוסלאַנד אַ כּינעזישע וואַנט. מיט די שוועריקייטן וועט מען שוין קענען זיך ווי-עס-איז אַן עצה געבן.

אָבער אויב אַרקאַדי'ס און וולאַדימיר'ס אַנטלויפן פון רוסלאַנד איז געווען פון אַזאַ גרויסער וויכטיקייט, איז נח'ס פּליטה פון סיביר פשוט געווען אַן אומשאַצבאַרער גליק פאַרן „בונד“. ער האָט זיך תּיכּף געשטעלט אין דינסט פון „בונד“. מיט אַ וואונדערבאַרער שנעלקייט פּאַסט ער זיך צו זיין נייער ראַלע, לעבט זיך איין אין בונדישן לעבן און נעמט איבער מיט אַן אויסעראַרדענטלעכער גרינטלעכקייט די גאַנצע פאַרצווייגטע אַרבעט פון צענטראַלן קאָמיטעט. עס איז שווער געווען צו גלויבן, אַז ער איז עטלעכע יאָר נאַכאַנאַנד געווען אָפּגעריסן פון דער אידישער אַרבעטער-באַוועגונג און האָט זיך געפונען אין די אומגינג-סטיקסטע באַדינגונגען אויף צו קענען זיין גענוי באַקאַנט מיט די געשעענישן אין אירע רייען, מיט איר עוואָלוציע און מיט אַלע ענ-דערונגען, וועלכע זי האָט דורכגעמאַכט. זייער קאָנספּיראַטיוו באַזעצט ער זיך אין ביאָליסטאַק און אין עטלעכע קורצע וואַכן זיינען אַלע פעדים

ד ז ש א ין מ י ל ל

פון דער אַרגאַניזאַציע געווען אין זיינע הענט. טאַראַס קאַץ און פינאַץ ראָזענטאַל זיינען אויך מיטגלידער פון צענטראַלן קאַמיטעט, און דאָך איז די גאַנצע פירערשאַפט פון „בונד“ אַריבערגעגאַנגען צו נח'ן. אין יענער צייט איז נח געווען דער צענטראַל-קאַמיטעט און דער צענטראַל-קאַמיטעט איז געווען נח. זיינע אומגעזויערע אַרגאַניזאַ-טאַרישע פעאַקייטן לאָזן זיך פילן אומעטום. די רעדאַקציע פון דער „אַרבעטער שטימע“ אַרבעט אונטער זיינע דירעקטיוון. די גאַנצע קאַנ-ספיראַטיווע צענטראַליזירטע אַרבעט, די געהיימע דרוקערייען, דאָס אַריינשמוגלען ליטעראַטור פון אויסלאַנד, די פאַרבינדונגען מיט די אַר-טיקע קאַמיטעטן, דער קאַנטאַקט מיט אַנדערע, נישט בונדישע, אַרגאַ-ניזאַציעס — אַלץ איז אַרגאַניזירט דורך אים, דורכגעפירט פון אים. ער געפינט זיך אומעטום, איז פאַרנומען אויף אַלע געביטן, ער אַרבעט פאַר אַ טויז — גאַר ווי מיט אַ 30 יאָר שפעטער אין פוילן, וואו ער איז געווען טעטיק אין אַלע בונדישע אינסטיטוציעס: אין דער „פאַלקס-צייטונג“, אין דעם ביכער-פאַרלאַג „די וועלט“, אין קאַפּעראַטיוו, אין דער אַרבעטער-באַנק, אין דער קהילה, אין מעדעס-סאַנאַטאָריע, און אויך, נאַטירלעך, אין טעגלעכן פּאָליטישן קאַמף.

די ראַל, וואָס ער האָט געשפילט אין די יאָרן 1905-1900, איז געווען פון אַזאַ באַדייטונג און פון אַזאַ פאַרנעם, אַז עס וואָלט מיר געווען שווער אַנצורופן אימיצן אַ צווייטן וואָס וואָלט זיך געקענט פאַר-גלייכן מיט אים.

שוין אויפן פערטן צוזאַמענפאַר פון „בונד“ לאָזט זיך פילן נח'ס השפעה. עטלעכע רעזאָלוציעס זיינען אויסגעאַרבעט פון אים אַליין, אַנדערע — פון אים און פינאַיען צוזאַמען. די הויפט-רעזאָלוציע — וועגן דער נאַציאָנאַלער פּראָגע — איז צוזאַמענגעשטעלט פון אים. זי איז אַ פשרה רעזאָלוציע, וואָס האָט געזאָלט באַפרידיקן סיי די, וואָס האָבן אַרויסגערוקט די נאַציאָנאַל-קולטורעלע אויטאָנאָמיע אַלס איינע פון די נאָענטסטע פּאָדערונגען, אַזוי אויך יענע, וואָס האָבן אויף אַן אַפּאַרטוניסטישן אופן געוואָלט דערווייל זיך באַנוגענען בלויז מיט דער פּאָדערונג פון גלייכע בירגערלעכע רעכט. דאָס איז זייער כאַראַקטע-ריסטיש פאַר נח'ן. שפעטער, יאַרנלאַנג, האָבן די, וואָס האָבן ניט פאַר-שטאַנען זיינע מאַטיוון, געהאַלטן אים פאַר אַ טיפּישן „צענטריסט“.

פּיאָנערן און בויער

אַזאַ אָפּשאַצונג פון זיין שטעלונג איז געווען דורכאויס פּאַלש. ער האָט זיכער געהערט צו יענער ריכטונג, וואָס מען רופט אויפן פּאַליטישן זשאַרגאָן דער „לינקער פּליגל“. זיין אַני מאַמין איז אַלע מאָל געווען דער דעוואָלוציאָנערער סאַציאַליזם. זיינע אַ הייליקייט איז געווען די גאַנצ־קייט פון „בונד“, די אייניקייט אין די סאַציאַליסטישע רייען; זיין הויפּט־שטרעבונג איז געווען אויסמיידן מיט אַלע מעגלעכע מיטלען שפּאַלטונג־גען און ברודער־קאַמף. דאָס אַלץ האָט אים באַוואויגן איינצוגיין אויף געוויסע פּשרות, אויף אַזעלכע פּשרות, וואָס זאָלן קענען אין אַ גרויסער מאָס באַרואַקן די אומצופרידענע, אָבער וואָס זאָלן אין דער זעלבער צייט פאַר קיין שום אופן ניט אַנרירן די גרונט־יסודות און די הויפּט־פּרינציפּן פון אונזער וועלט־אַנשוואונג. דאָס פּלעגט אים זייער אָפט זיך איינגעבן, און דורך דעם האָט ער ניט איין מאָל פאַרהיט די אַרגאַ־ניזאַציע פון אינערלעכע קאָנפּליקטן.

באַלד נאָכן פּערטן צוואַמענפאַר אונטערנעמט נח אין די אינטע־רעסן פון „בונד“ אַ טור איבער אַ רייע שטעט. ער באַזוכט ריגע, זשי־טאַמיר, בערדיטשעוו, קיעוו, אומעטום געפינט ער אַ גינסטיקן און זייער פּרוכטבאַרן באַדן פאַרן „בונדיזם“. ער באַקענט זיך מיט אַ גרויסער צאָל ראַדיקאַלע אינטעליגענטן און סטודענטן. אַ דאָנק זיינע סימפּאַטישע פּערזענלעכע אייגנשאַפטן, איידלקייט און טאַקט זיינעם, איז אים גרינגער געווען צו געפינען אַ צוטריט צו זייערע הערצער און צו פאַראינטערעסירן זיי מיט דער אידישער אַרבעטער־באַוועגונג און מיטן „בונד“. דעם גרעסטן דערפאַלג האָט ער געהאַט אין קיעוו. דאָ האָט ער געפונען אַ צאָלרייכע גרופּע סטודענטן, וואָס איז אין אינטע־לעקטוועלער הינזיכט געשטאַנען זייער הויך, אָבער פּאַליטיש איז זי געווען צעשוואומען, פאַרבלאָז, אַ שיף אָן אַ רודער. וועגן דעם קאַמף פון די אידישע אַרבעטער אין ליטע און פּוילן און וועגן דעם „בונד“ בכלל האָבן זיי געהערט. אָבער בלויז אויבערפלעכלעך, נישט גענוג צו האָבן אַ קלאָרן באַגריף נישט פון דער ערנסטקייט און כוח פון דעם דאָזיקן קאַמף און ניט וועגן די צילן פון „בונד“. צווישן די מיטגלי־דער פון דער גרופּע האָבן זיך געפונען מענשן מיט אַזעלכע שפּעטער גוט־באַוואוסטע נעמען, ווי הייליקמאַן, זאָלאַטאַריאַוו, גינסבורג־גיי־סער, פּיינבערג, אַנשעלעס, פּיינשטיין, משה נאַוואַמיסקי—אַלגין/

ד ז ש א ן מ י ל ל

דוד זאסלאווסקי— „פיליפ“. פון זיי אלעמען איז נאָר אַנשעלעס שוין דאַמאַלט געווען אַן איבערצייגטער און איבערגעבענער בונדיסט. ליידער אָבער איז ער אינגיכן געשטאַרבן.

פון יענער גרופע פּאַרט אין אַפּריל 1904 אַלגין אַריבער קיין ווילנע און הייבט אָן צו אַרבעטן אין „בונד“, דער עיקר אויפן ליטעראַרישן געביט. ווען ער ווערט אַרעסטירט, פאַרנעמט זיין אָרט זאָסלאַווסקי. שוין דאַמאַלט האָט זאָסלאַווסקי אַרױסגעװיזן אַ גרויסן טאַלאַנט אַלס אַ זשורנאַליסט. אין רוסישע לעגאַלע צייטונגען שרייבט ער אונטער דעם פּסעוודאָנים „האַמנקולוס“ און זיינע פעליעטאַנען ציען אויף זיך די אויפֿ- מערקזאַמקייט פון אַ סך לייענער. אין ווילנע ווערט ער אַ מיטאַרבעטער אין דער בונדישער פרעסע. אין 1907, צוזאַמען מיט ליטוואַקײ, גיט ער אַרויס אַ זאַמלבוך אונטער דעם נאָמען „ביי די ברעגן פון טעמעזע“, צוזאַמענגעשטעלט פון קאַרעספּאַנדענצן פון לאַנדאָן, וועלכע זיי ביידע האָבן געשיקט צו דער בונדישער „פּאַלקסצייטונג“ פון צוזאַמענפאַר פון דער רוסלענדער סאַציאַל־דעמאָקראַטישער פּאַרטיי. אין דער צייט פון בירגער־קריג אין רוסלאַנד טרעט ער שאַרף אַרויס קעגן די באַל־ שעוויקעס און עס האָבן זיך דאַן אַרומגעטראַגן קלאַנגען, אַז די לעצטע האָבן אים פאַר'משפּט צום טויט. פּלוצלונג האָט ער זיך איבערגעקור־ לייעט און אין אַ בריוו אין „פּראַוודאַ“ האָט ער זיך אַליין עפּנטלעך אָפּגעשמיסן, אַנערקענענדיק זיין פּאַליטישע אומרייפּקייט און באַדויערנ־ דיק זיינע זינד . . . איצט, ווי באַקאַנט, איז ער סטאַלין'ס פּאַליטיש־ ליטעראַרישער אַגענט, דער פּאַליטישער וואַרטזאַגער פון די סאַוועטן אין אינטערנאַציאָנאַלע ענינים. ער ווערט כּסדר ציטירט און צו זיינע ווערטער הערט מען זיך צו אויף דער גאַנצער וועלט . . .

צוריק אין ביאָליסטאָק — נעמט זיך נח צוזאַמען מיט פינאַיֿען און זיין פּרוי אַנאַ צו דער אַרבעט פון אַרגאַניזירן דעם צווייטן צוזאַ- מענפאַר פון דער רוסלענדער סאַציאַל־דעמאָקראַטישער אַרבעטער־ פּאַרטיי. דאָס איז געווען אַ דורכאויס שווערע אויפּגאַבע. זי האָט געפּאָדערט אַ סך אַרבעט, אַן אויסעראַרדנטלעכע פּאַרזיכטיקייט, אַ גומא געלט. אין דער צוגרייטונג פון דעם צוזאַמענפאַר האָט אַ סך אויסגע־ האַלפּן פּראַנץ קורסקי, וואָס האָט צוליב דעם געמוזט אַ פאַר מאַל ספּע־ ציעל פאַרן קיין ווילנע, קיעוו און פעטערבורג און פּאַרזאָרגן אייניקע

פּיאָנערן און בויער

דעלעגאַטן מיט אַדרעסן און געבן זיי די נויטיקע אינפֿארמאַציעס. פֿונ־דעסטוועגן, ניט קוקנדיק אויף אַלע אַנשטרענגונגען און אַנגענומענע פֿאַרזיכטס־מיטלען איז דער צוזאַמענפֿאַר געווען אַ פֿולשטענדיקער דורכפֿאַל אין אַלע הינזיכטן. מחמת דעם, וואָס די צאָל אַנגעקומענע דעלעגאַטן איז געווען קליין, האָט דער צוזאַמענפֿאַר זיך פֿאַרוואַנדלט אין אַן איינפֿאַכע באַראַטונג־קאַנפֿערענץ. און דאָן די שרעקלעכע קאַטאַסטראַפֿע — כמעט אַלע אַנטיילנעמער זיינען אַרעסטירט געוואָרן. נאָר דורך אַ נס איז נח'ן און אַרקאַד'ין געלונגען זיך אַרויסצודרייען פֿון דער שפּיאָנען־נעץ. פֿאַר פּיאָנ'ען און אַנע'ן האָט דער דורכפֿאַל באַ־טייט אַ פֿערזענלעכען אומגליק און עטלעכע זייער טראַגישע יאָרן אין זייער לעבן: טורמע, פֿאַרשיקונג קיין ווייטן סיביר, דער יאַקוטסקער אויפשטאַנד, קאַטאַרגע. פֿאַרן „בונד“ איז דער פֿאַרלוסט פֿון אַט־די צוויי אַנגעזעענע טוערס געווען באַזונדערס שמערצעלעך.

סוף 1900 פֿאַרט נח צום ערשטן מאָל קיין אויסלאַנד. דער אייגנט־לעכער ציל פֿון דער רייזע איז געווען דורכצולהפֿטערן צוזאַמען מיטן אויסלענדישן קאַמיטעט אַלע פֿאַרטיי־פֿראַגן. אַלס אַ זייטיקער ענין, דורכאויס אַ פֿערזענלעכער, איז געווען זיין וואונש איין מאָל פֿאַר אַלע מאָל צו רעגולירן די באַציאונגען צו זיין ערשטער פֿרוי שערעשעווי־סקי, פֿון קאַווע. זי האָט דאַמאַלסט געוואוינט אין פֿאַריז און אַהין טאַקע איז ער אַוועק, נאָכדעם ווי ער האָט פֿאַרבראַכט עטלעכע טעג אין בערלין. זיי האָבן זיך צעשיידט אויף אייביק.

טעלעגראַפֿיש האָבן איך אים אַרויסגערופֿן צוריק קיין בערלין. איך האָב דערהאַלטן אַ ידיעה פֿון וואַרשע, אַז זייער וויכטיקע ענינים נויטיקן זיך אין זיין תּיכּפֿדיקער אַנוועזנהייט. מיט די אַנדערע מיט־גלידער פֿון אויסלענדישן קאַמיטעט האָט ער אויף אַזאַ אופן דאַמאַלסט זיך ניט געקענט זען.

די יאָרן 1905-1900 געהערן צו די שענסטע אין יענעם פֿעריאָד פֿון נח'ס לעבן. ער איז געווען אַרומגערינגלט מיט ליבע און אַכטונג פֿון אַלע, וואָס האָבן אים געקענט. שטאַלץ האָט ער געטראַגן די שווע־רע און פֿאַראַנטוואַרטלעכע לאַסט פֿון אַ פּירער; הייך האָט ער געהאַלטן דעם „בונד'ס“ שיינע פּאָן. און ער איז אין דער אַמת'ן געווען אַ פֿאַר־קערפֿערונג פֿון דעם בעסטן און שענסטן, וואָס דער „בונד“ האָט פֿאַר־

ד ז ש א ן מ י ל ל

מאָגט: — טרייהייט צו זיינע איבערצייגונגען, דיסציפלינירטקייט, גרענעצלאָזע איבערגעבנקייט צו די לעבנס־אינטערעסן פון די אידישע אַרבעטער־מאַסן.

מען קען ניט זיך ניט אָפשטעלן אויף יענעם פעריאָד פון נח'ס לעבן ניט אונטערשטרייכנדיק די באַזונדערע וואַרעמקייט, סימפּאַטיע, מיט וועלכע ער איז געווען אַרומגערינגלט. אָך, ווי שווער עס וואַלט דאָס געווען דאַמאַלסט אָן אים! . . .

לענין און זיינע פריינט אין אויסלאַנד. — דער קאַמף קעגן דער „ראַבאַטשעיע דיעלאַ“ — דעם „בונדס“ שמעלונג

דער קאַמף צווישן פּלעכאַנאַוו'ס גרופּע און דער מערהייט פון „פּאַרבאַנד פון די רוסישע סאַציאַל־דעמאָקראַטן אין אויסלאַנד“, אונזער וועמענס רעדאַקציע עס איז אַרויסגעגעבן געוואָרן דער זשורנאַל „ראַבאַטשעיע דיעלאַ“ — „די אַרבעטער זאַך“ — איז ניט געווען קיין גלייכער. די לעצטע האָבן פאַרמאַגט בעסערע פאַרבינדונגען מיט די אַרגאַניזאַציעס אין רוסלאַנד, זיך געפונען אין אַ מער זיכערער פינאַנציעלער לאַגע; דערצו נאָך האָבן די קעגנער פון פּלעכאַנאַוו'ן גענאָסן מער סימפּאַטיע אין די סטודענטישע קאָלאָניעס אין אויסלאַנד, געהאַט אומפאַרגלייכלעך בעסערע טראַנספּאָרט־מעגלעכקייטן פאַר זייער לי־טעראַטור. עס איז שווער צו זאָגן מיט וואָס דער קאַמף וואַלט זיך סוף־כל־סוף געענדיקט, אויב נישט די ראַדיקאַלע שינוים, וואָס זיינען פּלוצלונג פאַרגעקומען אין די אויסלענדישע רוסישע פאַרטיי־באַציאָונג־גען. די פאַרענדערונגען זיינען געווען אַ טויט־קלאַפּ פאַר יענע, מיט וועמען די „גרופּע פאַר באַפרייען די אַרבעט“ האָט ביז איצט ניט גע־קענט דורכקומען.

אין סוף 1900 און אין דער ערשטער העלפט 1901 איז אין אויס־לאַנד אָנגעקומען — טיילווייז דירעקט פון סיביר — אַ גרעסערע צאָל פון די בעסטע רוסישע סאַציאַל־דעמאָקראַטישע טוער, שרייבער, רעד־נער: אוליאַנאַוו־לענין, מאַרטאָוו, פּאַטרעסאָוו, שפּעטער נאַכאַמקעס, טראַצקי (סוף 1902), און אַנדערע.

צוזאַמען מיט פּלעכאַנאַוו'ן און מיט זיינע פריינט האָבן זיי מיט שופּר און טרומפּייט דערקלערט אַן אויסראַטונג־מלחמה קעגן די „עקאָ־נאַמיסטן, רעפּאַרמיסטן, אַפּאַרטוניסטן, די אָנהענגער פון קליין־בורזש־אָזער אידעאָלאָגיע“. זיי זיינען אַרויסגעטראָטן מיט אַ גראַנדיעזן פּלאַן

ד ז ש א ן מ י ל ל

צו שאפן אן אמת רעוואלוציאנערע, שטרענג צענטראליזירטע און קאמף־פעאיקע סאציאל־דעמאקראטיע, ווידער אויפצושטעלן די פאנאנדער־געפאלענע פארטיי און ארויסצוגעבן א קאמף־ארגאן — די „איסקרא“ — וואס זאל דינען די אינטערעסן פון רעוואלוציאנערן, מאַרקסיסטישן, סאציאליזם. צו דערגרייכן וואס גיכער די דאזיקע צילן, האבן זיי באַשלאסן אַפצורוימען פון וועג מענטשן און אַרגאַניזאַציעס, וואס האבן זיך געדרייט אַרום דער „ראַבאַטשעיע דיעלאַ“ און „ראַבאַטשאַיאַ מיסל“ און צו מאַכן אַ סוף צו אַט די צוויי אַרגאַנען. זיי זיינען תיכף צוגעטראַטן צו פאַרווירקלעכן דעם פלאַן. ווי אמת געניטע סטראַטעגיקער האבן זיי פריער פאַר אַלץ געוואַלט אויספאַרשן דעם באַדן, אַ קליינע פרעלימינאַרע קאַנפערענץ, אָנהייב 1901, איז צוזאַמענגערופן געוואָרן דורך זיי פון פאַרשטייער פון דעם „פאַרבאַנד“, פון „בונד“ און פון „איסקראַ“, צו דריי דעלעגאַטן פון יעדן צד. אויף דער קאַנפערענץ איז איינגטלעך פאַרגעקומען אַ נישט אַפיציעלער אויסטויש פון מיינונגען. איך גע־דענק ניט אַלע אַנטוילנעמער. פון „ראַבאַטשעיע דיעלאַ“ געדענק איך אַקימאַוױן און איינעם ראַמאַנאָו פון פעטערבורג; פון „איסקראַ“ — מאַרטאַױן; דעם „בונד“ האבן פאַרטראַטן אַרקאַדי, וולאַדימיר און איך. די הויפט־פונקטן פון די פאַרהאַנדלונגען זיינען געווען די פראַגן וועגן דער קעגנזייטיקער באַציאונג צווישן דעם עקאָנאָמישן און פאַ־ליטישן קאמף און וועגן רעאַרגאַניזירן דעם „פאַרבאַנד“.

דאָס איז געווען דער ערשטער שריט. דער צווייטער שריט איז געווען דער פאַרמעלער צוזאַמענפאַר פון „פאַרבאַנד“, צוזאַמענגערופן דורך דער איינציאָטיוו פון די „איסקראָוועס“.

לויט דער צאָל אַנטוילנעמער איז דאָס באמת געווען אַן אָנגעזע־ענער צוזאַמענפאַר. ווידער געדענק איך ניט אַלעמענס נעמען. פון פלע־כאַנאַױס זייט זיינען געווען אַלע : ער, אַקסעלראַד, זאַסוליש, קאַלצאַױן גינבורג; פון „בונד“ — אַרקאַדי, וולאַדימיר, גלעב, קאַפּעלזאָן און איך; פון לענינ'ס זייט — ער, מאַרטאַױ, נאַכאַמקעס, טעסלער; „ראַ־באַטשעיע דיעלאַ“ האָט געהאַט די גרעסטע פאַרטערטערשאַפט — אַקימאַױ, איוואַנשין, קריטשעווסקי, פעסקין, קאַגאַן־גרינעוויטש, פיקער־מאַרטינאַױ און נאָך. מאַרטינאַױ, דער שפּעטערדיקער קאַמוניסט און דער רעדאַקטאָר פון צענטראַלן אַרגאַן פון דעם קאַמינטערן, איז דאָ־

פּיאָנערן און בויער

מאַלט געשטאַנען זייער נאָענט צו דער „ראַבאַטשעיע דיעלאַ“ און איז געווען איר מיטאַרבעטער.

דער צוזאַמענפאַר האָט זיך געעפנט אין אַן אַנגעשטרענגטער, נער-וועזער אַטמאָספער, אין אַן אַטמאָספער פון אומרויאיקייט, פון פאַר-דאַכט און פון שטענדיקער מורא פאַר סורפריזן מצד די „איסקראָוו-צעס“. דער כאַראַקטער און ווירקלעכער ציל פון צוזאַמענפאַר האָבן זיך טאַקע אַנטפלעקט אויף דער ערשטער זיצונג. די מינדערהייט האָט פאַנאַנדערגעוויקלט אויף דער גאַנצער ליניע אַ שאַרפע ליידנשאַפטלעכע אַטאַקע אויף דער „ראַבאַטשעיע דיעלאַ“ און אויף די „עקאָנאָמיסטן“ בכלל. איינער נאָך דעם אַנדערן האָבן זיי געזוכט צו דיסקרעדיטירן זיי פּאַליטיש. די מערהייט, ווילנדיק דורכאויס אויסמיידן אַ שפּאַל-טונג אין דער אַרגאַניזאַציע, האָט נאַכגעגעבן כמעט אין אַלע פונקטן, אָבער וואָס מער זי האָט אַרויסגעוויזן דעם וואונש פאַר שלום, אַלץ ליידנשאַפטלעכער און אומ'רחמנות'דיקער האָבן די „איסקראָוועס“ זיי אַטאַקירט. אַזעלכע אייגנאַרטיקע דעבאַטן פון ערשטן טאַג האָבן אונז צו פּיל האַפנונגען אויף שלום ניט געגעבן און מיר האָבן אין אַוונט פאַר-לאָזן דעם זאַל טיף איבערצייגט, אַז לענין און זיינע חברים גרייטן צו אַן איבערראַשונג.

מיר האָבן דאָס מאַל ריכטיק געטראָפּן.

אויפן צווייטן טאַג ווערט די זיצונג געעפנט אונטער לענין'ס פאַר-זיץ. נאַכאַמקעס בעט אַ וואָרט פאַר אַן אויסעראַרדנטלעך וויכטיקע דערקלערונג. נעכטן אין אַוונט האָט ער צופעליק איבערגעלייענט קריטשעווסקי'ס אַן אַרטיקל אין „ראַבאַטשעיע דיעלאַ“ וועגן דעם דרייפוס-פּראָצעס. אין יענעם אַרטיקל ווערט דער מיניסטער פון וולאַ-דעק'רוסאַ'ס קאַבינעט, דער גרויזאַמער און פאַרהאַטער אונטערדרי-קער פון דער פאַריזער קאַמונע, גאַסטאַן גאַליפע, געשילדערט ווי אַ „בראַ-ווער“, אַן „ערלעכער“ גענעראַל, אַן „אויפריכטיקער“ באַקעמפער פון דער פּראָנצויזישער רעאַקציע. וויל ער, נאַכאַמקעס, אַז די אַנוועזנדע זאָלן ווי געהעריק רעאַגירן אויף אַזאַ אומדערהערטן און שענדלעכן אַרויס-טריט פון אַ סאָציאַליסטישן זשורנאַל.

אַ הילכיקער געלעכטער און איראַנישע אויסרופן אויפן אַדרעס פון די אַנהענגער פון „ראַבאַטשעיע דיעלאַ“ לאָזן זיך הערן אין זאַל.

ד ז ש א ן מ י ל ל

לענין שטייט אויף און גיט אָפּ אַ „דעקלאַראַציע“ נאָך וועלכער ער און זיינע חברים — פּלעכאַנאָו'ס גרופּע אַריינגערעכנט — אַנטזאָגן זיך ווייטער צו אַרבעטן צוזאַמען מיטן „פאַרבאַנד“ און, ניט אויסהערנדיק אָן ענטפּער, דרייען זיי זיך אַלע אום, ווייזן זייערע רוקנס און גייען אַוועק. . . מיט ביטערניש און פאַרדראָס, צעטומלט און נידערגעשלאָגן, זיינען די נישט-אַיסקראָווצעס פאַרבליבן אין זאַל. דער צוזאַמענפאַר, הייסט עס, איז אויפגעריסן געוואָרן.

אויף מאַרגן קומט צו אונז מאַרטאָוו און גיט אונז איבער, אַז לע-
נין וואָלט וועלן זיך דורכריידן מיט'ן אויסלענדישן קאַמיטעט פון „בונד“.
מיר זיינען געווען זייער פאַראינטריגירט. מיר האָבן נאָטירלעך פאַר-
שטאַנען, אַז דער געשפּרעך וועט זיך דרייען אַרום די געשעענישן אויפן
אַפגעבראַכענעם צוזאַמענפאַר און וועגן אונזער שטעלונג אין דער גע-
שאַפּענער לאַגע. אַזוי איז דאָס טאַקע געווען. מיר האָבן זיך נאָך ניט
באַפּרייט פון דעם שווערן איינדרוק פון נעכטיקן סקאַנדאַל און אונזער
באַגעגעניש איז געווען אַ קאַלטע, אַ טרוקענע, ניט ווי פון חברים פון
איין פאַרטיי. אַן אַפיציעלער און לאַנגווייליקער געשפּרעך. אפילו קאָ-
פּעלזאַן איז דעם מאָל געווען גאַר אַן אַנדער מענש, ער האָט קיין איינ-
ציקן ווײַ ניט געמאַכט — אַ זעלטענער מיט אים צופאַל — די שטימונג
האַט ניט געפאַסט פאַר וויצן. . . גערעדט האָט דער עיקר לענין, אין
קורצע ווערטער האָט אים געענטפּערט אַרקאַדי, די איבעריקע זיינען
געזעסן שטום. ניט אַריינמישנדיק זיך מיט אַ וואָרט אין גאַנצן שמועס.
לענין האָט זיך געוואונדערט, וואָס מיר זיינען אַזוי לאַנג געווען פאַר-
בונדן מיטן „פאַרבאַנד“, וואָס האָט געשפּילט אַזאַ שעדלעכע ראַלע אין
דער סאַציאַליסטישער באַוועגונג. ער האָט געוואָלט וויסן וואו מיר
שטייען איצט, וואָס וועלן מיר ווייטער טאָן, פאַרבלייבנדיק מיטן „פאַר-
באַנד“, האָט ער געוואָרנט, וועט איר זיך בלויז קאַמפּראַמעטירן. . .

אַרקאַדי האָט אים געענטפּערט, אַז דער „פאַרבאַנד“ איז דאָך דער
אַפיציעלער און לעגאַלער פאַרטרעטער אין אויסלאַנד פון דער רוסי-
לענדער סאַציאַל-דעמאָקראַטישער אַרבעטער פאַרטיי, אַז דער אויס-
לענדישער קאַמיטעט פון „בונד“ איז זיין אויטאָנאָמער טייל, אַז פאַר-
מעל מוז ער אין אים פאַרבלייבן — ביז אַ צוזאַמענפאַר פון דער פאַרטיי
וועט אויף אַ לעגאַלן אופן מאַכן נויטיקע ענדערונגען אין זיין באַ-

פּיאָנערן און בויער

שטאַנד און אין זיין סטרוקטור. אויסהערנדיק דאָס, וואָרפט לענין אַ
גיכן בליק אויף מאַרטאָוו, זיי הייבן זיך אויף פון זייערע ערטער,
געזעגענען זיך מיט אונז און פאַרלאָזן דעם צימער. זייער פּלוצלונגדיקער
איבעררייס פון געשפרעך האָט געקענט בלויז מיינען :
„נישטאָ מער וועגן וואָס מיט אייך צו ריידן“ . . .
מיר אַלע האָבן געשפּירט, אַז אַ שטורעם וועט געוויס באַלד זיך
פּאַנאַנדערשפּילן איבער אונזערע קעפּ.

„איסקרא“ קעמפט פאר העגעמאניע

די „איסקרא“ האט שוין פון ערשטן נומער אן (דעצעמבער 1900) פארנומען ניט בלויז א באדייטנדיק, נאָר פאָקטיש אַ דאָמינירנדיק אַרט אין דער רוסישער סאָציאַליסטישער פרעסע. קיין אַנדער אַרגאַן אין יענער עפאָכע האָט זיך ניט געקענט פאַרגלייכן מיט איר. אירע רעדאַקטאָרן, און כמעט אַלע אירע מיטאַרבעטער האָבן געהערט צו די באַגאַבטסטע מאַרקסיסטישע שרייבער, צו דער עליטע אין דער רוסישער מאַרקסיסטישער זשורנאַליסטיק. ליטעראַריש, הייסט עס, איז די „איסקראַ“ געשטאַנען זייער הויך און דורך דעם האָט זי זיך דערוואָרבן אַ סך לייענער אפילו צווישן יענע, וואָס זיינען אידעאָלאָגיש געווען אָפגעטיילט פון איר מיט אַן אייזערנער וואַנט. אַ קאַמף-אַרגאַן אין פולן זין פון וואַרט, האָט די „איסקראַ“ ניט געשאַנעוועט אפילו די אומשולדיקסטע קריטיקער אָדער קעגנער אירע. ניט נאָר די צאַרישע רעגירונג האָט געצויגן אויף זיך אירע בייזע, ניט געצוימטע אַטאַקעס און אירע שאַרפע פּיילן — דאָס איך דאָך זעלבסטפאַרשטענדלעך און נאָ-טירלעך — נאָר אויך יעדער סאָציאַליסט, וואָס איז ניט געווען הונדערט פראָצענט איינשטימיק מיט איר אין פראָגן אפילו פון ניט ערשט-קלאַסיקער וויכטיקייט. אין באַצוג צו אַ קעגנער פלעגט זי זיך ניט זשענירן אין אירע אויסדרוקן, באַצייכנונגען, האַנדלונגען, אויב מען קען ניט ברענגען אַ קעגנער „צום שכל“, מוז מען אים פאַליטיש און געזעלשאַפטלעך פאַרניכטן. דער ציל באַרעכטיקט אַבי וועלכע מיטלען, אפילו מיטגלידער פון איר אייגענער פאַרטיי פלעגן ניט זעלטן מוזן אויסשטיין גאָר אומגערעכטע ליידנשאַפטלעכע אָנפאַלן און פילן אויף זיך די ווירקונג פון אירע ניט-אויסקלייבערישקייט פון מיטלען. אין גאָר אַ קורצער צייט האָט „איסקראַ“ שוין געקענט זיך באַרימען מיט אַ פולשטענדיקן נצחון איבער אַלע ווירקלעכע אָדער כלומרשט'דיקע אַנ-הענגער פון „עקאָנאָמיזם“, און איר פאַליטישע ליניע איז געוואָרן אַנער-קענט אַלס די הערשנדיקע שטרעמונג אין דער רוסישער סאָציאַל-דע-

פּיאָנערן און בויער

מאַקראַטישער באַוועגונג. דער לייטנדער גייסט אין דעם דאָזיקן קאַמף פאַר אַן אידעאָלאָגישן אייבן־אַן און הערשאַפט איז געווען לענין. און לענין — ביז דער שפּאַלטונג פון דער פּאַרטיי אויף באַלשעוויקעס און מענשעוויקעס — איז אויך געווען דער הויפט דעה־זאָגער אין ענגן קרייז פון דער רעדאַקציע.

געוויסע אַביעקטיווע אומשטענדן האָבן אַ סך מיטגעהאַלפן די „איסקראַ“־לייט אין זייער לייכטן און גרינטלעכן נצחון איבער אַלע זייע־רע קעגנערס אויסערהאַלב און אינערהאַלב דער פּאַרטיי. עס איז אויסגעבראַכן אין רוסלאַנד אַן אינדוסטריעלער קריזיס פון גרויסער אינטענסיווקייט. ווי אומעטום אין דער צייט פון קריזיס איז אויך דאָ מאַלסט אין רוסלאַנד דער עקאָנאָמישער קאַמף אינגאַנצן אָפּגעשטאַרבן. פאַרקערט, די פּאַליטישע באַוועגונג איז געוואָרן אַלץ לעבעדיקער, אַרייַן ציענדיק וואָס ברייטערע מאַסן — ניט אַרבעטער, נאָר פון דער אינטע־ליגענץ. די ליבעראַלן האָבן זיך אַ ריר געטאַן און אָנגעהויבן צו ווייזן סימנים פון לעבן. סטודענטישע אומרוען האָבן אַרומגעכאַפט אַלע אוני־ווערזיטעט־שטעט. די אינטעליגענץ אין אַלגעמיין האָט שטאַלצירט מיט איר ראָל אַלס די פּאָנענטרעגערין פון דער רעוואָלוציאָנערער אַנטי־צאַריסטישער באַוועגונג. דער אומצוטרוי צו די ברייטע אַרבעטער־מאַסן איז געווען גרויס: זיי זיינען נאָך ניט פּעאַיק פאַר רעוואָלוציאָנערע אַרויסטרעטונגען; אין קעגנזאַץ צו די אייראָפּעאישע פּראָלעטאַריער האָבן ניט די רוסישע אַרבעטער קיין שום רעוואָלוציאָנערע טראַדיציעס; זיי אַליין, מיט זייערע אייגענע כוחות, אָן דער הילף פון דער רעוואָלו־ציאָנערער אינטעליגענץ, וועלן קיין מאַל ניט קומען צו דעם באַוואוסט־זיין פון דער נויטיקייט פון פּאַליטישן קאַמף.

די „איסקראַ“ האָט אפשר אַרויסגעוויזן דעם דאָזיקן אומצוטרוי צו די אַרבעטער נאָך שאַרפּער, כאַטש אויף אַן אַנדער אופן. זי האָט נאָטירלעך ניט געקענט ניט אַנערקענען, אַז דער אַרבעטער־קלאַס וועט זיין דער וויכטיקסטער פּאַקטאָר אין דעם רעוואָלוציאָנערן באַפריי־אונגס־קאַמף, אָבער דאָס האָט זי דערווייל געהאַלטן אַלס אַ „צוקונפֿט־מוזיק“. איצט איז ער „אַן און פאַר זיך“ אַפּאַרטוניסטיש און ווייטער ווי צום פשוטן טרייד־יוניאָניזם קען ער מיט זיינע אייגענע כוחות ניט דערגיין. מען דאַרף אים היטן, ווי אַ קינד, און ניט אַראַפּלאַזן פון

ד ז ש א ן מ י ל ל

אים א וואכזאמע אויג. מען דארף זען, אז ער זאל ניט נאכלויפן נאך דער ליבעראלער בורזשוואזיע. מען דארף אים ווארענען פון פאלשע וועגן און פון בורזשוואזע ליגערישע קונצשטיק. לאזט מען אים איבער צו זיך אליין, וועט ער אימבאדינגט אריינקריכן אין א בלאטע. די אר-בעטער-ארגאניזאציעס טארן ניט און קענען ניט זאגן די גאנצע דעה.

דורך אזא געדאנקען-גאנג איז די „איסקרא“ געקומען צו איר בא-וואוסטן ארגאניזאציע-פלאן, וואס איז געווען צענטראליסטיש-דיקטא-טאריש אין העכסטן גראד, צוגעפאסט ניט צו א מאסן-פארטיי, נאר צו א קלייזל, צו א גרופע, צו א קליינער סעקטע. דער צענטער פון דער פארטיי האט געדארפט באשטיין פון מענטשן, וואס זאלן זיין איינשטי-מיק אין אלע פראגן פון פראגראם און טאקטיק, פון טעאריע און פראק-טיק. דער צענטער האט געדארפט אפהיטן די ריינקייט און קלארקייט פון יעדן פינטעלע פון מארקסיזם. יעדער מיטגליד פון דער פארטיי האט געדארפט שטיין אונטער זיין שטרענגער השגחה. ניט דער צענטער האט געדארפט ווערן קאנטראלירט פון די ארבעטער ארגאניזאציעס, נאר פארקערט — די לעצטע פון צענטער.

פאר דעם דעמאקראטיש-ארגאניזירטן „בונד“ האט אזא סטרוק-טור פון דער פארטיי אויסגעקוקט משונה'דיק און איז אין קיין שום פאל ניט געווען אגנעמבאר.

„מאקסימאלע אומפארשעמטקייט“ — לענין ביזערט זיך

אונזער פאָרגעפיל האָט אונז ניט אָפגענאַרט. דער „בונד“ איז גע-
שטאַנען דער נעקסטער אין דער רייע פון יענע, וועמען די „איסקרא“
האַט זיך פאַרמאָסטן צו פאַרניכטן.

און נישט אַן איינפאַכער שטורעם, נאָר אַן אמת'ער הוראַגאַן, באַ-
גלייט פון אַלע בייזע גייסטער, האָט זיך פאַנאַנדערגעשפילט אַרום אים.
לענין און זיינע נאָכפאלגער האָבן גוט פאַרשטאַנען, אַז דעם
„בונד'ס“ „נאַציאָנאַליזם“ און דער עיקר זיין אַרגאַניזאַציעלעך פריי-
זיפ זיינען געשטאַנען אין וועג פון זייערע דיקטאַטאָרישע פלענער און
אַמביציעס אין דער פאַרטיי.

האַבן טאַקע די רעזאָלוציעס פון פערטן צוזאַמענפאַר פון „בונד“
וועגן דער נאַציאָנאַל-קולטורעלער אויטאָנאָמיע און וועגן דער איבער-
בויאונג פון דער פאַרטיי אויף פעדעראַטיווע יסודות געצויגן אויף זיך
זייער פאַרביסענעם און קאַנצענטרירטן פייער. אַלע: ליובאַ אַק-
סעלראַד און מאַרטאַוו, פלעכאַנאַוו און לענין און נאָך אַ צענדליק
פון זייערע געזינונגס-חברים האָבן קאַנקורירט איינע מיט די אַנדערע
אין זייערע ליידנשאַפטלעכע אַנפאַלן אויפן „בונד“.

די אידן זיינען ניט קיין נאַציע, האָבן די איסקראָוועס גע'טענה'ט.
אַ פאַלק דאַרף האָבן אַ טעריטאָריע און אַ געמיינזאַמע שפראַך — די
אידן האָבן דאָס ניט. פאַר די בונדיסטן, באַמערקט לענין איראַניש,
בלייבט בלויז צו דערקלערן פאַר אַ באַזונדער נאַציע די רוסישע אידן,
וועמענס שפראַך איז דער זשאַרגאַן און וועמענס טעריטאָריע איז דער
תהום. די וויסנשאַפטלעך אַבסאָלוט ניט אויסגעאַלטענע אידעע וועגן
אַ באַזונדערער אירדישער נאַציע איז רעאַקציאָנער לויט איר פאַליטישער
באַדייטונג, זי איז אַ שעדלעכע אידעע, אַ ציוניסטישע אידעע. זי מוז
לאַגישערהייט פירן צו אָפגעזונדערטקייט, צו סעפאַראַטיזם, צו צעטיי-
לונג פון די כוחות פון קעמפנדיקן פראַלעטאַריאַט אין רוסלאַנד. אַסימי-

ד ז ש א ן מ י ל ל

לאציע אָדער אָפּגעזונדערטקייט? — אַט אַזוי שטייט די פּראָגע. און די בונדיסטן, וואָס זיינען קעגן אַסימילאַציע, באַפעסטיקן דורך אַזאַ שטעלונג דעם באַדן, אויף וועלכן עס וועט וואַקסן די געטאַ-שטימונג ביי די אידישע מאַסן. די סאַציאַליסטישע לייזונג פון דער אידישער פּראָגע ליגט אין דער פּאָליטישער עמאַנסיפּאַציע פון די אידן, אין אַפֿ-זאָגן זיך פון דעם „זשאַרגאָן“ און אין אומבייטן אים אויף דער שפּראַך פון דעם פּאָלק, צווישן וועלכן זיי לעבן, אין פּולשטענדיקער אַסימילאַציע מיט דער אַרומיקער באַפעלקערונג.

אַט אַזוי האָבן געווירקט די באַשלוסן פון פּערטן צוזאַמענפּאַר אויף די „איסקראַ“-מענטשן. אָבער אומפּאַרגלייכלעך שווערער זיינען געווען די פּאַלגן פון די אָנגענומענע באַשלוסן פון פּינפטן צוזאַמענפּאַר. דער פּינפטער צוזאַמענפּאַר האָט די איסקראַוועס פּשוט אַרויס-געבראַכט פון די כלים. עס איז פּאַרגעסן געוואָרן דער לשון, אויף וועלכן עס רייזן געוויינלעך חברים און פּריינט. עס האָט זיך אַ גאַס געטאַן אַ גאַנצער ים פון מיאוסע באַליידיקונגען. פּאַקטן און מיינונגען זיינען פּאַרגעשטעלט געוואָרן אין אַ פּאַלשן ליכט און בייזוויליק. עס האָבן זיך אויסגעבילדעט צוויי לאַגערן — איינער, די „איסקראַ“, אַגרעסיוו און ניט אויסקלייבעריש אין מיטלען, אַרומגענומען מיט אַ גליענדיקן פּייער פון האַס, דער אַנדערער, דער „בונד“, קאַרעקט אין זיינע אָפּווער-אַרויסטרעטונגען, אין פּאַרטיידיקונג פון זיין ערע און גאַנצקייט, נאַכגעביק אין אַלע יענע פּאַלן, וואָס האָבן ניט געדראַט צו שעדיקן זיינע לעבנס-אינטערעסן און האָבן ניט געצילט אונטערצוגראַבן די פּונדאַמענטאַלע באַדינגונגען פון זיין עקזיסטענץ.

דער פּינפטער צוזאַמענפּאַר איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן אין יוני 1903 אין ציריך.

זיין הויפטציל איז געווען אויסצואַרבעטן דירעקטיוון פאַר די בונד-דישע דעלעגאַטן צו דעם באַפּאַרשטייענדיקן צווייטן צוזאַמענפּאַר פון דער רוסלענדער סאַציאַל-דעמאָקראַטישער אַרבעטער פּאַרטיי. ביי דער געשאַפּענער לאַגע אין דער פּאַרטיי איז דאָס געווען אַ זייער שווערע און פאַראַנטוואָרטלעכע אויפּגאַבע, דער מאַמענט — איי-נער פון די קריטישסטע אין לעבן פון „בונד“.

האַט מען טאַקע מיט אויסערגעוויינלעכן ערנסט זיך געגרייט צו

פּיאָנערן און בױער

דעם צוזאַמענפאַר. מען האָט דאָך געוואוסט, אַז פון זיינע באַשלוסן הענגט אפּשר אָפּ די צוקונפט פון „בונד“, זיין עקזיסטענץ אַלס אַן אָרגאַניזאַציע פון אידישע אַרבעטער, זיין ראָל אין אַלגעמיינעם פּאַ-ליטישן לעבן אין רוסלאַנד.

דער גאַנצער צענטראַל-קאָמיטעט, דער גאַנצער אויסלענדישער קאָמיטעט — אַ חוץ גלעב'ן — דער בערשטער בונד, דעלעגאַטן פון אַלע גרעסערע שטעט פון בונדישן ראַיאָן, ווי וואַרשע, לאַדזש, ווילנע, גראַדנע, ביאַליסטאָק, האַמעל, אַדעס, מאַהילעוו, בערדיטשעוו און נאָך האָבן זיך באַטייליקט אינם צוזאַמענפאַר. עס זיינען געווען אַנוועזנד 30 דעלעגאַטן: אַרקאַדי, וולאַדימיר, נח, וויטאַלי, קאַפעלזאָן, דזשאָן, פּראָנק, ליבער, יונה קאַיגען, ווינאַקור, אַשפּיז, צביה, איסער ראַבקינ, מ. ראַבינאָוויטש, שמאי ווייסנבלום, שלום לעווין, באַנעוואור, מיצקון, זלמן זינגער, קאַפּלינסקי, טאַראַס, באַריס פּרומקינ, ציפּקינאַ, ראָזאַ לעווויט, און אַנדערע, וועמענס נעמען איך געדענק ניט. מעדעם איז איינ-געלאַדן געוואָרן, ווען עס איז דעבאַטירט געוואָרן די נאַציאָנאַלע פּראַגע. כמעט אַלע דעבאַטן האָבן זיך געדרייט אַרום דער פּראַגע וועגן אָרט פון „בונד“ אין דער פּאַרטיי.

עס זיינען אויסגעאַרבעט געוואָרן צוויי סטאַטוט-פּראָיעקטן אויף צו רעגולירן די שטעלונג פון „בונד“ — אַ מאַקסימאַלער און אַ מי-נימאַלער. ביי נאַרמאַלע באַציאונגען אינערהאַלב דער פּאַרטיי וואַלטן דעם „בונד'ס“ מאַקסימאַלע פּאַרשלאַגן וועגן ענדערן די אָרגאַניזאַציאָנעלע סטרוקטור געקענט און געדאַרפט דורכגעפירט ווערן. אָבער די באַציאונג-גען זיינען דאָך געווען פּינטלעכע און כאַאָטישע. מען האָט דאָך גע-וואוסט, אַז פאַר יעדן פּונקט, פאַר יעדע קלייניקייט וועט מען דאַרפן קעמפן, אַז יעדער פּאַרשלאַג וועגן אַן ענדערונג וועט באַגעגענען אַן אַנטשיידנדיקע אָפּזיציע מצד די איסקראָווצעס. האָט דער „בונד“ אַרויסגעשטעלט דעם מאַקסימום סטאַטוט בלויז ווי אַ מין פּרינציפּיעלע דעקלאַראַציע און פּראַקטיש איינער אַליין זיך באַגרענעצט און זיך אָפּגעזאַגט פון אייניקע פּאַדערונגען, זוכנדיק אַ וועג ווי דורכצוקומען מיט זיינע קעגנער. ער איז איינגעגאַנגען אויף וויכטיקע הנחות, וועלכע האָבן געפונען אַן אויסדרוק אין אַנעמען אַ סטאַטוט-פּראָיעקט מיט מינימאַלע פּאַדערונגען. אַט-די מינימאַלע פּאַדערונגען האָט דער „בונד“

ד ז ש א נ מ י ל ל

ארויסגעשטעלט ווי אן אולטימאטום, ווייל אויף ווייטערדיקע קאנצעסיעס האָט ער שוין מער ניט געקענט מסכים זיין. ווייטערדיקע קאנצעסיעס וואָלטן געמיינט דער טויט פון „בונד“ און באַגיין זעלבסטמאָרד האָט דער „בונד“ ניט געטאַרט און, נאַטירלעך, ניט געקענט.

ווי האָבן אויסגעזען אין דער פאַרענדיקטער פאַרם די פונקטן, וועלכע דער „בונד“ האָט אויסגעאַרבעט וועגן זיין לאַגע אין דער פאַרטיי און וועלכע די איסקראָווצעס האָבן געמאַלט ווי אַ שרעק־בילד ? — אַז דער „בונד“ איז אַ סאַציאַל־דעמאָקראַטישע אָרגאַניזאַציע פון אידישן פּראָלעטאַריאַט, און איז ניט באַשרענקט אין זיין טעטי־קייט מיט קיינע ראַיאָנע ראַמען; אַז ער איז אין דער פאַרטיי אַלס דער איינציקער פאַרשטייער פון די אידישע אַרבעטער; אַז אין צענטראַלן קאָמיטעט פון דער פאַרטיי, אין איר אויסלענדישן קאָמיטעט און אויף אירע צוזאַמענפאַרן קלייבט דער „בונד“ אויס זיין אייגענע פאַרט־טונג; אַז דער „בונד“ האָט זיינע צוזאַמענפאַרן צו באַשליסן אַלע פּראָגנא, וועלכע רירן אַן ספּעציעל דעם אידישן אַרבעטער־קלאַס; אויך האָט ער זיין אייגענעם צענטראַלן און אויסלענדישן קאָמיטעט.

אַן אמת'ער שטורעם איז אויסגעבראַכן ביי די איסקראָווצעס, ווען עס איז פאַרעפנטלעכט געוואָרן דער באַריכט פון פינפטן צוזאַמענפאַר. שימפּערייען און רכילות זיינען געשלידערט געוואָרן אויפן „בונד“: דאָס איז אַן „אַרויספאַדערונג“, „דאָס לעצטע וואָרט פון בונדישן נאַציאָנאַליזם“, דער „גרעסטער שריט צו ווייטערדיקער אָפּגעזונדערט־קייט“, דער „בונד“ ווייל אַ „מאַנאַפּאַל“ אויף די אידישע אַרבעטער, פּראַקלאַמירנדיק זיך אַלס זייער איינציקער פאַרשטייער, ער וויל שאַפן אין דער פאַרטיי אַ מלוכה אין אַ מלוכה, ער ברענגט „דעמאָראַלי־זאַציע“ . . .

לענין אַליין איז אַרויסגעטראָטן מיט אַן אַרטיקל מיט אַ כאַראַק־טעריסטישן קעפל: „מאַקסימום אומפאַרשעמטקייט און מינימום לאַ־גיך“. לויט אים, איז דער „בונד“ געווען שולדיק אין אַלע צרות פון דער פאַרטיי: ער איז געווען דער אייגנטלעכער פאַטער פון רוסישן „עקאָנאָמיזם“, ער אַליין האָט זיך דערקייקלט צו אַ רעפּאַרמיסטישער אויסטייטשונג פון פּאַליטיק, ער האָט מיטגעהאַלפן צו שפּאַלטן די ר־־סישע סאַציאַל־דעמאָקראַטישע רייען אין אויסלאַנד, ער האַלט זיך ביי

פּיאָנערן און בויער

דער מיינונג, אז עקאָנאָמישער קאָמף איז דער בעסטער מיטל פאַר פּאָליטישער אַגיטאַציע — און נאָך אַזעלכע טויט־זינד. דאָס וואָס דער „בונד“ רוקט אַרויס אַ מאַקסימאַלן און מינימאַלן סטאַטוס פאַר אַן אַרגאַניזאַציאָנעלן איבערבוי פון דער פּאַרטיי, האַלט לענין פאַר סוחר'שע פּראַקטיק, ער פּרעגט איראַניש, צי דעם „בונד'ס“ אולטי־מאַטיווע פּאָדערונגען זיינען דער „לעצטער פּרייז“: „אַרויסשטעלן אַ גוואַלדיק הויכן פּרייז, דערנאָך אַראַפּלאַזן 75 פּראָצענט און מעלדן „דער לעצטער פּרייז“ — צי קען מען דען אַנדערש האַנדלען, צי איז דען פּאַראַן אַן אונטערשייד צווישן מסחר און פּאָליטיק? . . .

לענין'ס אויפּרעגונג און מאַראַלישע אויפּגעקאַכטקייט קעגן „בונד“ פאַר זיין אולטימאַטום איז געווען אַ קינסטלעכע און צבועקישע ווי דאָס האָבן באַוויזן זיינע עטלעכע בריוו, וואָס זיינען צום ערשטן מאַל געווען אַפּגעדרוקט אין 1928. נאָך איידער די אולטימאַטיווע פּאָדע־רונגען זיינען פּאַרגעלייגט געוואָרן, האָט לענין געהיים, הינטער די קוליסן, דורך דעם אַרגאַניזיר־קאָמיטעט פון צווייטן צוואַמענפאַר און דורך איינצלנע זיינע אָנהענגער אין רוסלאַנד געזוכט צו באַאיינפלוסן די פּאַראַויסגעזעענע דעלעגאַטן צו דעם פּאַרטיי־צוואַמענפאַר צו מאַביליזירן כוחות קעגן דעם „בונד“. אין מערץ 1903 האָט ער אין אַ בריוו געשריבן:

„ . . . דערביי בעטן מיר ענערגיש צו גרייטן אומעטום און צווישן אַלעמען אַ באַדן פאַר אַ קאָמף מיטן „בונד“ אויפן צוואַמענפאַר; אַן אַ פּאַר'עקשב'טן קאָמף וועט דער „בונד“ ניט אַפּגעבן זיינע פּאָזיציעס . . . “

„נאָר אַ פעסטע אַנטשלאַסנקייט פון אונזער זייט, דערפירט ביזן סוף, ביז אַרויסטרייבן דעם „בונד“ פון דער פּאַרטיי, וועט אים אַן צווייפל צווינגען צו גיין אויף הנחות . . . “

באַלד, אין אַן אַנדער בריוו, שרייבט לענין ווידער:

„ . . . די הויפטזאַך, לויט מיין מיינונג, איז איצט מיט אַלע כוחות פּאַרגיכערן דעם צוואַמענפאַר און פּאַרזיכערן אַ מערהייט פון טעטיקע — און „אונזערע“ — דעלעגאַטן . . . עס איז העכסט וויכטיק די פּראַגע וועגן „בונד“ . . . מען דאַרף יעדן און אַלעמען קלאַר מאַכן ביזן פולשטענדיקן „אַריינהאַקן אין קאַפּ“, אַז מיטן „בונד“ דאַרף מען גרייטן אַ מלחמה, אויב מען וויל מיט אים שלום. אַ מלחמה אויפן צוואַ־

ד ז ש א ן מ י ל ל

מענפאר, א מלחמה ביו א שפאלטונג — אום יעדן פרייז, ווייל נאָר דאָן וועט ער זיך אונטערגעבן. אָננעמען די אומזיניקע פעדעראַציע קענען מיר אַבסאָלוט ניט און וועלן זי קיינמאָל ניט אָננעמען. דאָס סאַמע גרעסטע איז אויטאָנאָמיע לויט דעם אַלטן סטאַטוט פון 1898 יאָר מיטן אָנטייל פון אַ באַשטימטן דורכן צענטראַל-קאָמיטעט פון דער פּאַרטיי דעלעגאַט אין צענטראַלן קאָמיטעט פון „בונד“. דאָס איז דאָס גרעסטע. מען דאַרף צוגרייטן דעם עולם, קלאָר מאַכן דעם אומזין. . . .”
אויף זיינע בריוו האָט איינער פון זיינע קאַרעספּאָנדענטן אים גע-
ענטפּערט :

„ . . . די קאָמיטעטן וועלן מיר צוגרייטן און מיר וועלן זיי באַקאַנען מיטן „בונד“, און ווען מיר וואַלטן איצט פאַרעפּנטלעכט אַ רייע אַרטיקלען וועגן די פּראָגן פון נאַציאָנאַליזם, פעדעראַציע און אויטאָ-נאָמיע, וואַלט צום צוזאַמענפאַר דער „בונד“ געווען אַן אָפּגעקאַכטער.“
דעם דאָזיקן קאַרעספּאָנדענט האָט לענין געענטפּערט אַזוי :
„לויט מיין מיינונג דאַרף מען פאַרמעל מיטן „בונד“ זיין קאַ-רעקט און לאַיאַל — אין די צייַן גלייך ניט שלאָגן, — אָבער אין דער זעלביקער צייט דאַרפן מיר זיך צו אים באַציען זייער קאַלט, פאַרשפּי-לעט אויף אַלע קנעפלעך און אויף אַ געזעצלעכן באַדן מיט אומ-רחמנות'דיקייט און יעדע שעה צושפּאַרן צום וואַנט און גיין ביזן סוף, אַן מורא ; זאָל ער אַוועקגיין אויב ער וויל, אָבער מיר דאַרפן אים ניט געבן די מינדעסטע געלעגנהייט און קיין שפור פון אַן אויסרייד אויף צו איבעררייסן. די פאַרמאָליטעט מוז מען, פאַרשטייט זיך, ביזן צוזאַ-מענפאַר אָפהיטן, אָבער אויפדעקן די קאַרטן איז ניטאָ צוליב וואָס . . .”
און אין נאָך אַ בריוו חזר'ט לענין איבער, אַן „צוגרייטן די קאַ-מיטעטן צום קאַמף קעגן „בונד“ איז איינע פון די סאַמע וויכטיקסטע אויפגאַבן פון מאַמענט און דאָס איז גאַנץ מעגלעך, ניט אַנרינדיק די פאַרמאָליטעט . . .”

אַט אַזוי האָט לענין צוגעגרייט דעם באַדן. דאַרף מען דען זיך וואונדערן, וואָס אויף דעם צווייטן צוזאַמענפאַר פון דער רוסלענדער סאַציאַל-דעמאָקראַטישער פּאַרטיי האָט די דעלעגאַציע פון „בונד“ אָנגעטראַפן בלויז טויבע אויערן, גרענעצלאָזע פיינטשאַפט און אַ פאַרפאַנצערטן סאָלידאַרן פּראָנט קעגן זיך ?

די צעשיידונג. — מארטאוו אין פיינטלעכן לאגער. — אַקימאָווס רעדע —

לענינען האָט זיך פולשטענדיק איינגעגעבן צוצוגרייטן אַ פיינט-
לעכע שטימונג קעגן „בונד“ צווישן די רוסישע דעלעגאָטן צום צווייטן
צוזאַמענפאַר פון דער רוסלענדער סאַציאַל-דעמאָקראַטישער פאַרטיי.
הגם מיר זיינען געווען גרייט איינצוגיין אויף ווייטגייענדיקע הנחות,
האַבן מיר ניט געקענט בלייבן בלינד צו דעם, אַז די לאַגע איז אַ פאַר-
צווייפלטע, און אַן אַן אויסוועג, וויל לענין און זיינע מיטלויפער האָבן
געצילט ניט צו „רעפּאַרמירן“ דעם „בונד“ אַלס אַזעלכע, נאָר אין גאַנצן
פּטור צו ווערן פון אים, צו פאַרניכטן אים. זיינען די בונדישע דעלע-
גאָטן געגאַנגען צום צוזאַמענפאַר מיט גאַר מאַגערע האַפּנונגען אויף
פאַרשטענדיקונג און שלום.

שוין אויף דער ערשטער זיצונג פון צוזאַמענפאַר האָבן זיך די
דאָזיקע פעסימיסטישע דערוואַרטונגען באַשטעטיקט, און וואָס לענגער
עס האָבן זיך געצויגן די פאַרהאַנדלונגען, אַלץ קלאַרער האָט זיך אַנט-
פלעקט דער אומפאַרמיידלעכער סוף. אויף אַ האָר ניט פאַרמאָסקירט,
גאַנץ אַפּן האָבן אַלע דעלעגאָטן — אַ חוץ די דריי פון „ראַבאָטשעיע
דיעלאַ“ — פאַרשריען און פאַרדאַמט דעם „בונד“, פאַרוואַרפּנדיק אים,
אַז ער צערייסט די אחדות פון די פּראַלעטאַרישע מאַסן, צעברעקלט די
כוחות. זיי האָבן גע'טענה'ט, אַז די עקזיסטענץ פון „בונד“ איז ניט בלויז
אומנוצלעך, נאָר פשוט שעדלעך, אַז עס איז געווען אַן אומפאַרגעבלעכער
טעות מצד דעם ערשטן צוזאַמענפאַר איינצוגיין אויף דער לאַגע פון
„בונד“ אין דער פאַרטיי אַלס אַן אויטאָנאָמע אַרגאַניזאַציע. דער זין
פון כמעט אַלע אַנפאַלן איז געווען, אַז דער „בונד“ ברענגט שאַדן,
אַז ער שטעלט מיט זיך פאַר אַ היסטאָרישע אַנאַמאָליע, אַז ער דאַרף
גלייך אָדער שטופּנווייז אין גאַנצן ליקוידירט ווערן.
אַ באַזונדער פיינלעכן איינדרוק אויף דער בונדישער דעלעגאַציע

ד ז ש א ן מ י ל ל

האָבן געמאַכט מאַרטאָו'ס באַשולדיקונגען און אַנפאַלן. אויף דער ענגערער קאַנפערענץ אין שווייץ, וועגן וועלכער איך האָב שוין פריער געשריבן, איז ער אויך געשטאַנען אין פיינטלעכן לאַגער, אָבער דאָרטן האָט זיך געהאַנדלט וועגן אַלגעמיין רוסישע ענינים, ניט וועגן ספּע-ציפּיש בונדישע, און דעם „בונד“, אַלס אַזעלכן, האָט ער אין זיין קריטיק ניט אויסגעטיילט און ניט אַנגערירט. אָבער גאַר אַנדערש דאָ. ער האָט גערעדט ביז, אויפגערעגט, ביטער און בייסיק. דער צו גרויסער אייפער אין זיינע עקשנות'דיקע אַטאַקעס איז עפּעס געווען פאַרדעכטיק, וויל ער מיט דעם פאַרווישן, אויסמעקן די „נאַציאָ-נאַליסטישע“ און „סעפּאַראַטיסטישע“ עבירות פון אַמאַל, ווי זיי זיינען דייטלעך אויסגעדריקט געוואָרן אין זיין ווילנער מאַי-רעדע פון 1895? איז דאָס דערזעלביקער מאַרטאָו, וועמען איך האָב איבערגעגעבן צוויי פון זיינע פּראָפּאגאַנדע קרייזן מיט אומגעפער 20 אַרבעטער ערב מיין אַפּפּאַרן קיין אויסלאַנד? איז דאָס ער, וואָס האָט מיט אַזוי פיל ליבע און פרייד, פשוט באַגייסטערט, זיך באַצויגן צו אונזער אַרגאַניזאַציע? איז דאָס דער זעלביקער מאַרטאָו, וואָס האָט אַזוי אויסגעצייכנט, אַזוי לאַגיש, מיט אַזאַ איבערצייגנדיקער קראַפט, באַגרינדעט מהמת אַרגאַ-ניזאַציאָנעלע און פּרינציפּיעלע מאַטיוון די נויטיקייט פון אַ באַזונדערער אידישער סאַציאַליסטישער אַרגאַניזאַציע אין די ראַמען פון דער אַל-געמיינער רוסלענדער סאַציאַל-דעמאָקראַטיע? ניין, דאָס איז גאַר אַן אַנדער מאַרטאָו. איצט רעדט ער מיט גאַל קעגן דעם „בונד“, קעגן זיין „נאַציאָנאַליזם“ און וועגן זיינע כלומרשט ניט באַרעכטיקטע פּריווילעגיעס אין דער פּאַרטיי. אַלע אונזערע דעלעגאַטן אין זייערע באַריכטן וועגן צוזאַמענפאַר האָבן מיט פאַרדרוס און כּעס זיך אָפּגע-שטעלט אויף מאַרטאָו'ס אַנטי-בונדישער, העצערישער ראַלע. אַרקאַדי וואָס האָט פריער אַזוי האַלט געהאַט מאַרטאָו'ן, איז געווען אויסער זיך. ער פלעגט דערציילן, אַז ער האָט פשוט ניט געקענט רואיק קוקן אויף אים — אַזוי האָבן געווירקט אויף אים מאַרטאָו'ס אַרויסטרעטונגען. די ליידנשאַפטלעכע פּאַרטידיקונג פון דער בונדישער פּאַזיציע דורך מאַרק ליבער'ן און וולאַדימיר קאַסאַווסקי'ן איז געווען אַ זייער געלונגענע, אָבער זייער שטימע איז געבליבן אַ פאַרלאָרענער קול אין אַ מדבר פון פיינטשאַפט. בלויז ביי איין דעלעגאַט, אַקימאָו-מאַכנאָ-

פּיאָנערן און בויער

ווען, האָט זי אַרויסגערופן אַ סימפּאָטישע רעאַקציע. די גלענצנדיקע אַרגאַניזאַציע פון „בונד“, האָט ער געזאָגט אין זיין רעדע, האָט אַלע מאָל געשטיצט, פאַרטיידיקט און דורכגעפירט די פּרינציפּן פון דער דעוואָלוציאָנערער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, און עס איז לעכערלעך צו לערנען דעם „בונד“ די דאָזיקע פּרינציפּן . . . צוויי סיבות האָבן גורם געווען, אַז עס זאָל אַרויסגערוקט ווערן די פּראָגע וועגן דער לאַגע פון „בונד“ אין דער פאַרטיי: די נאַציאָנאַלע אויפגאַבן פון „בונד“ און זיינע אַרגאַניזאַציענעלע אויפגאַבן. די אידן שטעלן מיט זיך פאַר אַן אייגנאַרטיקע נאַציע, וועלכע אונטערשיידעט זיך זייער שטאַרק פון אַלע אַנדערע פעלקער. זי האָט זיך איינגעהיט אין משך פון טויזנטער יאָרן, ניט געקוקט אויף אַלע פאַרפאַלגונגען, און האָט געגעבן דער וועלט אַ גאַנצע רייע זשעניס אויף אַלע געביטן פון וויסנשאַפט און קונסט. דער אידישער פּראָלעטאַריאַט שטעלט פאַר די אינטערעסן פון דער אידישער נאַציע. קיינער האָט קיין מאָל ניט אָפּגעלייקנט די ראַל פון פּראָלעטאַריאַט אין לעבן פון אַ נאַציע. קיין אַנדער קלאַס, אַ חוץ דעם פּראָלעטאַריאַט, קאָן ניט אַזוי קלאַר אויסדריקן די אינטערעסן פון זיין נאַציע. אמת, ביי אידן זיינען ניטאָ קיין שטאַנדן — קיין אַדל און קיין פּויערטום — און דעריבער גלויבן פיל, אַז די אידן זיינען ניט קיין נאַציע. דאָס איז נישט ריכטיק, זאָגט אַקיימאָוו. ביי אידן זיינען פאַראַן קלאַסן — אַ פּראָלעטאַריאַט און אַ בורזשואַזיע. צווישן דער אידישער בורזשואַזיע איז אַנטשטאַנען אַ נאַציאָנאַליסטישע באַוועגונג — דער ציוניזם. אַט די באַוועגונג שטעלט זיך אַרויס אַלס פאַרטיידיקער פון די אינטערעסן פון גאַנצן אידנטום און קאָן מיט זיך מיטציען דעם ווייניקער באַוואוסטזיניקן טייל אַרבעטער. דעריבער מוז די פאַרטיי פון אידישן פּראָלעטאַריאַט קעמפן קעגן דער אייגענער בורזשואַזיע און באַווייזן, אַז אפילו אין קאַמף פאַר די נאַציאָנאַלע אינטערעסן פון די אידן איז דער פּראָלעטאַריאַט דער פאַרגעשריטענער קלאַס . . .

נאָך אַ טויזנט־יאָריקער פאַרקנעכטונג, זאָגט אַקיימאָוו ווייטער, קומט פאַר ביי די אידן אַ ווידערגעבורט פון נאַציאָנאַלן לעבן, און דאָס מאַכט קאַמפּליצירטער די אויפגאַבן פון דעם אידישן פּראָלעטאַריאַט און רופט אַרויס די נויטיקייט ביי אים אין אַ נאַציאָנאַלער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער אַרגאַניזאַציע, פונקט אַזאָ סאָציאַל־דעמאָקראַטישער

ד ז ש א ן מ י ל ל

אָרגאַניזאַציע ווי ביי אַנדערע נאַציעס. דער „בונד“ שטרעבט צו ווערן אַזאַ אָרגאַניזאַציע, און אין דער דאָזיקער שטרעבונג זיינען פאַראַן בלויז נאַציאָנאַלע, אַבער ניט קיין נאַציאָנאַליסטישע מאַטיוון. פון דער אַנדער זייט פירט דער „בונד“ אַן מיט אַן אַרבעט, וועלכע האָט זיך היסטאָריש אַנטוויקלט, און ער מוז זאָרגן וועגן דעם, אַז אַט די אַנט-וויקלונג זאַל אומגעשטערט פאַרגעזעצט ווערן. אונזערע חברים פון „בונד“ באַקומען פון די רעדעס אויף אַט-דעם צוזאַמענפאַר אַן איינ-דרוק — און לויט מיין מיינונג נאָך אַ גאַנץ ריכטיקן אויך — אַז מען האָט דאָ בדעה אָפּצושאַפן די דאָזיקע אָרגאַניזאַציע מיט איין שטאַרקן מאַך מיט דער האַנט. מאַרטאָו האָט קלאָר און אָפּן דערקלערט, אַז די איצטיקע לאַגע פון „בונד“ איז אַזאַ, וואָס האָט קיין זיינען ניט און אַז דער „בונד“ איז געשאַפן געוואָרן דורך אומנאָרמאַלע באַדינ-גונגען . . .

קייענע לאַגישע אַרגומענטן אַבער האָבן ניט געקאַנט ענדערן די לאַגע. ווי עס איז געווען צו דערוואַרטן, האָט דער צוזאַמענפאַר אָפּגע-וואָרפן אַלע אַז אַויסנאַם בונדישע פאַרשלאָגן. פאַר דער בונדישער דעלעגאַציע איז קיין אַנדער אַויסוועג ניט פאַרבליבן ווי צו פאַרלאָזן דעם צוזאַמענפאַר, דערקלערנדיק דעם „בונד׳ס“ אַרויסטריט פון דער פאַרטיי.

צוזאַמען מיט דער בונדישער דעלעגאַציע האָבן אויך פאַרלאָזן דעם צוזאַמענפאַר צוויי דעלעגאַטן פון דער „ראַבאַטשעיע דיעלאָ“ — אַקמיאָוו און ברוקער. דער דריטער דעלעגאַט פון „ראַבאַטשעיע דיעלאָ“, מאַר-טינאָוו, איז פאַרבליבן.

די בונדישע דעלעגאַציע איז באַשטאַנען פון 5 מיטגלידער: איסיי אייזענשטאַט, מאַרק ליבער, וולאַדימיר מעדעם, וולאַדימיר קאַסאָוסקי, נח פאַרטנאָי. אַויסערדעם איז פון אָרגאַניזיר-קאַמיטעט פון צוזאַמענ-פאַר איינגעלאָזן געווען אַלס ערנגאַסט אַרקאַדי קרעמער — דער איינ-ציקער מיטגליד פון ערשטן צ. ק. פון דער רוסלענדער סאַציאַל-דעמאָ-קראַטישער פאַרטיי, וועלכער האָט זיך צו יענער צייט געפונען אויף דער פריי; די אַנדערע צוויי צעקאַ-מיטגלידער — איידלמאַן און

פּיאָנערן און בויער

ראַדטשענקאָ — זיינען נאָך געווען פאַרשיקט אין סיביר. צוזאַמען מיט דער דעלעגאַציע האָט אויך אַרקאַדי קרעמער פאַרלאָזן דעם צוזאַמענפאַר.

אַ פּאַר ווערטער מוזן נאָך געזאָגט ווערן וועגן דעם „פאַרבאַנד פון די רוסישע סאַציאַל-דעמאָקראַטן“ אין אויסלאַנד, וועמענס אַרגאַן עס איז געווען די אויבן דערמאָנטע „ראַבאַטשעיע דיעלאָ“. דער „פאַר-באַנד“ איז אויפן גרינדונגס-צוזאַמענפאַר פון דער פאַרטיי (איר פולער נאָמען איז געווען: „רוסלענדער סאַצ. דעמ. אַרבעטערפאַרטיי“), מערץ 1898, באַשטימט געוואָרן אַלס אויסלענדישער קאָמיטעט פון דער פאַרטיי. נאָכן אַרעסט פון אַלע דריי מיטגלידער פון צ. ק. פון דער פאַרטיי (זומער 1898) איז דער „פאַרבאַנד“ געווען די איינציקע אינ-סטיטוציע, וואָס איז באַרעכטיקט געווען צו ריידן אָפיציעל אין נאָמען פון דער פאַרטיי. דער צווייטער צוזאַמענפאַר פון דער פאַרטיי, וואָס האָט אוממעגלעך געמאַכט פאַרן „בונד“ ווייטער צו פאַרבלייבן אין אירע רייען, האָט אויך אָפגעשאַפט דעם מאַנדאַט, וואָס דער פאַרבאַנד האָט געהאַט באַקומען פון גרינדונגס צוזאַמענפאַר, און דער פאַרבאַנד האָט אויפגעהערט צו עקזיסטירן. פון זיינע מער באַקאַנטע טוער לעבן איצט נאָך בלויז צוויי: ישראל פּעסקין* און פרוי ברוקער, ביידע אין פאַריז — דער רעדאַקטאָר פון „ראַבאַטשעיע דיעלאָ“, באַריס קריטשעווסקי, האָט שפּעטער מער קיין שייכות צו דער רוסישער אַרבעטער-באַוועגונג ניט געהאַט און האָט מיטגעאַרבעט אין דער פּראַנצויזישער סינדיקאַליסטי-שער און אויך אין דער ציוניסטישער פרעסע. אויך אַקימאָו איז אַוועק פון דער רוסישער אַרבעטער-באַוועגונג, ער האָט אָבער גענומען אַ שטאַרקן אַנטייל אין דער רוסישער קאָאָפּעראַטיווער באַוועגונג און איז ביז צום סוף פון זיין לעבן געבליבן אַן אינטימער פריינט פון „בונד“. מאַרטינאַוו איז ביז 1917 געווען איינער פון די אַנגעזעענסטע פיגורן צווישן די עקסטרעם רעכטע מענשעוויקעס. אַרום 1923, עטלעכע יאָר פאַר זיין טויט, איז ער אַריינגעטראָטן אין דער רוסישער קאָמוניסטישער פאַרטיי און האָט מיטגעאַרבעט אין די ערנסטערע סאָוועטישע זשורנאַלן.

* זינט די שורות זיינען געשריבן געוואָרן איז ישראל פּעסקין געשטאַרבן אין פאַריז.

ד ז ש א ן מ י ל ל

דער איינציקער פון די טוער פון „פארבאנד“, וואָס האָט נאָך דער ליקווי-
דאַציע פון „פאַרבאַנד“ געשפּילט אין דער רוסישער אַרבעטער-באַוועגונג
אַ גרויסע ראָל, איז געווען מישעל קאַגאַן — „גרינעוויטש“. ער איז גע-
ווען איינער פון די פעאיקסטע בויער פון דער רוסישער פּראָפעסיאָנע-
לער באַוועגונג. ער האָט פון רוסלאַנד עמיגרירט אַרום 1920, און אין
1942 איז ער געשטאַרבן אין אַמעריקע באַלד נאָך זיין אַנקומען אַהער
פון איטאַליע.

דער גט מיט דער פארטיי. — צוויי פארטייען אין די ראמען פון איין פארטיי : מענשעוויקעס און באלשעוויקעס

אונזער געצוואונגענעם אַרויסטריט פון דער פארטיי האָבן מיר אַלע
אַן אויסנאַם אויפגענומען ווי אַ טיפע, שמערצלעכע טראַגעדיע; איי-
ניקע — אפילו ווי אַ קאַלאַסאַלע קאַטאַסטראַפּע, ווי אַ מערדערישן שטאַך
אין סאַמע האַרץ פון דער אידישער אַרגאַניזירטער אַרבעטערשאַפּט.
און עס האָט זיך אונז אויסגעדאַכט, אַז מיר האָבן פאַרלאָרן אונזער
אויסגעטראַטענעם וועג און אַז עס איז פאַרשוואַנדן דער גרונט אונטער
די פיס, עס האָט געמאַטערט די פראַגע: וואָס וועט ווייטער זיין?
וואָס פאַר אַן אַפּקלאַנג וועלן די געשעענישן געפינען אין די ברייטע
שיכטן פון אונזער אַרגאַניזאַציע און אין דער אידישער געזעלשאַפּט
אין אַלגעמיין? נח'ס באַריכט אין בערן וועגן די פאַסירונגען אויפן לאַג-
דאַנער צוזאַמענפאַר איז אַפּגעגעבן געוואָרן אין אַן אַטמאָספּער פון
אויסערגעוויינלעכער נידערגעשלאַנגקייט צווישן די אַנוועזנדיקע בונד-
דיסטן; זיי זיינען זיך פאַנאָדערעגאַנגען נאָכן מיטינג טויט-שווייג-
דיק, ערנסט, פאַרזאַרגט. און ניט מיט היימלעכע געפילן איז אויפ-
גענומען געוואָרן אויך מעדעמ'ס באַריכט אין ציוריד מיט אַ קורצער
צייט שפעטער. מען האָט געקענט זען טרערן אין די אויגן פון אַ סך
צוהערער. די נערוון פון דעם שרייבער פון אַט-די שורות האָבן ניט
אויסגעהאַלטן די אויפגערעגטקייט און זאָרג פון די לעצטע טעג. איך
בין צוזאַמענגעבראַכן, און, ניט שעמענדיק זיך, זיך צעוויינט אויפן
קול ווי אַ קליין קינד. . . מעדעם האָט געמוזט אויף אַ וויילע איבער-
רייסן זיין רעדע און אויפגעפאַדערט דעם עולם צו זינגען בונדישע לידער.
לענין האָט טאַקע ספעקולירט אויף אַזאַ ווירקונג פון „בונד'ס“
אַרויסטריט פון דער פארטיי און געשפילט זיין „וואַרבאַנק“. אָבער ער
האָט זייער גיך אויסגעפונען, אַז זיין רעכענונג איז געווען פאַלש. אַזאַ

ד ז ש א ן מ י ל ל

צושטאנד און שטימונג האָבן געדויערט ביי אונז ניט לאַנג. מיר האָבן זיך באַלד באַרואיקט און זיינען געקומען צו זיך, און אַנשטאָט צו זיצן מיט אַראַפּגעלאָזטע הענט און באַדויערן און באַוויינען דאָס אַקאַרשט פּאַסירטע, האָבן די אַנפירנדיקע קרייזן פון „בונד“, פּאַרקערט, פּאַר-שטאַרקט די פּאַרטיי-אַרבעט און דורכגעפירט אַ גלענצנדיקע און דער-פּאָלגרייכע קאַמפּאַניע פון אויפּקלערונג און אַפּווער סיי אין רוסלאַנד, סיי אין אויסלאַנד. דער צענטראַל קאַמיטעט, דורך אַ ספּעציעלער פּראַקלאַמאַציע, די „אַרבעטער שטימע“, דער פּאַפּולערער אַרגאַן „דער בונד“, די „לעצטע נאַכריכטן“, אונזערע באַגאַבטסטע רעדנער ווי מעדעם און ליבער, און שפּעטער אַנדערע — אַלע האָבן זיי געשילדערט גע-נוי די איינצלהייטן פון דעם פּאַרגעקומענעם ברודער-קאַמף, געגעבן אַן אַנאַליז פון די חילוקי דעות צווישן דעם „בונד“ און דער פּאַרטיי און פון די אומגערעכטע באַשולדיקונגען מצד אונזערע קעגנער און שונאים. אומעטום, אויף אַלע דורכגעפירטע פּאַרזאַמלונגען, איז די שטעלונג פון דער בונדישער דעלעגאַציע אַלץ מער און מער געווען געשטיצט און גערמט. אפילו „איסקראַ“ אַליין האָט פּאַרצייכנט די רירעוודיקייט און לעבנספּעאיקייט פון „בונד“ און זיין פּאַרשטענדעניש, וואָס ער ווייזט אַרויס אויף צו פּאַראינטערעסירן די ברייטע אידישע אַרבעטער-מאַסן מיט פּאַרטיי-פּראַבלעמען. זי האָט געראַטן אירע נאַכפּאָלגער צו נעמען אַ ביישפּיל פון „בונד“ אין אַט-דער הינזיכט.

גלייך נאָך דעם ווי דער „בונד“ האָט געמאַלדן זיין אַרויסטריט פון דער פּאַרטיי, האָט דער „גאַט פון נקמה“ באַשטראַפּט איר רוסישן טייל גופא: די איסקראַווצעס האָבן זיך צעקריגט און זיך צעשפּאַלטן. כל זמן זיי האָבן געפירט מלחמה קעגן דעם „בונד“, זיינען זיי געגאַנגען סאָלידאַריש האַנט אין האַנט און ניט אַרויסגעוויזן קיינע סימנים פון מחלוקות אין זייערע אייגענע רייען. דער גורל האָט געוואַלט, אַז ווען זיי זיינען פּאַרבליבן אַליין, אַן דעם „בונד“, זאָל אין דער שאַרפּסטער פּאַרם זיך פּאַנאַדערברענען אַ קאַמף צווישן זיי גופא אויפּן זעלבן באַדן, אויף וועלכן זיי האָבן געפירט די ווילדע אַטאַקעס קעגן אונז. די פּראַגע, אויף וואָסערע אַרגאַניזאַציאָנעלע יסודות זאָל אויפּגעבויט ווערן די פּאַר-טיי, איז געוואָרן דער מיטלפונקט פון זייערע שטרייטיקייטן. לעניניס עקסטרעמער דיקטאַטאָרישער צענטראַליזם האָט אַרויפּגעוואָרפּן אַ שרעק

פּיאָנערן און בויער

ניט בלויז אויף מאַרטאָוו'ן, אַקסעלראַד'ן, טראַצקין, נאָר אפילו אויף פּלעכאַנאָוו'ן, און ער איז שפּעטער אַרויסגעטראָטן מיט אַ קריטיק פון לענינ'ס אַרגאַניזאַציאָנעלע פּלענער.

אויף אַזאַ אופן האָט זיך די צעשיידונג אין דעם רוסישן טייל פון דער פּאַרטיי אָנגעהויבן ניט אויפן באַדן פון טעאָריע און פּראַגראַם, נאָר פון אַרגאַניזאַציע. לענין, אין קעגנזאַץ צו מאַרטאָוו'ן און זיינע אַנ-הענגער, האָט געוואָלט דורכפירן אַ פּונקט אין די פּאַרטיי-סטאַטוס, לויט וועלכן יעדער מיטגליד מוז אַריינטרעטן אין אַ פּאַרטיי-גרופּע, פּאַראַיין, אינסטיטוציע. אַזאַ זאַך וואָלט געווען גאַנץ זעלבסטפאַרשטענד-לעך, נאָרמאַל און אַבסאָלוט נויטיק פאַר אַזעלכע לענדער וואו עס הערשט פּאָליטישע פּרייהייט. אָבער ביי די דאַמאַלסטדיקע רוסישע באַדינגונגען איז דאָס געווען ניט דורכפירבאַר. דאָס וואָלט אומגעהויער געשטערט דעם וואוקס פון דער פּאַרטיי, ווייל זי וואָלט דורך דעם זיך פאַרוואַנדלט אין אַן אַרגאַניזאַציע פון קליינע גרופּעס און ניט פון ברייטע מאַסן — דאָס, צו וואָס לענין האָט טאַקע אין יענער צייט געשטרעבט. איז דאָך דער אידעאַלסטער אַרגאַניזאַציאָנעלער בוי פון דער פּאַרטיי אין זיינע אויגן געווען: קליינע גרופּעס פון גלייך-דענקענדיקע רעוואָלוציאָנערן, אַ שטרענגער קאָנטראָל פון זייערע מיטגלידער, אַן אייזערנע דיסציפּלין, אַט-די מיינונגס-פאַרשיידנקייט וועגן דער פּראַגע, ווער קען זיין פאַררעכנט פאַר אַ פּאַרטיי-מיטגליד און ווי אַזוי צו בויען די פּאַרטיי — און אויך לענינ'ס פּלאַן אַרויסצושטופן אַקסעלראַד'ן און זאַסולישט פון דער רעדאַקציע פון „איסקראַ“ — זיינען געווען דער אויסגאַנג-פּונקט פון קאַמף, וואָס האָט זיך צעפּלאַקערט צווישן די ביידע צדדים. די צעטיילונג אין צוויי פיינטלעכע לאַגערן איז פאַרגעקומען גלייך אויפן צוזאַמענפאַר גופא. לענין איז געווען אונטערשטיצט פון דער מאַיאָ-ריטעט — אויף רוסיש „באַלשינסטוואַ“ — און פון דאַנען שטאַמט דער נאָמען „באַלשעוויקעס“, פאַר מאַרטאָוו'ס און אַקסעלראַד'ס פּאַרשלאַגן האָט געשטימט בלויז אַ מינאָריטעט — „מענשינסטוואַ“ — און פון דאַנען נעמט זיך דער נאָמען „מענשעוויקעס“.

פון אָנהייב האָבן די מענשעוויקעס נאָך געטראַכט, אַז זייערע שטרייטיקייטן מיט די באַלשעוויקעס זיינען ניט באַזונדערס טיף און ערנסט. אָבער וואָס ווייטער דער קאַמף האָט זיך געצויגן, אַלץ קלאַרער

ד ז ש א ן מ י ל ל

האָבן זיי איינגעזען, אָז אין די פּראָגן פון טאַקטיק און אָרגאַניזאַציע צעטיילט זיי אַ תּהוֹם, וועלכן עס איז אוממעגלעך אַריבערצוטערען. אין לויף פון דעם דאָזיקן קאַמף האָבן זיך שטופּנווייז אויסגעקריסטאַליזירט צוויי גאָר פאַרשיידענע ריכטונגען, צוויי אָפּט קעגנזעצלעכע אידעאָלאָג־ גיעס. אין אַ געוויסער מאָס האָבן די מענשעוויקעס פאַרגעזעצט די צו־ פאַסונג־טאַקטיק פון די אַמאָליקע „עקאָנאָמיסטן“ און „רעפּאַרמיסטן“. די מענשעוויקעס האָבן געראטן צו נעמען אַ טעטיקן אַנטייל אין יעדער פּראַקטישער טאַג־טעגלעכער אַרבעט — ווי קליין זי זאָל ניט זיין, זיי האָבן גערופן צו באַטייליקן זיך אין אַלע פאַרמען פון עקאָנאָמישן און פּאָליטישן קאַמף און אויסנוצן יעדע געלעגנהייט, וואו די אַרבע־ טער האָבן געקענט אין לעבן גופּא זיך איבערצייגן, ווער איז זייער פּריינט און ווער איז זייער שונא. נאָך דער ערשטער רוסישער רעוואַלוציע האָבן די מענשעוויקעס זיך אַ לאָז געטאָן אויסצונוצן די ניי־ געשאַפענע לעגאַלע מעגלעכקייטן. אויפן רוסישן פאַרלאַמענט, די „דומאַ“, ווי שלעכט זי איז ניט געווען, האָבן זיי געקוקט ווי אויף אַן אָפּענער טריבונע, וואָס מען קען פון איר ריידן צום פּאָלק כדי צו דער־ ציען אים פּאָליטיש; דעריבער האָבן זיי גערופן צו שיקן אין איר פאַר־ שטייער פון דער סאַציאַל־דעמאָקראַטיע. אין לעגאַלע פּראַפעסיאָנעלע פאַראיינען, אין געווערקשאַפּטס־בלעטער, אין קאָאָפּעראַטיוון, אין אַר־ בעטער־קלובן, אין שטאַטישע וואָלן, אין פאַרשיידענע קאָמיסיעס, וואָס די רעגירונג פלעגט צוזאַמענרופן און וואָס פלעגן האָבן אַ שייכות צו די אינטערעסן פון אַרבעטער — אומעטום האָבן די מענשעוויקעס געשטרעבט אַריינצודרינגען און געהאַלטן פאַר זייער חוב צו רופן אין זיי די אַרבעטער. זיי האָבן אפילו ניט געהאַט „מוראַ“ צו דערקלערן, אָז אין קאַמף קעגן דער צאַרישער זעלבסט־הערשונג, אין קאַמף פאַר פּאָ־ ליטישער פּרייהייט, דאַרפן די סאַציאַליסטן גיין מיט דעם ליבעראַלן פּליגל פון דער בורזשאַזיע, — גיין האַנט אין האַנט, אָדער זייט ביי זייט, ניט פאַרבינדנדיק זיך מיט איר, פאַרשטייט זיך, אָרגאַניש.

ביי די באַלשעוויקעס האָט אַט־די מענשעוויסטישע טאַקטיק אַרויס־ גערופן די שאַרפּסטע קריטיק און אַ גוואַלדיקן שטורעם פון פּראַטעסט. אַפּאַרטוניסטן, „בערנשטייניאַנער“, קליין־בירגערלעכע סאַציאַליסטן, „פאַררעטער פון מאַרקסיזם“, „ליקווידאַטאָרן“ פון דער סאַציאַל־דע־

פּיאָנערן און בויער

מאָקראַטישער פּאַרטיי — מיט אַט-די און ענלעכע עפּיטעטן האָבן זיי מכבד געווען די מענשעוויקעס מיט אַ ברייטער האַנט. אין קעגנזאָץ צו די מענשעוויקעס האָבן די באַלשעוויקעס אין אַנפּאַנג ניט געוואָלט הערן און וויסן וועגן אַקטיווער טעטיקייט פאַר דער דומע און אין דער דומע, וועגן אויסנוצן לעגאַלע מעגלעכקייטן, וועגן אַרבעטן צוזאַמען אפילו אין אַ זייער באַגרענעצטן מאַסשאַט מיט אַנדערע פּאַרטייען, — ניט נאָר בירגערלעך-ראַדיקאַלע, נאָר אפילו אייניקע סאַציאַליסטישע. זיי האָבן באַיקאַטירט די לעגאַלע טרייד-יוניאָנס, די פאַרשיידענע קאַ-מיסיעס פאַר אַרבעטער-ענינים, אַלץ וואָס איז געווען „לעגאַל“ אין די פּאַליטישע באַדינגונגען פון דאַמאָלסטדיקן רוסלאַנד. ניט געפּינענדיק זיך אונטער דעם קאַנטראָל פון ברייטע אַרבעטער-מאַסן, האָבן טיילן פון די באַלשעוויקעס זיך אַריינגעלאָזן אין פשוט'ע אַוואַנטורעס, פּראַקטי-צירנדיק „עקספּראַפּריאַציעס“, אַדער פּאַדערנדיק צו צוריקרופן פון דער דומע די אויסגעקליבענע סאַציאַל-דעמאָקראַטישע דעפּוטאַטן. דאָס אַלץ איז געווען נאָר אַ טייל פון זייערע פּאַנטאַסטישע און שעדלעכע פּלענער.

דער דאָזיקער ברודער-קאַמף צווישן מיטגלידער פון איינער און דער זעלבער פּאַרטיי האָט זיך געקענט פירן בלויז דערפאַר, וואָס אַן אויטאָריטעטע פירערשאַפט האָט אויפגעהערט צו עקזיסטירן און וואָס די פעדים צווישן די ביידע פּראַקציעס זיינען פּאַקטיש איבערגעריסן געוואָרן. ווי אין אַ קינדער-שפּיל אַדער אין אַ פאַרס האָבן די מענשע-וויקעס, פון איין זייט, און די באַלשעוויקעס, פון דער צווייטער, פרע-טענדירט צו זיין די פּאַרטיי, צו זיין די אמת'ע און איינציקע פּאַרטנע-טער פון די פּראַלעטאַרישע קלאַסן-אינטערעסן אין רוסלאַנד און די איינציק-ריכטיקע פּאַרטידיקער פון די רעוואָלוציאָנערע סאַציאַליסטישע פּרינציפּן און אידעאָלן. . . מען האָט אויסגעקליבן אַ נייעם צענטראַלן קאַמיטעט, וואו די באַלשעוויקעס זיינען געבליבן אין דער מינדערהייט — האָבן זיי צוזאַמענגעשטעלט זייער אַן אייגענעם קאַמיטעט. מען האָט דערוויילט אַ רעדאַקציע פון צענטראַלן אַרגאַן, וועלכע האָט ניט באַפּרי-דיקט די באַלשעוויקעס — האָבן זיי געגרינדעט אַן אַנדער אַרגאַן פון דער פּאַרטיי — אויך אַ „צענטראַלן“. אויף אַזאַ אופן האָט די פּאַרטיי די גאַנצע צייט ביז דער ערשטער וועלט-מלחמה געהאַט צוויי צענטראַלע

ד ז ש א ן ' מ י ל ל

קאמיטעטן, צוויי צענטראלע אָרגאַנען, צוויי קאַסעס . . . אַן אומ-
באַשרייבלעכער כאַאָס, אייביקע רייסערייען, אָבער זייער ווייניק נוצ-
לעכע, פּאזיטיווע פּאַרטיי-אַרבעט . . .

די ערשטע וועלט-מלחמה האָט דעם תהום צווישן די צוויי צדדים
אין די רייען פון דער רוסלענדישער סאַציאַל-דעמאָקראַטישע נאָך פּאַר-
טיפט און ברייטער געמאַכט. די באַציאונגען האָבן זיך נאָך מער פּאַר-
שאַרפט. עס זיינען אונטערגעקומען די געוואַלטיקע מלחמה-געשעענישן.
אין די סאַציאַליסטישע רייען האָט זיך אָנגעהויבן אַ צעטומלעניש. די
גרויסע סאַציאַליסטישע פּאַרטייען פון מערב-אַיראָפּע האָבן געשטימט
פאַר מלחמה-ביודזשעטן. הגם די רוסלענדישע ס.ד., פון אַלע שאַטי-
רונגען, מיטן אויסנאַם פון פּלעכאַנאָוו'ס גרופּע, זיינען געווען קעגן
באווייליקן קריגס-ביודזשעטן דער צאַרישער רעגירונג, האָבן די מלחמה-
געשעענישן אויך דאָ פאַרשאַרפט די באַציאונגען. דער קריזיס פון
סאַציאַליסטישן אינטערנאַציאָנאַל האָט זיך אין בייזע ריכטונגען פון
דער רוסלענדישער ס.ד. פאַרשידן אָפּגעשפּיגלט. דער גרעסטער טייל
פון די מענשעוויקעס האָבן אויף די געשעענישן געקוקט ווי אויף אַ
צייטווייליקן קריזיס. די באַלשעוויקעס האָבן געהאַלטן, אַז דאָס איז
ניט אַ קריזיס, נאָר אַ פּולשטענדיקער באַנקראַט, און אַז דער צווייטער
אינטערנאַציאָנאַל איז טויט, נאָכדעם ווי דער קאַפיטאַליזם האָט אָפּ-
געלעבט זיינע יאָרן.

עס איז געקומען 1917. דער תהום צווישן די באַלשעוויקעס און
מענשעוויקעס איז געוואָרן מיט יעדן טאָג טיפּער צוליב פאַרשידענע
צוגאַנגען צו די פּראָבלעמען פון רעוואָלוציע, צו דער צייטווייליקער
רעגירונג, צו דער ראַל פון די סאָוועטן און צו די מעגלעכקייטן תיכף
איינפירן סאַציאַליזם אין רוסלאַנד. עס איז דערגאַנגען דערצו, אַז די
באַלשעוויקעס האָבן אָפּילו געענדערט דעם נאָמען פון דער פּאַרטיי און
אַנשטאַט „רוסלענדישע סאַציאַל-דעמאָקראַטישע אַרבעטער-פּאַרטיי“
האָבן זיי זיך גענומען רופן „קאָמוניסטישע פּאַרטיי“. דער ריס איז גע-
וואָרן ענדגילטיק, סיי אין אינהאַלט, סיי אין נאָמען.

די אידישע „אומאָפהענגיקע אַרבעטער פּאַרטיי“. — מאַניאָווירבושעוויטש. — טעראָריסטישע טענדענצן

אין קאָמף מיט דער „איסקראַ“ פאַר זיין עקזיסטענץ און זעלבסט־שטענדיקייט האָט דער „בונד“ געמוזט פאַרווענדן אַ סך ענערגיע, מי און קאָסטבאַרע צייט. אָבער דורך אַט־דעם קאָמף האָט זיך אים גלייכ־צייטיק איינגעגעבן צו באַפעסטיקן זיין אַרגאַניזאַציאָנעלע און אידעאָ־שע השפעה אויף אַלץ ברייטערע פּאָלקסמאַסן, וואָס האָבן אים נאָכגע־פּאָלגט מיט אַן אַ שיעור צוגעבונדנקייט און ליבע. נאָר יחידים האָבן דאָ און דאָרטן, צוליב דעם „בונד־ס“ אַרויסטריט פון דער פּאַרטיי, פּאַרלאָזן זיינע רייען; די רוסל. סאַצ. דעמ. פּאַרטיי האָט געגרינדעט אַ פּאָלעסיער און צפון־מערב־דיקן קאָמיטעטן פון דער ר. ס. ד. פ. אַלס קאָנקורענץ־אַרגאַניזאַציעס קעגן „בונד“. דאָס אַלץ זיינען געווען אומבאַקוועמלעכ־קייטן, אַן אומאַנגענעמע שטערונג, אָבער קיין שום געפאַר פאַר דער ווייטערדיקער נאַרמאַלער אַנטוויקלונג פון „בונד“ האָבן זיי מיט זיך ניט פאַרגעשטעלט.

אין משך פון די דאָזיקע עטלעכע יאָר איז דער „בונד“ דורך אַלאַר־מירנדיקע פּאַסירונגען אַוועקגעשטעלט געוואָרן פנים אל פנים מיט פיל מער ערנסטע געפאַרן. צו אַזעלכע פּאַסירונגען האָט געהערט די אַנטשטיי־אונג און אויספרייטונג פון דער אידישער „אומאָפהענגיקער אַרבע־טער פּאַרטיי“, וואָס איז געבאַרן געוואָרן מיט דער ברכה און אונטער־שטיצונג פון דעם שעף פון דער פּאָליטישער פּאָליציי, פון דער „אַכראַ־נאַ“ — זובאַטאָוו, פון דעם מאַסקווער גענעראַל־גובערנאַטאָר, דעם גרויספירשט סערגעיי און דעם גראַדאַנאַטשאַלניק טרעפּאַוו, אַ פאַר פּאַר־דאַרבענע און כאַראַקטערלאָזע אַרעסטירטע און עטלעכע פּאָליטיש־אומ־וויסנדיקע האָבן זיך געלאָזט אַריינציען אין זובאַטאָוו־ס נעץ און אָננע־מען פאַר אַ כשר'ע מטבע זיינע האַניק־זיסע רייד און כיטרע און פּאַלשע

ד ז ש א ן מ י ל ל

פארזיכערונגען, אז די רעגירונג וועט פארבלייבן נייטראל אין עקאנאָ-
מישע קאָנפליקטן פון די אידישע אַרבעטער מיט זייערע באַלעבאָטיס
און וועט ניט שטיין אין וועג פון לעגאַליזירן זייערע טרייד-יוניאָנס. דער
לכתחילה/דיקער דערפאלג פון זובאַטאָו'ס תלמידים אין מינסק, וואו
זעקס פראָפעסיאָנעלע אַרגאַניזאַציעס זיינען צוגעשטאַנען צו זיי, האָבן
אין אַ געוויסער מאָס אַרויסגערופן אַ באַאומראַיקונג. אויב דער גיפ-
טיקער געוויקס האָט זיך ניט איינגעפלאַנצט און פאַר'סמ'ט די
נשמות פון די אידישע אַרבעטער אין אַ ברייטן פאַרנעם, אויב ער איז
באַלד אויסגעוואַרצלט געוואָרן אויף אַלע מאָל, איז דאָס געווען צו פאַר-
דאַנקען דער פעסטער אַרגאַניזאַציע, דער פּאָליטישער רייפיקייט און
דעם גוט-אַנטוויקלטן קלאַסנבאַוואוסטזיין פון די אידישע אַרבעטער-
מאַסן, וואָס זיינען געשטאַנען אונטער די פענער פון „בונד“.

צווישן די ציוניסטן האָט די „אומאַפהענגיקע“ פאַרטיי געפונען
„פאַרשטענדעניש“ און אויסגעשטרעקטע אַרעמס. אַלס אַ באַלוינונג פאַר
אַזאַ האַלטונג האָט די פירערין און וואַרטזאָגערין פון די „אומאַפהענ-
גיקע“, מאַניאַ ווילבושעוויטש, אפילו גע'פועל'ט ביי איר פריינט זי-
באַטאָו'ן, צו דערלויבן די רוסישע ציוניסטן אָפצוהאַלטן אין מינסק
לעגאַל זייערן אַ צוזאַמענפאַר. נאָך דער מיאוסער מפלה, וואָס די שענד-
לעכע טעטיקייט פון די „אומאַפהענגיקע“ האָט געליטן, איז די זעל-
ביקע ווילבושעוויטש געוואָרן אַ הייסע פועל'י-ציוניסטקע און שפעטער
עמיגרירט קיין פּאַלעסטינע. נאָך דער רוסישער רעוואַלוציע זיינען אין
די אַרכיוון פון דער פּאָליטישער פּאָליציי אויפגעדעקט געוואָרן קאָמ-
פּראָמענטירנדיקע מאַטעריאַלן, וועלכע האָבן באַוווּזן שוואַרץ אויף ווייס,
אַז די דאָזיקע ווילבושעוויטש איז געווען אַן איבערגעבענע און געטרייע
אינפאַרמאַטאָרשע פון אַלץ, וואָס זי האָט געוואוסט וועגן דעם „בונד“
און וועגן זיינע באַקאַנטע טוער. אַ דאַנק איר „זויבערער“ אַרבעט זיי-
נען ניט ווייניק בונדיסטן אַריינגעפאַלן אין די לאַפעס פון זובאַטאָו'ן.

אַן ערנסטע באַדייטונג אין לעבן פון „בונד“ האָבן אויך געהאַט די
געשעענישן אין צוזאַמענהאַנג מיט דער מאַי-פּיערונג און מיט די
דעמאָנסטראַציעס אין ווילנע און מינסק. עס האָבן זיך פאַרן „בונד“ דאַן
געשטעלט אויסערגעוויינלעך וויכטיקע פּראָבלעמען — דער עיקר אין
ווילנע, — וואו די אַרעסטירטע אַרבעטער-דעמאָנסטראַנטן זיינען אויף

פּיאָנערן און בויער

א באפעל און אין אַנוועזנהייט פון דעם צאַרישן סאַטראָפּ, דעם גענע־ראַל־גובערנאַטאָר פּאַן־וואַל, מערדערלעך געשלאָגן און קערפּערלעך באַשטראַפּט געוואָרן. די שענדלעכע, טויטלעכע באַליידיקונג פון דער אידישער רעוואַלוציאַנערער אַרבעטערשאַפּט האָט געשריען צום הימל. דער צאַרן, אויפגעבראַכטייט און האָס קעגן באַרבאַרישע און חיה'שע פּאַרפּאָלוגנס'מעטאָדן פון די צאַרישע קנעכט האָבן זיך ספּאַנטאַן פאַר־שפּרייט ווי אַ פּייער. די ווילדע עקזעקוציעס און דער נידערטרעכטיקער אַטענטאַט ניט בלויז אויף דער פּרייהייט, נאָר אויך אויף דער ווירדע, אויפן כבוד פון רעוואַלוציאַנערן, איז געווען אומפאַרגלייכלעך מער ווי אַ פּאַטש אין פנים דער אידישער אַרבעטערשאַפּט און איר אַרגאַניזאַציע, דעם „בונד“. די בעסטיאַלישע מעשים, האָט מען גע'טענה'ט, מוזן באַשטראַפּט ווערן, דער קאַפּשווינדליקער קאַשמאַר מוז פאַריאַגט ווערן, די מענטשלעכע ערע טאָר ניט מער זיין געטראַטן מיט די שמוציקע שטיוול פון די צאַרישע משרתים און תּלינים, אימצער מוז זיך נוקם זיין פאַר דער טיילוואַלדישער טאַט, די נקמה מוז קומען . . .

די טעראָריסטישע שטימונג איז געבאָרן געוואָרן. זי האָט תּיכּף אַריינגעדראַנגען אין אַלעמענס פאַרקלעמטע, מיט לייד אַנגעפּילטע, הערצער.

און ווען דער בונדיסט, דער שוסטער־אַרבעטער הירש לעקערט, אַ מאַסן־מענטש אין דער באַוועגונג, האָט באַשלאָסן זיך אַנצונעמען פאַר דער צעטראַטענער ערע פון זיינע חברים, זייענדיק גרייט צו גיין אויף קידוש השם; ווען ער האָט געשאַסן אין פּאַן־וואַל'ן און איז פאַר זיין העראַאישן אַקט אויפגעהאַנגען געוואָרן — דאַן איז מקוים געוואָרן אַ ספּאַנטאַנער וואונש, און עס האָט זיך געלאָזט הערן דער אַלגעמיינער געשריי: אַ צאַן פאַר אַ צאַן, אַן אויג פאַר אַן אויג . . .

אַ רעזאָלוציע וועגן דער „אַרגאַניזירטער נקמה“, איז מיט אַ גרוי־סער מאַיאָריטעט שטימען אַנגענומען געוואָרן אויף דער פינפטער קאַנפּערענץ (אין בערדיטשעוו) — און זי איז געווען אַ גענויער אויס־דרוק פון אַט־די שטימונגען.

אַ שטימונג איז אַלע מאל אַ צייטווייליקע, אַ פאַרבייגייענדיקע זאַך. די טעראָריסטישע טענדענצן זיינען געווען אַ ספּאַנטאַנע רעאַקציע פון באַליידיקטע מענטשלעכע געפּילן און זיי האָבן ניט געקענט טיף אַרייַנ־

ד ז ש א ן מ י ל ל

דרינגען אין דעם פארטיי-באוואוסטזיין און לאנג אנהאלטן. דער מאסן-
כאראקטער פון דער בונדישער באוועגונג און די אידעע וועגן קאנסע-
קווענטן קלאסן-קאמף אלס איר רוקן-ביין האבן ניט געקענט זיך פארן
מיט דער טעראריסטישער איינשטעלונג אפילו אין דער פארם פון אן
ארגאניזירטן נקמה-אקט. די זעלבסטקריטיק און דער שטארקער ווי-
דערשטאנד פון דעם אויסלענדישן קאמיטעט פון „בונד“ האבן גע-
בראכט א גיכע און פולשטענדיקע אויסניכטערונג, און אין 1903, אויפן
פינפטן צוזאמענפאר (אין ציוריד), איז די רעזאלוציע איינשטימיק, אן
דעבאטן, אפגעשאפט געווארן. דער באדויערלעכער אפנייג פון דער
אויספרובירטער און אנערקענטער סאציאל-דעמאקראטישער טאקטיק
איז באלד פארגעסן געווארן.

פאגראמען און זעלבסטשוין. — מיר שמעלין צו געווער

פאסירונגען פון גאר אַנאַנדער מין האָבן אינגיכן געצוואונגען דעם „בונד“ אַנצואווענדן נייע מיטלען אין קאַמף, אויב ניט דירעקט קעגן דעם אָדער יענעם אינצלנעם רעפּרעזענטאַנט פון דער צאַרישער רעגירונג, איז—קעגן אירע געדונגענע און צעיושעטע קנעכט, קעגן דעם דורך איר אויפגעהעצעטן אַפּפּאַל פון דער געזעלשאַפט און קעגן דעם אַפּגענאַרטן, אומוויסנדיקן המון.

דער גרויסער אויפשוואונג פון דער רעוואָלוציאַנערער באַוועגונג אין רוסלאַנד און דער אַקטיווער און אַנגעזעענער אַנטייל, וואָס דער „בונד“ האָט אין איר גענומען, האָבן באַוואויגן די צאַרישע מאַכטהאַבער אויסצואַרבעטן אַ טיילוולשן פּלאַן ווי צו דערשטיקן די וואַקסנדיקע אומ-צופרידנקייט פון די פּאַלקסמאַסן און דערטרינקען די רעוואָלוציאַנערע באַוועגונג אין אַ ים פון אידיש בלוט. אַן אַנטיסעמיטישע העצע איז פּאַנאָדערגעוויגט געוואָרן אויף אַן אומגעהערטן, קאַלאָסאַלן מאַסשאַטאַב. אומגעשטערט, ניט געהאַמעוועט פון דער צענזור, האָבן די אַנטיסעמי-טישע צייטונגען, אפילו די האַלב-אַפיציעלע רעגירונגס-בלעטער, אַפּן און ציניש גערופן צו בלוטיקע פּאַגראַמען און צו באַשטראַפּן די אידישע „בלוט-זויגער“ און שונאים פון צאַר. אין אַ סך אידישע שטעט האָבן זיך באַוויזן פּאַרדעכטיקע, געהיימיספּולע פאַרשויען, זיי האָבן זיך אַרומגעדרייט אויף די מערק, צווישן די פּויערים, אין שענקען, לעבן קירכעס און אַנדערע זאַמלונגס-פּלעצער. פינצטערע, דראַענדיקע, ניט קאַנטראַלירטע ידיעות, איינע פּאַנטאַסטישער און אומגעלומפּערטער ווי די אַנדערע, האָבן זיך אַרומגעטראַגן אין דער לופטן. די שוואַרץ-מאה/ניקעס האָבן זיך גערימט מיט זייער נאַענטקייט צו דער רעגירונג; זיי האָבן געוואוסט צו דערציילן, אַז די רעגירונג האָט גאַראַנטירט שטראַפּלאַזיקייט פאַר אַלע יענע, וואָס וועלן דורכפירן דעם ווילן פון צאַר און גוט אַנלערנען די חוצפה/דיקע „זשידעס“.

ד ז ש א ן מ י ל ל

ווען די ערשטע פאָגראַמען זיינען אויסגעבראַכן, איז דער „בונד“ פונדעסטוועגן ניט געווען צוגעגרייט ווי געהעריק זיי צו באַגעגענען. אפשר דערפאַר, ווייל אַלע די דאָזיקע ידיעות וועגן אַ פאַרשטייענדיקן אומגליק זיינען ניט גענומען געוואָרן ערנסט; אפשר אויך דערפאַר, ווייל אונזערע כוחות אין אַזעלכע שטעט ווי טשענסטאָכאָוו און קישי-נעוו — די ערשטע געליטענע ערטער — זיינען געווען זייער קליין און וועגן אַן אַרגאַניזירטן ווידערשטאַנד מצד די אידישע פּאָלקסמאַסן קעגן די אָנפאַלער איז ניט געווען וואָס צו טראַכטן.

אזוי אַדער אַנדערש, די ערשטע צוויי פּאָגראַמען זיינען דורכגע-פירט געוואָרן אין אַן אַטמאָספּער פון אַן אַבסאָלוטער ווידערשטאַנדלאָזי-קייט מצד די גע'רודפ'טע, גע'מוק'טע, קוואַינירטע און ביז צום טויט גע-שלאָגענע אידן. שוין נאָך דעם טשענסטאָכאָווער פּאָגראַם (1902) איז אין דער „אַרבעטער שטימע“ אויסגעדריקט געוואָרן אַ פאַרוואַרף צו די פּוילישע סאָציאַליסטן פאַר דעם, וואָס זיי האָבן ניט גענוג אויפגעקלערט די פּוילישע אַרבעטער און פּויערים וועגן די געפאַרן פון אַנטיסעמיטיזם. אין דער זעלבער צייט זיינען די אידישע פּאָלקס-מאַסן גערופן געוואָרן אויף להבא ענערגיש זיך צו פאַרטיידיקן קעגן די אָנפאַלער. גענוי ווי זיך אַנטקעגנשטעלן, וואָס פאַר אַ פאַרמע די זעלבסטפאַרטיידיקונג זאָל אָננעמען, איז דערווייל ניט געווען אָנגעצייכנט.

דער קישינעווער פּאָגראַם (אַפּריל 1903) האָט איבערגעשטיגן אַלע פּריערדיקע פּאָגראַמען אין רוסלאַנד אין דער צאָל גע'הרג'עטע, שווער און לייכט פאַרוואונדעטע, אין דער בעסטיאַלישקייט פון די פאַ-גראַמשטיקעס, אין דעם מאַטעריעלן שאָדן, וואָס ער האָט געבראַכט. אַ גרויל האָט אַרומגעכאַפט דאָס גאַנצע ליבעראַלע און ראַדיקאַלע רוס-לאַנד און די גאַנצע ציוויליזירטע וועלט. שרעק און כעס, צאָרן און עקל צו די דירעקטע און אומדירעקטע שולדיקע פון דער שחיטה האָבן אָנגעפילט די הערצער פון יעדן גוט-דענקענדיקן מענטשן, — נאָך מער, — ווען עס איז באַלד אויפגעדעקט געוואָרן, אַז דער אויפהעצער און אָנפירער פון פּאָגראַם איז געווען ניט קיין אַנדערער, ווי דער אַלמעכטיקער הערשער פון רוסלאַנד, דער אינערן מיניסטער פּאַן פּלעווע. איינגטלעך, איז דאָס פון אָנהייב אַן ניט געווען קיין סוד. ער אַליין האָט דאָס אָפן אַנערקענט דורך זיינע דראָאונגען צו די אידן: אויב,

פּיאָנעֶרן און בױער

האַט ער זיי געשראַקן, זיי וועלן ניט אָפּהאַלטן די אידישע יוגנט פון רעוואָלוציאָנעֶרן קאַמף, אין וועלכן זי מאַכט אויס אומגעפער אַ העלפּט פון אַלע רעוואָלוציאָנעֶרן, וועט ער מאַכן דאָס אידיש לעבן אומדער־טרעגלעך. דער מאַהילעווער גובערנאַטאָר, רייזנדיק וועגן די האַמעלע־געשעענישן, איז געגאַנגען נאָך ווייטער אין זיין אָפּנהאַרציקייט, אַנרופֿן־דיק די בונדישע טעטיקייט אַלס די הויפּט־סיבה פון די פּאָגראַמען.

מיטן פּאָגראַם אין האַמעל(סעפטעמבער1908) הייבט זיך אָן אַ נייער קאַפיטל אין דער טאַקטיק פון „בונד“ אויפן געביט פון קאַמף־קעגן די פּאָגראַמען. מען האַט, נאַטירלעך, ניט פּאַרוואָרפֿן די אַלע מעטאָדן. אַ סאַציאַליסטישע אויפקלערונג צווישן דער קריסטלעכער באַפעלקערונג וועגן די סיבות און שעדלעכקייט פון אַנטיסעמיטיזם און ווי אים צו באַקעמפֿן מיט אַלע מעגלעכע מיטלען — געוויס! אומע־טום און יעדן טאָג! אָבער — „איידער די זון וועט אויפגיין, וועט דער טוי אויסרעסן די אויגן“... אַן אַרגאַניזירטער באַוואַפנטער ווידער־שטאַנד און זעלבסטשוץ איז געוואָרן ניט נאָר אַ לאַזונג, נאָר אַ רעאַל מיטל צו מאַכן די „פּאָגראַם־העלדן“ טייער צו באַצאַלן פאַר זייער העלישער אַרבעט. דער באַרימטער העלדישער ווידערשטאַנד פון דעם בונדישן זעלבסטשוץ אין האַמעל האַט צוגעצויגן צו זיך די אויפּמערק־זאַמקייט פון די ברייטסטע שיכטן פון דער געזעלשאַפּט, אַרויפגעוואָרפֿן אַ טויט־שרעק אויף די כוליאָנעס און געמאַכט אַן אומגעהויערן איינ־דרוק אויף די הויכע רעגירונגס־ספּעֶרן. די אידישע באַפעלקערונג, דער עיקר איר אַרעמער טייל, די עלנדע און פאַר־חושכ־טע, האָבן אָנגעהויבן צו זען אין „בונד“ זייער איינציקן באַשיצער. די זעלבסטשוץ־אַרגאַני־זאַציעס, אין זייער ווייטערדיקער אַנטוויקלונג, זיינען געוואָרן אַן אויס־געצייכנטע שול פון באַוואַפנטן קאַמף קעגן דער צאַרישער רעגירונג. אויפן אויסלענדישן קאַמיטעט פון „בונד“ איז אַרויפגעלייגט געוואָרן אַ נייער חוב — צו באַזאָרגן דעם זעלבסטשוץ מיט געווער. אַלץ, וואָס איז מעגלעך געווען אין אַט־דער היינזיכט, איז געטאָן געוואָרן. גלעב מיטניקאָוויטש איז אין אויפּטראַג פון אויסלענדישן קאַמיטעט, ספּעציעל געפּאָרן קיין לעיזש, בעלגיע, איינצוקויפן רעוואָלוערן — און אַ גרויסער טראַנספּאָרט ברוינינגס איז אַריבערגעשיקט געוואָרן אין רוסלאַנד.

די כוואַליע פון פּאָגראַמען האַט געבראַכט מיט זיך היסטאָריש־

ד ו ש א ן מ י ל ל

וויכטיקע און ווייט-גייענדיקע רעזולטאטן. מחמת דעם שרעק פאָר נייע פּאָגראַמען, דער אומזיכערקייט און געפאָר פון אידישן לעבן אין רוס-לאַנד איז אומגעוויינער אויסגעוואַקסן די עמיגראַציע. צענדליקער טויזנטער נפשות האָבן זיך אַ לאַז געטאָן וואו נאָר אַן אויג האָט גע-טראַגן — קיין אַמעריקע, קיין אַפריקע, אין אַנדערע קאָנטינענטן און לענדער, וואו זיי האָבן געזוכט אַ רואיקן ווינקל און מענטשלעכע לעבנס-באַדינגונגען. פון דער אַנדער זייט האָבן די ציוניסטן אָנגעהויבן צו אַנט-וויקלען אַ שטורמישע פּראָפּאגאנדע פאָר זייערע צילן. זייער פירער, דר. הערצל, אָנשטאַט אויפצוהויבן אומעטום אַ גוואַלטיקן פּראָטעסט קעגן דעם מערדער און תליון, פאָן פּלעווע'ן, איז גאָר געקומען קיין פעטער-בורג צו איבערצייגן אים, דעם תליון גופא, אַז ס'איז אין די בעסטע אינ-טערעסן פון רוסלאַנד ניט צו שטערן דער ציוניסטישער באַוועגונג. נאָר אדרבה, צו געבן איר אַ פּרייע האַנט. זיין משונה'דיקער לייכטזיניקער איינפאַל האָט אַרויסגערופן אַן אַלגעמיינע פאַרביטערונג און אַ שאַרפע קריטיק ביי אַלע אידישע פּאָליטישע גרופּירונגען, מיטן אויסנאַם, נאָ-טירלעך, פון די ציוניסטן. אין ווילנע, וואו הערצל האָט זיך אָפּגעשטעלט אויף זיין צוריק-רייזע, האָבן די ציוניסטן אַפילו געמאַכט אים אַ באַ-גייסטערטע אָוואַציע.

קארל קאנטסקי און די אידן-פראגע. — זיין פריינטשאפט צום „בונד“

די אַנטי־אידישע פּאָגראַמען — דער עיקר דער קישינעווער פּאָגראַם — האָבן, ווי שוין געזאָגט, אויפגערוּדערט די גאַנצע ציוויליזירטע וועלט. די באַרבאַרישע רוסישע רעגירונג האָט זיך אַנטפלעקט מיט איר גאַנצער שאַנד. אין דער גאַנצער וועלט האָט מען געטאַדלט אירע אוממענטשלעכע פאַרברעכנס. אין דער זעלבער צייט האָבן די פּאָגראַמען אויפגעדעקט די אומדערטרעגלעכע מאַטעריעלע און פּאָליטישע לאַגע פון די אידן אין רוטלאַנד, די אויסראַטונג־פּאָליטיק און געזעצ־לאַזיקייט, וואָס איז אַנגעווענדעט געוואָרן לגבי זיי, די הפּקר־וועלט, אין וועלכער זיי איז אויסגעקומען צו לעבן. די באַקאַנטסטע פּראַגרעסיווע שרייבער און פּאָליטיקער אין אייראָפּע און אויסער אייראָפּע האָבן זיך שטאַרק פּאַראַינטערעסירט מיט די לעבנס־באַדינגונגען פון די אידישע פּאָלקסמאַסן און פרובירט אויסצוגעפינען אַרער אויסצוטייטשן די טיפּ־פּערע סיבות — נישט פון די פּאַרפּאָלגונגען מצד דער רוסישער רע־גירונג, ווייל דער אייגנטלעכער זין פון זיי האָט זיך נישט גענויטיקט אין אויפקלערונגען — נאָר פון דער שנאה און פּאַראַכטונג, וועלכע גע־וויסע שיכטן פון דער אַרומיקער באַפעלקערונג האָבן אַרויסגעוויזן קעגן זיי. אין דעם בונטן פּיל־טאַניקן כאַר פון די שטימען, וואָס האָבן רע־אַגירט אויף די געשעענישן, האָבן אונז אַם מייסטן אינטערעסירט די שטימען פון פּראַמינענטע פירער און טעאַרעטיקער פון דער סאַציאַ־ליסטישער באַוועגונג און מער פאַר אַליץ און אין דער ערשטער ריי די מיינונג פון קאַרל קאָנטסקי.

פאַר וואָס דוקא פון קאָנטסקין?

דאָס צו פאַרשטיין דאַרף מען זיין פעאיק אין די געדאַנקען זיך אַריבערצוטראַגן אין יענער צייט און וויסן וואָס פאַר אַן אַרט קאָנטסקי

ד ז ש א ן מ י ל ל

האָט דאָמאָלט פאַרנומען אין דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליסטישער באַוועגונג און ווי גרויס זיין אויטאָריטעט איז געווען. פאַר אונז פלעגן קאָטסקי'ס מיינונגען ווייט אַריבערוועגן די מיינונגען פון אַלע אַנ-דערע באַוואוסטע סאָציאַליסטישע טעאָרעטיקער און פּאָליטיקער. די דאָמאָלסטיקע גענעראַציע סאָציאַליסטן האָט זיך באַצויגן צו אים גאָר-גאָר אַנדערש, ווי די סאָציאַליסטן. פאַר די לעצטע פאַר צענדליק יאָר. איך געדענק מיין איבערראַשונג איבער דעם שוואַכן אָפּקלאַנג וואָס קאָטסקי'ס טויט, אין 1938, האָט דאָ אין אַמעריקע געפונען אפילו אין די סאָציאַליסטישע קרייזן. זיין טויט איז אויפגענומען געוואָרן כמעט גלייכגילטיק. דער גרויסער פאַרלוסט פון דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליסטישער באַוועגונג האָט אַרויסגערופן בלוזי קורצניקע אַר-טיקלען און קאָמענטאַרן, עטלעכע ביאָגראַפישע און ביבליאָגראַפישע נאָטיצן, מאָגערע איבערזיכטן פון זיין געזעלשאַפטלעכער און ליטע-ראַרישער טעטיקייט אין געציילטע צייטונגען. דאָס אַלץ! דער אַרגאַן פון דער סאָציאַליסטישער פאַרטיי, ריידנדיק וועגן קאָטסקי'ס ליטע-ראַרישער שאַפונג, האָט פאַרגעסן אַפילו צו דערמאָנען די „נויע צייט“, דעם דייטשן טעאָרעטישן וועכנטלעכן זשורנאַל, וואָס קאָטסקי האָט דעדאַקטירט פון 1883 ביז 1916 און וועלכער האָט געהאַט אַזאַ אומ-געהויער גרויסע השפעה אויף דער אַנטוויקלונג פון אינטערנאַציאָנאַלן סאָציאַליזם און פון דער מאַרקסיסטשער אידעאָלאָגיע. די קאָמפּאַניע וואָס דער זשורנאַל האָט דורכגעפירט קעגן בערנשטיינ'ס רעוויזיאָניזם און קעגן אַלע פאַרמען פון אַפּאַרטוניזם אין די סאָציאַליסטישע רייען, וועט בלייבן איינע פון די גלאַררייכסטע בלעטלעך אין דער געשיכטע פון קאָמף פאַר'ן מאַרקסיזם.

די יונגע גענעראַציע סאָציאַליסטן אין די פאַראייניקטע שטאַטן האָט ווייניק געהערט וועגן קאָטסקי'ן, ווייניק אים געקענט און נאָך ווייניקער אים געלייענט. די קאָמוניסטן און זייערע אָפּצווייגונגען — טראַצקיסטן, לאָוסטאַניסטן, א. א. וו., האָבן ניט געקענט פאַרגעבן קאָטסקין זיין קעגנערשאַפט צום באַלשעוויזם און צו די באַלשעוויס-טישע קאָמף-מעטאָדן, זיי האָבן אים דעריבער ביי יעדער געלעגנהייט פאַרשריען ווי אַ פאַררעטער פון מאַרקסיזם און פאַרגעשטעלט ווי אַ וואולגאַרן קליינבירגערלעכן פּיליסטער. אונטער זייער איינפלוס האָבן

פּיאָנערן און בויער

אַ סך אפילו אוי-גערופענע לינק-סאָציאליסטישע עלעמענטן אַרויסגע-
וויזן בנוגע קאָטסקין'ן נישט נאָר אַ גלייכגילטיקייט, אָדער איגנאַרירונג,
נאָר אפילו אַ פיינטשאַפט. מען ווייסט דאָך: „אַ טראָפּן נאָך אַ טראָפּן
שפּאַלטן אַ שטיין“ . . .

אין אייראָפּע האָט קאָטסקיס טויט אַרויסגערופּן אַ פּיל טיפּערן
טרויער און די סאָציאליסטישע פּרעסע האָט אין צאָלרייכע אַרטיקלען
געשילדערט זיין לעבן און פּילזייטיקע אַרבעט. פּון דעם פּאַרעהעלטניס-
מעסיקן רייכן מאַטעריאל האָבן די לייענער געקאָנט קריגן אַ קלאָרן
באַגריף וועגן זיין שטעלונג אין אַלע פּראָגן פּון סאָציאליסטישער טעאָ-
ריע און פּראַקטיק. מיט איין אויסנאַם — און דאָס איז זיין באַציאונג
צו דער אידישער פּראַגע. איך האָב ניט געפונען אפילו עטלעכע שורות,
וואָס זאָלן אַנדייטן ווי ער האָט רעאַגירט אויף די אידישע פּראָבלעמען.

און עס איז גראַד געווען וועגן וואָס צו שרייבן. קאָטסקי האָט
געזוכט צו באַקענען זיך מיט דער אידישער פּראַגע, ביי אַ סך געלעגענ-
הייטן האָט ער זי באַרירט און פּרובירט געבן אַן ענטפּער אויף איר.

וועגן זיין טיפּער פּאַראינטערעסירונג אין דער אידישער אַרבעטער
באַוועגונג און אין דעם לעבן פּון די אידישע פּאַלקסמאַסן אין דעם
דאָמאַלסטדיקן רוסלאַנד בכלל איז מיר באַשערט געווען צו איבערצייגן
זיך פּערזענלעך. איך האָב אים באַזוכט סוף 1903. אין פּרידענוי-בערלין,
אין אויפּטראַג פּון דעם אויסלענדישן קאָמיטעט אונזערן. עס האָט זיך
געהאַנדלט וועגן אַ ספּעציעלער הקדמה פּאַר דער אידישער אויסגאַבע
פּון „ערפורטער פּראָגראַם“. געריכט האָב איך זיך, אַז מיין ווייזט וועט
געדויערן אַ 10-15 מינוט, אָבער קאָטסקי האָט מיך פּאַרהאַלטן אויף אַ
פּאַר שעה. אין דעם גערוימען, ליכטיקן און אויסערגעוויינלעך ציכטיקן
אַרבעט-צימער, ביי זיין גרויסן שרייב-טיש, ביי גלעזער טיש, וואָס זיין
פּרוי האָט פּאַר אונז ביידין אַריינגעטראָגן, האָט קאָטסקי, רואיק און
געלאָסן ווי אַ פּראָפּעסאָר, פּשוט מיך באַוואַרפּן מיט פּראָגן וועגן אונזער
באַוועגונג, וועגן אירע פּאַרמען און אינהאַלט, וועגן די פּאַגראַמען און
אונזער קאַמף קעגן זיי. צייטנווייז האָט ער מיך אויך אויסגעפּרעגט
וועגן אונזערע באַציאונגען צו דער „איסקראַ“-גרופּע, צו דער פּ.פּ.ס. און
פּ.ס.ד. ער האָט זייער געוואָלט וויסן ווי ווייט אמת'דיק עס זיינען געווען
די אינפּאַרמאַציעס, וואָס מען האָט אים צוגעשטעלט, אַז די אַנהענגער

ד ז ש א ן מ י ל ל

פון פ.פ.ס. רעקרוטירן זיך כמעט אויסשליסלעך פון דער פריציזשער נאציאנאליסטישער אינטעליגענץ. און פון קליין-בירגערלעכע עלע-מענטן בשעת די פראלעטארישע מאסן פאלגן נאך די פ.פ.ס.ד.—אזוי מסתמא האבן אים אינפארמירט ראזא לוקסעמבורג און מארכלעווסקי... אבער דער עיקר נאטירלעך האבן קאטסקי'ס פראגן געהאט צו טאן מיטן לעבן און קאמף פון די אידישע ארבעטער און פון „בונד“.

ווי באוואוסט, איז קאטסקי גלייך נאכן קישינעווער פאגראם ארויס-געטראטן מיט אן ארטיקל אין דער „נייער צייט“, אין וועלכן ער האט פארנומען א שטעלונג פאר הונדערט-פראצענטיקער אסימילאציע. די רפואה, וואס ער האט פארשריבן קעגן דער אנטיסעמיטישער מגפה, איז באשטאנען אין דעם, אז אידן דארפן זיך אסימילירן ניט נאר פאלי-טיש, נאר אויך קולטורעל, אין שפראך, אין אויסערלעכן אויסזען, אין מא-נערן און געוואוינהייטן — אזוי, אז מען זאל איינפאך ניט קאנען אונטער-שיידן א איד פון דער ארומיקער באפעלקערונג. דער ארטיקל איז דאן געווען וואסער אויפן מיל פון אלע קעגנער און שונאים פון דער בונ-דישער זעלבסטשטענדיקער ארגאניזאציע און פון „בונד'ס“ נאציאנאלע פאסטולאטן. די פוילישע סאציאל-דעמאקראטן — ראזא לוקסעמבורג און דזיערזשינסקי — האבן דעם ארטיקל גלייך איבערגעדרוקט אויף פויליש אין א באזונדערער בראשורע. דאס גלייכן האט די „איסקרא“ איבערגעדרוקט דעם ארטיקל אויף רוסיש.

אבער זייער גיך האט קאטסקי זיין שטעלונג עטוואס געענ-דערט, אויפווייזנדיק, אז די אידישע סאציאליסטישע באוועגונג — כאטש ניט אויסשליסלעך ווי א אידישע — קאן שפילן א גרויסע ראלע און האט א היסטארישע בארעכטיקונג. אין 1904 האבן די אידישע סא-ציאליסטן אין ענגלאנד אנגעהויבן ארויסצוגעבן א צייטונג אונטער דעם נאמען „נייע צייט“. דער רעדאקטאר פון דער צייטונג איז געווען ראט-שטיין, א סאציאל-דעמאקראט, דער סעקרעטאר פון דער רעדאקציע פון דער צייטונג — לעווין, א מינסקער בונדיסט. זייענדיק אין דער שווייץ, האט ראטשטיין מיך באזוכט אין מאנטרע און פארגעשלאגן צו שרייבן אין זיין צייטונג וועגן דער בונדישער באוועגונג. אויב מיין זכרון נארט מיך נישט, האב איך צוגעשיקט בלויז איין קארעספאנדענץ, ער, פון זיין זייט, איז געווארן א מיטארבעטער אין בונדישן „וועקער“ אין ווילנע

פיאנערן און בויער

ווי גאר דער לעצטער האָט אָנגעהויבן דערשיינען. שפעטער איז ער געוואָרן אַן אָפטער מיטאַרבעטער אין דער „פּאַלקסצייטונג“ נאָכדעם ווי דער „וועקער“ איז פאַרבאָטן געוואָרן. נאָך דער אָקטאָבער רעוואָלוציע האָט ראַטשטיין זיך צוריקגעקערט קיין רוסלאַנד, צוגעשטאַנען צו די באַלשעוויקעס און יאַרן־לאַנג פאַרנומען ביי דער סאָועט־רעגירונג וויכטיקע אַמטן. אָבער דאָס אַלץ — אגב אורחא. ווען ראַטשטיינ'ס „נייע צייט“ האָט אָנגעהויבן צו דערשיינען, האָט קאָוטסקי צוגעשיקט צו איר אַ באַגריסונג, וואָס איר אינהאַלט האָט זיך געפונען אין אַ גרוי־סער סתירה מיט הונדערט־פּראָצענטיקער אַסימילאַציע.

„ . . . עס איז גאַר נישטאָ קיין ספק“, האָט ער געשריבן, „אז צוליב זייערע באַזונדערע גייסטיקע אייגנשאַפטן, ווי אויך צוליב זייער באַזונדערער געזעלשאַפטלעכער לאַגע, שפּילן אידן אין דער סאָציאַ־ליסטישער באַוועגונג אַן אויסערגעוויינלעך גרויסע ראָל. מען דאַרף גאַר־ניט געהערן צו יענע ראַסן־טעאָרעטיקער, וועלכע דערקלערן אַלע היס־טאָרישע פּראָצעסן מיט ראַסן־אייגנשאַפטן פון פעלקער, און פונדעסט־וועגן אַנערקענען, אַז יעדע נאַציע ווייזט אַרויס אירע באַזונדערע גייס־טיקע און פיזישע אייגנשאַפטן . . . עס איז אַ פּאַקט: אַ גייסטיקע פיזיאָ־נאַמיע פון אידנטום עקזיסטירט און זי דערשיינט הויפטזעכלעך אין אַן אויסעראַרדענטלעכן כּח פון אַבסטראַקציע און אין אַ שאַרף־אויסגעדריק־טער קריטישער מענטאַליטעט. אַ דאַנק אַט־דעם פּאַקט האָבן אידן, זינט זיי זיינען צוגעשטאַנען צו דער אייראָפּעאישער ציוויליזאַציע, געגעבן אפשר מער דענקער, ווי וועלכעס ניט איז אַנדער פּאַלק, און אַזעלכע בעמען, ווי שפינאָזאַ, רעקאַרדאַ, מאַרקס באַדייטן גאַנצע עפּאַכן אין דער געשיכטע פון מענטשלעכן געדאַנק.

„אָבער אזוי ווי די אידן פון דער צייט אָן, ווען זיי האָבן אויפגע־הערט צו זיין אַ זעלבסטשטענדיקע נאַציע, געהערן אין אַלגעמיין צו די אונטערדריקטע קלאַסן, האָבן זיי אַוועקגעגעבן זייער כּח פון אַבסטראַק־ציע, זייערע קריטישע פעאיקייטן הויפטזעכלעך צו דינען דעם רעוואָלוציאָ־ניאַנערן געדאַנק. זיי צייכענען זיך דעריבער אויס מיט גרויסע אויפ־טוען פאַר דער פּראַלעטאַרישער באַוועגונג אין אַלע לענדער . . . אויב די אידישע פּראַלעטאַריער וועלן אַנטוויקלען אין ענגלאַנד אַ שטאַרקע סאָציאַליסטישע באַוועגונג, וועלן זיי אַרבעטן ניט בלויז פאַר זיך, נאָר

ד ז ש א ן מ י ל ל

פאר דער גאנצער פראלעטארישער באוועגונג, און די ראָל וואָס זיי אליין וועלן אין איר אויספירן וועט זיין אַ מין הייוון.

„אַרעמע, אומוויסנדיקע, אונטערדריקטע, נישט קענענדיק די שפראַך, קומען זיי פון רוסלאַנד קיין ענגלאַנד און ווערן קרבנות פון דער שווערסטער עקספּלואַטאַציע, אַבער שוין אין משך פון אַ קורצער צייט אַרגאַניזירט זיך דער אידישער אַרבעטער, טרעט אַרויס אין קאַמף מיט זיינע עקספּלואַטאַטאָרן, הויבט זיך אַרויף צו דער העכסטער פאַרם פון פראַלעטאַרישן קלאַסן-קאַמף — צום סאַציאַליזם, און אויף אַזא אופן ווערט דער זעלביקער אידישער אַרבעטער — וועמען מען האָט באַ-געגנט ווי אַ לוינדריקער — פאַרוואַנדלט אין אַ פאַרקעמפער, וואָס ווייזט די ענגלישע אַרבעטער, אַז די סאַציאַליסטישע טעאָריע לעבט זיך זייער שיין צוזאַמען מיטן קאַמף פאַר זיינע טאַג-טעגלעכע אינטערעסן; ער ווייזט אים, אַז סאַציאַליזם, ניט נאָר וואָס ער שטערט ניט דער אמת'ער פראַקטישער קלאַסן-פּאָליטיק פון פראַלעטאַריאַט, נאָר פאַר-קערט, ער באַשאַפט די מעגלעכקייט פון אַזא פּאָליטיק. געבנדיק אויף אַזא אופן די ענגלישע אַרבעטער אַן אַנשוילעכע לעקציע פון סאַציאַ-ליזם — און נישט אין דער ראַלע פון שול-לערער, נאָר ווי חברים — פירן דורך די אידישע אַרבעטער אַ מער פראַדוקטיווע פראַפּאגאַנדע, ווי דאָס קאַנען טאָן אַלערליי טעאָרעטישע רעדעס און שריפטן . . . די אידישע אַרבעטער-באוועגונג איז וויכטיק ניט ווי אַן אויסשליסלעכע אי-דישע באַוועגונג, נאָר ווי אַ טייל פון גרויסן קלאַסן-קאַמף פון פראַלע-טאַריער פון אַלע לענדער און ראַסן . . .

אין 1908 געפינט קאָוטסקי ווידער אַ געלעגנהייט זיך אַרויסצו-זאָגן אין דער אידישער פראַגע. די געלעגנהייט האָט אים געגעבן אַטאָ בויער'ס בוך: „די נאַציאָנאַלע פראַגע און די סאַציאַל-דעמאָקראַטיע“. קאָוטסקי האָט אָנגעשריבן אַ קריטיק פון בוך אונטער דעם נאָמען: „נאַציאָנאַליטעט און אינטערנאַציאָנאַליטעט“ וואָס איז געווען אַפּגע-דרוקט אַלס אַ ביילאַגע צו דער דייטשער „נייער צייט“. ווען מען זאָל איצט איבערלייענען דאָס ביכל וואָלט מען געפונען קאָוטסקי'ס מיי-נוגען וועגן אידן פשוט משונה'דיק, אַלט, פול מיט ווידערשפרוכן, ניט אַריגינעל. ער איז איינשטימיק מיט בויער'ן, אַז אידן אַלס אַ נאַציע, האָבן ניט קיין צוקונפט. אידן ריידן אויף פאַרשיידענע שפראַכן, גע-

פּיאָנעֶרן און בויער

הערן דען ניט יענע אידן, וועלכע ריידן דייטש, צו דער דייטשער נאַציע, וואָס ריידן פּראַנצויזיש — צו דער פּראַנצויזישער נאַציע ? — פּרעגט קאָטסקי. אַלס אַ באַזונדערע נאַציע פּילן זיך די אידן בלויז אין מזרח־איראָפּע, וואו זיי ריידן זייער אייגענע שפּראַך, אידיש, וואָס איז אַ פּאַר־דאַרבענע דייטשע שפּראַך. דאָס אידנטום איז אַמאָל געווען אַ נאַציע, אָבער מיט דער אַנטשטיאונג פון קריסטנטום און דער צעשטערונג פון ירושלים האָט עס זיך פּאַרוואַנדלט אין אַ באַזונדערע ראַסע. די ראַל, וואָס די אידן האָבן געשפּילט אין מיטל־אַלטער, און איצט אין מזרח־איראָפּע, מאַכט זיי מער ענלעך צו אַ קאַסטע, און נישט צו אַ נאַציע. אַלע פּראָבעס אויפצוהאַלטן די אידן אַלס אַ נאַציע זיינען פּאַקטיש בלויז פּראָבעס צו פּאַרויזשען זייער עקזיסטענץ אַלס אַ קאַסטע. אין אַ מאָ־דערנער מלוכה איז דאָס אומדענקבאַר. אַזאַ שטרעבונג קאָן מען זיך נאָר פּאַרשטעלן אונטער דער שענדלעכער הערשאַפט פון דער מאַס־קאָוויטישער ביוראָקראַטיע אָדער פון די רומענישע באַיאָרן . . . און אַרויסגייענדיק פון אַזאַ שטאַנדפּונקט, זעט ניט קאָטסקי די מעגלעכ־קייט אַנצואווענדן די לייזונג פון דער נאַציאָנאַלער פּראָגע, ווי דאָס האָבן פּאַרגעשלאָגן די סאָציאַליסטן אין עסטרייך, צו די אידן.

פּונדעסטוועגן, טראַץ דעם גרויסן מהלך, וואָס האָט אַפּגעטיילט קאָטסקי'ן פון „בונד“, אין זיין שטעלונג צו דער אידישער נאַציאָנאַלער פּראָגע, האָט ער אַלע מאָל זיך באַצויגן צו אים מיט דער גרעסטער סימפּאַטיע און פּאַראינטערעסירונג. אין דער הינויכט זיינען זייער כאַ־ראַקטעריסטיש צוויי זיינע אַרויסטרעטונגען.

צו דעם 25טן יוביליי־נומער פון דער „אַרבעטער שטימע“ (1901) האָט ער צוגעשיקט אַ באַגריסונג אונטער דעם קעפל „דער פּאַריאַ צווישן פּראָלעטאַריער“. דאָס איז געווען אַן אמת'ע גלאַריפּיצירונג פון דער באַוועגונג פון די אידישע אַרבעטער, פון די אידישע „פּאַריער“ אַנגעפירט דורכן „בונד“.

„ . . . אויב דעם רוסישן פּאַלק“, האָט קאָטסקי געשריבן, „איז ערגער ווי אַנדערע פעלקער; אויב דער רוסישער פּראָלעטאַריאַט ווערט עקספּלואַטירט מער ווי אַ וועלכער ניט איז אַנדערער פּראָלעטאַריאַט אין דער וועלט, — איז נאָך פּאַראַן אין רוסלאַנד אַזאַ שיכט פון פּראַ־לעטאַריער, וועלכע זיינען נאָך מער געדריקט, נאָך מער עקספּלואַטירט.

ד ז ש א ן מ י ל ל

מיט וועמען מען באגייט זיך נאך ערגער, — אָט דער שיכט פּראָלעטאַר־
ריער, 'די פּאַריער צווישן די פּאַריער' — דאָס זיינען די אידישע אַר־
בעטער אין רוסלאַנד. עס איז גענוג שלעכט צו זיין אַ רוס, נאָך ערגער
איז צו זיין אַ פּראָלעטאַריער און אין צוגאַב נאָך אַ רוסישער פּראָלעטאַר־
ריער; עס איז גענוג ביטער צו זיין אַ איד, צו געהערן צו אַזאַ שטאַם פון
מענטשן, וועלכע מען פּאַראַכטעט, אָבער גלייכצייטיק צו זיין אַ רוסי־
שער איד און אַ פּראָלעטאַריער דערצו — מיינט דאָס צו פּאַראַייניקן
אין זיך אַלע ליידן, צו זיין אויסגעשטעלט צו אַלע געמיינהייטן און פּאַר־
פּאַלגונגען, מיט וועלכע עס וואַרפט זיך אַרויף אויף אַ גאַנצן קלאַס
אַ גרויזאַמער הערשער מיט נידעריקע אינסטינקטן און מיט דער טפּשות
פון אַ רוצח.

„אָבער דערפאַר איז נאָך הערלעכער און דערהויבן דער פּאַקט,
וואָס דעם אידישן פּראָלעטאַריאַט אין רוסלאַנד האָט זיך איינגעגעבן,
טראַץ וואָס אים איז שווערער צו קעמפּן איידער אַלע אַנדערע, זיך
אויפצוהויבן פון אַ פּאַראַכטעטער. לאַגע און צו באַשאַפּן אַ באַוועגונג,
וועלכע איז שוין געוואָרן אַ שטאַרקער פּאַקטאַר אין דער אינטערנאַ־
ציאָנאַלער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע און אין דער אינערלעכער רוסישער
פּאַליטיק . . .

„ווען אַזאַ דערנידעריקטער שיכט מענטשן, ווי די אידישע אַר־
בעטער אין רוסלאַנד, זיינען בכח זיך צו דערהויבן און מיט איבער־
מענטשלעכער קראַפט זיך קעגנשטעלן די שטערונגען, קענען מיר מיט
אַ פעסטן גלויבן אין אַן אומפּאַרמיידלעכן נצחון קוקן אויף דער צו־
קונפט.

„די אידעע פון סאָציאַליזם — אָט דאָס גיט דעם אידישן פּראָ־
לעטאַריאַט מוט אַרויסצוטערעטן מיט דערפּאַלג קעגן דער שטאַרקער
אונטערדריקונג מצד דעם רוסישן דעספּאָטיזם און קאַפיטאַליזם. די
אידעע, דער ענדציל פון סאָציאַליזם, וואָס שיינט צו אונז פון ווייטן —
אָט דאָס איז יענע זון, וועלכע גיט אונז לעבן און וואַרעמקייט און דער־
הויבט אונז אַלעמען; יענע זון, וואָס באַוועגט אונז צו האַבן ליב דאָס
לעבן פול מיט ליידן. אין איר שפּאַן מיר כח, ווען מיר פּאַלן אַרונטער
און הויבן זיך ווידער אויף. זי וועט אונז פירן צום נצחון, צו וועלכן

פּיאָנערן און בויער

מיר גייען האַנט אין האַנט אָן אונטערשייד פון געשלעכט, נאַציע, ראַסע."

36 יאָר שפּעטער האָט קאָוטסקי ווידער באַגריסט דעם „בונד“, דעם מאָל שוין דעם פּוילישן. צום 40-יאָריקן יובילעאום פון „בונד“ האָט ער געשריבן צום „בונד“ אין פּוילן: „עס איז געווען ניט לאַנג נאָך דער גרינדונג פון „בונד“ — איך האָב דאָן געהאַט אַ געלעגנהייט זיך אַרויסצוזאָגן וועגן די אַנטי-אידישע רדיפות אין רוסלאַנד. איך האָב פּעסטיגעשטעלט, אַז קיין שום פּראָלעטאַריאַט אין אײראָפּע לעבט ניט אין אַזאַ צושטאַנד פון אונטערדריקונג, ווי דער פּראָלעטאַריאַט אונטער דעם צאַרישן קנוט; אַז דאָס זײנען אמת'ע פאַריער; אָבער אַז די סאַמע אונטערדריקטע אין אַט-דעם פּראָלעטאַריאַט זײנען די אידי-שע פּראָלעטאַריער — אַז דאָס זײנען פאַריער צווישן פאַריער.“

„זײט דאָן זײנען פאַרגעקומען אַן אַ שיעור גוואַלדיקע איבערקע-רענישן, נאָר אין דער לאַגע פון די אידישע אַרבעטער האָט זיך ניט פיל געביטן. . . .“

„די סיטואַציע אָבער איז דאָך שוין מער ניט די זעלביקע ווי אַמאָל. זײט 1914 איז די גאַנצע וועלט אַריינגעפאַלן אין אַ צושטאַנד פון אומאויפהערלעכן אומרו, פון אַ סעריע קאָטאַסטראָפּעס, וואָס אײנע יאָגט די אַנדערע, און וואָס וועלן זיך ניט ענדיקן אַזוי לאַנג, ביז — אָדער אײראָפּע וועט ליגן אין חורבות, אָדער עס וועלן באַקומען די אויבערהאַנט די יעניקע פּאַקטאַרן, וואָס קאָנען ברענגען די מאַסן שלום, פּרייהייט און וואוילשטאַנד און אַזוי אַרום מעגלעך מאַכן אַ צו-שטאַנד פון דויערנדיקער זיכערקייט און רו.“

„צוצוהעלפן צום זיג פון די דאָזיקע פּאַקטאַרן — דאָס איז דער חוב פון יעדן אײנעם, וואָס האָט ליב זיין פּאַלק — דאָס אַרבעטנדיקע פּאַלק, גרויסע, שווערע קאַמפּן וועט די דאָזיקע לאַגע געבוירן. אָבער דאָס זײנען ניט קיין זאַכן, פאַר וועלכע עס זאָל זיך ווען ניט איז האָבן געשראַקן דער „בונד“. און דאָס וועט אים, פאַרשטייט זיך, אויך וויי-טער ניט אַפשרעקן.“

„דעריבער פּייערן מיר ניט נאָר די רומפולע פאַרגאַנגענהייט פון „בונד“: מיר פּייערן די דאָזיקע פאַרגאַנגענהייט אין דער דערוואַרטונג פון אַ הערלעכער צוקונפּט, צו וועלכער עס פירט אונז אַנטקעגן זיין

ד ז ש א ן מ י ל ל

מוט און קלוגשאפט און זיין סאלידאריטעט מיט דער גאנצער נישט-אידישער ארבעטערשאפט פון פוילן און פון דער וועלט" . . .

אָט־די ווערטער — ערטערווייז נביא'ישע — האָט קאָוטסקי גע-שריבן אומגעפער אַ יאָר פאַר זיין טויט.

צום סוף מוזן מיר נאָך צוגעבן אָט וואָס : אויף דער איינלאַדונג פון צ. ק. צו קומען אַלס גאַסט צום 7טן צוזאַמענפאַר פון „בונד“ (לעמ-בערג, סוף אויגוסט 1906) האָט קאָוטסקי צוגעשיקט צום צ. ק. אַ לענגערן אַרטיקל אין דער פאַרם פון אַן ענטפער אויף דער איינלאַדונג, מיט באַגייסטערטער אַנערקענונג פון רעוואָלוציאַנערן קאַמף פון „בונד“. דער בריוו איז אָפּגעדרוקט געוואָרן אין דער ווילנער „פּאָלקסצייטונג“ אין ליטוואַק'ס אַ בריוו פון צוזאַמענפאַר.

סוף 1938 איז אין דער וואַרשעווער „פּאָלקסצייטונג“ געווען אַפֿ-געדרוקט אַ בריוו פון אַמסטערדאַם, אַ געוויסע צייט נאָכן טויט פון קאַרל קאָוטסקי, פון אַמסטערדאַמער „שטענדיקן קאַרעספּאַנדענט“ פון דער צייטונג. דער קאַרעספּאַנדענט דערציילט וועגן זיינס אַ וויזיט ביי לואיזע קאָוטסקי, דער אלמנה פון קאַרל'ען, און גיט איבער אין איר נאַמען, אַן קורץ פאַר זיין טויט האָט קאַרל קאָוטסקי אַנגעשריבן זיין פּאָליטישע צוואה אין דער פאַרם פון אַ בריוו צו זיינע פריינט. אין עקזעמפלאַר פון „בריוו“ האָט ער געשיקט צו גאַרווי אין פאַריז און אים געבעטן איבערגעבן אַ גענויע קאַפּיע פון דעם בריוו צו פּראַנץ קורסקי, מיט וועמען קאַרל איז געווען פּערזענלעך באַפּריינדעט פיר צענדליק יאָר. גאַרווי האָט הייליק צוגעזאָגט קורסקי'ן אַראַפּצונעמען פאַר אים אַ קאַפּיע פונם בריוו. צוליב פאַרשידענע סבות האָט עס זיך פאַרשלעפּט (ווי עס שיינט, האָט גאַרווי צוערשט געוואַלט אַפּדרוקן דעם דאָקומענט אין מענשעוויסיטישן „וועסטניק“). און הגם גאַרווי איז געווען אַ זעלטן איידעלער און געוויסנהאַפּטער מענטש, האָבן די מאַ-נונגען ניט געהאַלפּן, און ווען ס'האַט זיך אַנגעהויבן די מלחמה, האָט גאַרווי אין איילעניש פאַרבאַהאַלטן דעם בריוו צוזאַמען מיט אַנדערע מאַטעריאלן, און ס'איז שוין ניט מעגלעך געווען צו באַקומען אַ קאַפּיע פונם בריוו. (גאַרווי איז געשטאָרבן אין ניו-יאָרק אין 1944, 63 יאָר אַלט.)

קראַקע. — דזיערושינסקי, קולטשיצקי, סינאי, פירסטענבערג — דאשינסקי

איך האָב זיך געפונען אין בערלין, ווען גאָר אומדערוואַרטעט איז אָנגעקומען אַ בריוו פון די דאָווגיערד'ס מיט אַן איינלאָדונג צו קומען צו זיי אין קראַקע „אויב וויכטיקע געזעלשאַפטלעכע פליכטן שטייען מיר ניט אין וועג“. זיי האָבן גראַד דאָן פאַרלאָזן וואַרשע און, קלייבנדיק זיך צו פאַרברענגען עטלעכע חדשים אין גאַליצישן צענטער פון דער פּוילישער קולטור, אין קראַקע, האָבן זיי מיט רעכט געטראַכט, אַז אפשר וואָלט געווען פאַר מיר אינטערעסאנט און אויך נוצלעך זיך צו באַקענען מיט דעם דאָרטיקן לעבן. אַן וואַקלענישן — פאַרקערט, מיט פּרייַד, האָב איך די איינלאָדונג תּיכף אָנגענומען. איך האָב זי אָנגענומען ניט ווייל איך בין געווען אַזוי נייגעריק — כאַטש דאָס וואָלט גאָר ניט געווען קיין עוולה — צו געבן אַ קוק אויף די פּוילישע נאַציאָנאַל-היסטאָרישע דענקמעלער, מיט וואָס קראַקע איז אַזוי רייך, אויף די קברים פון די מלכים, אויף וואַוועל, אויף די אומצאָליקע אינטערעסאנטע מיטלאַלטערלעכע קלויסטערס און קאַשטשאַלן, אויף די פאַרשידענע הייליקע ערטער פון די פּוילישע פאַטריאַטן, וואו עס רוען די רעשטן פון אייניקע באַרימטע העלדן אין קאַמף פאַר פּוילנ'ס אומאַפהענגיקייט. אפילו סוקיעניצע און איר קונסט-מוזיי, דער אוניווערזיטעט — וואָס איז אגב איינער פון די עלטסטע אין אייראָפּע — און זיין אויסעראַרדענטלעך רייכע ביבליאָטעק, דעם קינסטלער מאַטייקאָס אַרבעטן — דאָס אַלץ צוזאַמען וואָלט מיך דאַמאַלט ניט געקענט באַוועגן אָנצונעמען די איינלאָדונג, אויב ניט מיין גרויסער חשק זיך צו באַקענען מיט'ן אָרטיקן געזעלשאַפטלעכן לעבן, גאַליציע איז דאָן געווען דאָס איינציק פּויליש לאַנד, וואו פאַליאַקאָ, אַלס אַ נאַציע, זיינען ניט געווען פאַרפאַלגט, וואו עס האָבן אין אַ געוויסער מאָס געהערשט דעמאָקראַטישע פּרייהייטן, וואו דער אַרבעט-

ד ז ש א ן מ י ל ל

טער־קלאַס איז געווען אַפֿן אַרגאַניזירט פּאַליטיש און געווערקשאַפֿט־לעך, וואו עס האָט עקזיסטירט אַ לעגאַלע פּראָפּעסאַנעלע און סאַ־ציאָליסטישע פּרעסע, און וואו אויך די אידן האָבן גענאָסן פון די זעלבע פּרייהייטן. די גרונט־געזעצן פון גאַליציע האָבן דאָך גאַראַנט־טירט: פּרייהייט פון וואָרט און פון דער פּרעסע, אַרגאַניזאַציע־רעכט, אומבאַזירלעכקייט פון פּערזאָן און פון וואוינונגען, רעליגיעזע גלייכ־באַרעכטיקונג, אומאַפהענגיקייט פון געריכט, געהיימניש פון קאַרעס־פּאַנדענץ און נאָך אַנדערע אַזעלכע שיינע זאַכן.

די ווירקלעכקייט האָט ווייט ניט געשטימט מיט אַט־די אַלע סימפּאַטישע גרונט־געזעצן. זיי זיינען אַפֿט געווען אַדער אינגאַנצן אינגאַרירט, אַדער פאַרוואַנדלט אין אַ היפּוך. אָבער פאַר יענע, וואָס פלעגן אויף אַ קורצע אַדער אויף אַ לענגערע צייט זיך אַרויסרייסן פון דעם פּאַליטישן אַדער נאַציאָנאַלן יאָך אויף דער אַנדערער זייט גרע־נעץ — פון קאַנגרעס פּוילן אַדער רוסלאַנד — זיינען די גאַליצישע באַדינגונגען דערשינען אין אַ צוציענדיקן, ראָזן קאַליר, כמעט ווי אַן אידעאָלער געזעלשאַפֿטלעכער בנין.

אין קראַקע האָב איך געפונען עטלעכע מענטשן, וועלכע איך האָב געקענט שוין יאָרן־לאַנג: פעליקס דזיערזשינסקי, קולטשיצקי, פיר־סטענבערג, סינאי און אַ פאַר אַנדערע. דזיערזשינסקי, פלעגט צו מיר אַריינקומען זייער אַפֿט. אַ פאַרשמייעטער, אומרויאַקער, נערוועזער, פלעגט ער אייביק קריטיקירן זיינע פאַרטייקענגער. מיט האָס פלעגט ער ריידן וועגן די פירער פון פּ.פּ.ס. — ער האָט זיי מיט פאַראַכטונג גערופן „פּאַנישעס“ און געזידעלט מיט גראַבע, מיט זעלטן מיאוס־גראַבע, ווערטער סיי זיי פּערזענלעך, סיי אויך זייער „סאַלאַנאוון“, „קאַוואַרניאַנעס“ סאַציאַליזם. אַפּטמאַל פלעגט אויך דער „בונד“ אַרייַן קריגן פון אים אַ בריק מחמת זיין „סעפּאַראַטיזם“ און „נאַציאָנאַליזם“. עס זיינען געווען מאַמענטן, ווען ער האָט געמאַכט אויף מיר דעם איינדרוק פון אַן אומנאַרמאַלן מענטשן — אַזוי משונה־ווילד איז געווען זיין באַנעמונג . . .

נאָך אַפּטער ווי מיט דזיערזשינסקי'ן פלעג איך זיך זען מיט קול־טשיצקי, מיט וועלכן איך בין אַ געוויסע צייט געווען גוט באַפּרייַנד־דעט. דאָס איז געווען גאַר אַן אַנדער מענטש, נישט צו פאַרגלייכן

פּיאָנערן און בױער

מיט דזיערזשינסקיין: איידל, האַרציק, אויפריכטיק ביז נאַאיווקייט, ניט אַגרעסיוו. קיין טיפער דענקער און אַנאַליטיקער איז ער קיין מאָל ניט געווען, ווי דאָס האָבן אַמ'בולט'סטן באַוויזן זיינע שפּעטערדיקע פּאָליטישע און פּאַרטייאישע מעטאָמאָרפּאָזעס. ער און אַ הייפל זיינע אָנהענגער האָבן געלעבט מיט די רומפולע טראַדיציעס פון דער אַל-טער באַרימטער פּאַרטיי „פּראָלעטאַריאַט“ און זיי האָבן אַרויסגעגעבן אַ מאַגערן בלעטל אונטער דעם זעלבן נאָמען. אין דעם דאָזיקן בלעטל, און אויך אין זיין בוך וועגן דער געשיכטע פון דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג אין פּוילן, האָט קולטשיצקי אַרויסגעוויזן אַ סך סימפּאַטיע צום „בונד“ און אַ פּאַרשטענדניש פּאַר זיין פּראָגראַם און טאַקטיק — דאַמאַלט אַ זעלטענע דערשיינונג ביי פּוילישע סאָציאַליסטן, אין דער ערשטער וועלט־מלחמה, באַלד נאָך דעם, ווי די עסטרייכער האָבן גע-פּאַנגען אַ גרויסע צאַל רוסישע סאַלדאַטן, איז קולטשיצקי געקומען קיין זשענעווע צום אויסלענדישן קאַמיטעט פון „בונד“ מיט אַ פּאַר-שלאַג אין נאָמען פון די פּוילישע לעגיאָנערן, צו נעמען אַן אַנטייל צוזאַמען מיט די לעגיאָנערן, אין אַן אַנטי־צאַריסטישער פּראָפּאַגאַנדע-קאַמפּאַניע צווישן די געפּאַנגענע. דער קאַמיטעט האָט זיך קאַטעגאָ-ריש אָפּגעזאָגט — הינטער די לעגיאָנען איז דאָך געשטאַנען די עסט-רייכישע רעגירונג, און איר איז אָנגעגאַנגען ניט אַ פּריי רוסלאַנד, נאָר אַ שוואַך רוסלאַנד; די חיליטערישע אינטערעסן פון דער עסטריי-כישער אימפּעריע האָבן דאָ געשפּילט די הויפט ראל. איך בין דאָן ניט געווען אין זשענעווע, און קולטשיצקי, טראַכטנדיק אַז אפשר וועט ער מער פּוועל'ן ביי מיר פּערזענלעך, האָט געוואָלט זיך זען מיט מיר, אָבער מען האָט אים געגעבן צו פּאַרשטיין, אַז זיין טרחה וועט זיין אַן אומזיסטע און אַז מיין רעאַקציע אויף זיין פּאַרשלאַג וועט זיך ניט אונ-טערשיידן פון דעם ענטפּער, וואָס ער האָט געקראָגן אין זשענעווע.

נאָך דער מלחמה, אין תּחית־המתים אויפגעשטאַנענעם פּרייען פּוילן, איז קולטשיצקי צוגעשטאַנען צו דער פּאַרטיי „קריסטלעכע דעמאָ-קראַטן“ און איז געוואָרן אַ הויכער רעגירונגס־באַאמטער.

סינאַל'ען האָבן איך געקענט נאָך פון 3-טן צוזאַמענפּאַר פון „בונד“, וואו ער איז געווען אַ דעלעגאַט פון וואַרשע. אין קראַקע, וואו ער האָט פיל מיטגעהאַלפן צו פּאָפּולאַריזירן דעם „בונד“ און זיינע צילן, איז

ד ז ש א ן מ י ל ל

ער קראַנק געוואָרן אויף טובערקולאָז און אַנגעהויבן ביסלעכווייז אויס-
צוגיין ווי אַ ברענענדיקע ליכט. צום אומגליק, האָבן די אומשטענדן
נאָך פאַרשנעלערט זיין וועג אין קבר אַריין. געלעבט האָט ער ביי די
אומגינסטיקסטע באַדינגונגען: שווערע אַרבעט, דלות, נויט. ער האָט
געוואוינט ביי אַ שוסטער, אין אַ פייכטער דירה, פאַרנעמענדיק בלויז
אַ ווינקל, אַן ליכט און דער עיקר אַן פרישע לופט. קוים וואָס איך האָב
אים איינגערעדט זיך אַריבערצוקלייבן אין אַ ביסל אַ בעסערע, געזינ-
טערע אומגעבונג. עטלעכע חדשים שפעטער איז ער אָפגעפאַרן קיין
זשענעווע, אָבער די שווייצאַרישע לופט האָט אים שוין ניט געקענט
ראַטעווען. ער איז געשטאַרבן אין אַן אַרטיקן שפיטאַל, אַן איינזאַמער
און אַן עלנטער.

פירסטענבערג — „גאַניעצקי“ — איז אין יענער צייט נאָך געווען
אַ בונדיסט. אַ מיטלמעסיקער, פאַרבלאָזער מענטש. מיט זייער מאַגע-
רע קענטענישן, ניט קיין רעדנער און ניט קיין שרייבער. ווי אַזוי, פאַר
וועלכע מעלות, פאַר וועלכע רעוואָלוציאַנערע פאַרדינסטן איז ער גע-
וואָרן איינער פון לענינ'ס ענגערן קרייז און נאָך דער באַלשעוויסטישער
רעוואָלוציע דערהויבן געוואָרן צו דעם ראַנג פון אַ סאָוועטישן אַמ-
באַסאַדאַר אין ריגע, לאַטוויע, איז מיר שווער צו זאָגן.

אַ דאַנק פירסטענבערג'ן — און אויך די איבעריקע — האָב איך
זיך באַקענט מיט אייניקע קראַקעווער סאַציאַליסטישע טוערס און אויך
באַזוכט אַ פאַר אינטערעסאַנטע מיטינגען. גאַנץ ניי איז געווען פאַר
מיר אַ גראַנדיעזע פּוילישע סאַציאַליסטישע פאַרזאַמלונג, דאָס איז
געווען די ערשטע עפנטלעכע פאַרזאַמלונג פון פּוילישע אַרבעטער, וואָס
איך האָב ביז דאָן ווען-עס איז געזען. דער גרויסער זאַל איז געווען
געפאַקט און אַ באַדייטנדיקער טייל פון די פאַרזאַמלטע האָט די גאַנצע
צייט געמוזט שטיין. דער הויפט־רעדנער, איגנאַץ דאַשינסקי, האָט
גערופן דעם עולם צו אַן אַנטשלאָסענעם קאַמף פאַר אַלגעמיינע און
גלייכע וואַלרעכט אין עסטרייך און בייסיק קריטיקירט די רעאַקציאָנע-
רע ראַל, וואָס די גאַליצישע שליאַכטע און דער עיקר די גרויסע פּריצים,
די מאַגנאַטן, האָבן דאָן געשפּילט אין דער מלוכה. די רעדע האָט דאָן
אַרויסגערופן אַ לאַנג־דויערנדיקע באַגייסטערטע אַוואַציע. דאַשינסקי
איז געווען פאַררעכנט פאַר אַ גרויסן רעדנער, צו זיינע אַרויסטרעטונג-

פּיאָנערן און בויער

גען אין ווינער רייכסראַט (פּאַרלאַמענט) פלעגט מען זיך צוהערן אין גאַנץ אייראָפּע. אָבער ניט יענע רעדע און ניט אַנדערע זיינע רעדעס, וועלכע איך האָב געהערט אויף אינטערנאַציאָנאַלע קאָנגרעסן, האָבן מיך קיינמאַל ניט געקענט באַגייסטערן. אפשר בין איך געווען אַ שלעכטער שופט און מיין אורטייל איז ניט געווען אַ גערעכטער.

אַן אמת'ע הנאה האָב איך געהאַט פון אַ צווייטער פּאַרזאַמלונג, אַן אידישער. אויף איר האָבן אידישע סטודענטן און אַרבעטער הייס דיסקוטירט די אַנגעווייטיקטע פּראַגע וועלכע האָט אַרויסגערופן גענוג ביזן בלוט: דאָס איז די פּראַגע צי עס איז נויטיק אַ באַזונדערע אידישע סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פּאַרטיי אין גאַליציע, און אויב יא, ווי דאַרף זיין איר באַציאונג צו די פּוילישע סאָציאַליסטן און צו דער אַלגעמיינער עסטרייכישער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פּאַרטיי. גערעדט האָבן בראַס, הענריק גראַסמאַן, און אויב איך האָב ניט קיין טעות, אויך פּאַפּיער און שרייער. פּירסטענבערג האָט געוואָלט, אַז אויך איך זאל אַרויסטרעטן מיט עטלעכע ווערטער, אָבער צוליב פּאַרשיידענע סיבות האָב איך זיך פון דעם אַנטזאגט. האָט ער אַליין גענומען דאָס וואָרט און פרובירט צו געבן אַ ביסל בונדישע געשיכטע, אַנצייכענענדיק דעם לאַנגן דערנער־וועג פון „בונד“ אין קאַמף פאַר זיין עקזיסטענץ. אויך אַנדערע רעדנער האָבן אויפגעוויזן אויפן „בונד“ אַלס אַ ביישפּיל און דורכגעפירט אַ פּאַראַלעל פון זיין לאַגע אין דער רוסלענדער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פּאַרטיי און פון דער לאַגע פון די גאַליצישע אידישע סאָציאַליסטן אין דער עסטרייכישער פּאַרטיי.

דאָס זיינען געווען די ערשטע שפּראַצונגען פון גאַליצייאַנישן בונדיזם.

איך האָב פּאַרבראַכט אין קראַקע בלויז עטלעכע וואָכן און איך וואָלט אפשר דאַרטן פּאַרבליבן נאָך אַ ביסל צייט, אויב ניט פּאַרדעכטיקע סימנים פון שפּיאָנעריי. צי די שפּיאָנען זיינען געווען רוסישע אָדער גאַליצישע, ווייס איך ניט. גאַליציע האָט דאָן — ווי תמיד — געשוויבלט און געגריבלט מיט פּאַליציי־אַגענטן. עס איז געווען אַן אַלגעמיינע באַקאַנטער פּאַקט, אַז הויכע גאַליצישע פּאַליציי־באַאמטע זיינען געווען אונטערגעקויפט און האָבן טריי געדינט דער צאַרישער רעגירונג. איך האָב געהאַלטן פאַר ראַטזאַם וואָס גיכער זיך אַפצוטראַגן.

א זעלבסטשטענדיקע אידישע סאציאל-דעמאקראַט־ מישע פארטיי אין גאליציע

דער בונדזום אין גאליציע איז ניט געווען אַ פרי וואָס איז אַהער אַריבערגעפלאַנצט געוואָרן פון אַ פּרעמדן באַדן, פון אַן אויסלענדי־שער סביבה. ער האָט ניט פאַרגעשטעלט קיין פּרוּאוּו צו קאַפּירן פּרעמ־דע אידעאַלן און שטרעבונגען. ער איז געבוירן געוואָרן, און האָט זיך היסטאָריש אַנטוויקלט אין די ספּעציפישע געזעלשאַפטלעכע לעבנס־באַדינגונגען פון די אידישע אַרבעטער־מאַסן אין גאליציע גופא.

די פּוילישע סאציאַליסטן האָבן ניט געזען און האָבן זיך אַרויס־געוויזן אומפּעאיק ריכטיק אַפּצושאַצן די אמת'ע סיבות פון דער אַנט־שטייאונג און וואוקס פון גאליצישן „בונדזום“; זיי האָבן די גאַנצע צייט אין איין קול גע'טענה'ט: דאָ שטעקט די האַנט פון „בונד“; דאָס האָט ער צוליב זיין קעגנערשאַפט צו פ.פ.ס., „אויפּגעהעצט און צעבונ־טעוועט“ די גאליצישע אידישע סאציאַל־דעמאקראַטן. די־אָ באַשולדי־קונגען האָבן ניט געהאַט קיין שום באַדן אין דער ווירקלעכקייט. דער „בונד“, טריי צו די אידעאַלאָגישע און אַרגאַניזאַציאָנעלע יסודות, אויף וועלכע ער איז אויפּגעבויט געוואָרן, האָט אין די אינערלעכע אנגע־לעגנהייטן פון דער גאליצישער סאציאַליסטישער באַוועגונג זיך ניט געמישט און ניט געקענט זיך מישן. דעם בעסטן באַווייז פון אַזאָ מין צוגאַנג קען מען געפינען אין דעם אַפיציעלן ענטפּער פון דעם צענט־ראַל־קאָמיטעט פון „בונד“, ווען ער איז איינגעלאָדן געוואָרן דורך די גאליצישע אידישע סאציאַל־דעמאקראַטן צו דעם גרינדונג־צוואַמענ־פאַר פון זייער פּאַרטיי (מאי 1905). אין יענעם ענטפּער באַטאָנט דער צענטראַל־קאָמיטעט אומצוויידיטיק, אַז דער „בונד“, אַלס אַן אַרגאַניזאַציע, וואָס באַגרענעצט זיין טעטיקייט בלויז מיט דער טע־ריטאָריע פון ליטע, קאַנגרעס־פוילן און רוסלאַנד, האָט תמיד געהאַלטן פאַר נישט דערלאָזבאַר זיך אַריינצומישן אינם אינערלעכן לעבן פון

פּיאָנערן און בויער

דער ברודער־אַרגאַניזאַציע אין גאַליציע. געוויס, אין דער זעלבער צייט האָט דער צענטראַל־קאָמיטעט פון „בונד“ אויסגעדריקט געפילן פון סימפּאַטיע וואָס לעבן אין „בונד“ צו דער גערעכטער זאַך פון די גאַליציאַנער, צו זייערע באַמלאַנגען צו מאַכן זייער אַרגאַניזאַציע פאַר די פירערין פון די אידישע אַרבעטער־מאַסן אין קאַמף פאַר פּאַלי־טישער און סאָציאַלער עמאַנסיפּאַציע. אָבער מער נישט. מען קען נאָטירלעך ניט לייקענען, אַז דער „בונד“ האָט ווי דאַמאַלט, אַזוי אויך שפּעטער, געהאַט אַ ריזיקע ווירקונג אויף די גאַליצישע „בונדיסטן“, אָבער די דאָזיקע השפּעה איז געווען ניט קיין דירעקטע, נאָר אַן אומ־דירעקטע. די גאַנצע טעטיקייט פון „בונד“, זיין ליטעראַטור, זיין גרויסע ראַלע אין דעם פּאָליטישן לעבן פון רוסלאַנד, דער העלדישער קאַמף פון אידישן פּראָלעטאַריאַט אונטער זיין אַנפירונג פאַר פּאָליטישער פּרייהייט, פאַר אַ בעסערן לעבן, פאַר גלייכבאַרעכטיקונג — דאָס אַלץ האָט שטאַרק געווירקט און ניט געקענט ניט ווירקן אויף זיי; דאָס פּלעגט זיי שטויסן צו פאַרטראַכטן זיך וועגן דער ענלעכער לאַגע אין גאַליציע און פּלעגט זיי אפילו אַפט עלעקטריזירן. אין „בונד“, אין זיין טעטיקייט, אין זיינע דערפאַלגן, אפילו אין זיין קאַמף מיט זיינע סאָציאַליסטישע קעגנער, האָבן די גאַליצישע „בונדיסטן“ ניט געקענט ניט זען אַ ביישפּיל פאַר זיך, אַ באַוווּיז, אַז בויענדיק אַ זעלבסטשטענ־דיקע אידישע סאָציאַליסטישע פּאַרטיי, זיינען זיי גערעכט. אין דעם זין איז דער „בונד“ טאַקע געווען פאַר זיי אַ לערער.

אַ באַזונדערע, אַ זעלבסטשטענדיקע אידישע סאָציאַל־דעמאָקראַ־טישע פּאַרטיי אין גאַליציע איז פּראָקלאַמירט געוואָרן דעם ערשטן מאַי 1905 אויף אידישע אַרבעטער־פּאַרזאַמלונגען אין אַ סך שטעט. די גרינדער פון דער נייער פּאַרטיי זיינען אַרויסגעטראָטן פון דער פּ.פּ.ס., די לעצטע האָט דורך דעם פּאַרלאָרן אַ היפש ביסל גוטע אַגיטאַטאָרס, רעדנערס און פּיל געווערקשאַפטן. פאַר פּ.פּ.ס. איז דאָס געווען אַ שטאַרקער קלאַפּ, אַ קלאַפּ, וואָס האָט זיך געלאָזט פּיל. ניט אומזיסט האָט זי אויפגעהויבן אַ ניט איינגעצוימטן אַליאַרס און גע־רודער, אויף די פירערס פון דער נייער פּאַרטיי האָבן זיך אַ שאַט גע־טאָן אַלערליי באַשולדיקונגען, פּראָטעסט־רעזאָלוציעס, א. א. ו. אמת, עס איז אויך געווען אַ פּראָבע מיט אַ גוטער מינע צו איבערצייגן די

ד ז ש א ן מ י ל ל

אידישע אַרבעטער אין דער שעדלעכקייט פון דער נייער פּאַרטיי. אין זיין אַרגאַן, אין „נאַפּשוד“, האָט דאַשינסקי אָפּגעדרוקט אַן „אָפּענעם בריוו צו די אידישע חברים און חבר'טעס“, אַ סענטמעטראַלן בריוו, אין וועלכן ער האָט געזוכט זיי איינצוריידן, אַז די „סעפּאַראַטיסטישע“ פּאַרטיי וועט זיין אַן אומגליק פאַרן אידישן פּאָלק. דער בריוו האָט ניט געהאַט קיין שום ווירקונג.

אונטער דעם איינפלוס פון דער פ.פ.ס. האָט אויך די עקזעקוטיווע פון דער אַלגעמיינער עסטרייכישער סאַציאַל-דעמאָקראַטישער פּאַרטיי אָנגענומען אַ רעזאָלוציע קעגן די „סעפּאַראַטיסטן“ און אויף אַזאַ אופן פאַרמאַכט פאַר זיי די טירן פון דער פּאַרטיי. קעגן זייער אייגענעם ווילן זיינען זיי, די אידישע סאַציאַל-דעמאָקראַטן אין גאַליציע, ווירקלעך גע-וואָרן אַ גאַנץ זעלבסטשטענדיקע פּאַרטיי, אָפּגעריסן פון די איבעריקע ברודער-פּאַרטייען אין עסטרייך. אין צוגאַב האָט מען זיי מיט אַ פאַר-שטאַרקטן אייפער אָנגעהויבן צו אַטאַקירן פון אַלע זייטן. קיין נומער „נאַפּשוד“ פלעגט ניט דערשיינען אַן אָנפאַלן אויף זיי: זייער פּאַרטיי איז „נאַציאָנאַליסטיש, סעפּאַראַטיסטיש, שאַוויניסטיש“, זי האַלט אונ-טער די געטאָ-פּסיכאָלאָגיע פון די אידישע מאַסן, זי צערייסט די אייניקייט און אחדות פון אַרבעטער-קלאַס, זי רופט אַרויס אַנטיסעמי-טישע געפילן, אירע אָנהענגער זיינען פאַרמאַסקירטע און אפילו אָפּענע ציוניסטן . . . די קאַמפּאַניע, וואָס „איסקראַ“ האָט געפירט קעגן דעם „בונד“, איז געווען אַ קינדערשפּיל אין פאַרגלייך מיטן קאַמף, וועלכן די אידישע סאַציאַל-דעמאָקראַטישע פּאַרטיי אין גאַליציע האָט געמוזט אויסשטיין פון אירע קעגנער. עס איז גענוג צו דערמאַנען, אַז דער „נאַפּשוד“ האָט געגעבן זיינע פריינט אַן עצה צו „לערנען“ די סעפּאַ-ראַטיסטן מיט שטעקנס . . . און ניט איינמאַל האָבן זיך געפונען אַזעלכע „לערערס“!

עס איז קלאַר, אַז אַזעלכע קאַמף-מיטלען האָבן קיינעם ניט איי-בערציגט און האָבן נאָך מער פאַרביטערט די אידישע סאַציאַליסטן. פאַר יעדן, וואָס איז דאַמאַלט כאַטש אַביסל באַקאַנט געווען מיטן פּאַרטיי-לעבן אין גאַליציע און האָט זיך כאַטש עטוואָס אינטערעסירט מיט די אינערלעכע טענדענצן פון דער גאַליצישער אידישער אַרבעטער-באַוועגונג, איז די בילדונג פון דער נייער פּאַרטיי ניט געווען אַן אומ-

פּיאָנערן און בױער

דערוואַרטעטע זאָך. זינט עס האָט עקזיסטירט אין גאַליציע אַ מער אַדער ווייניקער אידישע אַרבעטער מאַסן-באַוועגונג האָט מען אין אירע רייען געקענט באַמערקן באַוואוסטזיניקע עלעמענטן פון דער צוקונפטי-קער פּאַרטיי. דער קאַמף פאַר דער זעלבסטשטענדיקייט — אַמאָל מער אינטענסיוו און שטאַרק, אַ מאָל אַ שוואַכערער, — האָט זיך תמיד גע-פירט. אָבער אין דער ערשטער צייט פלעגט ער ניט אָננעמען די פאַרם פון אַ שטרעבונג אין גאַנצן זיך אָפצורייסן פון פ.פ.ס. דער בוי פון דער עסטרייכישער פּאַרטיי האָט געווירקט באַזונדערס שטאַרק. זי איז געווען אויסגעבויט אויפן פעדעראַטיוון פּרינציפ און באַשטאַנען פון עטלעכע זעלבסטשטענדיקע, פעדעראַטיוו פאַרבונדענע נאַציאָנאַלע סאַ-ציאַל-דעמאָקראַטישע פּאַרטייען; פון אַ דייטשער, אַ טשעכישער, אַ פּוילישער, איטאַליענישער און רוטענישער. אין צענטראַלן קאָמיטעט האָבן אַלע אַט די פּאַרטייען געהאַט זייערע פּאַרטנערע. נאָר די אידישע סאַציאַליסטן ניט! בלויז זיי זיינען געווען אַן אויסנאַם! און יעדער קלאַסן-באַוואוסטזיניקער אידישער אַרבעטער האָט זיך געשטעלט די פּראָגע: פאַר וואָס דאַרפן מיר זיין אַן אויסנאַם? פאַר וואָס אַזעלכע קליינע און שוואַכע אַרגאַניזאַציעס, ווי די רוטענישע אַדער דרום-סלאַ-ווישע האָבן דאָס רעכט צו בילדן זייערע אייגענע פּאַרטייען און טרעטן אַריין אין דער אַלגעמיינער עסטרייכישער פּאַרטיי ווי גלייכע צווישן גלייכע — און מיר ניט? פאַר וואָס דאַרפן מיר זיין פּאַרטנאַרן נאָר דורך פ.פ.ס. און ניט דירעקט? . . . אַלע תשובות, וואָס זיי פלעגן קריגן פון זייערע קעגנער, האָבן נאָטירלעך זיי ניט געקענט באַפרידיקן און פלעגן זיי נאָך מער איבערצייגן, אַז זייער לאַגע איז אַן אויסנאַם-לאַגע. אויך האָבן זייער פיל געווירקט די משונה'דיקע באַציאונגען פון דער פ.פ.ס. צו דער אידישער אַרבעטער-באַוועגונג. די פולשטענדיקע גלייכגילטיקייט פון פ.פ.ס. צו די לעבנס-אינטערעסן פון דער אידישער באַוועגונג, דאָס אינגאָרין אירע גייסטיקע באַדערפענישן, דאָס פאַר-פאַלגן אַ ריי טוער, וועלכע האָבן געוואָלט און געקענט טאָן גוטע פּאַרטיי אַרבעט צווישן אידישע אַרבעטער און זיינען דעריבער גע-שטאַנען אונטער דעם פאַרדאַכט פון בונדיזם — דאָס אַלץ האָט באַ-שאַפן אַ ווילן זיך צו באַפרייען פון קאָנטראָל פון דער פ.פ.ס. די לעצטע פלעגט די פאַרדעכטיקע אין בונדיזם ניט צולאָזן צו פּאַרטיי-אַרבעט.

ד ז ש א ן מ י ל ל

זי פלעגט זוכן מיט אלע כוחות צו דיסקרעדיטירן זיי, אַרויסשטופן פון אלע אינסטיטוציעס, האַבנדיק מורא, אַז זיי זאלן ניט „פאַר'סמ'ען“ די מאַסע מיט'ן „בונדיום“. אויף אַט-דעם באַדן זיינען שטענדיק אויסגעבראַכן קאַנפּליקטן, און דאָס האָט סוף כל סוף דערפירט צו דעם, אַז עס זאל זיך אויסבילדן אַ זעלבסטשטענדיקע אידישע סאַציאַליסטישע פּאַרטיי. די גאַליצישע בונדיסטן האָבן זיך אַלץ מער און מער איבער-צייגט, אַז נאָר אַ פּאַרטיי, וואָס איז אויסגעוואַקסן פון דער אידישער מאַסע, וואָס פּאַרשטייט איר שפּראַך, וואָס שטעלט זיך פּריער פאַר אַלץ אַ ציל אויפצואוועקן איר קלאַסנבאַוואוסטזיין, וואָס פירט אָן איר קאַמף, קען האָבן אויף איר די נויטיקע השפּעה. אַ באַווייזן איז געווען אויף דער האַנט — די גרויסע דערפאַלגן פון „בונד“ אויף יענער זייט גרענעץ. שפּעטער, ווען די פ.פ.ס. אין גאַליציע האָט זיך אַרומגעזען אַז די אידישע סאַציאַל-דעמאָקראַטישע פּאַרטיי וואַקסט כּסדר און האָט זיך שטאַרק אַיינגעוואַרצלט אין דער אידישער אַרבעטער סביבה, האָט זי געפונען פאַר נויטיק אַיינצוגיין אויף קאַנצעסיעס און צו גרינדן אַן אויטאָנאָמע אידישע סעקציע, אַ לאַנד-קאַמיטעט — „קאַמיטעט קראַיאַ“ ווי“. דער באַשלוס איז אָנגענומען געוואָרן אויפן צענטן צוזאַמענפאַר פון פ.פ.ס. נאָך דעם, ווי איגנאַץ גראַס און דאַשינסקי האָבן דעם פאַר-שלאַג מאַטיווירט און פאַרטידיקט.

שוין אין 1903, האָט גראַס געזאָגט, האָט אַ קאַנפּערענץ פון אידישע אַרבעטער-אַרגאַניזאַציעס באַשלאָסן צו גרינדן אַ לאַנד-קאַמיטעט מיטן ציל סיסטעמאַטישער, ענערגישער, נאַרמאַלער צו פירן צווישן די אידן אַ שריפטלעכע און מונדלעכע אַגיטאַציע, הויפטזעכלעך אויף אידיש. דער דאָזיקער באַשלוס אָבער איז פון די פּאַרטיי-אינסטאַנצן נישט באַ-שטעטיקט געוואָרן אויס מורא, אַז אַ געוויסע אויטאָנאָמיע אין דער ספּע-רע פון אַגיטאַציע זאל ניט אויסגעטייטשט ווערן ווי אַ פּאַליטישע אויטאָ-נאָמיע. דאָס איז געווען אַ פעלער. איצט דאַרף מען זיך צואילן וואָס גיכער אַוועקצושטעלן אויף די פיס אַזאַ לאַנד-קאַמיטעט. מען טאַר דאָס ניט באַטראַכטן ווי אַ ספּעציעלע פּריווילעגיע פאַר די אידישע אַרבעטער, באַרואיקט גראַס זיינע חברים. דער לאַנד-קאַמיטעט וועט דאָך זיין אויסגעקליבן ניט פון די אידישע אַרגאַניזאַציעס אַליין, נאָר פון דעם צוזאַמענפאַר פון דער גאַנצער פּאַרטיי. דאָס ביסל אויטאָנאָמיע פון

פּיאָנעֶרן און בױער

דער אידישער סעקציע וועט זיין אָנגעווענדעט בלויז פאַר אַגיטאַציע־צוועקן. קיין פּאָליטישן כאַראַקטער וועט זי נישט האָבן, און — ווער קען דען וואָס האָבן קעגן אַביסל אויטאָנאָמיע אין אַגיטאַציע? — פּרעגט גראַס. די לאַגע פון די אידישע פּ.פּ.ס.־אָווצעס איז אַ שווערע. פון איין זייט מוזן זיי פירן אַ קאַמף מיט דער ציוניסטישער דעמאָגאָגיע, פון דער צווייטער — מיט די „סעפּאַראַטיסטן“, ביי וועלכע ס'האָבן זיך פאַרדרייט די קעפּ אונטער דעם איינפלוס פון „בונד“. דעריבער איז דער חוב פון צוזאַמענפאַר צו קומען צו הילף די אידישע פּ.פּ.ס.־אָווצעס און אָננעמען די נייע אַרגאַניזאַציע־פּאַרם. צום סוף דריקט גראַס אויס זיין איי־בערצייגונג, אַז די אידישע סעקציע וועט האָבן גלענצנדיקע דערפאַלגן און די „סעפּאַראַטיסטן“ וועלן אינגיכן מוזן באַנקראַטירן . . .

גראַס'ן איז געקומען צו הילף דאַשינסקי. די אידישע סעקציע, האָט ער געזאָגט, איז פשוט אַ נויטווענדיקייט. אויב די פאַרטיי וועט באמת און ערנסט העלפן אויפבויען אַזאַ אַרגאַניזאַציע, וואָס וועט נעמען אין אַכט אויך די באַזונדערע מנהגים און די באַזונדערע שפּראַך פון די אידישע מאַסן, וועט איר אויפגאַבע אין דער הינוכיט זיין דערפילט. דער אידישער פּראָלעטאַריאַט לידט צווייפאַך: נישט בלויז ווי קבצנים, ווי פּראָלעטאַריער, נאָר אויך ווי אידן, וואָס זיינען פון אַלעמען פאַר־אַכטעט, וואָס זיינען געשטיקט פון פאַרשידענע פינצטערע כחות, און זיינען געיאָגט און געדריקט און אויסגעשטעלט אויף דער אַנטיסע־מיטישער העצע. די אַרבעט צווישן זיי איז דעריבער אַ סך שווערער. דער ציל דאַרף זיין: גרינגער מאַכן פאַר זיי צו קומען צו סאָציאַליזם און צו פאַרצאַמען אין זייערע רייען דעם וועג פאַר שאַוויניסטישע, ציוניסטישע און אַנדערע שעדלעכע פּראָזן. קיין אַנדערע, באַזונדערע אויפגאַבן קענען זיי נישט האָבן און זיי האָבן נישט. מיט אַ ווייטיק אין האַרצן האָט מען געזען, ווי צווישן דעם אידישן פּראָלעטאַריאַט האָבן זיך באַוויזן סעפּאַראַטיסטן, וועלכע טיילן אָפּ דעם אידישן פּראָלעטאַרישן חיל פון דער אַלגעמיינער קאַמף־אַרמיי און וועלכע וויקלען פּאַנאַדער זייערע אייגענע פענלעך אין דער צייט, ווען די איין־אינציקע רויטע פּאַן דאַרף אַלעמען פאַראייניקן. זיי זוכן אַראַפּצופירן די אידישע אַר־בעטער פון וועג, פון דעם רעאַלן פּאָליטישן און געזעלשאַפטלעכן קאַמף, אַרויסשטעלנדיק נישט־סאָציאַליסטישע לאַזונגען, וועלכע זיי האָבן

ד ז ש א ן מ י ל ל

אנטליען פון דעם ווערטערבוך פון די שאַוויניסטן, פון דעם ווערטערבוך פון די פאלקס־שונאים. ווי אַ רעאַליסטישע פאַרטיי, וואָס רעכנט זיך מיט די אַרומיקע באַדינגונגען, דאַרף די פ.פ.ס. נישט פאַרמאַכן די אויגן אויף דאָס וואָס עס קומט פאַר, און זי דאַרף ניט שטערן אירע אידישע מיטגלידער, וועלכע רעכענען, אַז זיי איז נויטיק אַ געוויסע אַנדערע מעטאָדע, אַ געוויסע אויטאָנאָמיע, אפשר אַ געוויסע גרעסערע פאַראַנטוואָרטלעכקייט, כדי מיט אַ גרעסערן דערפאַלג אַנצופירן די אַרבעט צווישן דעם אידישן פּראָלעטאַריאַט. מען דאַרף דאָס זיי געבן. דאָס וועט זיין דער בעסטער באַווייז, אַז אין די רייען פון פ.פ.ס. איז אויך פאַראַן אַן אַרט פאַר אידן, אַז מען שטרעבט זיי ניט צו אַסימילירן מיט געוואַלט, און אַז מען פירט ניט אַ קאַמף קעגן זייערע באַזונדערקייטן, וואָס זיינען זיי טייער. זאָלן זיי נעמען אויף זיך די פאַר־אַנטוואָרטלעכקייט. די אידישע חברים רעכענען, אַז די גרעסערע באַ־וועגונג־פּרייהייט, וועלכע זיי וועלן קריגן אַ דאַנק דער נייער אַר־גאַניאָציע־פאַרם, וועט זיי העלפן צו אַרגאַניזירן און אויפקלערן פיל גרעסערע אידישע מאַסן ווי ביז איצט. מען דאַרף האַפן, אַז עס וועט טאַקע אַזוי זיין. זיי קענען רעכענען אויף אַ האַרציקע, ברידערלעכע און באַמת־דיקע הילף פון אונז אַלעמען. די אידישע חברים דאַרפן פאַר־שטיין, אַז נישט אונטער דעם דרוק און די סטראַשוּנקעס פון די סע־פאַראַטיסטן ווערט באַשאַפן די אידישע סעקציע, נאָר אין דער האַפנונג, אַז נעמענדיק אויף זיך אַ גרעסערע פאַראַנטוואָרטלעכקייט, וועלן זיי דורך דער סעקציע דורכפירן אויך אַ גרעסערע אַרבעט.

ווי עס איז באַוואוסט, האָט די פריש־אויסגעבאַקענע „קאָנסטיטוט־ציע“ פאַר די אידישע פ.פ.ס.־אָוצעס אין גאַליציע קיינעם נישט באַ־פרידיקט און איר ציל נישט דערגרייכט. די „סעפאַראַטיסטן“ האָבן זי געהעריק אָפגעשאַצט און באַשלאָסן זי צו באַיקאַטירן, וואָס זיי האָבן געוואַלט איז צו ווערן אַן אויטאָנאָמער טייל נישט פון פ.פ.ס., נאָר פון דער אַלגעמיינער עסטרייכישער סאַציאַל־דעמאָקראַטישער פאַרטיי, אַריינגיין אין איר נישט דורך אַ וועלכע ניט איז אַנדערע אַר־גאַניאָציע, נאָר דירעקט, מיט גלייכע פליכטן און רעכטן ווי די אַנדערע נאַציאָנאַלע סאַציאַל־דעמאָקראַטישע פאַרטייען.

אַבער דאָס האָט זיך ניט איינגעגעבן, און זיי זיינען פאַרבליבן

פּיאָנערן און בױער

פאַראיינזאַמט ביז נאָך דער ערשטער וועלט-מלחמה, ווען גאַליציע איז געוואָרן אַן אינטעגראַלער טייל פון דער אומאַפהענגיקער פּוילישער רעפּובליק. אין אַפּריל 1920 האָט זיך די גאַליציאַנער אידישע סאַציאַל דעמאָקראַטישע פּאַרטיי פאַראייניקט מיטן „בונד“ אין פּוילן. עס מוז אָבער פאַרצייכנט ווערן, אַז אַ געוויסער טייל פון גאַליצישן „בונד“ איז אויף אַן אומדירעקטן אופן פאַרט געווען פאַרטראָטן אין דער אַלגעמיינער עסטרייכישער סאַציאַל דעמאָקראַטישער פּאַרטיי (איר אַפיציעלער נאָמען איז געווען: סאַציאַל דעמאָקראַטישע געזאַמטפּאַרטיי עסטרייכס). דעם מזל האָבן געהאַט די בונדישע אַרגאַניזאַציעס אין בוקאַװינע. זיי האָבן געהערט צו דער אידישער סאַציאַל דעמאָקראַטישער פּאַרטיי פון גאַליציע און גלייכצייטיק צום פאַרבאַנד פון די סאַציאַל דעמאָקראַטישע אַרגאַניזאַציעס אין בוקאַװינע — אַ קליינער „אינטערנאַציאָנאַל“, וואָס איז באַשטאַנען פון די בוקאַװינער, דייטשע רומענישע, אידישע, אוקראַינישע א. א. נאַציאָנאַלע אַרבעטער-אַרגאַניזאַציעס. און אַט דער בוקאַװינער „אינטערנאַציאָנאַל“ איז געווען אַ טייל פון דער עסטרייכער „געזאַמטפּאַרטיי“. די באַדייטנדסטע בונדישע אַרגאַניזאַציע אין בוקאַװינע איז געווען אין טשערנאָװיץ, און די בעסטע און טייערסטע מענטשן אין דער בונדישער באַװעגונג אין יענעם קליינעם לאַנד זיינען געווען סאַראַ און מאַרקוס קאַסוואַן. נאָך דער ערשטער וועלט-מלחמה איז בוקאַװינע אָפּגעריסן געוואָרן פון עסטרייך און איז אַריבער צו רומעניע. ביי דער צווייטער וועלט-מלחמה איז אַ טייל פון בוקאַװינע מיט דער שטאַט טשערנאָװיץ אַריבער צו רוס-לאַנד. ביים אויסברוך פון דער צווייטער וועלט-מלחמה איז אַ טייל פון דער אידישער באַפעלקערונג עוואַקואירט געוואָרן קיין מזרח און מע-רערע אונזערע חברים זיינען אונטערוועגנס און שפּעטער ביי די ביטערע מלחמה-באַדינגונגען אומגעקומען. מיר קאַנען זיך דאָ אויף דעם אויספירלעך ניט אָפּשטעלן און מיר מוזן זיך באַנוגענען מיט אַנ-רופן מיט טיפּן ווייטאַק די אומפאַרגעסלעכע נעמען פון די צוויי ליכ-טיקע געשטאַלטן סאַראַ און מאַרקוס קאַסוואַן.

דער רעוואָלוציאָנערער אויפקום

די מלחמה וואָס האָט זיך אָנגעהויבן צווישן רוסלאַנד מיט יאַפּאַן אין פעברואַר 1904 האָט צוגעגעבן אַ סך אימפעט סיי דער אַלגעמיינער אַפּאָזיציאָנעלער באַוועגונג אין רוסלאַנד, סיי דער סאָציאַליסטישער און רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג צווישן די אידישע מאַסן.

יאָרן זיינען פאַרבייגעפּלויגן זינט די ערשטע שריט פון די פּיאָנערן. אין משך פון אַט דער צייט האָבן די פּאַלקס־מאַסן אַלץ מער און מער דערוואַכט, זיי זיינען געוואָרן אַלץ מער און מער ציל־באַוואוסט. אַנ־שטאַט דער פּריערדיקער רעלאַטיוו רואיקער זאַמלונג פון אַפּאָזיציאָנע־לע כוחות קומט איצטער אַ צייט פון שטורעם און דראַנג, פון אַן אַטאַקע אויף דער גאַנצער ליניע. די אויפּוואַכונג מערקט זיך צווישן אַלע שיכטן פון דער באַפעלקערונג, זי פאַרשפּרייט זיך איבערן גאַנצן שטח פון לאַנד. די רוסיש־יאַפּאַנישע מלחמה איז ניט פּאַפּולער, זי איז פאַרהאַסט פון דער מערהייט פון דער באַפעלקערונג, אין איר זיינען בלויז פאַראינטערעסירט די קייזערלעכע הויף־קליקע און קליינע אינ־טריגאַנטישע און אַוואַנטוריסטישע ביוראָקראַטישע און קאַפיטאַליסטי־שע גרופּן. עס איז קיין וואונדער ניט, וואָס די מיאוסע מפלות פון דער רוסישער אַרמיי און פון דעם פּלאַט, די אויפּגעדעקטע קאַרופּציע אין די הויכע רעגירונג־ספּערן און די שוידערלעכע צעפּוילטקייט פון צאַרישן רעזשים האָבן באַשאַפּן אַ גינסטיקע אַטמאָספּערע פאַר שאַר־פּער קריטיק און פּעסטע פּאָזיציעס פאַר אַן אַנטי־רעגירונג אַפּענסיווע. דער אַרבעטער־קלאַס פּראָטעסטירט דורך עקאַנאָמישע און פּאָליטישע סטרייקן, דורך פּאָליטישע מאַניפּעסטאַציעס, דורך רעוואָלוציאָנערע מיטינגען; די אומגעדולדיקע, הייס־בלוטיקע, אומצופרידענע יוגנט, די סטודענטן, בונטעווען זיך קעגן דעם רעאַקציאָנערן דערציאונג־סיסטעם און קעגן די אייביקע פּאָליצייאישע שיקאַנעס; שטאַטישע און פּראָווינציעלע זעלבסטפאַרוואַלטונגען, וויסנשאַפטלעכע פאַרבאַנדן, די גאַנצע פּראָפּעסיאָנעלע אינטעליגענץ, ווי שריפטשטעלער, פּראָפּע־

פּיאָנערן און בױער

סאַרן, לערער, דאָקטוירים, אַדוואַקאַטן, אינזשעניערן — אַלע נעמען זיך אָן מיט געוואַגטקייט און אָן מורא פאַר רעפּרעסיעס שטעלן זיי אַרויס די פּאַדערונג פון ליבעראַלע רעפּאַרמען, פון פּאַליטישער פּרייז-הייט, פון פּאַרלאַמענטאַרישן רעזשים.

די רוסיש-אַפּאַנישע מלחמה איז אויף אַזאַ אופן געוואָרן דער אויסגאַנג-פּונקט פון אַן אַליק-שטייגנדיקער „באַרג-אַרויף“ באַוועגונג, פון אַן אַליק-וואַקסנדיקער אַפּאַזיציע ניט בלויז קעגן קריג, נאָר קעגן דעם גאַנצן פּאַרפּוילטן פּאַליטישן סיסטעם פון דער צאַרישער מלוכה. אין דעם אידישן לעבן, אויף דער אידישער גאַס פּלאַנירט און טרעט אויס דעם וועג, ווייזט אָן דעם ציל און פירט די אַטאַקע דער „בונד“.

אַ ריי געשעענישן און דערשיינונגען פון דער צייט, אוממיטלבאַר ערב דער רוסיש-אַפּאַנישער מלחמה, בשעת דער מלחמה און נאָך איר, דעקן אויף די קאָלאַסאַלע פּאַרענדערונגען, וואָס זיינען פּאַרגעקומען אין די טיפּענישן פון אידישן לעבן. דורך זיי אַנטפלעקט זיך דער נייער טיפּ פּאַלקסמענטש, וואָס איז אויפגעקומען אין דער אידישער סביבה; זיי שפּירלען אָפּ דעם אויפקום פון אַ פּאַלקס-מאַסע מיט נייע גייסטיקע, קולטורעלע און פּאַליטישע באַדערפענישן; מיט גרייטקייט זיך אַפּצורופן אויף אַלע געזעלשאַפּטלעכע גויטן און פּראַבלעמען; מיט אַ דראַנג צו קעמפּן קעגן אַליק, וואָס איז שלעכט און אומגערעכט און פאַר אַליק, וואָס ברענגט אַ צוואַנג פון אַ בעסערן, גליקלעכערן און מער יושר'דיקן לעבן. אונטער דער השפּעה און פירערשאַפט פון „בונד“ רעאַגירן די אידישע מאַסן מיטן גאַנצן האַרצן און נשמה, ניט בלויז מאַראַליש, נאָר אויך פיזיש אויף די פּאַרפּאָלגונגען, רציחות און עקס-פּלאַטאַציע אין דער קאַפיטאַליסטישער און צאַרישער הפּקר-וועלט. יעדער צייכן פון ווילקיר און באַרבאַריזם געפינט אַ תּיכּפּ'דיקן אָפּ-קלאַנג און אַן אַקטיווע רעאַקציע ביי זיי. איז דאָס די יאַקוטסקער גע-שיכטע, ווען עטלעכע צענדליק פּאַרשיקטע רעוואָלוציאַנערן, צווישן זיי אויך די בונדיסטן פינאַיר-אַזענטאַל, זיין פּרוי אַנאַ, חיים זאַקאַן, מאַ-ריאַנע אייזענבערג, לוריע א. א., האָבן זיך פּאַרבאַריקאַדירט און גע-שטעלט אַ באַוואַפּנטן ווידערשטאַנד קעגן די סאָלדאַטן; איז דאָס דער מיליטערישער געריכט אין וואַרשע איבער פּוילישע סאָציאַליסטן; איז

ד ז ש א נ מ י ל ל

עס אָן אַלגעמיינער סטרייק מיט באַריקאַדן אין לאַדזש, אַדער די ביאַ-
ליסטאַקער בלוט-באַד און די שוידערלעכע שחיטות, וואָס מען האָט
דאַרטן דורכגעפירט — אַלץ רודערט אויף די אידישע אַרבעטער, אומע-
טום דעמאָנסטרירן זיי קעגן די צאַרישע רויבער און רוצחים, ברענענ-
דיק מיט דעם הייליקן פייער פון נקמה, באַזעלט מיט דעם אידעאַל
פון סאַציאַליזם, מיטן גייסט פון אויפאַפּערונג און גבורה.

די זוימען, וואָס דער „בונד“ האָט יאָרנלאַנג טאַג-איין און טאַג-אויס
פאַרזיט, ברענגען הערלעכע און רייכע פרוכטן.

ווידער צעגיסט זיך אַ כוואַליע פון גרויזאַמע און בלוטיקע פאַ-
גראַמען, אַרויסגערופן און אונטערשטיצט דורך אַלע פינצטערע כוחות
פון ברוטאַלן צאַריזם. דאָס איז דער ענטפער אויף די אַלץ שטאַרקערע
קלעפּ מצד דער אַפּאָזיציאָנעלער און רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג.
די אידן שפּילן ווידער די ראַל פון אַ שעיר לעזאזל, דאָס מאַל קומט
זיי אויס צו צאָלן פאַר דעם פולשטענדיקן מיליטערישן באַנקראַט פון
דער רוסישער דעספּאָטיע. די רעגירונג איז געצוואונגען זיך צו פאַר-
ענטפערן, זי זוכט אַפּצוציען די אויפּמערקזאַמקייט פון פּאָלק פון איר
אייגענער אומפאַרגעבלעכער אומפּעאַיקייט און פון אירע אומגלייב-
לעכע פאַרברעכנס, ווענדעט זי דעם כעס און דעם האָס פון די אומ-
צופרידענע מאַסן אין דער ריכטונג פון אַן אויסגעטראַכטן, פּאַנטאַס-
טישן שולדיקן. און אַן אמת'ער טייוול-טאַנץ ווערט געטאַנצט איבער
דער ברייט און לענג פון לאַנד, באַגלייט מיט בלוט-דורשטיקע אַנטי-
אידישע רעדעס, אויפּרופן, אַרטיקלען אין די אונטערגעקויפטע רע-
אַקציאָנערע צייטונגען. דער אומוויסנדיקער המון ווערט געהעצט און
געשפּייזט מיט אַלערליי ליגנס, מיט פאַרשידענע באַבע-מעשיות. מען
קלאַפט אים אין קאַפּ אַריין, אַז מען דאַרף איין מאַל פאַר אַלע מאַל
זיך אַפּרעכענען מיט די אידן, ווייל אַלע צרות קומען פון זיי, ווייל
דאָס זיינען זיי, וואָס האָבן אַרויסגערופן די מלחמה, ווייל אויף זיי ליגט
די גאַנצע שולד פון די מפלות . . . זיי, די אידן, האָבן ניט בלויז פאַר-
ס'מ'ט די מחות פון דער רוסישער לייכטזיניקער און לייכטגלויביקער
יונגט מיט אַנטי-מיליטאַריסטישע, אַנטי-מלוכה'שע, רעוואָלוציאָנערע
אידעען, נאָר האָבן אויך טעטיק אויסגעהאַלפן די יאפּאַנער מאַטעריעל
און מאַראַליש, זיי קלייבן כלומרשט געלט פאַר זיי, זיי קויפן פּערד,

פּיאָנערן און בויער

פוטערס און אנדערע וויכטיקע זאכן און שיקן דאָס אַלץ אַוועק פאַר דער יאַפּאַנישער אַרמיי. די אַמעריקאַנער אידן האָבן כלומרשט באַגריסט דעם מיקאַדאָ מיט די נצחונות פון זיין חיל און געגעבן אים אַ מתנה — אַ קריגס-שיף! און נאָך און נאָך אַזעלכע קרימינעל-משוגענע בלבולים. דער רעזולטאַט פון דער דאָזיקער בלוטיק-אכזריות'דיקער אַרבעט וועלכע איז געפירט געוואָרן בשותפות פון די שוואַרץ-מאה'ניקעס, פאַר-ליציי און אין אייניקע ערטער פון מיליטער, איז געווען — אַן אַלגע-מיינע פּאַניק צווישן דער אידישער באַפעלקערונג, צערויבטע אידישע הייזער און געוועלבער, צאָלרייכע הריגות.

דעם „בונד'ס“ קעגן-אַקציע, זיין רעאַגירונג אויף די געשעענישן, ספעציעל אויף די געשעענישן אין ביאַליסטאָק, האָבן געפונען אַ באַ-גייסטערטע צושטימונג און אַרויסגערופן אַן אַלזייטיקע באַוואַנדערונג. זיין רוף צו אַ טעטיקן פּראָטעסט איז אויפגענומען געוואָרן אין אַלע שטעט און שטעטלעך פון תּחום אַלס אַ באַפעל, וואָס מוז הייליק דורכ-געפירט ווערן. די כּמעט מיליטערישע דיסציפּלין און אַרגאַניזירטקייט פון די אַרויסטרעטונגען פון די אידישע מאַסן, זייער קאַמפּסלוסט, די דעמאָנסטראַציעס און סטרייקן — דאָס אַלץ איז געווען אַ דירעקטער פּועל'יוצא פון דעם „בונד'ס“ שטאַרק אויסגעוואַקסענער השפּעה און כּוח.

אין יענער צייט איז דעם „בונד'ס“ פּרעסטיזש אויסגעוואַקסן הימל-הויך.

אַמסטערדאַם. — דער אינטערנאַציאָנאַלער סאַציאַל־ ליסטישער קאָנגרעס. — דער קאָמפּ פּאַר אַרטאָדאָקסאַלן מאַרקסיזם

דער רוסיש־אַפּאַנישער קריג האָט ניט געהאַט אַזאַ ברייטע אויסוירקונג אין דער וועלט, ווי דאָס איז שפּעטער פּאַרגעקומען מיט די ביידע וועלט־מלחמות. ער איז אין משך פּון דער גאַנצער צייט פּאַרבליבן לאַקאַליזירט און זיינע פּאַליטישע און עקאָנאָמישע רעזולטאַטן פאַר דער ברייטער וועלט זיינען ניט געווען פּון גרויס באַדייטונג. דער בעסטער באַראַמעטער אין אַזעלכע פּאַלן, די בירושע, איז אין סאַמען ברען פּון קריג פּאַרבליבן מערסטנטיילס רואיק. אפילו די רוסישע ווערטפּאַפּירן און דער רוסישער רובל זיינען געווען נאַטירט ניט פיל גידעריקער פּון דעם נאַרמאַלן פּרייז. דער אינטערעס צום קריג האָט זיך באַגרענעצט בלויז צו דערוואַרטונגען און אויסרעכענונגן גען, אַז דער קריג וועט באַאיינפלוסן די אינערלעכע פּאַליטישע פּאַר־העלטענישן אין רוסלאַנד גופאַ. די פּראַגרעסיווע עלעמענטן אין אַלע לענדער האָבן זיך געפּרייט מיט די מפלות פּון דעם רוסישן חיל. די דאָזיקע מפלות, האָבן באַשיינפערלעך באַוויזן, אַז דער גרויסער רוסישער קאָלאָס איז געשטאַנען אויף שוואַכע ליימענע פּיס און אַז די טראַדיציאָנעלע שרעק פּאַר'ן רוסישן בער איז נישט געווען באַגרינדעט — דער בער האָט זיך אַנטפּלעקט אַלס שוואַך און קראַנק. אין אויגוסט 1904, איז פּאַרגעקומען אַן אינטערנאַציאָנאַלער סאַציאַליסטישער קאָנגרעס אין אַמסטערדאַם. צוליב די געשילדערטע אומשטענדן, איז נישט געווען צו וואונדערן זיך, וואָס הגם דער קאָנגרעס האָט זיך געפּירט אין דער צייט פּון די שלאַכטן, איז די מלחמה כמעט ווי אין גאַנצן געווען איגנאָרירט. אַן אויסנאַם איז געווען אַ קליינע דעמאָנסטראַציע בעת דער עפענונג פּון קאָנגרעס: אויף דער בינע האָבן די דעלעגאַטן פּלעכאַנאַוו פּון דער רוסלענדער סאַציאַל־דעמאָקראַטיע און קאַטאַיאַמאַ פּון די

פּיאָנערן און בויער

יאַפּאַנישע סאַציאַליסטן ברידערלעך זיך דערלאַנגט די הענט אַלס אַ צייכן פון חבר'שאַפט און פּריינטשאַפט פון די האַרעפּאַשנע מאַסן פון ביידע פעלקער, אַלס אַ צייכן און ווי אַן אויסדרוק פון הייסן וואונטש צו לעבן אין שלום.

כמעט די גאַנצע אַרבעט פון קאַנגרעס איז געווען געווידמעט דער פּראַגע וועגן די פּאַליטישע און טאַקטישע גרונט־יסודות פון דער אינ־טערנאַציאָנאַלער סאַציאַל־דעמאָקראַטיע.

פּינף־זעקס יאָר זיינען געווען פּאַרביי זינט עדוואָרד בערנשטיין איז אַרויסגעטראָטן מיט זיין רעוויזיאָניסטישער קריטיק פון קאַרל מאַרקס לערע. זיין אַרויסטריט האָט געגעבן אַן אויסדרוק די נייע שטרעמונגען, וועלכע האָבן זיך אַלץ מער און מער פאַרוואַרצלט אין דער באַוועגונג. גרעסערע טיילן פון דער אינטערנאַציאָנאַלער סאַציאַל־דעמאָקראַטיע זיינען געוואָרן רעפּאַרמיסטיש. עס איז געשטאַנען די פּראַגע: ריינער, אומקאַמפּראַמיסלעכער קלאַסן־קאַמף אָדער מיטאַרבעטן מיט דעם ליבע־ראַלן און ראַדיקאַלן פּליגל פון דער בורזשואַזיע? סאַציאַל־פּאַליטישע רעפּאַרמען אַלס אַן ענדציל אָדער בלויז אַלס אַ מיטל צום ענדציל? „לאַ־טעס אויפן סאַציאַלן בגד“, ווי אייניקע פלעגן זיך אויסדריקן, אָדער „אַ גאַנץ נייער בגד“? רעפּאַרם אָדער רעוואָלוציע?—אָט־די אַלע פּראַגן האָבן געעגבערט די מוחות און דערוועקט ענדלאַזע שטרייטיקייטן און אַפילו ביטערע קאַמפּן אין די רייען פון די סאַציאַליסטישע פּאַרטייען אין אַלע לענדער. בערנשטיינס קעגנער האָבן געזען אין די נייע טענדענצן אַ גרוי־סע סכנה פאַר דער פּראַלעטאַרישער עמאַנציפּאַציע־באַוועגונג און זיי האָבן אָנגעהויבן מאַביליזירן די כוחות פאַר אַן אַנטשלאַסענעם קאַמף קעגן זיי. דער צוזאַמענפאַר פון דער דייטשער סאַציאַל־דעמאָקראַטישער פּאַרטיי אין דרעזדען, אין 1903, האָט דעם גרעסטן טייל פון זיינע פּאַר־האַנדלונגן אַפּגעגעבן די דערמאָנטע פּראַגן און דאָ האָט דער רעוויזיאָ־ניסטישער איינשטעל געליטן אַן אַנטשידענע מפלה. אין פּראַנקרייך איז די סאַציאַליסטישע באַוועגונג צעריסן געוואָרן אויף שטיקלעך. אַלס אַ רעזולטאַט פון דער פּראַקטישער אַנווענדונג פון דער אידעע פון מיט־אַרבעט מיט בורזשואַזע עלעמענטן און פון אַנטיילנעמען פון סאַציאַ־ליסטן אין אַ בורזשואַזער רעגירונג האָבן זיך באַוויזן געפּערלעכע סימנים פון צעשפּליטערונג. עס איז דעריבער געווען אַ זעלבסטפּאַר־

ד ז ש א ן מ י ל ל

שטענדלעכע און נאטירלעכע זאך, אַז די אַנגעווייטאַגטע פּראַגע וועגן אַנטייל פון סאַציאַליסטן אין בירגערלעכע רעגירונגען און וועגן דער קלאַסן-פּאָליטיק פון די אַרגאַניזירטע אַרבעטער מאַסן זאָל אַוועק-געשטעלט ווערן אַלס דער הויפט-פּונקט אין דעם סדר-היום פון דעם אינטערנאַציאָנאַלן סאַציאַליסטישן קאָנגרעס אין אַמסטערדאַם.

אונז, די דעלעגאַטן פון „בונד“, זיינען דורך דעם אַרגאַניזאַציאָנס-קאָמיטעט פון קאָנגרעס צוגעטיילט געוואָרן דריי צימערן אין אַ הויז ביי אַ האַלענדישער סאַציאַליסטישער פּאַמיליע. דאָס הויז איז געלעגען אין דעם נייען טייל פון שטאָט, אויף אַ ברייטער, זייער ריינער גאַס, און האָט אויסגעזען אַנגענעם און באַקוועמלעך. קאַסאַווסקי און איך האָבן גע-קראָגן דעם שיינ-מעבלירטן און רוימיקן גאַסט-צימער אויפ'ן ערשטן שטאָק, וואו צוויי בעטן זיינען אַריינגעשטעלט געוואָרן. מיר האָבן זיך געפרייט מיט'ן צימער ביז עס איז געקומען די צייט צו גיין שלאָפן. מיר לייגן זיך אַוועק אין די בעטן און שפּרינגען גלייך אַרויס. די מאַ-טראַצן, די קישנס, די קאַלדרעס, די ליילעכער — אַלץ איז געווען נאָס און אייזיק-קאַלט. די ווענט פון צימער, ווי מיר האָבן אַנגעהויבן צו באַ-מערקן, האָבן אַרויסגעלאָזן פון זיך אַ קאַלטע, דורכדרינגנדיקע געדריכטע פייכטקייט, די פייכטקייט האָט פאַרשפּאַרט דעם אַטעם און האָט געשטערט צוצומאַכן די אויגן די גאַנצע נאַכט. דאָס איז געווען אַ נאַכט פון אמת'ן קאַשמאַר און קוים וואָס מיר האָבן זיך דערוואַרט דעם פרימאַרגן. נאָך דעם ווי מיר האָבן זיך באַקלאַגט, האָט מען אונז אויפן צווייטן טאַג אַריבערגעפירט אין אַ צימער פון אַ סטודענט מיט צוויי שטאָק העכער. שפעטער האָבן מיר זיך דערוואוסט, אַז אין אַמסטערדאַם זיינען כמעט אַלע ערשטע שטאָקן אין אַ גרויסן טייל פון שטאָט פייכט און אומגעזונט מחמת דער נידעריקער פּאָזיציע פון לאַנד און די צאַלרייכע קאַנאַלן. דער גרויסער קאַנאַל-זאַל, דער אַרט פון קאָנגרעס, האָט זיך געפונען נישט ווייט פון אונזער דירה. ווען מיר זיינען דאַרטן געקומען, איז דער זאַל שוין געווען געפאַקט. ער האָט אויסגעזען ווי אַ מוראַשקע-נעסט, וואו אַלע באַוועגן זיך, וואו אַלע זיינען מיט עטוואָס באַשעפטיקט, וואו אַלע זיינען פאַרשמאַיעט! מען גריסט זיך, מען זשעסטיקולירט, מען וויצלט זיך, מען לאַכט, מען לויפט פון איין אַרט צו אַ צווייטן, אַ מיט-מאַש פון פאַרשיידענע לשונות, אַן אמת'ער דור-הפּלגה. אַט אין

פּיאָנערן און בויער

מיט'ן פון אַ גרופע שטייען די בעלגיער וואַנדערוועלדע און אַנוועל; לעבן געד'ן דרייט זיך אַרום ראַפּאָפּאַרט; נישט ווייט פון אונז זיצן די „באַבשאַקאַ“ ברעשאַקאָוסקאַיאַ, די לעצטע איינגעבויגן, אַלט, קרענקלעך, אַרומגעוויקלט מיט אַ פּאַטשיילע; אַט גייט פּאַרביי הילקוויט מיט זיין פּרוי; קלאַראַ צעטקין און בעבעל האָבן עפעס אַ שטילן שמועס; אויף דער אַנדערער זייט פון זאַל, ביי אַ לאַנגן טיש, זיצן די פּ. פּ. ס. יישע דעלעגאַטן פון אַלע דריי טיילן פון פּוילן, צווישן זיי אויך פּילסודסקי, מיט זיינע לאַנגע און געדיכטע וואַנצעס, מיט די קליינע געזשמורעטע, אַבער שאַרפע, אויגן, מיט אַ קוים באַמערקבאַרן איראַנישן אַדער סאַר-קאַטישן שמייכל; די קליינע גרופע פון דער פּוילישער סאַציאַל-דעמאָקראַטיע — וואַרסקי, מאַרכלעווסקי און אַ פּרוי — איר נאַמען איז געווען צעזאַרינאַ וואַינאַראָוסקאַ—ריידן מיט קאָוטסקין, ראָזאַ לוק-סעמבורג איז עפעס פּאַרנומען אויף דער בינע מיט דעם האַלענדער טרולסטראַ; אויף דער בינע געפינט זיך אויך דער איבערוועצער, דער ענגלענדער סמיט, אַ פּאַמיליאַרע פּיגור אויף אינטערנאַציאָנאַלע סאַ-ציאַליסטישע קאָנגרעסן.

עס נעמט אַ היפש ביסל צייט איינצושטילן אַט-דעם אומרויאַקן, טומלדיקן עולם און ענדלעך-צוצוטערעטן צו די פּאַרהאַנדלונגען. דער טשוואַק פון קאָנגרעס, ווי שוין פּריער געזאָגט, איז געווען די פּראַגע צי דער אינטערנאַציאָנאַלער סאַציאַליזם נויטיקט זיך אין אַ רעוויזיע פון זיינע פּרינציפּן און אין פּאַרענדערונגן אין זיין אַלטער טאַקטיק פון אומקאַמפּראַמיסלעכן קלאַסנקאַמף, וואָס איז גלייכצייטיק פּאַרבונדן מיט קעגנערשאַפט צו קאַאַליציעס מיט בורזשאַווע פּאַרטיי-ען און רעגירונגען. די פּאַראינטערעסירונג מיט דער פּראַגע איז געווען אויסעראַרדנטלעך שטאַרק. די זיצונגען פון דער קאַמיסיע, וואָס האָט געדאַרפט אויסאַרבעטן די באַטרעפּנדיקע רעזאָלוציע, פלעגן אומאויפ-הערליך זיין באַזוכט פון מער דעלעגאַטן, ווי די רעגולערע פּאַרהאַנדלונגען פון קאָנגרעס גופאַ. דריי טעג האָט די קאַמיסיע שווער געאַרבעט. דריי גאַנצע טעג האָבן ברייט אין דער וועלט באַוואוסטע פּאַרלאַמענטאַריער און פּאַליטיקער, אַנערקענטע פּירער פון סאַציאַליסטישע מאַסן-פּאַר-טייען, טעאַרעטיקער און פּאָפּולאַריזאַטאָרן פון וויסנשאַפטלעכן סאַציאַ-ליזם אויסגעפּאַכטן אַ פּאַרצווייפלטען קאַמף פּאַר זייערע אידייען, אַ

ד ז ש א ן מ י ל ל

קאמף ביזן סוף, נישט נאכגעבנדיק אויף א האר. אין דעם דאזיקן גייס-טיקן און פאליטישן „טורניר“ האבן זיך באטייליקט עטלעכע צענדליק דעלעגאטן. זשאָרעס און געד, פלעכאָנאוּ און לוקסעמבורג, וואַנדער-וועלדע, בעבעל, קאָויטסקי, קלאַראַ צעטקין, וויקטאָר אַדלער און נאָך און נאָך — קען מען זיך פאַרשטעלן אַ רייכערן קוואַל פון סאַציאַלער וויסנשאַפט, פון פאַליטישער אויטאָריטעט, פון חכמה? דער מיניסטער-ריאַליזם איז דורכגעפאַלן, דער אַרטאָדאָקסאַלער מאַרקסיזם האָט געזיגט סיי דאָ, אין דער קאָמיסיע, אַזוי אויך אויף דער אַלגעמיינער פאַרזאַמלונג פון קאָנגרעס מיט אַ מאַיאָריטעט פון זעקס צו איינס. ריינער קלאַסן-קאָמף, קיין פּשרה-פּאָליטיק, אומקאָמפּראַמילעכע קעגנערשאַפט צו מיליטאַריזם און אימפּעריאַליסטישע מלחמות — דאָס איז פאַרבליבן דער פונדאַמענט, אויף וועלכן מען האָט באַשלאָסן אויך ווייטער צו בויען די סאַציאַליסטישע באַוועגונג, אין נאַציאָנאַלן און אינטערנאַציאָנאַלן מאַסשטאַב.

מיר, פון „בונד“, זיינען אין דער דאָזיקער שטרייטפּראָגע געשטאַ-נען אין יענע רייען, וואָס האָבן צוזאַמען מיט זשול געדן באַקעמפט זשאָרעסעס קאָאליציע-פּאָליטיק און מיניסטער-ריאַליזם און וואָס האָבן צוזאַמען מיט קאָויטסקין, פלעכאָנאוּ, בעבעל און אַנדערע, געקעמפט קעגן בערנשטיינישען רעוויזיאָניזם און רעפּאַרמיזם, וועלכע האָבן ווי אַ מנפה אָנגעהויבן זיך צו פאַרשפּרייטן אויך אין רוסלאַנד.

אין אַמסטערדאַם האָבן מיר שוין געזען אויסצומיידן דעם פאַר-דריסלעכן פעלער, וואָס איז מיט פיר יאָר פריער געמאַכט געוואָרן אין פאַריז. לויט אונזער איניציאַטיוו האָט דער קאָנגרעס אָנגענומען אַ רע-זאָלוציע קעגן דער אַנטי-אידישער פּאָליטיק פון דער צאַרישער רעגירונג. די רעזאָלוציע וואַרפט פאַר, אַז די פּאָליטיק פון דער צאַרישער רעגירונג פירט צום פיזישן און מאַראַלישן אונטערגאַנג פון טויזנטער און טויזענטער אידן. די רעגירונג גופא ווערט געהאַלטן פאַראַנט-וואָרטלעך פאַר די שענדלעכע פאַגראַמען. אין נאָמען פון פּרייהייט, קולטור און מאַראַל האָט דער קאָנגרעס פּראָטעסטירט קעגן דער אומ-ווירדיקער באַהאַנדלונג פון די רוסישע אידן, גלייכצייטיק האָט ער אויסגעדריקט זיין פולע סימפּאַטיע צו די אידישע אַרבעטער אין ליטע,

פּיאָנערן און בױער

פוילן און רוסלאַנד, וועלכע קעמפן פאַר דער פאַרווירקלעכונג פון סאַ-
ציאַליזם טראָץ אַלע פאַרפּאָלגונגען און געפאַרן.

מיר, בונדיסטן, האָבן זיך געפילט אויפ'ן קאַנגרעס זייער יום-
טוב'דיק. אין קעגנזאַץ צו די איבעריקע רוסישע דעלעגאַטן זיינען מיר
געקומען גוט אַרגאַניזירט, פאַרייניקט, אַן רייסערייען. מיר האָבן פאַר-
טרעטן אַרום 30 טויזענט אַרגאַניזירטע אידישע אַרבעטער דורך 27
מאַנדאַטן — 17 פון אַרטיקע קאַמיטעטן פון „בונד“ און צען פון אַנדערע
בונדישע אַרגאַניזאַציעס. אונזער באַריכט, וועלכן מיר האָבן פאַרשפּרייט
צווישן די קאַנגרעס-דעלעגאַטן אויף פּראַנצויזיש און דייטש, איז געווען
אינער פון די אינטערעסאַנטסטע און באַלערנדיקסטע דאַקומענטן.
ער האָט געגעבן אַן איבערצייגנד בילד, אונטערשיצט דורך גענויע
ציפּערן, פון דעם גיגאַנטישן פאַרשריט, וואָס די אידישע אַרבעטער
באַוועגונג אונטער דעם „בונד“ האָט געמאַכט אין משך פון לעצטן יאָר.
קיין אַנדערע אַרגאַניזאַציע פון רוסלאַנד האָט נישט געקענט זיך פאַר-
גלייכן מיט'ן „בונד“ אין דער צאָל פון דורכגעפירטע מאַסן-פאַרזאַמלונג-
גען און דעמאָנסטראַציעס און אין דער צאָל פון פּאָליטישע און עקאָנאָמי-
שע סטרייקן. מיר האָבן אויך אונטערגעשטרעכט דעם גרויסן וואַקס פון
אונזער פרעסע, געשילדערט אונזער אַרבעט אין מיליטער, וואו מיר
האָבן פאַרשפּרייט פּראַקלאַמאַציעס צו סאַלדאַטן, צו רעקרופן און צו
אַפיצירן, און אויך דערמאַנט די אומגלויבלעך גרויסע צאָל פון אונזערע
קרבנות — אַן ערך פינף טויזענט אַרעסטירטע און עטלעכע צענדליק
פאַרשיקטע קיין סיביר.

דער באַריכט האָט פאַראינטערעסירט ביז גאַר אַ סך דעלעגאַטן.
זיי האָבן אונז גרינטלעך אויסגעפרעגט וועגן אַלע זייטן פון „בונד'ס“
טעטיקייט.

נישט די גאַנצע וואָך האָט דער קאַנגרעס געאַרבעט שווער. עס
איז באַשטימט געוואָרן אַן איבעררייס אויף איין טאַג צו געבן די דעלע-
גאַטן אַ מעגלעכקייט זיך אָפּצורוען און צו זען „וואָס איז וואָס“ אין
אַמסטערדאַם. ווי שול'קינדער, וועלכע קריגן אומדערוואָרט אַ פּרייען
טאַג, זיינען אויסער זיך פון פּרייד, אַזוי אומגעפער האָבן מיר זיך אַלע
געפילט. פריער פאַר אַליץ האָבן מיר געוואַלט זיך באַקענען מיט דער
שטאַט און מיט אירע מערקווירדיקייטן. מיר, בונדיסטן, האָבן צוערשט

ד ז ש א ן מ י ל ל

זיך אַ לאַז געטאָן צו דער געגנט, וואו עס וואוינען די אַרימערע אידן, צום אידישן „געטאָ“. און ווי אַ „געטאָ“ האָט דאָס טאַקע אויסגעזען. קליינע, איינשטאַקִיגע הייזקעס, איינפאַרמיקע און גלייכאַרטיקע אין אַרכיטעקטור און קאַליר. די גאַסן אָנגעפאַקט מיט אויפגערעגטע, זשעסטיקולירנדיקע, ווי עס שיינט, זייער פאַרנומענע מענטשן. אָן אַ צאַל קינדער. דאָס בילד האָט מיר דערמאַנט די „סלאָבאַדקע“ און דעם „נייען פּלאַן“ אין פּאַניעוויעזש, וואו די אַרימסטע פּון די אַרימע האָבן געוואוינט און זיך געמאַטערט. אפשר די הייזער, דאָ, האָבן אויסגעזען אַ ביסל ריינער, אַ ביסל סאַלידער, נישט אַזוי צוזאַמענגעפרעסט.

נאָך דעם וויזיט אין געטאָ — אַ באַזוך אין אַ פּאַר וועלט־באַרימטע מוזייען, צו אונזער גרויסן פאַרדרוס האָבן מיר נישט געהאַט גענוג צייט און מיר האָבן באַוויזן בלויז „דורכצושפּאַצירן“ דורך זיי. . . .

מיר האָבן זיך געאַיילט. מיר דאַרפן זען די שטאַט, דער עיקר די אַלטע שטאַט. די הויפטגאַס, נאַטירלעך אַ געשעפטס־גאַס, איז קרום און ענג, אַביסל טונקל, כאַטש די זון שיינט. וואָס איז דאָס, די קערנטער אָדער ראַטנאָרם־שטראַסע אין ווין? מיר גייען אַריין אין איינע פּון די פּילצאַליקע קאַפּע־הייזער און די אילוזיע איז אַ מערקווירדיקע. טאַקע גאָר ווי אין ווין: קליינע טישלעך, מענטשן מיט לאַנגע ציגאַרן ביי אַ טאַס קאַווע, אין די זאַלן איז אָנגערויכערט, צענדליקער טעגלעכע צייטונגען און אילוסטראַטע זשורנאַלן אין אַלע איראַפּעאַישע שפּראַכן אויף די דערבייאַיקע שטולן. די זעלביקע אַטמאָספּערע, אַן אָנגענעמע און געמיטלעכע. יע, „איין וועלט“. . . .

דעם זעלבן נאַכמיטאַג איז פאַר די דעלעגאַטן איינגעאַרדנט גע־וואָרן אַן אויספּלוג אויף צוויי שיפּן ווייט הינטער דער שטאַט, דורך דעם קאַנאַל־סיסטעם, וואָס שניידט דורך די גאַנצע אומגעגנט פּון אַמ־סטערדאַם. דאָס איז געווען אַ פאַרגעניגן, וואָס איך האָב יאַרנלאַנג נישט געקענט פאַרגעסן. אומעטום, וואו די אויג האָט געקענט דערגרייכן, האָבן זיך געוויזן גרינע, ריינע לאַנקעס; יעדעס שטיקל לאַנד מיט זאָרג באַארבעט, קולטיווירט; די קליינע, נידעריקע און ציכטיקע הייזקעס פּון די פאַרמערס זיינען ווי באַהאַלטן צווישן די ביימער אָדער טיף פאַר־זונקן אין די הויכע און געדיכטע גראַזן; די כאַראַקטעריסטישע און מאַלערישע ווינטמילן פּון נאַענט און פּון ווייט פּאַכען מיט זייערע

פּיאָנערן און בױער

גיגאַנטישע פּליגלען; רואיקייט, שטילקייט, שטאַנדהאַפטיקייט שוועבט איבער די הייזער, איבער די לאַנקעס, איבער די פעלדער. אויפן דעק פון שיף טומלט זיך. ווי עס שיינט, האָבן אַלע פּאַר-געסן די ערנסטע אַטמאָספּער פון קאַנגרעס און די אַקערשט אָפּגעהאַל-טענע און אויסגעפּאַכטענע שאַרפע דעבאַטן. מען אַמוזירט זיך, ווי דאָס טוען פּריילעכע, זאַרגלאָזע און אָפט צעלאָזענע קינדער. אַ גרויסע גרופּע רינגלט אַרום וויקטאָר אַדלערן. ער וויצלט זיך און דער עולם ברעכט אויס פון צייט צו צייט אין אַ הילכיקן געלעכטער. ער פּאַרהאַלט זיך אַביסל. — איין פּראָזע, אין וועלכער ער דערמאָנט די הייסע פּערזענלעכע ליבע צווישן צוויי אידעאישע געגנער, קען ער נישט פּאַרענדיקן גענוג גיך. וויל איין צוהערער אים אַרויסהעלפּן און גיט צו די ווערטער „פּלאַטאַנישע ליבע“. דאָס בריינגט אַדלערן אַרויס פון די כלים — און אַ בייזער וויץ פּאַלגט. אַלע לאַכן ווידער. . . אַט רוקט זיך פּאַרביי דער נידעריקער, קלייניקער ענגלענדער היינדמאַן, באַפּוצט מיט זיין אומ-פּראָפּאַרציאָנעל לאַנגער און ברייטער באַרד. אויך זיין פּרוי איז מיט אים. עס קומט זיי אַנטקעגן קייר-האַרדי און, מיר דוכט זיך, דער ענגלישער טרייד-יוניאָן פירער קוועלטש. דער האַלענדער וואַך-קאַל, דער דיק-בויכיקער גיגאַנט, באַוועגט זיך פּאַמעלעך און מאַיעסטעטיש צווישן דעם עולם און ווענדט זיך מיט אַ פּאַר פּריינטלעכע ווערטער אַט צו איינעם אַט צו אַ צווייטן. מאַרק ליבער איז זייער „באַשעפּטיקט“ און אומרואיק, ער קען נישט איינזיצן אויף אַן אַרט און לויפט אַרום איבערן גאַנצן שיף. מיט אַלץ איז ער באַגייסטערט און ער פילט זיך אָפּנים ווי אין אַ גן-עדן. אַרקאַדי קרעמער זיצט און מאַכט קריטישע וויצן וועגן די פּאַרבייגייער. זיי זיינען מסתמא זייער טרעפּנד און קאַמיש, ווייל מעדעם האָט פון זיי גרויס הנאה און נעמט זיי אויף מיט אַ הילכיקן און לאַנגן געלעכטער. אַרעמער קאַסאָוסקי! ער געפינט זיך אַליין ביים ראַנד פון שיף און האָט אַזאַ אומעטיקע, ערנסטע, כמעט בייזע און אומ-צופרידענע מינע! דורך זיינע ברילן קוקט ער ווייט — ווייט, אַזוי ווי ער וואַלט וועלן דורכדרינגן דעם האַריזאָנט און אויסגעפינען וואָס עס טוט זיך אויף יענער זייט. קאַמיל הויסמאַנס, דעמאָלט נאָך אַ יונגער, שלאַנקער מאַן, מישט זיך אומעטום צווישן דעם עולם. גאַר אומדערוואַר-טעט דערנענטערט זיך צו אונז וואַרסקי, איינער פון די פירערס פון דער

ד ז ש א ן מ י ל ל

פ.ס.ד. דאָס איז דער זעלבער וואַרסקי, וואָס האָט שפּעטער, אין אומאַפֿ-
הענגיקן פּוילן, געשפּילט אַ גרויסע ראַלע אין דער קאָמוניסטישער
פּאַרטיי און אַ געוויסע צייט געווען איר פּאַרשטייער אין וואַרשעווער
סיים (פּאַרלאַמענט). ערב דער לעצטער מלחמה, ווי פּאַרשידענע ציי-
טונגן האָבן געמאַלדן, איז ער אַרעסטירט געוואָרן אין סאַוועטן-פּאַרבאַנד
—ווער ווייס פּאַר וועלכע שווערע „חטאים“. פּלוצלונג ווענדעט ער
זיך צו מיר — פּאַר וואָס דווקא צו מיר האָב איך נישט געוואוסט, אפשר
דערפּאַר, וואָס זיין ווענדונג איז געווען אין פּויליש, — ער וויל וויסן צי
איך וועל בלייבן נאָכן קאָנגרעס אויף דער פּריוואַטער באַראַטונג פון די
סאַציאַל-דעמאָקראַטישע דעלעגאַציעס פון רוסלאַנד, וואָס דאַרף בעמען
אַ שטעלונג צו דעם „פּאַריזער בלאַק“ פון אַפּאַזיציאַנעלע און רעוואָלוצ-
ציאָנערע פּאַרטייען. אַט דער בלאַק איז באַשאַפן געוואָרן דורך דער
איניציאַטיוו פון די פינלענדישע רעוואָלוציאָנערן און ער פּראַיעקטירט
באַלד אַפּצוהאַלטן אַ קאָנפּערענץ... אַ יונגער האַלענדישער דעלעגאַט
זאַמלט אַרום זיך אַ גרויסן עולם — ער האַלט אַ קאָמישע רעדע גלייכ-
צייטיק אויף פיר שפּראַכן, נישט אַ זאַץ נאָך אַ זאַץ, נאָר אַ וואַרט נאָך
אַ וואַרט, אין ענגליש, דייטש, פּראַנצויזיש און האַלענדיש. די צוהערער
אַמוזירן זיך, זיי קייקלען זיך פון געלעכטער...
דער אַרטאָדאָקסאַלער מאַרקסיזם, רעוויזיאָניזם, רעפּאַרמיזם,
מיניסטעריאַליזם, אומקאָמפּראַמיסלעכער קלאַסנקאַמף, אַלע שטריי-
טיקייטן — אַלץ, אַלץ איז אויף עטלעכע שעה אין גאַנצן פּאַרגעסן
געוואָרן אַדער אַפּגעשטופּט אין אַ זייט. די גרויסע, סאַלידאַרע, צופרי-
דענע, גליקלעכע אינטערנאַציאָנאַלע משפּחה וויל אַז „פּריילעך
זאָל זיין!“...

דער אויסלענדישער קאָמיטעט אין דער ערשטער רוסישער רעוואָלוציע

קיין מאָל אין דער געשיכטע פון „בונד“ איז זיין אויסלענדישער קאָמיטעט נישט געווען באַוואָרפן מיט אַזוי פיל נויטיקער און דרינג-גלעכער אַרבעט, ווי אין די יאָרן 1904-1905, און טיילווייז אין 1906. יעדערער פון אונז האָט געמוזט זיך איינשפּאַנען און אַרויסגעבן דאָס מאַקסימום לויט זיינע פעאיקייטן און כוחות. מיר האָבן נישט געטאַרט „שלאַפן“ און מיר האָבן באַטראַכט נישט דערלאָזבאַר וואַס־עס־איז צו פאַרנאַכלעסיקן. אין יענער שטורמישער רעוואָלוציאָנערער צייט האָט דער „בונד“ מער ווי אַלע מאָל זיך אַנטפלעקט אַלס אַן אמת גרויסע, אימפּאַזאַנטע, איינפלוסריכע פּאָליטישע פּאַרטיי, מיט אַן אומדערשעפֿ-לעכן קוואַל פון ענערגיע, מיט אַ קלאַרער סאַציאַליסטישער פּערספעק-טיוו. אין דעם גאַנצן אידישן תּחום איז די מלחמה קעגן צאַריזם געפירט געוואָרן אַדער אויסשליסלעך דורך אים אַליין אַדער, ווי אין אייניקע ערטער, צוזאַמען מיט אַנדערע סאַציאַליסטישע אַרגאַניזאַציעס, אָבער ער האָט דערביי געשפּילט די הויפּט־ראָל סיי לויט דער צאָל פון זיינע מיטגלידער, סיי צוליב דער איבערוועגנדיקער השפּעה, וואָס ער האָט גע-האַט אויף דער גאַנצער אַרומיקער באַפעלקערונג, די קריסטלעכע אַרבעטער און די פּויערים אריינגערעכנט. אין אייניקע ראַנד־געביטן, למשל אין דער צפון־מערבֿ־דיקער געגנט, זיינען די אידישע אַרבעטער־מאַסן געווען דער איינציקער כוח פון דער רוסישער רעוואָלוציע. די „איסקראַ“־גרופּעס האָבן זיך פאַרנומען מער מיט קליינלעכע אַנפּאַלן אויפן „בונד“, ווי מיט פּאָליטיש דערציען און אַרגאַניזירן די נישט־אידישע אַרבעטער. זייער כאַראַקטעריסטיש איז אין דער הינזיכט געווען אַן אינצידענט מיט די וויטעבסקער איסקראַוועס. דער „בונד“, האָט דאָרטן אַרויסגערופן אַן אַלגעמיינעם סטרייק אין צוזאַמענהאַנג מיט די בלוטיקע געשעענישן אין פעטערבורג דעם 9־טן יאַנואַר 1905.

ד ז ש א ן מ י ל ל

האָט די וויטעבסקער „איסקראַ“-גרופע זיך געווענדעט מיט אַן אויפרוף צו די אַרבעטער נישט צוצושטיין צום סטרייק, ווייל דער „בונד“ האָט נישט געפונען פאַר נויטיק זיך פריער צו באַראַטן מיט דער דאָזיקער, פאַקטיש, גאַנץ איינפלוסלאָזער אַרגאַניזאַציע...

ענלעכע שיקאַנעס לגבי דעם „בונד“ האָבן ווייניק וואָס געקענט שטערן דעם נאַטירלעכן גאַנג פון די געשעענישן. די ענטוואַסטיש געשטימטע, דיסציפלינירטע, כמעט מיליטעריש אַרגאַניזירטע אידישע אַרבעטער זיינען געווען גרייט אויף גרויסע קרבנות אין קאַמף קעגן צאַריזם. נייע צאָלרייכע שייכטן פון דער באַפעלקערונג, וואָס זיינען פריער געשטאַנען אין אַ זייט פון דער אידישער אַרבעטער באַוועגונג, זיינען אַריינגעצויגן געוואָרן אין קרייז פון איר השפעה. זיי זיינען מסכים געווען אָפצוגעבן דאָס „בלוט פון זייערע הערצער“ צו דעראַבערן אַ וועלט פון יושר און פון מענטשן־רעכט. דעם „בונד׳ס“ רוף „צום קאַמף!“ צו פאַרוואַנדלען אַלע גאַסן און געסלעך אין שלאַכט־פעלדער, יעדן ווינקל אין אַ פעסטונג, האָט געפונען אַן אַלזייטיקן צושטימנדיקן סימפּאַטישן אַפרוף. מען האָט זיך געלערנט ווי זיך צו באַגיין מיט געווער. מען האָט זיך באַוואַפּענט ווי מען האָט געקענט און מיט וואָס מען האָט געקענט. אפילו די פּאָליטיש אָפגעשטאַנענע קליינבירגערלעכע עלע־מענטן, ביז איצט פחדניש אַדער אָפּאַטיש, ווערן רעוואָלוציאַניזירט און וואַרפן זיך אַריין אומדערשראַקן אין שווערן און געפערלעכן קאַמף. עס ברענט דער פייער פון פּראָטעסט און רעוואָלט.

נישט אַלע פון אונז, פון אויסלענדישן קאַמיטעט, האָבן געהאַט די מעגלעכקייט און דאָס גליק דירעקט זיך צו באַטייליקן אין די רעוואָלוציאַנערע קאַמפן. בלויז אַ קליינער טייל פון די „אויסלענדער“, צווישן זיי מאַרק ליבער און אַבראַמאָוויטש, און אַ קירצערע צייט אויך מעדעם און גראַסער־זעלצער, האָבן זיך געפונען אויפ'ן אַרט, אין רוסלאַנד, וואו זיי האָבן אַ דאַנק זייערע רעדנערישע פעאיקייטן פיל בייגעטראָגן צו דער פּאָליטישער דערציאונג און צו דער סאַציאַליסטישער אויפקלערונג פון די פּאָלקסמאַסן. זייערע אַרויסטרעטונגן אויף פאַרזאַמלונגן פון אַרבעטער און סטודענטן, אויף מיטינגן און באַנקעטן פון דער ליבע־ראַלער אינטעליגענץ, אין בתי־מדרשים און שולן, אין פאַבריקן און אויף אַרבעטער בירזשעס האָבן אויפגערודערט און רעוואָלוציאַניזירט

פּיאָנערן און בויער

די מאַסן און געהאַלפן זיי צו פּאַנאַנדערקלייבן זיך און צו פּאַרשטיין סיי די אַלגעמיינע וויכטיקע און פּאַרוויקלטע אויפגאַבן פון דער אומ-געוויינלעכער צייט, סיי אויך די ספּעציעל אידישע. אין דעם ברען פון דער רעוואָלוציע זיינען נישט פּאַרגעסן געוואָרן אונזרע פּאַדערונגן פון פּרייהייט, פון נאַציאָנאַל-קולטורעלער אַנטוויקלונג, פון גלייכע רעכט פאַר אונזער פּאַלקס-שפּראַך, פון אומגעשטערטע בילדונגס-מעגלעכ-קייטן אויף אונזער אייגענעם לשון.

אויף אונז, אויף די געבליבענע אין אויסלאַנד, איז אַרויפגעלייגט געוואָרן אַ שווערער חוב און אַ גרויסע פּאַראַנטוואָרטלעכקייט. מען האָט געמאַנט פון אונז אַ סך און מיר האָבן זיך אַנגעשטרענגט צו געבן אַ סך. מיר האָבן דאָס געטאָן מער, ווי אונזרע כוחות האָבן דערלויבט. מיר האָבן נאַטירלעך גוט פּאַרשטאַנען די אויסערגעוויינלעכע וויכטיקייט אויך פון אונזער אַרבעט, נישט געקוקט אויף דעם, וואָס מיר האָבן זיך נישט געפונען אין די פּאַדערשטע רייען. מיר האָבן זיך געפילט ווי אַ מין הילפס-אַרמיי, הינטער דעם אַקטיוון שלאַכט-פּראָנט, וואָס האָט געדאַרפט באַזאָרגן דעם רעוואָלוציאָנערן חיל מיט טראַנספּאָרט, אַמור-ניציע, שפייז, וואָס אָן זיי קען קיין מלחמה נישט געפירט ווערן דער-פּאַלגרייך. עס איז גענוג צו וואָרפן בלויז אַ קורצן, אויבן-אויפיקן בליק אויף דעם אומפאַנג פון דער אַרבעט פון אויסלענדישן קאַמיטעט אין אַט-דער הינזיכט, כדי זיך צו איבערצייגן, אַז זיין הילף אין יענער צייט איז געווען אומגעהויער גרויס. בלויז אין די יאָרן 1904-1905, האָט דער אויסלענדישער קאַמיטעט אַרויסגעגעבן אויף אידיש, רוסיש און פּויליש 39 ביכער און בראַשורן און 59 נומערן צייטונגען און זשורנאַלן, אַלץ צוזאַמען אין 808 טויזנט עקזעמפּלאַרן. פון סעפטעמבער 1904 ביז סעפטעמבער 1906, האָט ער אַריינגעקראָגן אין זיין קאַסע 610 טויזענט שווייצאַרישע פּראַנקן, פון וועלכע 212 טויזענט זיינען פון זיי אַוועקגעשיקט געוואָרן מזומנים צום צענטראַלן קאַמיטעט. צו דער-גרייכן אַזעלכע גלענצנדיקע רעזולטאַטן אין אַ באַגרענעצטער סביבה פון „בונד'ס“ סימפּאַטיקערס אין אויסלאַנד איז שוין ממילא געווען אַ גרויסער אויפטו. עס איז זעלבסטפאַרשטענדלעך, אַז אויך אויף אַנדערע געביטן פון זיין טעטיקייט איז די הילף פון אויסלענדישן קאַמיטעט פאַרן „בונד“ אין רוסלאַנד געווען באַדייטנדיק. ער האָט צוזאַמעגע-

ד ז ש א ן מ י ל ל

קליבן און צוזאמענגעבונדן די כוחות פון דער רוסיש-אידישער און פויליש-אידישער יוגנט, וואָס איז געווען צעוואָרפֿן איבער גאַנץ איי-ראָפּע. ער האָט געוועקט יענע עלעמענטן אין אַמעריקע, וועלכע זיינען נאָך פּסיכאָלאָגיש נישט געוואָרן פּולקאַם אָפּגעריסן פּון דער אַלטער היים און וואָס זיינען נישט פאַרבליבן גלייכגילטיק צו נויטן און באַדער-פּענישן פּון די אידישע מאַסן אין רוסלאַנד און צו זייער שווערן קאַמף פאַר אַ בעסערער צוקונפּט. אָט דאָס אַלץ איז געווען אויסעראַרדענט-לעך וויכטיק און איז טאַקע אויף אַ געהעריקן אופן געווען אָפּגעשאַצט פּון יענע פּון אינזערע חברים אין רוסלאַנד, וועלכע זיינען געשטאַנען אין סאַמען ברען פּון רעוואָלוציאָנערן קאַמף.

מאָסיי ווינאַקור און יונה קאַיגען. — וולאָדימיר מעדעם און בראַניסלאָוו גראַסער

דער פּערזענלעכער באַשטאַנד פון אויסלענדישן קאָמיטעט אין
אין יענער צייט שוין געווען אַ סך ברייטער און פילפאַרביקער ווי מיט
אַ דריי־פיר יאָר פריער. פון פינף מיטגלידער אין דער קאָמיטעט אויס־
געוואַקסן אין אַן אַרגאַניזאַציע פון צען. זיי די ניי־צוגעקומענע,
האַבן געשטאַמט פון פאַרשידענע, ווייט פונאַנדערגעוואַרפענע, שטעט
און, אַ חוץ מאַרק ליבערן, אין קיינער פון זיי נישט דורכגעגאַנגען די
ווילנער שול פון סאַציאַליזם און פראַקטישער אַרבעטער פּאָליטיק.
האַבן זיי טאַקע מיטגעבראַכט מיט זיך אַ געוויסע פאַרשידנאַרטיקייט
פון רעוואָלוציאָנערע דערפאַרונגען און זייער צוגאַנג צו אַ סך צייט־
פראַגן אין געווען פאַרשידן — נישט, נאַטירלעך, אין די עצם־פונקטן
פון פראַגראַם און טאַקטיק, נאָר אין אייניקע פרטים. די פריערדיקע
אַבסאַלוטע איינהייטלעכקייט אָדער אידענטישקייט אין די בליקן אויף
די יסודות פון דער באַוועגונג, אויף אירע גאַענטסטע אויפגאַבן, אויף
אירע פּערספעקטיוון זיינען אין אַ גרויסער מאָס פאַרשוואַונדן. מען מוז
דאָ אָבער אונטערשטרייכן, אַז צו ערנסטע חילוקי־דעות — שוין נישט
גערעדט וועגן פאַרביטערטע קאַמפן אָדער מחלוקות, ווי דאָס פּלעגט
נאַכאַנאַנד פאַסירן אין דער רוסלענדער סאַציאַל־דעמאָקראַטישער פאַר־
טיי — אין ביי אונז קיין מאָל נישט געקומען.

פון די נייע מיטגלידער פון אויסלענדישן קאָמיטעט זיינען מאָסיי
ווינאַקור און יונה קאַיגען אין אַ געוויסער הינזיכט געווען אַ פּאָליטישער
און אַ פאַרטייאישער צווילינג: ביידע געשטאַמט פון סטאַראַ־קאַנסטאַנ־
טינאַוו, ביידע האָבן זיך באַזעצט אין אַדעס אין די ניינציקער יאָרן פון
פאַריקן יאָרהונדערט, ביידע זיך באַפרייט פון זייערע סימפּאַטיעס צו
דער פאַרטיי „נאַראַנדאַיאַ וואַליאַ“ און געוואָרן סאַציאַל־דעמאָקראַטן.
זיי אַרגאַניזירן אין אַדעס אַרום 1895, אַרבעטער־קרייזן און ווערן

ד ז ש א ן מ י ל ל

טעטיק אין דער אַרבעטער באַוועגונג. ענלעך צו אַנדערע רעוואָלוציאַ-
נערן, מיידן זיי אויך נישט אויס אַרעסט, יאָרן אין טורמע און פאַרשיקונג
קיין סיביר. דאָ, אין סיביר, באַקענען זיי זיך מיט פאַרשיקטע בונדיסטן
און באַקערן זיך אַליין צום בונדיזם. ווינאַקור, נאָך זיין באַפֿרייאַונג,
באַזעצט זיך אין בערדיטשעוו און אַלס אַ דעלעגאַט פון אַרטיקן קאָמי-
טעט קומט ער אין 1903 צום פינפטן צוואַנענפֿאַר פון „בונד“ און פֿאַר-
בלייבט שוין אין אויסלאַנד. שפּעטער אַ ביסל איז ער אַריינגענומען
געוואָרן אין אויסלענדישן קאָמיטעט. קאָיגען, נאָכ'ן צוריקקומען פון
סיביר, אין 1902, קלייבט אויס גראַדנע אַלס זיין וואוינאָרט און צו-
זאַמען מיט זיין פֿרוי דאָראַ, גיט ער זיך אָפּ דער אַרטיקער בונדישער
אַרבעט. אין נאַוועמבער 1903, ווערט ער אַ מיטגליד פון צענטראַלן
קאָמיטעט פון „בונד“ און אַלס אַזעלכער פֿירט ער דורך מיט ערנסט,
מיט זיין גאַנצער האַרץ און נשמה, די אויף אים אַרױפגעלייגטע פליכטן.
ער אונטערנעמט אַ רייע אַרגאַניזאַציע־טורן, באַזוכנדיק — דער עיקר
אין דרום רוסלאַנד — די בונדישע קאָמיטעטן און אַרגאַניזאַציעס.
אומעטום איז זיין אַרבעט געקרוינט מיט דערפֿאַלג, כאַטש ער איז נישט
קיין רעדנער. נישט ער און נישט ווינאַקור זיינען אויך נישט קיין
שרייבער. צופֿעליק, זייער זעלטן, ווערן דאָ אַדער דאָרטן פאַרעפענט-
לעכט זייערע אַרטיקלען.

דער „צווילינג“ איז נאָך דער באַלשעוויסטישער רעוואָלוציע
אַריינגעטרעטן אין דער קאָמוניסטישער פאַרטיי. קאָיגען, איז אַ געוויסע
צייט געווען אַנגעשטעלט אַלס אַ באַאַמטער אין דער סאָויעטישער
אַמבאַסאַדע אַדער אין דעם קאַנסולאַט אין בערלין, אָבער זיין געפֿער-
לעכע קראַנקהייט האָט אים געצוואונגן צו פאַרלאָזן די שטאָט און אָפּ-
פֿאַרן אין טיראַלער קוראַרט מעראַן, וואו ער איז אין 1923 געשטאַרבן.
„אַדלערס“, „פראַכטפולע בלומען אין בונדישן גאַרטן“, „גרױסע
גייסטער“, „איינגאַרטיקע אינדיווידואַליטעטן“, „לעגענדעס“ — מיט
אַזעלכע עפֿיטעטן האָט מען באַצירט און באַזונגן נאָך זייער טויט צוויי
אַנדערע מיטגלידער פון אויסלענדישן קאָמיטעט, בראַניסלאָוו גראַסערן
(„זעלצער“) און וולאַדימיר מעדעמען. זיי זיינען געווען די יינגסטע
צווישן אונז און טאַקע ווייל זיי זיינען געווען נאָך אַזוי יונג האָט מען זיך
נישט געאיילט אַריינצונעמען זיי אין אונזער אַרגאַניזאַציע. גראַסערן,

פּיאָנערן און בױער

ווי איך געדענק, האָט מען צוויי מאל פאַרבאַלאַטירט, ניט קוקנדיק, וואָס דער צענטראַלער קאָמיטעט האָט אים רעקאָמענדירט אַלס אַן אויפקו- קומענדיקן שטערן און געזאָגט נביאות וועגן זיין גלאַריערייכער צוקונפט. אויך מעדעמען האָט מען אַ געוויסע צייט געהאַלטן אויסער דעם קאָמי- טעט, אין וועמענס נאָמען ער פלעגט פונדעסטוועגן רעפערירן און אַרויס- טרעטן אויף פאַרזאַמלונגן אין די רוסיש-אידישע סטודענטישע קאָלאַ- גיעס אין אַ רייע שטעט אין דער שווייץ און אין דייטשלאַנד. אָבער לאַנג זיי האַלטן אויסער דער אַרגאַניזאַציע איז געווען אוממעגלעך און אויך נישט ישר'דיק — צו גלענצענדיק פלעגן זיי דורכפירן זייער שליחות, צו גיך זיינען זיי געוואָקסן גייסטיק און פאַליטיש. מיט אַ וואונדערבאַרער שנעלקייט האָבן זיי זיך דערוואַרבן אַ נאָמען און פּרעסטיזש. זייערע רעפּעראַטן, אויסגעצייכנט, שיינן לויט דער פאַרמע און אינטערעסאַנט, אויסגעהאַלטן, טיף לויט זייער אינהאַלט און אינערער לאַגיק, פלעגן אַרויסרופן ביי די צוהערער אַ גייטיקן פאַרגעניגן און געמאַכט זייערע נעמען זייער פאַפּולער און באַליבט. זייער בונדישער פאַטריאַטיזם און זייער פאַרביטערטער קאַמף קעגן אַ וועלט פון אידישע און נישט-אידישע קעגנער און שונאים פון „בונד“, פון זיין נאַציאָנאַלן פּראָגראַם און פון זיינע אַרגאַניזאַציעלע פּרינציפּן, האָבן זיי געמאַכט פאַר אַנערקענטע פאַנענטרעגער פון בונדיזם און אַרויסגערוקט זיי אין די פאַדערשטע רייען.

מען האָט פיל געשריבן און מען ווייס גענוי, ווי מעדעם איז גע- קומען צו דער אידישער אַרבעטער באַוועגונג און צום „בונד“, אָבער זייער ווייניק מענטשן ווייסן, ווי דער יונגער פּויליש-אַסימילירטער גראַסער, וועמען עס איז אַ לאַנגע צייט אָפילו נישט איינגעפאַלן, אַז ער איז אַ איד — ווי אַט-דער גראַסער איז געוואָרן אַ באַגייסטערטער בונדיסט.

גראַסער האָט נאָך זיין טויט איבערגעלאָזן אַ מין צוואַה, זיין אוי- טאָביאַגראַפיע, וועלכע ער האָט אָנגעשריבן אין פּויליש אַ יאָר פאַר זיין טויט, אין 1911, פאַר זיין טאַכטער, דעמאַלט נאָך אַ קליין קינד. אין יענעם רירנדיקן דאַקומענט ברענגט ער די טיפּערע מאַטיוון פאַר זיין באַשלוס צו פאַרבינדן זיין געזעלשאַפטלעכן גורל מיט דער אידישער סאָציאַליסטישער באַוועגונג, מיט'ן „בונד“. אַריינטרעטנדיק אין אים,

ד ז ש א ן מ י ל ל

האָט ער אַלס אַ פּויליש-אידישער סאָציאַליסט געהאַט אין זײַנען צו דינען אין יענער היסטאָרישער עפּאָכע די בעסטע אינטערעסן ווי פון די אידישע אַרבעטנדיקע מאַסן, אַזוי אויך די אינטערעסן פון פּוילן.

דורך אַ לאַנגן אומוועג, זאָגט ער אין יענעם דאָקומענט, איז ער אין 1903 געקומען צום „בונד“. ווייט פון די אידישע מאַסן און פּולקאָם פרעמד צו זיי, איז ער פונדעסטוועגן אַריינגערעטן אין די רײען פון אַ אידישער פּאַרטיי. עקסטרעם־אַסימילאַטאָריש געשטימט, איז ער פונדעסטוועגן געקומען צו נאַציאָנאַלע אידישע פּאָדערונגן.

ווי אַזוי, פאַר וואָס, איז ער דווקא אַריינגערעטן אין „בונד“? ער האָט גערעכנט, זאָגט ער, אַז אַריינטרעטנדיק אין „בונד“ וועט ער דערפילן זײַן פליכט לגבי די אידישע אַרבעטער־מאַסן, אַלס אַ סאָציאַליסט און אַלס אַ איד, פרעגט ער, וואו דען וואָלט ער געקענט אָפגעבן זײַנע כּוחות? ער האָט געגלויבט, אַז אויסקלייבנדיק אַט־דעם וועג, וועט ער אַמבעסטן דינען סײ דעם לאַנד — פּוילן, אַזוי אויך די אידן, פאַרבינדנדיק די לעצטע מיטן פּוילישן פּאַלק, — נישט דורך אַסימילאַציע, נאָר דורך פאַרוואַנדלען זיי אין בירגער מיט גלייכע רעכט און פליכטן.

פאַרטיידיקן די אינטערעסן פון די אידישע אַרבעטער אין פּוילן און פאַרטיידיקן די אינטערעסן פון לאַנד אין די נשמות פון די אידישע אַרבעטער — אַט דאָס איז געווען זײַן אויפגאַבע. מיט דעם ציל און צוליב דעם איז ער אַריינגערעטן אין „בונד“, צוליב דעם ציל איז ער געגאַנגן אַרבעטן און ער האָט געאַרבעט צווישן די אידישע אַרבעטער, האָבנדיק אין זײַנען זײער גליק און דאָס גליק פון לאַנד ...

גראַסער איז געווען פאַררעכנט פאַר אַ מענטש פון גרויסער ערוֹ-דיציע. ער האָט שטודירט יוריספרודענץ (לאַז) אין ציוריקער און קראַקעווער אוניווערסיטעטן און אויסגעהאַלטן דעם עקזאַמען אויף אַן אַדוואָקאַט אין פעטערבורגער אוניווערסיטעט. אויפן עקזאַמען פון קירכלעכע דינים („צערקאָוואַיע פּראָוואַ“) זײַנען זײַנע ענטפערס געווען אַזוי גלענצנדיק און אַריגינעל, אַז דער הויפט־עקזאַמינאַטאָר, אַ הויכער רוסישער גייסטלעכער, דער דירעקטאָר פון דער טעאַלאָגיי־שער אַקאַדעמיע, האָט אים פאַרגעשלאָגן נישט מער און נישט ווייניקער,

פּיאָנערן און בויער

ווי זיך צו שמד'ן און ווערן אַ פּראָפּעסאָר פון קירכן-רעכט אין דער דאָזיקער אַקאַדעמיע ...

גראַסער איז געווען אַרעסטירט בלויז איין מאל און האָט פאַר-בראַכט עטלעכע חדשים אין באַרימטן צענטן פּאַויליאַן פון דער וואַר-שעווער פעסטונג.

ביז זיין טויט, אין דעצעמבער 1912, איז ער געווען טעטיק אין „בונד“. אַפילו אין דער צייט פון רעאַקציע האָט ער נישט גערוט, נישט אַראָפּגעלאָזן די הענט, נישט פאַרלוירן דעם מוט. אין דעם וואַל-קאַמף צו דער 4-טער דומע אין הערבסט 1912 איז ער געווען איינער פון די אַקטיווסטער טוער צו דערוויילן יאַגעלאַ פון דער לינקער פּראַקציע (״לעוויצאַ״) פון דער פ. פ. ס. אַלס קאַנדידאַט פון די אידישע און פּוילישע אַרבעטער אין וואַרשע.

ער איז געווען נישט מער ווי 29 יאָר אַלט ווען ער איז פּלוצלונג געשטאַרבן. פאַרן „בונד“ איז זיין טויט געווען אַ שרעקלעכער פאַרלוסט. ער האָט אַרויסגערופן אַ טיפן טרויער נישט בלויז ביי אונז, זיינע פאַרטיי חברים, נאָר אויך ביי אַלע יענע, וואָס האָבן אים געקענט.

ביי דער ארבעט אין אויסלענדישן קאמיטעט

עס ווילט זיך מיר האַפן, אַז מען וועט נישט באַטראַכטן פאַר נישט גענוג באַשיידן פון מיין זייט, ווען איך וועל פאַרצייכענען אַז אין די ערשטע יאָרן בין איך געווען דער פאַרנומענסטער מענטש אין „אויס־לענדישן קאָמיטעט פון „בונד“. די אומשטענדן האָבן זיך אַזוי צוזאַמענגעלייגט, אַז זייער פיל אַרבעטן פון קאָמיטעט, ספּעציעל די קאַנספּיראַטיוו טעכנישע זיינען געלעגן אויף מיר. איך רייד שוין נישט פון די ערשטע צוויי יאָר פון קאָמיטעט'ס לעבן. דעמאָלט איז אַלץ, אַבסאָלוט אַלץ, געלעגן אין מיינע הענט: די רעדאַקציע פון דעם „אידישן אַרבעטער“, די פּוילישע אויסגאַבן, דער פאַרלאַג, די פאַרוואַלטונג מיט דער דרוקעריי, די קאַסע, דער טראַנספּאָרט, די פאַרבינדונג מיטן צענטראַלן קאָמיטעט און מיט די בונדישע אַרגאַניזאַציעס סיי אין רוסלאַנד סיי אין אויסלאַנד. צום סוף 1900 ווען אַרקאַדי און וואַלדימיר, און שפּעטער אויך גלעב, זיינען אַנטלאָפן פון רוסלאַנד, האָט זיך די לאַגע עטוואָס געענדערט. אַבער נישט שטאַרק. דער „אידישער אַרבעטער“, דער פאַרלאַג, די פאַרוואַלטונג מיט דער דרוקעריי, זיינען טאַקע אַריבער צו זיי, אַבער אַזוי ווי דער אומפאַנג פון דער טעטיקייט פון קאָמיטעט איז כּסדר פאַרברייטערט געוואָרן, האָט מיין אַרבעט פאַקטיש זיך נאָך מער אויסגעשפּרייט און צעצוווייגט, און זי האָט געפּאָדערט אַלץ מער און מער אויפּמערקזאַמקייט און צייט.

אַפילו דאַן, ווען דער קאָמיטעט האָט זיך באַרייכערט מיט נייע מיטגלידער, האָט דאָס ניט באַוווּזן צו ברענגען אַ ממשותדיקע פאַרלייכטערונג. קיינער פון די ניי צוגעקומענע איז נישט געווען גענוג באַהאַונט אין אַרגאַניזאַציע־פּראַקטישע אַדער קאַנספּיראַטיוו־טעכנישע ענינים. און זיי האָבן אַזעלכע אַרבעטן נישט געקענט איבערנעמען. זייער ראַל איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס זיי פלעגן נעמען אַן אַנטייל אין די אַלגעמיינע פאַרהאַנדלונגען פון קאָלעקטיוו, אַרומריידן די פּרינציפּיעלע פאַרטיי פּראָגן, האַלטן רעדעס און לייענען רעפּעראַטן אין די

פיאנערן און בויער

סטודענטישע קאלאניעס, העלפן ארגאניזירן אונזערע קאנפערענצן און צוזאמענפארן, מיטארבעטן אין דער בונדישער פרעסע. וועלכע באזונדער, אַ חוץ אַלגעמיינע, פליכטן האָבן איך אויס-געפירט? אין וואָס איז באַשטאַנען מיין ספּעציפּישע אַרבעט?

איך בין, ערשטנס, געווען דער „פינאַנץ-מיניסטער“ פון דער אַר-גאַניזאַציע, דער פינאַנץ-סקרעטאַר. אַט די פליכטן איז ווייניקער פון אַלץ געווען פאַרבונדן מיט בוכפירונג, מיט רעכענונגען, מיט אויס-אַרבעטן בידזשעטן. די הויפט אויפגאַבע פון אַזאַ „פינאַנץ-מיניסטער“ איז באַשטאַנען אין שאַפן געלט נישט בלויז דירעקט פאַרן אויסלענדישן קאַמיטעט, נאָר אויך פאַר אונזער צענטראַל-קאַמיטעט, פאַר אייניקע אַרטיקע קאַמיטעטן און אַרגאַניזאַציעס, פאַר וועמען איך פלעג אַרויס-באַקומען גרעסערע סומען פון זייערע לאַנדסמאַנשאַפטן אין אַמעריקע, פאַר סטרייקן, פאַר אונזערע אַרעסטירטע און פאַרשיקטע און פאַר אַ סך ספּעציעלע צוועקן. מיט פאַרשידענע מיטלען און דורך פאַרשידענע וועגן פלעג איך קרייגן די נויטיקע פינאַנציעלע הילף. איך האָב אונ-טערגעהאַלטן אַ שטענדיקן קאַנטאַקט מיט די בונדישע סטודענטישע און אַרבעטער גרופּעס אין אייראָפּע, געווען פאַרבונדן מיט די פריינט-לעכע אַרגאַניזאַציעס אין אַמעריקע און מיט אַ גרויסער צאָל איינצלענע פּערזאָנען, פּונאַנדערגעוואַרפן איבער דער גאַרער וועלט. דאָס האָט מיר געגעבן די מעגלעכקייט כּסדר צו אַלאַרמירן דעם עולם, אייביק צו מאַנען. אַ דאַנק דער גרויסער פּאָפּולאַריטעט פון „בונד“ און דער רירנ-דיקער סימפּאַטיע מיט וועלכער מען האָט זיך באַצויגן צו אים, פלעגט יעדע ווענדונג נאָך הילף תמיד זיין געקרוינט מיט דערפאַלג. מען פלעגט זיך אַפּרופן אויף מיינע ווענדונגען מיט גרייטקייט און אַפּפּערוויליקייט און אין יענער צייט האָבן מיר קיין מאָל נישט געהאַט קיין באַזונדערע זאַרג צוליב פינאַנציעלע שוועריקייטן אָדער נויט.

אַ סך שווערער, קאַמפּליצירטער, און פאַרבונדן מיט מער קאַפּ-דרייעניש איז געווען מיין צווייטער „אַמט“, דער „אַמט“ פון דעם „אויס-לענדישן מיניסטער“ פון „בונד“. יאָרן לאַנג בין איך געווען אין אויס-לענדישן קאַמיטעט דער איין-איינציקער, מיט וועמען סיי אונזער צענ-טראַל-קאַמיטעט, סיי כּמעט אַלע אַרטיקע אַרגאַניזאַציע זיינען גע-ווען פאַרבונדן. אַפּט פלעג איך דינען אַלס אַ „קלירינג האַוז“ פאַר

ד ז ש א ן מ י ל ל

די פראווינציעלע אַרגאַניזאַציעס אין דעם זינען, וואָס זיי פלעגן דורך מיר אַרויסשטעלן טענות צו דעם צענטראַל-קאָמיטעט אָדער מאַכן אים פאַרשידענע פאַרשלאָגן. מחמת קאָנספּירטיווע סיבות פלעגט דער צענטראַל-קאָמיטעט נישט קענען אונטערהאַלטן דירעקטע פאַרבינדונגען מיט קלענערע שטעט און שטעטלעך, און די ידיעות וועגן די וויכטיקערע געשעענישן אין יענע ערטער פלעגט ער קריגן פון מיר. און פאַרקערט, דורך מיר פלעגט ער זיי לאָזן וויסן וועגן אייניקע פאַרטיי אָנגעלעגנ-הייטן און דער עיקר ווען און וויאָזוי זיי וועלן באַזאָרגט ווערן מיט דער בונדישער פרעסע און מיט דער בונדישער ליטעראַטור אין אַלגעמיין.

פאַר אונז, אין אויסלאַנד, האָבן אַט די קאָנספּיראַטיווע אויסרעכע-נונגען פון צענטראַל-קאָמיטעט נישט געקענט גילטן אין אַזאַ מאָס ווי פאַרן לאַנד. רעכטס און לינקס האָבן מיר געקאָנט פונאַנדערטיילן און מיר האָבן טאַקע פונאַנדערגעטיילט אָן אַ צאַל אויסלענדישע אַדרעסן צו אונזערע אַרגאַניזאַציעס אין רוסלאַנד — עס איז נישט געווען וואָס צו שרעקן זיך פאַר אַ דורכפאַל. קיין געפאַר האָט אַזעלכע אַדרעסאַטן נישט געדראָט. זיי אַלע זיינען געווען אויסלענדער, סאַציאַ-ליסטן, אין פאַרשידענע שטעט און לענדער פון מערב איראָפּע. די בריוו, צייטונגען, פעקלעך, וואָס זיי פלעגן דערהאַלטן פון רוסלאַנד, פלעגן זיי תּיכּף אָפּשיקן צו מיר וואו איך זאָל זיך נישט געפינען. אַ חוץ אַט די ווירקלעכע אַדרעסן האָט מען זיך אויך באַנוצט מיט אויסגע-טראַכטע פּיקטיווע נעמען. פאַר אַט דעם צוועק האָבן געדינט „פּאַסט-רעסטאַנט“ (דזשענעראַל דעליווערי) אָדער אַ פּאַסט-קעסטל (פּאַסט אָפּיס באַקס), ווען איך האָב געלעבט אין מאַנטרע, למשל, האָב איך געדונגען דריי קעסטלעך — אין מאַנטרע גופּא און אין די דערבייאיקע צוויי קור-אַרטן קלאַראַן און טעריטע. די קאַרעספּאַנדענץ וואָס איך פלעג דערהאַלטן פון רוסלאַנד, איז אויף אַזאַ אופן נישט געווען קאָנצענטרירט אין איין אָרט, וואָס וואָלט געקאָנט אַרויסרופן אַ פאַרדאַכט, נאָר זי איז געווען צעטיילט צווישן די דריי ערטער. דאָס זעלבע איז געווען מיט די בריוו אַדרעסירט „פּאַסט רעסטאַנט“.

ווען די „לעצטע נאַכריכטן“ האָבן אָנגעהויבן אַרויסגיין אין דער פאַרם פון אַ געדרוקטער צייטונג, (אַקטאָבער 1901 אין לאַנדאָן) האָבן

פּיאָנערוֹן און בױער

זיך מיינע פאַרבינדונגען אויסערגעוויינלעך צעוואַקסן. יעדער קאָמיטעט און יעדע אָרגאַניזאַציע, אַפילו די קלענסטע, איז געווען פאַראַינטערע-סירט אין דעם, אַז אויך ידיעות פון זייער לעבן און קאַמף זאָלן דער-גרייכן די איבעריקע פאַרטיי חברים און זאָלן ווערן באַקאַנט דורך דער פרעסע דער גאַרער וועלט; גלייכצייטיק איז פאַר זיי געווען זייער וויכ-טיק, אַז די „לעצטע נאַכריכטן“ זאָלן צו זיי אַנקומען אָן איבעררייס, רעגולער און גיך.

מיר איז אויסגעקומען אין שייכות מיט דעם צו קאַרעספּאַנדירן מיט עטלעכע צענדליק שטעט און נישט סתם קאַרעספּאַנדירן, נאָר אויך צושטעלן זיי כאַטש אין עטלעכע עקזעמפּלאַרן סיי די „לעצטע נאַכ-ריכטן“, סיי אויך אַנדערע אונזערע אויסגאַבן, געדרוקט אין אויסלאַנד. אונזער פאַרלעגערישע טעטיקייט האָט זיך דאָן ענטוויקלט ביז דער העכסטער מדרגה. עס איז פּובליקירט געוואָרן אַ גרויסע צאָל זייער וויכטיקע בראַשורן. עס זיינען דערשינען די זשורנאַלן „וועסטניק בונדאַ“ (רוסיש) און „גלאַס בונדו“ (פּויליש). די „לעצטע נאַכריכטן“ האָבן זיך פאַרוואַנדלט, ווי שוין געזאַגט, פון אַ ביולעטיין אין אַ צייטונג, רייך אין מאַטעריאַל, אינטערעסאַנט אין אינהאַלט, אַ קוואַל פון די ניי-עסטע און גלויביווירדיקסטע ידיעות וועגן דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג אין גאַנצן ראַיאָן פון „בונד“. זיי האָבן געהאַפּלן זאַמלען כוחות און וועקן דעם אינטערעס צום „בונד“ אין דער גאַנצער אידישער סביבה, און נישט נאָר אין דער אידישער. אַט דער געדרוקטער אוצר האָט געמוזט ווערן אָפּגעשיקט גלייך קיין רוסלאַנד. אַבער אויף די געוויינלעכע רעגולערע טראַנספּאָרט-מעגלעכקייטן האָט מען נישט אַלע מאָל געקאַנט זיך פאַרלאָזן. אַפט פלעגט דאָס נעמען צו לאַנג, די נייעס, אַלס נייעס, פלעגן פאַרלירן יעדן ווערט, יעדע פאַרשפּעטיקונג פלעגט אַרײַסרופן פאַרדרוס און אומצופרידנעקייט. די געשעענישן האָבן זיך באַוועגט מיט גרויסער שנעלקייט און דער דורשט נאָך תּיכּף-דיקע נייעס, קאַנטראַלירטע און צוטרוילעכע, איז געווען אומגעהויער גרויס. אין דער הינזיכט האָבן די „לעצטע נאַכריכטן“ געוויס פאַרדינט די פּולע אַנער-קענונג. אַלע קאַרעספּאַנדענצן וואָס זיינען געווען געדרוקט אין זיי זיינען, מיט דער אויסנאַם אפּשר פון אַ האַלב-טויז, געווען אַפּיציעלע באַריכטן פון אונזערע אָרגאַניזאַציעס אַדער פון צענטראַלן קאָמיטעט

ד ז ש א ן מ י ל ל

אליין. זיי פלעגן געבן א בילד פון לויפנדע, טאג-טעגלעכע געזעלשאפט-לעכע פאסירונגען און פון דעם פארטיי לעבן אין אַלע זיינע צווייגן. מיר האָבן זיך אָנגעשטרענגט צו געפינען מיטלען, ווי צוצושטעלן אונז-זערע אויסגאָבן וואָס אַם גיכסטן. מיר האָבן אויסגעפרובירט אַלערליי קונץ-שטיק, ווי אָפּצונאָרן די וואַכזאַמקייט פון די רוסישע באַאַמטע, און אַלס כלל פּלעגט זיך דאָס אונז אַיינגעבן, אָבער מערסטנטיילס בלויז אויף אַ קורצע צייט.

אַט, צום ביישפּיל, האָבן מיר זיך דערוואוסט, אַז פון קעניגסבערג, פרייסן, ווערן כּסדר געשיקט קיין רוסלאַנד מוסטערן פון תּבואה אין קליינע זעקלעך. פּראַנץ קורסקי, דאָן, ביז הערבסט 1902, אין בערלין, האָט זיך פאַרבונדן מיט חברים אין קעניגסבערג, איך האָב צוגעשטעלט צוגעפּאַסטע אַדרעסן פון מעל געשעפטן, מילן אַדער בעקערייען אין עטלעכע שטעט — איך געדענק ווילנע, קאַוונע, באַברויסק, באַריסאָוו, מאַהילעוו — און אַ געוויסע צייט זיינען די זעקלעך מיט אַ באַהאַלטענע אין דער תּבואה „לעצטע נאַכריכטן“ טאַקע דערגאַנגען. ביי דעם ערשטן דורכפאַל האָבן מיר נאַטירלעך זיך געמוזט אָפּזאָגן פון שמוגלען ווייטער אונזער ליטעראַטור אויף אַט דעם וועג.

מערסטן טייל האָבן מיר זיך באַנוצט מיט דעם דירעקטן, איינפאַכן און נאָרמאַלן וועג — מיר פּלעגן שיקן די „לעצטע נאַכריכטן“, ווי אויך דינע בראַשורן אין קאַנווערטן ווי געוויינלעכע בריוו. אַזוי ווי זיי פּלעגן זיך דרוקן אויף דעם דינעם, אַזוי גערופּענעם „פּאַפּיראַסן פּאַפּיר“, פּלעגט דער וואָג פון יעדן „בריוו“ ניט אַרויסרופן קיין פאַרדאַכט.

דער איינפאַכער וועג איז אָבער אין דער זעלבער צייט געווען אויך אַ זייער קאַמפּליצירטער. די ליסטע פון אַדרעסן, וואָס האָט זיך געפונען ביי מיר, איז געווען אומגעהויער לאַנג, אַזוי לאַנג, אַז פאַר אייניקע שטעט האָט מען פשוט געקאָנט צוזאַמענשטעלן אַן אַדרעס-בוך. . . די בונדיסטן פון די סטודענטישע קאָלאָניעס איבער גאַנץ אייראָפּע פּלעגן קריגן אַ געוויסע צאָל פון אַט די אַדרעסן מיט אינסטרוקציעס, ווי אַזוי זיי צו באַנוצן. וועגן יעדן פּאַל, ווען איינער פון זייערע אַדרעסן פּלעגט אַדורכפאַלן, אַדער פּלעגט ווערן אָפּגעשטעלט, אַדער אומגעביטן, פּלעגט מען זיי גלייך וועגן דעם געבן צו וויסן. איך פּערזענלעך פּלעג אַזעלכע „בריוו“ אַרויסשיקן אַרום צען יעדן טאָג. זיי זיינען געווען באַשטימט

פּיאָנערן און בױער

דער עיקר, פארן צענטראל־קאָמיטעט. געברויכט האָב איך קאָנווערטן פאַרשידענע אין קאַליר אומפאַנג, פאַרם, קוואַליטעט פון פאַפיר. וואו נאָר איך האָב געקענט, האָב איך זיי אַרויסגעקראָגן... אין האַטעלן און קורנאַלן, אין רייזע ביוראַען, אין שיף־קאַמפאַניעס. אַדער איך פלעג זיי לאָזן אָפּדרוקן מיט אויסגעטראַכטע נעמען פון פיקטיווע אינדוס־טריעלע אַדער האַנדל־פירמעס. אויך טרויער־קאָנווערטן מיט שוואַרצע ראַנדן האָבן געדינט דעם זעלבן צוועק. אַלע אַדרעסן האָב איך אַליין געשריבן. עס האָט גענומען אַ ביסל געדולד, צייט און פראַקטיק ביז איך האָב זיך אויסגעלערנט צו בייטן מיין האַנטשריפט אַזוי, אַז דער בעס־טער עקספּערט וואַלט ניט געקאָנט אויסגעפינען, אַז אַט די אַלע אַדרעסן ווערן געשריבן פון דער זעלבער האַנט.

טאָוולען פון ביכער — דאָס איז געווען נאָך אַ וועג, ווי צו שיקן ליטעראַטור. עס איז אומגלויבליך, וואָס פאַר אַ מאַסע ליטעראַטור איז אויף אַט דעם אופן אַריבערגעשמוגלט געוואָרן. אין אַ פאַר טאָוולען פון אַ גרעסערן בוך האָט מען געקאָנט אַריינפאַקן אַ פערציק עקעמע־פלאַך „לעצטע נאַכריכטן“ און אַפט, ווי אַ צוגאַב, אַ צוויי, דריי בראַך־שורן. כדי די רוסישע צענזאָרן זאָלן נישט אָפהאַלטן אויף לאַנג די ביכער, פלעג איך אויסקלייבן די אייגנאַרטיקסטע, אַפט משונה־דיק־סטע „ביכער... דיקע קאַטאַלאָגן, אַלט־פאַרשימלטע מוזיק־נאָטן, שונד ראַמאַנען אין פאַרשיידענע אויסלענדישע שפראַכן. די הויפטזאַך איז געווען, אַז זיי זאָלן האָבן געזונטע און פראַכטיקע טאָוולען. אין ניצאַ, פראַנקרייך, האָבן אַ פאַר בוכהענדלער פון אַלטע ביכער שוין אַזוי גוט מיך געקענט, אַז ווען איך פלעג פאַרבייגיין, פלעגן זיי מיך אַריינרופן אין זייער געשעפט, רעקאַמענדירט „די בעסטע ביכער“, וואָס זיי האָבן אַקאַרשט דערהאַלטן. וואָס זיינען געווען יענע „ביכער“? דער עיקר קאַטאַלאָגן אָבער שוין איינגעבונדן. יענע בוכהענדלער האָבן זיכער מיך געהאַלטן פאַר אַ מאַניאַק...

אַ לענגערע צייט זיינען אַזעלכע ביכער געשיקט געוואָרן צו נחין אויפן אַדרעס פון גענעראַל אוטגאַף אין וואַרשע. צו אונזערע קאָנווערטן הברים אויפן אַדרעס פון פרינץ וואַסילטשיקאָוו אין זיין הויף נישט ווייט פון שטאַט. די אַדעסער פלעגן דאָס קריגן דורך דעם „דייסטוויטעלני סטאַטסקי סאָוועטניק“ (ציווילער גענעראַל), אַ דירעקטאָר פון

ד ז ש א ן מ י ל ל

א אַרטיקער גימנאַזיע, די פעטערבורגער — דורך פירסט באַריאַ-
טינסקי. איך האָב זיך באַנוצט מיט אַ סך מער אַזעלכע אַדרעסן מיט
אַריסטאָקראַטישע נעמען אָבער ליידער האָב איך זיי פאַרגעסן.

אָבער טראָץ דער „קאַנספּיראַציע“, טראָץ די גוט דורכגעטראַכטע
פאַרזיכט-מיטלען, טראָץ דער פאַרשידנאַרטיקייט פון די געברויכטע
מעטאָדן, איז אַט די אַרבעט נישט אַלע מאָל דורכגעגאַנגען גלאַטיק, אָן
קאַפּדרייענישן, אָן עגמת נפש. אַפילו די הויכע אַריסטאָקראַטישע
נעמען האָבן נישט געהאַלפּן און זייערע אַדרעסן פלעגן סוף-כל-סוף
אויך דורכפאַלן. עס האָט נישט געקאַנט זיין אַנדערש. אויב מיר האָבן
געקענט זיך רימען מיט „שאַרפּזיניקייט“, ברייה/שאַפּט און פּיאַיקייט
אויף פאַרשידענע אופנים אַפּצונאַרן די וואַכזאַמקייט פון די רוסישע
זשאַנדאַרמען, זיינען די לעצטע, אין אַ סך פאַלן, גאַרנישט געווען אַזעלכע
לעמעשקעס נישט צו וויסן ווי אויסצושפּירן אונזערע געגן און אונזערע
קונץ-שטיק. זיי האָבן דאָך געהאַט אין זייער רשות אַ מחנה שפּיאָנען,
צעשפּרייט אין אַלע יענע ערטער פון מערב אייראָפּע וואו עס האָט זיך
נאָר געפונען די שטודירנדיקע יוגנט פון רוסלאַנד אַדער רוסישע פּאַלי-
טישע עמיגראַנטן, דורך זיי פלעגט די „רוסישע אַכראַנע“ באַקומען
אַלע מעגלעכע ידיעות, ווי דאָס האָבן באַוויזן אירע שפּעטער אויפגע-
דעקטע געהיימע דאַקומענטן.

דעם 26-טן יאַנואַר, 1905, שרייבט דער פּאַליציי דעפּאַרטמענט
פון פעטערבורג צו דעם נאַטשאַלניק פון דער קיעווער „אַכראַנע“:
„דער אַדרעס, וואָס אויף אים גייט דער דריטער פון די בייגע-
לייגטע בריוו — ראָזין, רי סאַנט מאַרסיי, פּאַריז 13, — געהערט צו
די אַדרעסן וואָס זיי באַנוצט איינער פון די אַנגעזעענסטע טוער פון
„בונד“, יוסף שלאַמאַ כאַאימאַוו מילל, וועלכער איז באַצייכנט אין דעם
צירקולאַר פון פּאַליציי דעפּאַרטמענט פון 19-טן מערץ 1902. אונטערן
נומער 1907...“

אַרום דער זעלבער צייט האָבן מיר באַקומען עטלעכע געהיימע
צירקולאַרן, וואָס אונזערע חברים אין מינסק האָבן אַרויסגעקראָגן פון
דער מינסקער זשאַנדאַרמעריי. דאָס רוב פון זיי האָבן אַנטהאַלטן לאַג-
גע רשימות פון מענטשן, וועלכע די זשאַנדאַרמען האָבן געזאַלט תּיכף
אַרעסטירן. צווישן זיי זיינען אַנגעצייכנט געווען נעמען פון פּערזאָנען,

פּיאָנערן און בױער

וועלכע האָבן ביים אַריבערפאַרן די גרעניץ אויפן וועג קיין רוסלאַנד געדאַרפט ווערן „רעווידירט, אַרעסטירט און גלייך צוגעשטעלט קיין פעטערבורג אין רשות פון דער מאַכט.“ יענע אָנגערופענע פּערזאָנען האָט מען פונדעסטוועגן קיין מאָל נישט אַרעסטירט — דאָס זיינען געווען פּיקטיווע נעמען פון מיינע פּאַרנאַנדערגעשיקטע אַרעסטן ...

איך וויל דאָ נאָך פאַרצייכענען צוויי אינטערעסאַנטע דערפאַרונגען. אין לוצערן, שווייץ, בעת מיין דאָרטיקן קורצן אויפהאַלט בין איך אויפֿ-געפּאַדערט געוואָרן פון דער פּאַסט־פּאַרוואַלטונג צו דערקלערן, וואָס זיינען דאָס די פּעקלעך גע'חותמ'עט „געשעפטס־פּאַפּירן“, וועלכע איך פלעג דערהאַלטן פון פאַרשידענע שטעט פון גאַנץ אייראָפּע.

אַ פּאַר פּעקלעך זיינען געעפנט געוואָרן און זייער אינהאַלט ווייזט נישט, אָז די דאָקומענטן זאָלן האָבן עטוואָס צו טאָן מיט „געשעפט“. ווי קען איך דאָס דערקלערן און אין וואָס אייגנטלעך באַשטייט מיין באַשעפטיקונג? גיי דערקלער זיי דעם כאַראַקטער פון מיין „געשעפט“! איך האָב געפרוואווט זיי איינריידן, אָז איך בין אַ זשורנאַליסט און אַלע יענע דאָקומענטן זיינען מאַטעריאַל פאַר מיינע צייטונג־אַרטיקלעך. זיי האָבן געוואַלט וויסן דעם נאָמען פון דער צייטונג, אין וועלכער איך בין אַ מיטאַרבעטער. האָב איך זיי געענטפערט, אָז איך בין פאַרבונדן נישט מיט איינער נאָר מיט עטלעכע צייטונגען און זשורנאַלן, אָבער איך וואַלט בעסער נישט וועלן אויפדעקן זייערע נעמען.

איך האָב נאָטירלעך גלייך פאַרלאָזן לוצערן.

עטוואָס ערנסטער איז פאַרגעקומען אין ניצאַ, פּראַנקרייך. דורך אַ צופאַל האָב איך זיך דערוואוסט, אָז איינער פון די צוויי בריוו־טרע־גער, וואָס פלעגן ברענגען מיין פּאַסט אויף מיין אייגענעם נאָמען אין האַטעל, איז געווען אונטערגעקויפט פון רוסישע שפּיאָנען. איין מאָל האָב איך דערהאַלטן צוויי פּאַקעטן, און אַ בריוו, וואָס האָט געזאָלט זיין אין איין פּאַקעט, איז פון דעם אונטערגעקויפטן בריוו־טרעגער אין איילעניש אַריינגעלייגט געוואָרן אין דעם צווייטן פּאַקעט. עס איז געווען קלאַר, אָז מיין קאַרעספּאַנדענץ איז געעפנט, דורכגעקוקט און ווידער פאַרקלעפט איידער איך קריג איר.

נאָך אַן אויפגעריעגטן שמועס מיטן בריוו־טרעגער, בין איך אַוועק זיך באַקלאָגן צו דעם דירעקטאָר פון דער פּאַסט פּאַרוואַלטונג.

ד ז ש א ן מ י ל ל

זייער אַ העפלעכער פראַנצויז, האָט ער אַן צערעמאַניעס אַרױסגענומען פון אַן אַלמער אַ גרויס בוך, עטלעכע מינוט עפעס געזוכט אין אים און דאַן אָפּן, אַן באַהעלטעניש זיך געווענדעט צו מיר. „מיר האָבן דאָ פאַרצייכנט די נעמען פון אַלע פּערזאָנען — דער עיקר זיינען דאָס דייטשן, — וואָס זיינען פאַרדעכטיקט אין שפּיאַנאַזש און אויף וועמענס קאַרעספּאַנדענץ מיר דאַרפן האַלטן אַן אויג. אייער נאַמען איז אין בוך נישטאַ. עס מוז זיין אַ מיספּאַרשטענדעניש. מיר וועלן עס גרינטלעך אויספאַרשן און מיר וועלן אייך לאָזן וויסן וועגן דעם רעזולטאַט פון דער אויספאַרשונג.“ איך האָב גלייך וועגן דעם געגעבן צו וויסן אַלעמען, וועמען מען האָט געדאַרפּט, און קאַסאַווסקי, פון זשענעווע, האָט זיך תּיכּף אָפּגערוּפּן. אייער מיינונג, האָט ער מיר געשריבן, אַז מען האַלט אייך פאַרדעכטיקט, מסתּמא אַלס אַ דייטשן אַגענט, האָט קיין גרונט נישט. נישט אַלס אַ דייטשן אַגענט, נאָר אַלס רוסישן רעוואָלוציאַנער שפּיאַנירט מען אייך נאָך.

וואָס גיכער איר וועט פאַרלאָזן ניצאַ, אַלס בעסער און געזינטער ... אין עטלעכע טעג אַרום בין איך שוין געווען אין זשענעווע, און נאָך אַ קורצער צייט האָב איך דערהאַלטן פון דירעקטאָר פון דער פּאַסט־פאַרוואַלטונג אין ניצאַ, אַן אָפיציעלן בריוו, וואָס איז מיר איבערגע־שיקט געוואָרן פון האַטעל. אין אים, אין יענעם בריוו, שרייבט דער דירעקטאָר, אַז מען האָט אונטערוזוכט די האַנדלונג פון בריוו־טרעגער און מען האָט קיין שום פאַרדעכטיקעס אָדער אומנאַרמאַלעס ניט געפּו־נען. דערביי פאַרשפּרעכט ער מיר, אַז אין דער צוקונפּט וועט מיין קאַרעספּאַנדענץ זיין אונטער אַ ספּעציעלן שוץ און השּגחה ... אין 1906, ווען פּראַנץ קורסקי האָט זיך באַזעצט אין זשענעווע, איז אַ גרויסער טייל פון מיין אויבן־באַשריבענער, ספּעציעלער קאַנ־ספּיראַטיוו־טעכנישער אַרבעט, אַריבער צו אים.

אן אַרעם לעבן

מאטעריעל איז דאָס לעבן פון די מיטגלידער פון דעם אויסלעגן-דישן קאָמיטעט פון „בונד“ געווען אַן אַרעם לעבן. אָבער אַרעם צו אַרעם איז נישט גלייך. אַפילו אין די קלאַגעדיקע באַדינגונגען פון יענער צייט, ווען דער לעבנס־סטאַנדאַרד פון די איראָפּעאישע פּאָלקס מאַסן איז געשטאַנען אויף זייער אַ נידעריקן ניוואָ, האָט די פינאַנציעלע לאַגע פון די קאָמיטעט־מיטגלידער געקענט פאַררעכנט ווערן פאַר אַ סך אַן ערגערע ווי די לאַגע פון אַ דורכשניטלעכן אַרבע־טער. די גרעסטע צאָל פון זיי פלעגן איבערהויפט קיין געהאַלט נישט באַקומען און עס איז איבערגעלאָזן געוואָרן צו זיי אַליין צו זאָרגן וועגן זייערע מאַטעריעלע נויטן און צו געפינען מיטלען אויף צו לעבן. עס האָט געהערשט צווישן זיי אַן אייגנאַרטיקע קאָנקורענץ: נישט וואָס מער צו נעמען פון דער קאַסע, נאָר וואָס ווייניקער זי צו באַלאַסטן. וואָלטן מיר געווען אַן אָפּענע לעגאַלע פאַרטיי מיט אָפּענע לעגאַלע מעגלעכקייטן צו באַפרידיקן אַלע פינאַנציעלע נויטן פון דער אַרגאַניזאַציע זאַציע און פון יענע, וואָס גיבן אָפּ זייער גאַנצע צייט און אַלע זייערע כוחות פאַר די אינטערעסן פון דער אַרגאַניזאַציע, וואָלט אַזאַ שטעלונג געווען אַן אומנאַרמאַלע דערשיינונג, — ניין, מער ווי דאָס: זי וואָלט געווען אַ פשוטע משוגעת, אַ מין אַסקעטיזם. אָבער אונזער פאַרטיי איז געווען אַן אונטערערדישע און אירע איינקונפטן — אָפט פון מענטשן, וואָס פלעגן אַרויסרייסן דעם לעצט ביסן פון זייער מויל — זיינען געווען באַשטימט ספּעציעל פאַר רעוואָלוציאָנערע צוועקן, יעדער אַריינ־געקומענער גראַשן איז דעריבער געווען באַטראַכט פון אונז אַלס עטוואָס הייליקעס, וואָס מען טאָר נישט אַנרירן, מיט וואָס מען טאָר זיך נישט אַרומוואַרפן. און אויף אַזאַ אופן האָבן די מיטגלידער פון קאָמיטעט זיך פינאַנציעל געמאַטערט און געזוכט אַלערליי מיטלען ווי־עס־איז „דורכ־

ד ז ש א ן מ י ל ל

צושטופן", ווי-עס-איז צו מאַכן אַ לעבן — אַפילו דאָן, ווען אונזער קאַסע איז געווען פאַרהעלטניסמעסיק רייך. מען האָט געדאַרפט אַ קוק טאָן אויף מעדעמ'ס "מעבל", ווען ער און זיין פרוי האָבן זיך איינגע-אַרדנט אויף אַ נייער דירה אין זשענעווע (אין 1908 נאָך זיין צוריק-קומען פון רוסלאַנד). מען האָט געדאַרפט אַריינקוקן אין אַרקאַדי קרע-מערס און וולאַדימיר קאַסאָוסקיס צימער אין דעם אידישן "געטאָ" אויף ווהייטשעפעל אין לאַנדאָן (אין די יאָרן 1901 ביז סוף 1903) צו באַקומען אַ באַגריף, וואָס דאָס הייסט אמת'ע זעלבסטבאַגרענעצונג. ווען פאַטי, אַרקאַדיס פרוי, איז אַנטלאָפן פון פאַרשיקונג און אָנגעקומען קיין לאַנדאָן (1902) און דערזען די אומבאַשרייבלעכע אַרימקייט פון זיין דירה און די דלות-באַדינגונגען פון זיין לעבנס-שטייגער, האָט זי נישט געקענט גלויבן אירע אויגן און מיט אַ פאַרווייטיקטן האַרצן האָט זי געפרעגט :

"סטייטש, איך האָב דיר דאָך די גאַנצע צייט געשיקט געלט. צו דען האָסטו זיך נישט געקענט איינאַרדנען אַ ביסל מער באַקוועם, מער מענטשלעך?"

אַרקאַדי האָט כלומרשט נישט פאַרשטאַנען וועגן וואָס זי האָט גערעדט און זי האָט געמוזט אים דערמאָנען, אַז אין משך פון כמעט צוויי יאָר האָט זי פינקטלעך געשיקט אים דורך מיר 40 רובל אַ חודש. "אַ, יענע געלט", האָט ער אויסגערופן, "איך האָב געשריבן צו דושאַנען, אַז ער זאָל דאָס אַוועקגעבן דער קאַסע פון "בונד". פאַר וואָס עפעס פאַר מיר אַליין? און אויב דו ביסט אומצופרידן, האָט ער מיט איראַניע צוגעגעבן, זע צו פועלן ביי דושאַנען, אַז ער זאָל דיר דאָס געלט צוריקגעבן..."

צווישן אַלע מיטגלידער פון אויסלענדישן קאַמיטעט בין איך גע-ווען דער איינציקער, — שפעטער אפשר אויך בראַנסילאָוו גראַסער, — וואָס האָט אין דער הינזיכט געהאַט "מזל". די גאַנצע צייט בין איך גע-ווען פריי פון פיגאַנציעלער זאַרג. די קללה פון מאַטעריעלער גוים האָט מיך נישט געפלאַגט. אין משך פון 17-18 יאָר, וואָס איך האָב פאַר-בראַכט אין דעם אויסלענדישן קאַמיטעט פון "בונד", איז מיין לאַגע געווען אַזאַ, אַז קיין איינציקן גראַשן — בוכשטעבלעך — איז מיר נישט אויסגעקומען אַנצורירן פון די געזעלשאַפטלעכע געלטער. דער

פּיאָנערן און בויער

וואונדער איז געקומען נישט פון דעם, וואָס איך זאָל האָבן גע'ירש'נט אַ גרויס פאַרמעגן, אָדער פון שפּילן אין פּערד-געוועטן, אָדער פון ספּעקולאַציע אויף דער בירושע... מיין זעלטענער "מזל" איז געווען צו פאַרדאַנקען ווידער דער טיפּער פּריינטשאַפּט, מיט וועלכער די פּוילישע פּאַמיליע, די דאָווגיערדס, וואָס איך האָב שוין פּריער אַזוי אָפּט דערמאָנט, האָט זיך באַצויגן צו מיר. יעדעס יאָר פּלעגן זיי פאַר-ברענגען אין אויסלאַנד 8-9 חדשים און עס האָט זיך שוין אַזוי איינגע-שטעלט, אַז איך בין תּמיד געווען זייער גאַסט אָדער איך פּלעג אויס-העלפּן אין זייערע סטודיעס זייערע פּלימעניצעס אָדער אַ פּלימעניק, וועלכן זיי פּלעגן מיטנעמען מיט זיך. אַ דאַנק זיי האָב איך געקראָגן די מעגלעכקייט זיך צו באַקענען מיט כמעט אַלע איראַפּעאַישע לענדער, מיט זייער קולטור, מיט די קונסט-אוצרות פון פּיל שטעט, מיט זייערע טעאַטערן און מוזיקע, מיט היסטאָרישע מערקווירדיקייטן. בלויז אין ניצא פּלעגן זיי רעגלמעסיק פאַרברענגען יעדעס יאָר אַרום פינף חדשים, די איבעריקע עטלעכע חדשים פּלעגן זיי אַרומרייזן פון לאַנד צו לאַנד, פון שטאָט צו שטאָט, פון איין קוראַרט צו אַ צווייטן, אָפּשטעלענדיק זיך בלויז אויף אַזוי פּיל צייט, וויפּיל עס איז געווען נויטיק צו זען אַלץ און צו געניסן פון אַלץ.

אָט'דער מין ציגיינער לעבן, דאָס לעבן פון אייביקע וואַנדערער, האָט מיר צום גליק אויף אַ האָר ניט געשטערט אין מיין געזעלשאַפּט-לעכער אַרבעט. פאַרקערט, נישט וואַרפּנדיק זיך אַזוי אין די אויגן אין די צענטרען פון דער רוסישער פּאָליטישער עמיגראַציע, האָב איך געקענט אין אַ גרעסערער מאָס פאַרזיכערן די קאַנספּיראַטיווקייט פון אַלע מיינע פאַרטיי-פאַרבינדונגען מיט רוסלאַנד.

די באזוכער : הענריק ערליך, אסתר ריסקינד, ליעסין

ווי אין אלע אונטערערדישע פארטייען, איז דער צענטראל-קאמיטעט אויך ביי אונז געווען ארומגערינגלט מיט סודות/קייט און מיט א געוויסער אפגעזונדערטקייט. וואס ווייניקער מענטשן האבן געוואוסט וועגן זיין פערזענלעכן באשטאנד און וועגן דעם ארט פון זיין אויפהאלט, אלץ זיכערער האט ער זיך געפילט, אלץ בעסער איז ער געווען באשיצט. פאר דעם ברייטן עולם האט דעריבער דעם ארט פון צענטער פארנומען דער אויסלענדישער קאמיטעט. אלע האבן געוואוסט, אז זשענעווע איז זיין זיץ ארט, אלע האבן געקענט דעם אדרעס : קארוזש 81. און פארשידענע עלעמענטן האבן אים באזוכט מחמת די אדער יענע סיבות, צוליב די אדער יענע צילן. ארום האבן זיך תמיד געדרייט מענטשן, וואס זיינען אין א קלענערער אדער גרעסערער מאס פאראינטערעסירט געווען אין „בונד“, אין זיינע פירער, אין זיינע אקציעס. צווישן זיי האבן זיך געפונען נייע, יונגע חברים, וואס פלעגן ספעציעל קומען אנצוקניפן א קאנטאקט מיט די בונדישע פירער. סטודענטן און סטודענטינס פאר זייער צוריקקער קיין רוסלאנד אויף פארטיי-ארבעט האבן געזוכט אנווייונגען, פארבינדונגען, דירעקטיוון ; לונגען-קראנקע, ארבעטער-בונדיסטן האבן געטראכט, אז דער בא-קוועמסטער און בעסטער ארט, וואו צו זוכן היילונג, איז שווייצאריע מיט איר געזונטן קלימאט, אין דער חבר'שער פריינטלעכער סביבה ארום דעם אויסלענדישן קאמיטעט ; עס פלעגן קומען אקטיווע חברים, וואס האבן זיך גענויטיקט אויף א קורצע צייט זיך אפצורוען נאך אנגע-שטרענגטער און נערוועזער רעוואלוציאנערער ארבעט אין רוסלאנד ; מענטשן פון אנדערע פארטייען און ארגאניזאציעס אדער פון אנדערע געזעלשאפטלעכע שיכטן, וואס האבן געזען אין „בונד“ איינע פון די שטארקסטע סאציאליסטישע פארטייען אין רוסלאנד און האבן דעריבער געוואלט וויסן זיין שטעלונג אין די פראבלעמען פון דער רוסישער רעוואלוציע ; און, אויך פאליטיש פארדעכטיקע, טונקלע פערזאנען... אלס איינער פון אויסלענדישן קאמיטעט האב איך, נאטירלעך, זיי אלעמען געקענט, מיט זיי אלעמען זיך געטראפן.

פּיאָנערן און בויער

מיט אַ גרויס פאַרגעניגן און נאָך מיט אַ גרעסערן טרויער דערמאָן איך זיך מיין ערשטע באַקאַנטשאַפט מיט הענריק ערליך. ער האָט באַ- זוכט זשענעווע אַרום 1902, יונג, נאָך אומדערפאַרן, אָבער פול מיט פּלענער פאַר דער בונדישער אַרבעט אין פּוילן. פון גאַנצן קאַמיטעט האָט ער געפונען בלוזי מיך. ער האָט מיך גלייך שטאַרק פאַראינטערע- סירט אַלס מענטש און אַלס איינער פון די ערשטע, איינער פון די גע- ציילטע פּויליש-אידישע אינטעליגענטן, וואָס האָבן אַקצעפטירט דעם בונדיזם.

ווער וואָלט דאָס דעמאָלט, ווען דער סאַציאַליזם אין אַלע זיינע שאַטירונגען איז געווען באַצירט מיט אַן אַרעאַל פון יושר און האָט אַזוי הייס און איבערצייגענד געפרעדיקט די הייליקייט פון פּערזענלעכע רעכט און פון פּערזענלעכע פּרייהייט, געוואָגט פאַרויסצווען, אַז מיט עטלעכע צענדליק יאָר שפּעטער זאָלן מענטשן וואָס טרומייטערן איבער דער גאַנצער וועלט, אַז בלוזי זיי זיינען די טרעגער פון אמת'ן סאַציאַ- ליזם און פון דער העכסטער פּאָליטישער מאַראַל — אַז אַט די זעלבע מענטשן זאָלן מיט אַזאַ אומגלויבליכער ווילדקייט אומברענגען דעם נאַבעלן מענטש און סאַציאַליסט און דעם אַנערקענטן און באַליבטן פירער פון די אידישע פּאָלקסמאַסן אין פּוילן? אים און זיין פּריינט און חבר, אויך אַ באַליבטן אַרבעטער און סאַציאַליסטישן פירער, אַלטערן? פון אַרום 1903 האָבן מיר אָנגעהויבן צו האָבן מער און מער באַזוכער. פון אַרבעטער געדענק איך סינאַי, וועגן וועלכן איך האָב שוין געשריבן; הלל בלום, וואָס איז מיט עטלעכע יאָר צוריק געשטאַרבן אין אַמעריקע; אין 1901 זיינען געקומען שפרה מיט איר מאַן מאַרק ווילטער, איצט אין פאַריז; אַרום 1910 — קוראַקי (ראַוורעבע) וואָס האָט זיך דערוואָרבן אַ גרויסע פּאַפּולאַריטעט ביי די אידישע אַרבעטער אין בערדיטשעוו, ביאַליסטאָק, גראַדנע, לאַדו — אַ האַפּנונגלאָז קראַנ- קער אויף שווינדזוכט איז ער פון זשענעווע אַפּגעפאַרן קיין נערווי, איטאַליע, וואו ער איז אין גיכן געשטאַרבן.

צאָלרייכער זיינען געווען די באַזוכער-אינטעליגענטן:

דער באַגייסטערטער, לעבענסלוסטיקער און קאַמף-לוסטיקער סעמיאַן מאַרגאָלין; ער איז שפּעטער טויטלעך פאַרוואונדעט געוואָרן אין 1905, אין וואַרשע, אויף אַ בונדישער דעמאָנסטראַציע ביי דער

ד ז ש א ן מ י ל ל

תפיסה „פאָוואַק“; אין 1907 ביז סוף 1908 דער ערנסטער באַריס פרומקין; אַ קורצע צייט אַרום 1907 דער שטילער און באַשיידענער משה טערמאַן; אין 1909 די אַרבעטזאַמע, ענטוואַסטיש-איבערגע-געבענע ראָזאַ לעוויט („פרידא“), וואָס האָט זיך קיין מאָל נישט גע-לאָזט בויען פון די צאַרישע פאַרפאַלגונגען און וועלכע, ווי ווייט איך ווייס, האָט זיך ביז צום היינטיקן טאָג נישט געלאָזט ברעכן פון דער באַלשעוויסטישער פאַליציי (גע. פע. או.). 1909-1914 וו. שולמאַן, איצט אין ניו-יאָרק; אין 1902 יצחק פייסאַכזאָן, וואָס איז מיט עטלעכע יאָר צוריק דערמאַרדעט געוואָרן פון די נאַצישע בעסטיעס; אין 1906 פאַניאַ נירענבערג, איר מאַן און איר ברודער דוד ליפיעץ („מאַקס גאַלדפאַרב“, „חרפה“), וואָס איז נאָך דער באַלשעוויסטישער רעוואַ-לוציע געוואָרן אַ קאַמוניסט און שפעטער דערשאַסן געוואָרן פאַר טראַצקיסטישע סימפּאַטיעס; מיטשניק („טשעך“) פון קישינעו און נאָך און נאָך.

פון זיי האָבן אייניקע, ווי ב. פרומקין און וו. שולמאַן מיטגעאַרבעט אין צענטראַל-ביוראַ פון די אויסלענדישע גרופעס ביי דעם אויסלענ-דישן קאַמיטעט.

אסתר ריסקינד האָט געהערט צו די אינטערעסאַנטסטע, די ליכ-טיקסטע און באַליבסטע פרויען געשטאַלטן אין „בונד“. זי איז געקומען קיין זשענעווע באַלד נאַכדעם, ווי זי איז אַנטלאָפן פון סיביר, אין 1904, און האָט פאַרבראַכט ביי אונז אומגעפער אַ האַלב יאָר אויסנוצנדיק די צייט פאַר אַ גוטן אַפרו, אין וועלכן זי האָט זיך אַזוי שטאַרק גענוי-טיקט, און אויך אויף אויפצופרישן און צו דערגענצן איר בילדונג, אין וועלכער זי האָט זיך געפילט הינטערשטעליק נאָך די לאַנגע יאָרן אין די טורמעס און אין סיביר.

אסתר ריסקינד איז געבוירן געוואָרן אין 1877 ביי זייער אַרעמע, קאַנסערוואַטיוו-חסידישע עלטערן. נאָך כמעט אַ קינד האָט זי ביי אומ-מענטשלעכע שטערענישן, בלויז דורך איר אייגענער ענערגיע און ווילנס-כוח, זיך אויסגעלערנט גוט רוסיש און געהיים פון אירע עלטערן געזוכט מיטלען ווי צו קומען צו די קוואַלן פון מאַדערנער, וועלטלעכער בילדונג.

פיאנערן און בויער

זי איז געווען 16 יאָר אַלט, ווען זי ווערט געוואָר, אַז אירע עלטערן קלייבן זיך זי חתונה צו מאַכן מיט אַ חסידישן בחור, און זי נעמט אָן אַ תיכּפּ'דיקן באַשלוס צו אַנטלויפּן פּון דער היים. זי פּאַרלאָזט אויף איי-ביק איר געבורטס-אַרט, אַ פּאַרוואָרפּן, פּון גאַט און פּון מענטשן פּאַרגעסן שטעטל. זי קומט קיין כאַרקאָוו און דאָ באַקענט זי זיך מיט ראַדיקאַלע סטודענטן און רעוואָלוציאַנערן, צווישן זיי מיט פינאַי ראָזענטאַל, דעם צוקונפטיקן בונדישן פירער. זיי העלפּן איר צו פּאַרשטיין דעם אַרומיקן געזעלשאַפּלעכן לעבן און זי לערנט זיך פליסיק און זוכט מיט אַלע אירע כוחות צו פּאַרשטיין די וויכטיקע פּראַבלעמען פּון דער צייט. אין כאַרקאָוו איז זי טאַקע אויסגעוואַקסן גייסטיק און פּאַליטיש און ווען פינאַי אָרדנט זיך איין אַלס אַ דאָקטאָר אין ביאָליסטאַק, פּאַרט זי אויך אַריבער אין יענע פּאַבריק-שטאַט און וואָרפט זיך גלייך אַריין אין דער סאַציאַליסטישער באַוועגונג.

און דאָ-אַט הייבט זיך אָן איר גלענצענדע קאַריערע אין דער אידישער אַרבעטער באַוועגונג. אַלע אָן אָן אויסנאַם האָבן איר ליב. די אַרבעטער ליבן און שעצן איר גרענעצלאָזע איבערגעבענקייט צו די אידעאָלן פּון סאַציאַליזם, איר נאַענטקייט צו די מאַסן, איר פּאַר-שטענדעניש פּאַר זייערע נויטן, זייער זאָרג און פּרייד, איר צאַרטע פּריינטשאַפּט. ווען זי פּאַרט אַריבער קיין וואָרשע, פּאַלט זי אַריין אין די קרייזן פּון ליטעראַטן און זיי אַלע — צווישן זיי פּרק, נאַמבערג, אברהם רייזען — באַוואונדערן די ניי-אַנגעקומענע בונדיסטקע און שאַצן זייער הויך איר אַריגינעלן אינטעלעקט, אירע קינסטלערישע נייגונגען, איר עסטעטישן און ליטעראַרישן געשמאַק. די יאָרן אין וואָרשע, ווי זי פלעגט דערציילן, זיינען געווען די גליקלעכסטע אין איר לעבן. ענלעך צו ראָזאַ לעוויט, האָט זי געהאַט אַ גרויסן „חסרון“: זי איז צו אַפּט געווען אויף קעסט אין די צאַרישע תּפּיסות . . .

ביי די ערשטע סימנים פּון דער רוסישער רעוואָלוציע אין 1905, פּאַרלאָזט זי זשענעווע און קערט זיך אום צוריק קיין ביאָליסטאַק, וואו מיט אייפּער און ברען שטייט זי אין די פּאַדערשטע רייען פּון אַלע דאָרטיקע שטורמישע רעוואָלוציאַנערע אַרויסטרעטונגען. אָבער דער אומ'רחמנות'דיקער גורל האָט געמאַכט אַ גיכן סוף צו איר יונגן און שיינעם לעבן: אין אויגוסט פּון דעם זעלבן יאָר ווערט זי און איר

ד ז ש א ן מ י ל ל

חבר'טע די בונדיסטקע ג. זאקהיים דער'הרג'ט דורך א באַמבע, וואָס די אנאַרכיסטן האָבן געוואָרפן אין אַ מיליטערישן פּאַטרול לעבן דער בונדישער „בירושע" אויף דער סוראַזשער גאַס.

איר פּריציפּטיקער און אומזיניקער טויט האָט אויפגעטרייסלט ביז די טיפענישן אַלע יענע, וואָס האָבן געהערט וועגן איר און נאָך מער די, וואָס האָבן זי געקענט פּערזענלעך.

אַ גאַנץ היפשע צאַל באַזוכער האָבן מיר געהאַט פון ענגלאַנד און פון אַמעריקע. ראַטשטיינען האָבן איך שוין דערמאַנט אויף אַן אַנדער אָרט. איך וועל דאָ אויך דערמאַנען, אַלס אַ קוריאַז, דעם באַוואוסטן רייכן ענגליש-אידישן פּילאַנטראָפּ און כלל-טווער לוסיען וואָלף. ער האָט זיך זייער פאַראינטערעסירט מיט'ן „בונד", געהאַט גרויסע סימ-פאַטיעס פאַר אים, אָבער „אין די אינטערעסן פון די רוסישע אידן און זייער זיכערקייט" האָט ער געוואַלט, אַז דער „בונד" זאָל אויפגעבן זיין קאַמף קעגן צאַר און זיין רעגירונג. נישט מער און נישט ווייניקער! ...

געוויסע צרות האָבן אונז פאַרשאַפן די באַזוכן פון אַמעריקע. עס איז זיי שווער געווען צו פאַרשטיין, אַז זשענעווע איז נישט ניו-יאָרק, און אַז די מיטגלידער פון אויסלענדישן קאַמיטעט האָבן נישט געהאַט די מעגלעכקייט און זיינען נישט געווען אימשטאַנד צו אַרגאַניזירן פאַר זיי אַרויסטרעטונגען מיט פייערלעכע רעדעס און מיט באַנקעטן.

ב. פייערנבוים און זיין פרוי, מילך, אויך אייניקע טרייד-יוניאַניסטישע טווער האָבן טאַקע פאַרלאָזן זשענעווע, שטאַרק בייזערנדיק זיך אויף אונז, אַנטוישט און אומצופרידן. איינער פון אַט-די טרייד-יוניאַניס-טישע פירער — איך געדענק נישט זיין נאָמען — האָט אפילו נאָך זיין צוריקקער קיין ניו-יאָרק געפונען פאַר ראַטזאַם אַפצודרוקן אין „פאַר-ווערטס" אַ בייזן אַרטיקל, פול מיט שאַרפע פאַרוואָרפן קעגן אונז פאַר דעם נישט גענוג העפלעכן און נישט גענוג אויפמערקזאַמען אויפ-נאַם, וואָס ער האָט געקראָגן מצד אונזער קאַמיטעט.

אַנדערש איז געווען ליעטין. ער איז אַפגעווען אין זשענעווע אַ לענגערע צייט, פאַרברענגענדיק גאַנצענע טעג אין אונזער הויפט-קוואַרטיר און נישט געזוכט קיין ספּעציעלן כבוד. און ווען ער האָט ענדלעך אונז פאַרלאָזן, איז דאָס געווען מיט דער גרעסטער ליבע צום „בונד" און מיט דער האַרציקסטער פריינטשאַפט צו די בונדיסטן. מיט

פּיאָנערן און בויער

עטלעכע יאָר שפּעטער האָט ער אפילו אָנגעשריבן צוויי פּאָעמעס, „די פּיאָנערן“ — געווידמעט א. קרעמערן, און „אין גאונ'ס קלויז“ — געווידמעט פּראַנץ קורסקי'ן. מיינע באַציאונגען מיט אים זיינען געווען אַלע מאָל פּריינטלעכע און ביז זיין טויט האָבן מיר קאָרעספּאָנדירט, כאָטש מיט אייניקע איבעררייסן*.

פון אַנדערע פּאַרטייען וויל איך דאָ פּאַרנאָטירן דעם אַמאָליקן „נאַראַדאָוואָלעץ“ אפּטעקמאַן און זיין פּרוי, וואָס איז צוריקגעקומען פון סיביר זייער אַ קראַנקע; דעם באַוואוסטן סאָציאַליסט־רעוואָלוציאַר־נער גאַץ, וועלכער האָט צוזאַמען מיט זיין פּרוי גאָך זייער צוריקקער פון סיביר אונז באַזוכט אין דער האָפּענונג מער זיך צו באַקענען מיטן „בונד“ און האָט דאָן גענומען ביי אונז די רוסישע אויסגאַבע פון דעם 25־טן יוביליי נומער „אַרבעטער שטימע“ — שפּעטער פּלעג איך זיך אָפט טרעפּן מיט אים אין ניצאַ, וואו ער האָט געזוכט היילונג פון אַ טויטלעכער קראַנקהייט; וואַרינסקי, דער זון פון דעם אויפגעהאַנג־גענעם אין וואַרשעווער פעסטונג באַרימטן פירער פון דער פּאַרטיי „פּראָלעטאַריאַט“, ער איז דאָן געווען אַן אָנהענגער פון די פ. ס. ד., שפּעטער איז ער אַריבער צו דער פ. ס.; בולגאַרישע אידישע סאָציאַ־ליסטן, וואָס האָבן געזוכט ביי אונז „אינספּיראַציע“; זיי פּלעגן אונז פּאַרזאָרגן מיט זייערע אויפרופן און בראַשורן, אָבער — אונזערע אויגן האָבן אָט די ליטעראַטור געזען גאָר זי פּאַרשטיין האָבן געקענט גאָר אייניקע פון אונז, די אויפרופן און בראַשורן זיינען געווען געדרוקט אויף עספּאַניאַליש.

איין פּרימאַרגן, ווען איך בין געקומען אויף אונזער דירה, האָט קאַסאַווסקי מיך באַגעגענט מיט די ווערטער: „גייט נישט אַוועק, איר וועט דאָ זען אימיצן“. דער „אימיצער“ איז טאַקע באַלד געקומען, מיט פּלינקע באַוועגונגען אַזוי ווי זיך אַריינגעגליטשט אין טיר און מיט איילעניש אַריין אין אונזער פּריוואַטן צימער. דאָס איז געווען גאַפּאָג, דער „העלד“ פון 9־טן יאַנאַר אין פעטערבורג, ווען די היטער פון דער צאַרישער אָרדנונג האָבן געמאַכט אַ בלוט־באַד צווישן די דעמאָנט־סטרינדיקע רוסישע אַרבעטער. צי איז דאָס טאַקע ער? שווער צו

(* אַ דריטע פּאָעמע געווידמעט קאַפּעלזאַנען.

ד ז ש א ן מ י ל ל

גלויבן, שווער צו דערקענען. איך האָב געזען זיינע בילדער. אין די רוסישע צייטונגען, ווען די פעטערבורגער אומוויסנדע פּראַלעטאַריער האָבן נאַכגעפּאַלגט זיין פּירערשאַפט: די לאַנגע האָר פּון אַ רוסישן פּאַפּ, די באַרד, די לאַנגע שוואַרצע סוטאַנע, דער גרויסער צלם אויף זיין ברוסט. איצט עפעס אַן אומרואיקער, גערזווער שייגעץ, אין אַ צוקנייטשטען, נישט גוט צוגעפאַסטן גרויען בגד; ער האָט געמאַכט דעם איינדרוק פּון אַן אַרעמען ליטווישן אַדער פּוילישן שניידער אַדער שוסטער, וואָס פּוצט זיך אויס אַ ביסל אויף זונטאַג... לאַנג איז ער נישט פּאַרבלעבן מיט אונז, עס איז נישט געווען וועגן וואָס מיט אים צו ריידן. אַן עס-הארץ אין פּאַליטישע און פּאַרטיי פּראַגן, האָט ער זיך אַרומגעטראָגן מיט'ן געדאַנק צו ווערן דער פּאַרבינדונג-גליד פּון אַלע דעמאָלטדיקע צעריסענע און שטרייטנדיקע רוסישע רעוואָלוציאַנערע אַרגאַניזאַציעס. און געטויגט האָט ער פאַר אַזאַ ראַל ווי אַ מענטש מיט ביידע אַמפּוטירטע פּיס פאַר אַ פּוט-באַל שפּיל...

אַן אמת'ע סענסאַציע האָט אַרויסגערופן אַמפּיטעאַטראַווס ווענ-דינג צו אונז אַפּצודרוקן אין אונזער דרוקעריי אַלס זיין פּערזענלעכע אויסגאַבע און אויף זיינע אייגענע מיטלען זיין פעליעטאַן „גאַספּאַדאַ אַבמאַנאָווי“ און אַ סעריע אַנדערע בראַשורן. דער דאָזיקער טאַלאַנטפּו-לער פעלעטאַניסט האָט אַפּגעדרוקט זיין דערמאַנטן פעלעטאַן קעגן דער צאַרישער משפּחה ראַמאַנאָוו אין דער קאַנסערוואַטיווער צייטונג „ראַ-סיאַ“. ער איז פאַר אַט דער „פאַרברעכערישער“ מאַיעסטעט-באַליידי-קונג תּיכּף (יאַנואַר 1902) פּאַרשיקט געוואָרן קיין סיביר. זומער 1905 איז אים דערלויבט געוואָרן אַרויסצופּאַרן קיין אויסלאַנד, און ער האָט דאַמאַלט געמאַכט אונז דעם דערמאַנטן פּאַרשלאַג. מיר זיינען געווען מסכים די בראַשורן אַרויסצוגעבן און זיי זיינען דערשינען מיט אַ שער-בלאַט, וואו מען האָט געקענט לייענען: „געדרוקט אין דער דרוקעריי פּון אַלגעמיינעם אידישן אַרבעטער-בונד אין ליטע, פּוילן און רוסלאַנד.“ אַ פּאַר פּראַווינציעלע רוסישע שוואַרץ-מאַה'דיקע בלעטלעך האָבן טאַקע פּאַרנאַטירט דעם פּאַקט, באַשולדיקנדיק אַמפּיטעאַטראַוו, אַז ער האָט זיך פּאַרקויפט צו די „זשידעס“. אין אונזער פּאַרלאַג איז שפּעטער אַרויס אַ גאַנצע סעריע פּון אַמפּיטעאַטראַווס סאַטירישע בראַשורן.

„פאוועל פאלסקי“

דאס איז געווען א „באזוכער“ פון גאָר אַ באַזונדערן סאַרט... זיין אמת'ער נאָמען איז געווען איגנאַץ קאַקאַטשינסקי. אין דער פאַרטיי האָט מען אים געקענט לויט זיין קאָנספּיראַטיוון נאָמען „פאַוועל פאַלסקי“.

ער איז געווען אַ פּוילישער איד, אַן אינטעליגענטער יונגע־מאַן פון קאַליש. וואו אין זיין געבורט־שטאָט, אַזוי אויך אין לאַדז און אין אַנדערע שטעט אין פּוילן, האָט ער אַרויסגעוויזן אין זיין פאַרטיי־אַרבעט אַ סך ענערגיע און איבערגעבנקייט. מען האָט אים געהאַלטן פאַר אַן אויפריכטיקן רעוואָלוציאַנער. קיין מאָל איז אויף אים נישט געפאַלן דער קלענסטער פאַרדאַכט אין פּאָליטישער אומערלעכקייט, אין טונ־קעלע געהיימע מעשים.

צום ערשטן מאָל האָב איך זיך מיט אים געטראָפן אין זשענעווע אַרום 1906.

אַ הויכער, אַ שיינער, מיט אַ בלאַסן געזיכט, מיט אַ לאַנגער אויס־געכאַליעטער שוואַרצער באַרד, מיט איידעלע מאַנערן האָט ער אוי־סערלעך געמאַכט אַ סימפּאַטישן איינדרוק. אָבער נישט נאָר אויסערלעך פלעגט ער צוציען צו זיך. ביי נאָענטער באַקאַנטשאַפט פלעגט מען באַמערקן אין אים אַ פּריינטלעכע אויפמערקזאַמקייט אין זיינע באַציי־אונגען צו חברים. איך האָב קיין מאָל נישט געהערט אַ שלעכט וואָרט וועגן אים.

זיין מוטער־שפּראַך איז געווען פּויליש, אָבער ער האָט גערעדט רוסיש נישט ערגער ווי פּויליש. אויך דייטש און פּראַנצויזיש האָט ער נישט שלעכט באַהערשט. אויף פּאַרזאַמלונגען — אידישע, פּוילישע און רוסישע — פלעגט ער זיין אַן אַפּטער רעדנער, אומעטום פאַרטיי־דיקט ער די פּאָזיציע פון „בונד“ אין פאַרשידענע פּראַגן. מען האָט געקענט אים רעכענען פאַר אַ מיטלמעסיקן רעדנער און אפשר גאָר פאַר אַ גוטן.

ד ז ש א ן מ י ל ל

אומגעפער אַ יאָר שפעטער האָב איך אים ווידער באַגעגנט. דאָס איז געווען קורץ נאָך זיין חתונה. זיין ווייב האָט געשטאַמט פון אַ פויליש-אידישער קאָלישער רייכער פאַמיליע (בוימגאַרטן). מען האָט מיר דערציילט, אַז עס האָט מיט אים פאַסירט אַ מין „אידישע טראַגעדיע“: מען האָט צוגעזאַגט זיין ווייב אַ גרויסן נדן און אויסגעלאָזן האָט זיך, אַז זי האָט נישט געקראָגן אַ גראַשן.

די לעצטע צען יאָר פאַר דער גרויסער רוסישער רעוואָלוציע האָט קאָקאָטשינסקי געלעבט אין פאַריז. ער האָט פאַרקערט אין פאַר-שידענע רעוואָלוציאַנערע קרייזן און איז געווען באַקאַנט מיט דער גאַנצער צאָלרייכער פּאָליטישער עמיגראַציע. אָבער אַ פּסיכאָלאָגיש מאַדנע, אומפאַרשטענדלעכע זאַך: פון „בונד“ איז ער אָפּגעשטאַנען מער און מער. עס פלעגט מיר אויסקומען צו זיין אין פאַריז, אָבער מען פלעגט מיר אָפּריידן צו זען זיך מיט אים, ווייל — „עס איז אַ פאַר-לוינדענע צייט, ער טוט גאָר נישט, ער איז ווייט פון „בונד“, ער איז אָפּגעשטאַנען פון אַלץ און פון אַלעמען“.

די רוסישע רעוואָלוציע פון 1917 האָט אויפגעדעקט דעם סוד וועגן אים; וועגן אים און וועגן הונדערטער פון זיין מין. עס זיינען אויפגעקלערט געוואָרן די גרעסטע פּאָליציי געהיימנישן פון דער צאָ-רישער רעגירונג און אַ שטראַל פון ליכט איז אַריינגעדראַנגען אין די פינצטערסטע און שמוציקסטע ווינקעלעך פון איר פּאָליטישער פּאָליציי, פון דער באַרימטער „אַכראַנאַ“.

די דאָקומענטן, וואָס די רעוואָלוציאַנערן האָבן געפונען אין די אַרכיוון פון דער „אַכראַנאַ“; די לאַנגע רשימות פון שפּיאָנען און פּראָוואַקאַטאָרן; די נעמען פון מענטשן, וואָס זיינען געווען באַוואוסט אין פאַרשידענע געזעלשאַפטלעכע שיכטן און אויף וועמען קיין פאַר-דאַכט איז קיין מאָל פּריער נישט אַרויפגעפאַלן; די פּאַלשע, פּאַנטאַס-טישע באַריכטן פון די רעגירונגס-אַגענטן — דאָס אַלץ האָט קלאַר געמאַכט פּריער אומפאַרשטענדלעכע געשעענישן אין לעבן פון די רעוואָלוציאַנערע פּאַרטייען אין רוסלאַנד אין דעם צאַר'ס צייטן.

אין אַלע פּאַרטייען זיינען געווען אַזעלכע פאַרקויפטע פאַרשויבען, אָדער נעסטן פון אַזעלכע בריאות מיט דער מאַסקע פון איבערגעגע-בענע רעוואָלוציאַנערן און אין דער אמת'ן באַצאָלטע דינערס פון דער

פּיאָנערן און בויער

געהיימער פּאָליציי... קיין אַפּאָזיציאָנעלע פּאַרטיי איז נישט געווען געשאַנעוועט פון דער מגפה.

דער „בונד“, אין פּאַרגלייך מיט אַנדערע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען, האָט נישט שלעכט אָפּגעשניטן.

עס איז ריכטיק, די „אַרבעטער שטימע“ האָט געדרוקט לאַנגע ליסטן פון שפּיאָנען, וואָס האָבן „געאַרבעט“ אין „בונד“. דאָס זיינען אָבער געווען, קליינע פּיפלעך. קיינער האָט זיי נישט געקענט, קיינער האָט נישט געהערט זייער נאָמען, מיט קיינעם זיינען זיי נישט געווען פּאַרבונדן. אַ גאַנצע אַרמיי פון מאַראַליש אומגעלומפערטע נפשות, אַרעמע און אומוויסנדע אַרבעטער, וואָס האָבן גאַרנישט נישט געוואוסט און גאַרנישט נישט געקענט אַרויסגעבן און וועמען מען האָט געצאָלט פאַר זייערע אינפּאַראַמאַציעס בלויז נעבעכדיקע עטלעכע רובל אַ חודש.

קאָקאַטשינסקי, און מיט יאָרן פריער קאַפּלינסקי, זיינען געווען סענסאַציאָנעלע אויסנאַמען.

אין פּאַריז האָט קאָקאַטשינסקי זיך איינגעאַרדנט אַלס אַ סאַלידער „געשעפּטסמאַן“. געהאַט אַן אינדוסטריעלע אָגענטור. דאָס איז געווען די אידיע פון דער „אַכראַנאַ“, וועלכע האָט דורך דעם געוואָלט פּאַרבלענדן די אויגן פון קאָקאַטשינסקי'ס פּריינט און חברים.

ווען די רוסישע רעוואָלוציע אין 1917 איז אויסגעבראַכן, איז דער שעף פון דער רוסישער „אַכראַנאַ“ אין פּאַריז, קראַסילניקאָוו, גראַד געווען אַפּוועזנד און אויסנוצנדיק די גליקלעכע געלעגענהייט האָבן די פּאָליטישע עמיגראַנטן אַרויסבאַקומען פון קאַנסול זיין אַרכיוו און אויף אַט־דעם אופן אויפגעדעקט קאָקאַטשינסקי'ס שפּיאָנישע ראַל. לויט די געפונענע דאָקומענטן האָט ער אָנגעהויבן צו „דינען“ אין 1910. גערופן האָט ער זיך מיט'ן נאָמען „גרעטכען“. געגעבן האָט ער ידיעות וועגן „בונד“ אין אַלגעמיין, וועגן אויסלענדישן קאָמיטעט פון „בונד“, וועגן די מענשעוויקעס און די באַלשעוויקעס, וועגן די פּוילישע פּאַרטייען. אָנגעהויבן האָט מען אים צו צאָלן 500 פּראַנק (הונדערט דאָלאַר) אַ חודש, אָבער גיך זיינען זיינע „פּאַרדינסטן“ דערגאַנגען צו צוויי טויזענט רובל אַ חודש! דאָס איז געווען מער ווי אַ מיניסטאַרישער

ד ז ש א ן מ י ל ל

געהאלט אין דאמאלטדיקן רוסלאַנד. עס איז קלאַר, אַז ער האָט געמוזט געבן זייער וויכטיקע ידיעות.

צוגעשפּאַרט צו דער וואַנט, האָט קאַקאַטשינסקי נישט געלייקנט. אַז ער האָט געדינט דער געהיימער פּאַליציי... ער האָט געזוכט צו דערקלערן, פאַר וואָס ער איז אַזוי שענדלעך געפּאַלן. אומגליקלעכע אומשטענדן, די קראַנקהייט פון זיין פרוי און אַרעמקייט, האָט ער גע'טענה'ט, האָבן אים אַריינגעשטופּט אין דעם שרעקלעכן אַפּגרונט.

א מאדנער צוזאמענפאר. — דער היסטאריקער דוב- נאוו און דער „בונד“. — מעדעם און די ציוניסטן

דאס איז געווען אַ מאַדנער צוזאַמענפאַר, דער זעקסטער צוזאַמענ-
פאַר פון „בונד“. אָן אַן אַנהייב און אָן אַ סוף. אַ סדר-היום, וואָס זיינע
פונקטען האָבן זיך אַרויסגעוויזן פאַרעלטערט און נישט צוגעפאַסט צו
די נייע אומשטענדן נאָך איידער מען איז צוגעטראָטן זיי צו באַהאַנדלען.
דער צוזאַמענפאַר איז פאַרגעקומען אין ציריך, אין אָקטאָבער 1905,
ווען די ערשטע אַלגעמיינע רעוואָלוציאַנערע אַרויסטרעטונגען אין
רוסלאַנד האָבן אויסגעבראַכן מיט אַ ספּאַנטאַנעם כוח, מיט אויסער-
געוויינלעכן אימפעט און ברען; אַלע פּרייהייט-ליבנדע מענטשן האָבן
פאַרבונדן מיט יענע אַרויסטרעטונגען אָן אַ שיעור דערוואַרטונגען
און האַפּנונגען. דער רעוואָלוציאַנערער גייסט פון די דאָזיקע אַרויס-
טרעטונגען, די צאָלרייכע מאַניפעסטאַציעס, דער מאַסן-כאַראַקטער
פון די סטרייקן, וואָס האָבן זיך גיך פאַרוואַנדעלט אין אַ גענעראַל-
אַנגעקומענע דעלעגאַטן ווי אַ דונער פון אַ קלאַרן הימעל. אַ סך פון די
דעלעגאַטן זיינען מחמת דעם איינבאַן-סטרייק און דער אַלגעמיינער
פאַרקריפּלונג פון דער קאַמוניקאַציע געשטערט געוואָרן צו קומען צום
קאָנגרעס. עס זיינען נישט געקומען די שליחים פון פּוילישן ראַיאָנעס
קאַמיטעט, פון וואַרשע, פון ריגע, פון האַמעל. עס האָבן געפּעלט אַרקאַדי
קרעמער, (נח איז באַפּרייט געוואָרן פון טורמע ערשט נאָכן צוזאַמענ-
פאַר) גראַסער און אַנדערע. און די, וועמען עס האָט זיך יע איינגעגעבן
צו קומען — פון 18 שטעט — האָבן זיך געפּילט ווי אויף אַ וויסטן,
פאַרוואַרפענעם אינזעל, אויפּגערעגט, נידערגעשלאַגן, פון אַלעמען
אַפּגעריסן. עס האָט זיי געעגבערט אַ טיפּער פאַרדרוס, וואָס אין אַזאַ
היסטאָריש-וויכטיקער צייט זיינען זיי געווען אַפּגעשניטן פון דעם
אַקטיוון קאַמף אויפּן אַרט. ביי אַזאַ שטימונג און אין אַזאַ ליידנשאַפּט-

ד ז ש א נ מ י ל ל

לעכער אַטמאָספּער איז געווען שווער זיך צו קאָנצענטרירן, און רואיק ערנסט צו פאַרהאַנדלען די פּראָגן פון טאַג-אַרדנונג איז געווען פשוט אוממעגלעך. בלויז דריי פּראָגן זיינען דיסקוטירט געוואָרן און עס זיינען אָנגענומען געוואָרן וועגן זיי פּאַסענדע רעזאָלוציעס. די לייזונג פון דער אידישער פּראָגע אין זין פון נאַציאָנאַל-קולטורעלע אויטאָנאָ-מיע איז ענדגילטיק פאַרמולירט געוואָרן און איז געוואָרן אַ באַשטאַנד-טייל פון בונדישן פּראָגראַם. אין אַן אַנדערער רעזאָלוציע האָט דער צוזאַמענפאַר גענומען אַ שטעלונג אין דער פּראָגע „פּוילן“, אַרויס-זאָגענדיק זיך קעגן אַרייננעמען אין אונזער פּראָגראַם די פּאַדערונג פון ווידער-אויפבויען אַן אומאַפּהענגיק פּוילן. ער איז אַרויסגעגאַנגען פון דעם שטאַנדפּונקט, אַז די אינטערעסן פון דעם פּוילישן פּראָלע-טאַריאַט וועלן אַם בעסטן באַפּרידיקט ווערן דורך אַ דעמאָקראַטישן איבערבויען פון דער רוסישער מלוכה, ביי אַ ברייטער טעריטאָריאַלער אַעלבסטפאַרוואַלטונג און פון נאַציאָנאַל-קולטורעלער אויטאָנאָמיע. די דריטע רעזאָלוציע פון צוזאַמענפאַר איז געווען געווינדמעט די פּאַר-שידענע סאַציאַליסטישע פּראָקציעס אין ציוניזם. דער כלומרשט'דיקער סאַציאַליזם פון די דאָזיקע פּראָקציעס איז דערקלערט געוואָרן אַלס אַן אינהאַלטסלאָזע פּראָזעאַלאָגיע, מיט דער הילף פון וועלכער דער ברוזשוואָזער ציוניזם שטרעבט אונטערצוואַרפן אונטער זיין השפּעה די אידישע פּראָלעטאַרישע מאַסן. עס ווערט נאָך אַ מאָל אונטערגע-שטראַכן די נויטיקייט פון קאַמף מיט'ן ציוניזם אין אַלע זיינע שאַט-רונגען.

צום סוף פון צוזאַמענפאַר האָבן זיך פּלוצלינג באַוויןן שוואַרצע, דראַענדע וואַלקענס אויפ'ן שיינעם הימל פון די גליקלעכע דערוואַר-טונגען און האַפנונגען אין צוזאַמענהאַנג מיט דער רעוואָלוציע אין רוסלאַנד. ווי אַן אויפגעריסענע באַמבע האָט געווירקט די פאַרעפנט-לעכטע ידיעה וועגן די מורא'דיקע פּאַגראַמען, וואָס די קאַנטר-רעוואַ-לוציע האָט אויפּגעהעצט און אַרגאַניזירט. רויב און מאַרד אין אַרום 150 אידישע שטעט און שטעטלעך האָבן באַוויןן, אויף וואָס דער בעס-טיאַלישער צאַריוז איז נאָך געווען פעאַיק. אַ געוויסע פעסימיסטישע שטימונג האָט זיך אַריינגע'גנב'ט אין די הערצער פון אייניקע דעלע-גאַטן. און באַלד האָט זיך אַרויסגעוויןן, אַז כמעט די גאַנצע אידישע

פּיאָנערן און בויער

ליבעראַלע און נאַציאָנאַליסטישע אינטעליגענץ איז אַרומגעכאַפט גע-
וואָרן פון אַ יאָש. זייער כאַראַקטעריסטיש אין אַט-דער הינזיכט איז
געווען דער שאַרפער אַרויסטריט פון פּראָפּעסאָר דובנאַוו קעגן „בונד“.
אין אַן אַרטיקל אונטער דעם נאָמען „קנעכטשאַפט אין דער רעוואָלוציע“,
אַפגעדרוקט אין דעם רוסיש-אידישן זשורנאַל „וואַסכאָד“, אַטאַקירט
ער נישט בלויז די אַסימילאַטאָריש-געשטימטע אידישע סאַציאַליסטן,
וואָס זיינען געווען טעטיק אין דער אַלגעמיינער רוסישער סאַציאַל-
דעמאָקראַטישער באַוועגונג, נאָר נאָך אַ סך מער דעם „בונד“ פאַר זיין
גלויבן אין דער צוקונפטיקער עמאַנסיפאַציע פון די אידן דורך דער
רעוואָלוציאָנערער פּרייהייטס-באַוועגונג פון רוסישן פּאָלק.
פאַרן „בונד“, זאָגט דובנאַוו, זיינען די פּאַגראַמען בלויז אַן עפיזאָד
פון דער קאָנטר-רעוואָלוציע. דער „בונד“, וואָס שרייבט זיך צו אַזאַ
וויכטיקע ראַל אין דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג, פּרעטענדירט צו
זיין דער פאַרטרעטער פון די אידישע נאַציאָנאַלע אינטערעסן. די דאָזי-
קע פּרעטענזיעס, מיינט דובנאַוו, זיינען לחלוטין נישט באַרעכטיקט.
אַלס אַ פאַרטיי, וואָס האָט אָנגענומען אַן אויסשליסלעך קלאַסן-פּראַלע-
טאָרישן פּראָגראַם, קען דער „בונד“ נישט דינען דער פאַרטיידיקונג
פון די אינטערעסן פון אידישן פּאָלק. דער קאַמף צווישן די אינטערעסן
פון דער בורזשואַויע און פון דעם פּראַלעטאַריאַט פּאַרשטעלט אין גאַנצן
פאַר די בונדיסטן דעם קאַמף פאַר נאַציאָנאַלע אינטערעסן. פאַר די
אַנהענגער פון „בונד“ איז דער אידישער עטיקעט בלויז אַן עטישער,
נישט קיין נאַציאָנאַלער. זיי רעכענען זיך נאָר מיט דער שפּראַך פון דער
מאַסע — מיט'ן זשאַרגאָן, זיי רייידן וועגן „פּרייהייט פון זעלבסטבאַ-
שטימונג“ און אפילו וועגן „נאַציאָנאַל-קולטורעלער אויטאָנאָמיע“,
אַלס די הויפט עיקרים פון דער אַלגעמיינער פּרייהייט; אָבער וועגן
אַ ווירקלעכער אַנטוויקלונג פון אידנטום אין זיין נאַציאָנאַל-היסטאָרישן
גייסט, וועגן אַ נאַציאָנאַלער דערציאונג, אַלס אַ קעגנווירקונג קעגן
אַסימילאַציע, וועגן זעלבסטשטענדיקער אידישער פּאָלקס-פּאַליטיק
טראַכטן זיי נישט. פאַר דעם זיינען זיי צופיל „קלאַסן-פּאַליטיקער“.
דאָס אידנטום אַלס אַ גאַנצע אַנערקענען זיי בכלל נישט. זיי צעשניידן
אַ לעבעדיקן אַרגאַניזם אויף צוויי טיילן און זאָגן: אַט דאָס איז אונזער
טייל, דער פּראַלעטאַרישער, און דאָס איז אַ פּרעמדער, וואָס שטאַמט

ד ז ש א ין מ י ל ל

„פון טיילו“ פון דער בורזשוואזיע, פון ציוניסטן, פון נאַציאָנאַליסטן... זיי רירט לחלוטין נישט דער פאַקט, וואָס די אידישע רעכטלאַזיקייט דריקט גלייך דעם פּראָליטאַריער, דעם קאַפיטאַליסט און דעם קליינעם אייגנטימער, אַז אויף די גאַסן פון די צעראַבעוועטע שטעט זיינען גע- לעגן איינע נעבן די אַנדערע מיט צושפּאַלטענע שאַרבנס מענטשן פון די דאָזיקע דריי קאַטעגאָריעס...

אַפּגעפרעמדקייט פון די דאָזיקע מאַרקסיסטישע פּאַנאַטיקער פון אידנטום, זאָגט ווייטער דובנאָוו, האָט זיך אַרויסגעוויזן אין אַ טראַגיי- שער פּאַרם בעת די לעצטע געשעענישן. מיינענדיק, אַז זיי זיינען די העלדישע באַשיצער פון דער אַלרוסישער רעוואָלוציע, האָבן די בונ- דיסטן באַמיט זיך אין די אַקטאַבער מאַניפעסטאַציעס צו זיין „מער רוסיש ווי די רוסן אַליין“ און ווען נאָך די דאָזיקע מאַניפעסטאַציעס איז אַוועק אַ רייע הריגות אויף אידן, האָבן זיי גענומען אַראָפּוואַרפן פון זיך די שולד און טענה'ן: „דאָס איז נישט מער ווי אַ קאַנטר- רעוואָלוציע“...

אויב מיט אַזאַ לשון האָט גערעדט דעמאָלט דער היסטאָריקער דובנאָוו, קען מען זיך שוין פאַרשטעלן, וואָס עס האָט זיך אָפּגעטאָן ביי דער נאַציאָנאַליסטישער יוגנט. זי איז פשוט אַריינגעפאַלן אין אַ היסטעריע.

נאָכן צוזאַמענפאַר, אויפן וועג צוריק קיין זשענעווע, האָבן מעדעם און איך זיך אָפּגעשטעלט אין בערן, וואו מעדעם האָט געדאַרפט ארויס- טרעטן אויף אַ פּראָטעסט-מיטינג פון דער אידישער סטודענטישער יוגנט קעגן די פּאַגראַמען. דער גרויסער זאַל איז געווען געפאַקט און אַפילו אין פּאַרצימער איז נישט געווען קיין אַרט צו שטיין. אַ נערוועזער און אויפּגערעגטער עולם, האָט טומלדיק, מיט היץ און ביטערקייט דיס- קוטירט די לעצטע טראַגישע געשעענישן אין רוסלאַנד. ווען מעדעם האָט זיך באַוווּזן אויף דער פּלאַטפאָרמע איז אַלץ שטיל געוואָרן און ווי עס האָט געשיינט זיינען אַלע געווען גייגערדיק צו הערן, וואָס אַזאַ מענטש ווי מעדעם האָט צו זאָגן וועגן דער נייער אידישער טראַגעדיע. אין אַנהייב איז אַלץ דורכגעגאַנגן גלאַט. מיט גרויס אויפּמערקזאַמקייט האָט מען זיך צוגעהערט צו זיין גלענצענדן אַנאַליז פון די אומשטענדן און פון די געזעלשאַפטלעכע כוחות, וועלכע האָבן געבראַכט צו די רע-

פּיאָנערן און בויער

וואָלוציאַנערע אַרויסטרעטונגען, און פון דער בעסטאַלישער פּאַליטיק פון דער רעגירונג, וואָס האָט אַרויסגעפירט אויף דער סצענע קאַנטר-רעוואָלוציע און פּאַגראַמען. אַבער גאַר צום סוף פון זיין רעדע איז אויס-געבראַכן אַ שענדלעכער סקאַנדאַל, וועלכן איך קען ביז היינט נישט פאַרגעסן. דער סקאַנדאַל איז אַרויסגערופן געוואָרן דורך מעדעמס היסטאָריש-ריכטיקער באַהויפטונג, אַז דאָס בלוט אין יעדער רעוואָ-לוציע איז אויל, אָן וועלכער עס רוקט זיך נישט פאַרויס דער וואַגן פון דער געשיכטע. די ציוניסטן פון אַלע מינים האָבן אויפגעשפרונגען פון זייערע ערטער, פּראָטעסטירנדיק אויף אַ מיאוסן אופן קעגן מעדעמ'ן. זיי האָבן פּאַלש אויסגעטייטשט זיינע ווערטער און גלייך אַנגעהויבן אַ שטורם אין אַלע סטודענטישע קאָלאָניעס און אין זייער פרעסע, באַהויפטנדיק, אַז מעדעמס ווערטער האָבן געמיינט בלוז איין זאַך : אַז „דאָס בלוט פון די פּאַגראַמירטע אידן איז דער נויטיקער בוים-אויל פאַר דער רוסישער רעוואָלוציע“. נישט געקוקט אויף מעדעמס קאַטע-גאָרישע אַפלייקענונג, האָבן זיי אים מיט דער דאָזיקער אומזיניקער און פּאַלשער באַשולדיקונג נישט אויפגעהערט צו באַפאַלן אין דער פרעסע און אויף זייערע פּאַרזאַמלונגען ביז זיין טויט.

אויפן וועג צו אייניקייט

אין פייער פון די רעוואָלוציאַנערע אַרויסטרעטונגען פון די מאַסן אין די יאָרן 1906-1905 האָט זיך גענומען שמידן אַ נייער ווילן צו אייניקייט. אַלע האָבן געפילט, אַז די צעשפּליטערונג אין די סאָציאַל-דעמאָקראַטישע רייען און די אָפּגעזונדערטקייט פון די פּאַרשידענע נאַציאָנאַלע סאָציאַל-דעמאָקראַטישע אָרגאַניזאַציעס שטעלט מיט זיך פאַר אַ שווערע מניעה פאַרן דערפאַלג פון די קאַמפּן. דער שאַדן פון דער צעשפּליטערונג איז געווען אין אַ סך פּאַלן אומבאַשרייבלעך. דער צו-שטאַנד פון צערריסנקייט פון די רעוואָלוציאַנערע כוחות איז געווען פאַרבונדן מיט דעזאָרגאַניזירטקייט, האָט אויפגעדעקט די אינערלעכע שוואַכקייט און האָט בלוז געשפּילט אין די הענט פון דער רעאַקציע און פון דער קאַנטר-רעוואָלוציע. די שטרעבונג צו קאָאָרדינאַציע און, נאָכ-מער, דער וואונש פאַר אַ פולשטענדיקער פאַראייניקונג איז געוואָרן אַלץ בולטער און די איניציאַטיוו צו אַזאַ פאַרשטענדיגונג פלעגט קומען אַמאַל פון „בונד“, אַמאַל פון דער רוסלענדער סאָציאַל-דעמאָקראַטישער פּאַרטיי. אויף איר דריטן צוזאַמענפאַר האָט די „פּאַרטיי“ אין אַ ספּע-ציעלער רעזאָלוציע אָפּן דערקלערט, אַז עס איז די העכסטע צייט אַנצו-ווענדן אַלע כוחות צו קומען צו אַ פאַרשטענדיקונג מיט די נאַציאָנאַלע סאָציאַל-דעמאָקראַטישע פּאַרטייען מיטן ציל פריער פאַר אַלץ צו פאַר-אייניקן די אַרבעט אויף די ערטער און אויף אַזאַ אופּן צוגרייטן די מעגלעכקייט צוזאַמענצוגיסן אַלע סאָציאַל-דעמאָקראַטישע פּאַרטייען. און ווען אין צייט פון דער זיבעטער קאָנפּערענץ פון „בונד“ אין בערון, אין אַפּריל 1906, איז דערהאַלטן געוואָרן אַן איינלאַדונג צו נעמען אַן אַנטייל מיט באַראַטונגערעכט אין דעם צוזאַמענפאַר פון דער „פּאַרטיי“ אין סטאַקאַהאַלם, האָט די קאָנפּערענץ אויפגענומען דעם פאַרשלאַג מיטן גרעסטן ערנסט און האָט טאַקע גרינטלעך אַרומגערעדט און אויס-געאַרבעט די באַדינגונגען, אויף וועלכע דער „בונד“ וואַלט געקענט ווידער ווערן אַן אָרגאַנישער באַשטאַנדטייל פון דער „פּאַרטיי“.

פּיאָנערן און בויער

רייך איז געווען די טאָג-אַרדנונג פון דער קאַנפּערענץ. אַזעלכע אַקטועלע פּראָגן ווי די פּאַליטישע לאַגע אין לאַנד און אונזערע נאַענט-סטע אויפגאַבן, די פּאַליטישע פּערספּעקטיוון, די טאַקטיק בעת די וואָלן צו דעם אַקערשט פּראַקלאַמירטן רוסישן פּאַרלאַמענט („דומאַ“), די לעגאַליזירונג פון אונזער פּרעסע און פון די פּראַפּעסיאָנעלע פּאַריי-נען — אַט די אַלע פּראָגן האָבן געזאַלט גרינטלעך באַהאַנדלט ווערן. אָבער די איינלאַדונג קיין שטאַקהאַלם האָט אין גאַנצן אומגעביטן דאָס בילד. די וויכטיקסטע פּראָגע, וועלכע איז געשטאַנען פאַרן פּאַרטיי-צוזאַמענפאַר אין שטאַקהאַלם איז געווען די פּראָגע וועגן דער פּאַראיי-ניקונג נישט בלויז צווישן די מענשעוויקעס און די באַלשעוויקעס, נאָר אויך מיט דער פּוילישער סאַציאַל-דעמאָקראַטיע, מיט די לעטן, די אַרמעניער און מיט'ן „בונד“. האָט אונזער קאַנפּערענץ פאַרשטאַנען, אַז זי מוז אויפן פאַרשלאַג תּיכּף רעאַגירן און מיט גרויס היץ אַרומגע-רעדט די באַדינגונגען פון מעגלעכן ווידעראַריינטריט אין דער „פּאַרטיי“. צי דאַרף מען איינגיין אויף וועלכע נישט איז פּשרות, און אויב יע — וועלכע הנחות זאָלן מיר מאַכן? — אַט דאָס זיינען געווען די פּראָגן, אַרום וועלכע עס האָבן זיך געפירט די וויכוחים. און כאַטש אַ קאַנפּע-רענץ האָט בלויז אַ באַראַטונגס-כאַראַקטער און קיינע ענדגילטיקע, אָבלי-גאַטאַרישע באַשלוסן האָט זי נישט געקענט אָננעמען, האָט מען זיך פּונדעסטוועגן באַצויגן צו דעם ענין, ווי שוין געזאָגט, זייער ערנסט און אויפמערקזאַם. צו וויכטיק, צו אָנגעווייטאַגט איז ער געווען, צו שטאַרק האָט ער אָנגערירט דעם לעבנסנערוו פון דער באַוועגונג. נישט קוקנדיק אויף די שאַרפע חלוקי-דעות צווישן די פּשרה-ניקעס און די קעגנער פון נאַכגעבן אין געוויסע פּונקטן, וועלכע זיי האָבן געהאַלטן פאַר אומבאַדינגט נויטיק פאַר דער נאַרמאַלער עקזיס-טענץ פון „בונד“, איז די אַטמאָספּער פון דער קאַנפּערענץ פאַרבליבן די גאַנצע צייט אַ פּריינטלעכע, אַן אָנגענעמע, אַ וואַרעמע. דאָס איז באמת געווען אַ „one big happy family“ — טראָץ וואָס איין דעלעגאַט, ווען מען האָט אויף אַט-דעם אופן כאַראַקטעריזירט די קאַנפּערענץ, האָט אויסגעשריען: „נישט אַ פּאַמיליע זיינען מיר, נאָר אַ פּאַליטישע פּאַרטיי“. אין אַ געוויסער הינזיכט איז ער אפּשר געווען גערעכט, אָבער דער אַלגעמיינער איינדרוק איז פאַרט געווען, אַז דאָס איז אַ שטאַלצע

ד ז ש א ן מ י ל ל

בונדישע משפחה, צופרידן מיט איר אַרבעט, מיט אירע ביז־איצטיקע דערפאלגן, וואָס מאַניפעסטירט איר האַרציקע צוגעבונדקייט צו דער אַרגאַניזאַציע און איר רירנדיקן, באַגייסטערטן בונדישן פּאַטריאַטיזם. איך פּערזענלעך האָב זיך אויך געפילט ווי אין אַן אינטימער משפּחה, גישט קוקנדיק אויף דעם, וואָס גישט אַלע פון די אומגעפער 50 דעלעגאַטן, וואָס האָבן רעפּרעזענטירט אַרום 20 שטעט, זיינען מיר ביו איצט געווען באַקאַנט. געוויס, איך האָב וועגן זיי געוואוסט און גע־הערט, אָבער פּנים־אל־פנים האָב איך זיך מיט זיי געטראָפּן בלויז דאָ. פון די־אַט מענטשן געדענק איך: יעווגעני גיסער, זאַלאַטאַריאָוו, כאַוו־קי, ל. בערמאַן, „טל־ומטר“; צוויי ברידער גרינפעלד — איינער פון אַדעס, דער צווייטער פון קישינעוו; דעווענישסקי (א. ווייטער). דער באַגאַבטער דיכטער, וואָס איז אַזוי טראַגיש אומגעקומען אין ווילנע אין 1919 פון די הענט פון דעם פּוילישן חיל; אַלבערט לוריע, וואָס איז געווען פאַר־משפט אויף צוועלף יאָר קאַטאַרגע פאַר נעמען אַן אַנטייל אין דעם באַוואוסטן יאַקוטסקער אויפשטאַנד פון די פּאָליטישע פאַר־שיקטע; דוד זאַסלאַווסקי, שוין דאַמאַלט אַ זשורנאַליסט מיט אַ נאַמען. איצט איז ער דער בייזער און בייסיקער קאַמוניסטישער צייטונג־שרייבער און קאַמענטאַטאָר פון דער סאָוועטישער אויסלענדישער פּאַ־ליטיק; זיינע זשורנאַליסטישע פּאַרדינסטן ווערן, ווי עס שיינט אין די רוסישע רעגירונג־ספּערן געשאַצט אַזוי הויך, אַז אַפילו זיינע אַמאַליקע פּאָליטישע זינד זיינען פאַרגעסן געוואָרן — אַ זאַך אַ זעלטענע אין דעם ראַטן־פאַרבאַנד... אויף דער צענטער קאַנפּערענץ, אין 1917, איז ער אַפילו אויסגעקליבן געוואָרן אין דעם צענטראַלן קאַמיטעט פון „בונד“.

מיט אַ פאַרכאַפטן אינטערעס און מיט אַ טיפּן גייגיר האָב איך זיך צוגעקוקט צו אַ טייל פון אַט־דעם גייעם דור פון בונדישע טוער, צו זייער רירעוודיקייט, וואַכזאַמקייט, אַגרעסיווקייט. זיי האָבן אַריינגע־טראָגן אין די פאַרהאַנדלונגען עטוואָס גייעס, וואָס עס איז מיר שווער דאָ צו דעפּינירן, אַ סך גלויבן אין די אייגענע כוחות, אַ געוונטן, אַגרע־סיוון אַפטימיזם.

די מערהייט פון דער קאַנפּערענץ האָט זיך אַרויסגעזאָגט פאַר איינגיין אויף געוויסע הנחות. די פּאַדערונג צו אַנערקענען דעם „בונד“

פּיאָנעֶרן און בױער

אַלס דעם איינציקן פּאַרשטייער פון דעם אידישן פּראָלעטאַריאַט אין דער פּאַרטיי איז אויפגעגעבן געוואָרן. די מינדערהייט איז נאַטיר- לעך געווען אומצופרידן מיט די קאַנצעסיעס, אָבער זי האָט זיי נישט אויפגענומען גאַר טראַגיש, ווייל אַלץ איז אייגנטלעך נאָך געהאַנגען אין דער לופטן — נישט מען האָט געוואוסט עפעס־וואָס וועגן דער שטעלונג פון דער „פּאַרטיי“ און נישט מען האָט געקענט פּאַראויסזען, ווי עס וועלן אויסקוקן די באַשלוסן פון דעם צוקונפטיקן צוזאַמענפאַר פון „בונד“ אין דעם דאָזיקן ענין.

דריי דעלעגאַטן זיינען אויסגעקליבן געוואָרן צו רעפּרעזענטירן דעם „בונד“ אין שטאַקהאַלם : אַבראַמאַוויטש, קאַיגען און ליבער. זיי דריי און אויך אַרקאַדי, מעדעס און איך האָבן זיך דערלויבט צו נעמען נאָך דער קאַנפּערענץ אַ קורצן אָפּרו. מעדעס האָט זיך אין אים גענוי־ טיקט מער פאַר אונז אַלעמען, — ער איז דאָך געווען דער פּערמאַנענטער פּאַרזיצער פון דער קאַנפּערענץ אין משך פון דער גאַנצער צייט. דורך לוצערן, מיט דער באַרימטער און אינטערעסאַנטעסטער אין אייראָפּע סאַנגאַטאַרדער איינבאַן האָבן מיר זיך אַוועקגעלאָזן קיין לאַקאַרנאַ אין דער איטאַליענישער שווייץ, אויפן ברעג פון דער וואונדער־שיינער בלויזער אַזערע לאַגאַ מאַדזשיאַרע. צוויי טעג האָבן מיר דאָ פּאַרבּראַכט אין אַ קליינעם און ביליקן, אָבער זייער ציכטיקן האַטעל און ווי אמת'ע טוריסטן האָבן מיר אויסגענוצט די געלעגענהייט און זיך באַקענט מיט אַ פּאַר אַרטיקע מערקווירדיקייטן. מיר האָבן באַזוכט אַ קלויסטער אויף אַ דערבייאיקן באַרג, אַ פּילגרים אַרט פון פרומע קאַטאָליקן. אַ מאַדאַנע פון אַ באַרימטן מאַלער, וועמענס נאָמען איך געדענק נישט, איז געווען די הויפּט־צוציאונג אַ פּאַר פון אונזער חברה האָבן זיך געהאַלטן פאַר גרויסע קונסט־קענער, אָבער אין קלויסטער האָט קיינער פון זיי נישט געקענט טרעפּן, וועלכע מאַדאַנע פון די דריי, וואָס האָבן זיך געפונען אין דעם דאָזיקן קלויסטער, איז געווען די, צוליב וועלכער מיר האָבן אַרויפגעקלעטערט אויף דעם הויכן באַרג . . . און ווען מיר האָבן ענד־ לעך אויסגעפונען דעם ריכטיקן בילד, האָט אַרקאַדי גאַר אַרויסגעזאָגט : „אַ געטשקע ווי אַלע געטשקעס!“ . . .

אינטערעסאַנטער און אַנגענעמער איז געווען אונזער קורצע עקסקורסיע צו דעם מיניאַטור אינזל איזאַלאַ בעללאַ, וואָס געפינט זיך

ד ז ש א ן מ י ל ל

אין מיטן אַזיערע. אַלץ זעט דאָ אויס זייער אַריגינעל, ווי אַן אינזאָלירט, זעלבשטענדיקע פּיטשענקע מלוכה'לע, וואָס פאַרמאָגט אַ סך גרייך און צויבער. דער פּראַכטפולער גאַרטן מיט עקזאָטישע פּלאַנצן און בלומען, די מאַיעסטעטיש אַרומשפּאַצירנדיקע פּאַוועס, דער מיטל-אַלטלעכער שלאַס, וואו מען ווייזט נאַפּאַלעאַן דעם ערשטענס שלאַפּצימער, וואָס ער האָט באַנוצט בעת זיינע מיליטערישע קאַמפּאַניעס קעגן איטאַליע — אַלץ האָט אונז פאַראינטערעסירט און פאַרשאַפט פּיל פאַרגעניגן. עס האָט אונז שטאַרק פאַרדראָסן, וואָס מיר האָבן נישט געקענט פאַר-ברענגען דאָ אַ ביסל מער צייט.

די סטאקהאלמער באשלוסן

אין סטאקהאלם זיינען ביידע צדדים געווען גרייט צו גיין אויף קאמפראמיסן. דעם „בונד׳ס“ מאַטיוון זיינען געווען קלאַר — ער האָט טאַקע אויפריכטיק געגלויבט אין דער מעגלעכקייט און אין דער אויסער־געוויינלעכער וויכטיקייט פון דער פאַרייניקונג. לענינס מאַטיוון און די שטעלונג פון זיינע נאַכפּאָלגער זיינען איינגוטלעך אויך געווען לייכט צו פאַרשטיין: דעם „בונד׳ס“ דאַמאַלטיקע פּאָליטישע איינשטעלונג, ספּעציעל זיין נעגאַטיווע באַציאָונג צו דער דומע, ווי אויך זיין אַפֿ־שאַצונג פון די נאַענסטע פּאָליטישע אויפגאַבן, זיינען געווען אידענטיש מיט לענינס׳ שטעלונג, און די באַלשעוויקעס האָבן דעריבער געקוקט אויפן „בונד“ ווי אויף אַ זיכערן פאַרבינדעטן אין זייער קאַמף מיט די מענשעוויקעס. אַזוי אַדער אַזוי — די בונדישע דעלעגאַציע האָט געבראַכט פון סטאָקהאַלם אַ פאַראייניקונג־פּראָיעקט, לויט וועלכן דער „בונד“ ווערט אַנערקענט אַלס די סאַציאַל־דעמאָקראַטישע אַרגאַניזאַציע פון אידישן פּראָלעטאַריאַט, קריגט זעלבשטענדיקייט אין זיינע אינ־ווייניקסטע אַנגעלעגנהייטן, אין פּראָגן פון פּראָפּאַגאַנדע, אַגיטאַציע און אַרגאַניזאַציע און באַקומט אויך די אַרגאַניזאַציעלע מעגלעכ־קייטן אויסצואיבן אַ געניגנדיקן איינפלוס אויף דעם אַלגעמיינעם פּאַר־טיי־לעבן און אויף די אַלגעמיינע פּאַרטי־צוזאַמענפּאַרן און זייערע באַשלוסן. דעם „בונד׳ס“ נאַציאָנאַלע פּראָגראַם איז אַפיציעל נישט אַנערקענט געוואָרן, אָבער מען האָט אים אויך נישט אַפּגעוואָרפּן און נישט געצוואונגען דעם „בונד“ פון אים זיך אַפּצוזאָגן. מען האָט די פּראָע פשוט נישט דיסקוטירט.

די מערהייט פון דער מיטגלידערשאַפּט אין „בונד“ האָבן אויפ־גענומען דעם פאַרייניקונג־פּראָיעקט מיט צופּרידנקייט, אַפילו מיט פּרייד, ווייל זיי האָבן געזען אין אים אַ הילף לגבי די צרות, וועלכע האָבן געריסן און געפליקט די סאַציאַל־דעמאָקראַטיע אין רוסלאַנד. און אַפילו אַ סך פון יענע, וואָס זיינען ביז דאָן געשטאַנען שטאַל און

ד ז ש א ן מ י ל ל

איין פאר די אַרגאַניזאַציאָנעלע פּרינציפּן פון „בונד“ און פאַר זיין פּראָגראַם און טאַקטיק, האָבן געזען אין דעם פּראַיעקט אַ גרויסן זיג פון „בונד“. זיי האָבן דעם דאָזיקן זיג דערקלערט מיט דעם, וואָס דאָס לעבן אַליין האָט שוין די „פּאַרטיי“ אַ ביסל אויסגעלערנט און וואָס די דעמאָלטדיקע רעוואָלוציאָנערע עפּאָכע און די לאַגיק פון דער רעוואָלוציאָנערישער געטריבן די רוסישע סאָציאַל-דעמאָקראַטן נישט ווייניקער ווי דעם „בונד“ צו פאַרייניקן זיך, געצוואונגען צו קאָמפּראַמיסן, כאַטש איבערלעך זיינען זיי געבליבן אויף זייערע פּריערדיקע פּאָזיציעס.

גאַר אַנדערש האָט רעאַגירט די צאָלרייכע מינדערהייט אין „בונד“, וועמענס וואַרטזאָגערס זיינען געווען גראַסער און ליטוואַק. זי האָט געזען אין דעם פּראַיעקט אַ געפּערלעכע קאַפיטולאַציע. אַננעמען אים, האָבן זיי געזאָגט, הייסט מאַכן אַ תּל פון „בונד“, הייסט אָפּהאַקן אים קאַפּ, הענט און פּיס. דער פּראַיעקט נעמט צו ביי דעם „בונד“ זיינע וויכטיקסטע רעכט. זיין נאַציאָנאַלע פּראָגראַם, וואָס אויף איר אַנטוויקלונג און באַפעסטיקונג איז אַוועקגעגעבן געוואָרן אַזוי פּיל צייט און כּוח, איז געבליבן הענגן אין דער לופטן! אויך דאָס רעכט צו בלייבן ביי אַן אייגענער טאַקטיק נעמט דער פּראַיעקט צו ביים „בונד“, און נישט ווייניקער ווערט דער „בונד“, לויטן פּראַיעקט, צעמזיקט אַרגאַניזאַציאָנעל. ניט בלויז דער פּעדעראַטיווער פּרינציפּ איז אָפּגעוואָרפּן געוואָרן, נאָר אַפּילו פון דער בונדישער אויטאָנאָמיע איז נישט פּיל געבליבן. אין פּראַיעקט זיינען נאָר דאָ צייכנס פון אויטאָנאָמיע, נישט מער! דורך דער גרינדונג פון אַלגעמיינ-שטאַטישע קאָמיטעטן, אין וועלכע דער „בונד“ אַלס אַזעלכער וועט קיין פּאַרטעטער נישט האָבן, ווערט דער צווייג, אויף וועלכן עס זיצט דער „בונד“, אין גאַנצן אונטערגעזעגט. אַלע קאָנצעסיעס, וואָס די „פּאַרטיי“ האָט געמאַכט, זיינען נישט ווערט אַן אויסגעבלאָזענע איי, אויב דער „בונד“ פאַרלירט זיין גאַנצן אינהאַלט און פון אים בלייבט נאָר זיין אַלטער נאָמען. מען טאָר נישט אַננעמען די אויסגעאַרבעטע באַדינגונגען. אויב מען וועט זיי יע אַננעמען, דאָרף מען די זאַך אַנרופן מיט איר ריכטיקן נאָמען, מען דאַרף זאָגן אָפּ און קלאַר: דער „בונד“, אַזוי ווי ער איז געווען, הערט אין גאַנצן אויף צו עקזיסטירן, עס בלייבט בלויז זיין נאָמען, דער באַרימטער היסטאָרישער נאָמען, אַן זיין אינהאַלט. דער „בונד“ אַן זיין פּראַ-

פּיאָנערן און בויער

גראַם, אַן זיין טאַקטיק, אַן זיינע אַרגאַניזאַציאָנעלע פּרינציפּן — דאָס איז נישט אונזער בונד.

אַט אַזוי האָט רעאַגירט די צאָלרייכע מינדערהייט אויף דעם פּאַרייניקונג-פּראָיעקט, וואָס איז אויסגעאַרבעט געוואָרן אין שטאַקהאַלם. די חלוקי-דעות האָבן אַריינגעבראַכט אין „בונד“ אַ סך אויפרע-גונג, אַ סך הייס בלוט. אייביק האָט זיך דאָס נאַטירלעך נישט געקענט ציען. עס האָט זיך געלייגט אויפן שכל, אַז אַ קאַמפּעטענטער ענטפּער אויף אַלע ספּקות מוז געגעבן ווערן, און וואָס גיכער, אַלץ געזינטער. אונזער צענטראַל-קאָמיטעט האָט באַשלאָסן טאַקע באַלד צו-זאַמענצורופן אַ צוזאַמענפאַר. ער איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן אין סעפטעמ-בער 1906 אין לעמבערג.

לעמבערג. — וולאדעק. — ציוניסמן בייזערן זיך

דער זיבעטער צוזאמענפאר פון „בונד“, אין לעמבערג, קען באַ-
טראַכט ווערן ווי איינער פון די וויכטיקסטע און אינטערעסאַנטסטע
צווישן אַלע בונדישע צוזאמענפארן ביז דער ערשטער וועלט-מלחמה.
איך האָב אַנטיילגענומען אין דאָס רוב בונדישע צוזאמענפארן און
קיינער פון זיי — אַחוץ דעם גרינדונג צוזאמענפאר — האָט נישט גע-
מאַכט אויף מיר אַזאָ קאַלאַסאַלן איינדרוק. און ווי ווייט איך ווייס, נישט
בלויז אויף מיר אַליין. ער האָט אימפּאַנירט מיט אַלץ: מיט דעם אופן
ווי די בונדישע מיטגלידערשאַפט איז אויפגעקלערט געוואָרן וועגן די
פראַגן פון דעם סדר-היום און ספּעציעל וועגן די צוויי שטעלונגען אין
דער פראַגע פון דער פאַרייניקונג; מיט דער צאָל אַרגאַניזירטע אַר-
בעטער, וואָס האָבן גענומען אַן אַנטייל אין די וואַלן; מיט דער צאָל-
רייכער פאַרטרעטונג; מיט די קורצע, אַבער זאַכלעכע און ערנסטע
דעבאַטן; מיט דעם טיפן באַוואוסטזיין פון פאַראַנטוואָרטלעכקייט.
וואָס די דעלעגאַטן האָבן אַרויסגעוויזן.

עטלעכע חדשים נאַכאַנאַנד האָט מען זיך געגרייט צו אים. רעדן
נערס פון ביידע צדדים האָבן באַזוכט די בונדישע אַרגאַניזאַציעס פון
צענדליקער גרעסערע און קלענערע שטעט און דורכגעפירט אַן איינ-
דוקפולע קאַמפּאַניע פון אויפקלערונג אין דער הויפט-פראַגע, אין
דער פראַגע פון פאַרייניקונג. דורך דעם האָבן די וויילער אויסגעצייכנט
געקענט זיך פאַנאַדערקלייבן אין דער פראַגע און, שטימענדיק פאַר
דעם אַדער יענעם דעלעגאַט, האָבן זיי זייער גוט געוואוסט וואָס זיי
שטעלן אין קאָן דורך אַננעמען אַדער דורך אַפּוואָרפן דעם פאַרייניקונג-
פראַיעקט.

דער „בונד“ האָט צו יענער צייט פאַרמאַגט אַרום 40 טויזענט
מיטגלידער. נישט אַלע אַבער זיינען געווען וואַל-באַרעכטיקטע, ווייל
די מיטגלידערשאַפט פון צענדליקער קליינע שטעטלעך האָט נישט

פּיאָנערן און בויער

דערגרייכט דעם נויטיקן מינימום צו קריגן רעכט אויף צו שיקן אַ פּאַרשטייער. קיינע מאַיאָריזירונג אין די וואָלן האָט נישט געקענט פּאַרקומען — די וואָלן זיינען געווען פּראָפּאַרציאָנעלע און אויף אַזאָ אופן האָבן ביידע טענדענצן געפונען אַן אויסדרוק אין די באַשלוסן פון צוזאַמענפאַר.

הונדערט דעלעגאַטן — 68 מיט שטימערעכט, די איבעריקע מיט באַראַטונגערעכט, זיינען זיך צוזאַמענגעקומען אין לעמבערג. צוויי דעלע-גאַטן פון וואַרשע, צביה און כאַצקעל, זיינען אַרעסטירט געוואָרן ביים אָפּפאַרן פון וואַרשע.

עס זיינען געווען געסט פון די ברודער-פּאַרטייען: פון דער רוסי-לענדער סאָציאַל-דעמאָקראַטישער פּאַרטיי, פון די לעטן, פון די אַרמע-ניער; דעם גאַליציאַנער „בונד“ האָבן רעפּרעזענטירט איינאַיגלעך, קראָנץ און גראַסמאַן; דער צענטראַלער פּאַרבאַנד פון די בונדישע גרופן אין אַמעריקע, וואָס מיר פלעגן פון אים דאַמאָלס קריגן גרויסע פינאַנציעלע און מאַראַלישע הילף, האָט געשיקט אַ. ליעסינען און פערלשטיינען.

אויפן וועג פון שוויצאַריע קיין לעמבערג, אין קראַקע, האָב איך זיך באַגעגנט מיט מעדעמ'ן, ער איז געקומען פון רוסלאַנד און אין אַ באַזונדערער וואַגאַן-אַפּטיילונג האָבן מיר ווייטער צוזאַמען פּאַרגעזעצט אונזער רייזע צום צוזאַמענפאַר. אַ קורצע צייט נאַכדעם, ווי מיר האָבן פּאַרלאָזן דעם קראַקעווער באַנהויף, איז צו אונז פלוצלונג אַריין אין וואַגאַן אַ יונגערמאַן פון יאָר 20-21, אַ הויכער, אַ דאַרער, און מיט אַ וואַרעמען, גוטן שמיכל אונז האַרציק באַגריסט. ער האָט געקענט מעדעמ'ן, אָבער איך האָב נישט געוואוסט ווער ער איז. „אַ, האָט אויס-גערופן מעדעם, איר קענט זיך נישט פּערזענלעך“ און, ווענדענדיק זיך צו מיר, האָט ער צוגעגעבן: „דאָס איז אונזער חבר דער „יונגער לאַטאַל“, איר ווייסט דאָך וועגן אים“. נאַטירלעך, האָב איך זייער גוט געוואוסט, כאַטש דאָ האָב איך זיך געטראָפן מיט אים צום ערשטן מאל. זיין נאָמען איז שוין דאָן געווען אַ פּאַמילאַרער פאַר אַלע בונדיסטן, צי זיי האָבן אים געקענט פּערזענלעך צי נישט. גיך איז ער געוואָרן פּאַפּו-לער און באַליבט צווישן די אידישע מאַסן — צווישן די אַרבעטער

ד ז ש א ן מ י ל ל

און סתם פאלקסמענטשן. אין א קורצע צייט האט ער זיך ארויסגערוקט אין די פאדערשטע רייען פון „בונד“ אלס איינער פון די פעאיקסטע און ענערגישסטע אגיטאטארן. אלס אן אויסגעצייכנטער, פאפולערער, פאלקסטימלעכער רעדנער, אלס א טרייער, איבערגעגעבענער בונדיסט. און נישט קוקנדיק אויף זיין שפעטערדיקן אזוי דערפאלגרייכן געזעל-שאפטלעכן לעבן אין אמעריקע, איז זיין ליבע צום „בונד“ און זיין גרייטקייט גרענעצלאז צו דינען אים קיין מאל נישט אפגעשוואכט גע-ווארן. און מיר, בונדיסטן, האבן געוואוסט ווי אפצושאצן זיין איבער-געבנקייט און צוגעבונדנקייט צום „בונד“ און באצאלט אים מיט דער זעלבער מטבע: עס איז נישט געווען א בונדישער טוער אין צארישן רוסלאנד און שפעטער אין אומאפהענגיקן פוילן, וואס זאל נישט האבן פארמאגט פאר וולאדעקן געפילן פון אויפריכטיקער און טרייער ליבע.

וולאדעק, דער „יונגער לאסאל“, איז נאטירלעך נישט געווען דער איינציקער אויפ'ן צוזאמענפאר, וועמען איך האב באגעגענט צום ערשטן מאל. פונקט ווי אויף דער קאנפערענץ אין בערן האב איך אויך דא, אין לעמבערג, זיך געטראפן מיט א סך נייע טוער אין „בונד“. איך געדענק די נעמען: ווירגילי קאהאן, ווינער, סאלוצקי, דראזנעס, וו. שולמאן, ראפעס, ראורעכע, סערגיי ברוין און אשפיו.

אין ארגאניזירן דעם צוזאמענפאר האבן אונז מיטגעהאלפן אונזערע גאליצישע חברים. עס איז נישט געווען פון די לייכטע זאכן איינצו-ארדנען אזא גרויסע מחנה מענטשן קאנספיראטיוו און צופרידנשטעלנ-דיק פאר אלעמען. מען דארף זיך וואונדערן, וואס אזא גרויסע צאל נייע, פרעמדע מענטשן אין אזא שטאט ווי לעמבערג, וואו עס האט געווימלט סיי מיט אריגינעל רוסישע שפיאנען, סיי אויך מיט אונטערגעקויפטע גאליצישע שפיאנען, האט נישט געצויגן אויף זיך זייער אויפמערקזאם קייט. בלויז איין מאל זיינען מיר געווען אלארמירט דורך פארדעכטיקע סמנים פון שפיאנעריי, אבער דער אלארם האט זיך באלד ארויסגעוויזן פאר פאלש.

די פארהאנדלונגען פון צוזאמענפאר, וואס האבן זיך געפירט אין די זאלן פון דעם טעאטער „גראף סקארבעק“, זיינען געווען א סך געלאסענער, רואיקער, ווי מען האט געקענט דערווארטן. אויפגעגעט

פּיאָנערן און בויער

און צעהיצט זיינען געווען בלויז די קליינע גרופע באַריכט-אַפגעבער און אַפּיציעלע רעדנער. די מערהייט פון עולם האָט זיך בלויז צוגע-הערט און נישט אַלע גענוג אויפּמערקזאַם. די דיסקוסיעס האָבן נישט אַרויסגערוּפּן אַ צו גרויסן אינטערעס, ווייל מען האָט דאָך שוין פאַרויס פאַרשטאַנען דעם רעזולטאַט, וואָס די אַפּשטימונג וועט געבן.

ווידער און ווידער האָבן די רעדנערס איבערגע/חזר'ט די שוין באַקאַנטע מאַטיוון פאַר און קעגן דעם ווידעראַריינטריט אין דער „פאַרטיי“. אייגנטלעך, זיינען דאָך אַלע אָן אָן אויסנאַם געווען פאַר אַ פאַרייניקונג. דער שטרייט איז געווען וועגן דעם, אויף וועלכע באַ-דינגונגען דאָס דורכצופירן. איין צד האָט געשראַקן מיט דער איזאַ-לירטקייט פון „בונד“ און גע'טענה'ט, אַז דער „בונד“ קען נישט און טאָר נישט שפּילן די ראָל פון אַ זעלבשטענדיקער פּאַליטישער פאַרטיי, דער צווייטער צד האָט געהאַלטן, אַז דער „בונד“ האָט יע אַ זעלב-שטענדיקע פּאַליטישע באַדייטונג, און אַז זיין טעטיקייט אויפן באַדן פון קולטור און אַרגאַניזאַציע טאָרן נישט זיין באַדראַקט דורך די אומ-קלאַרע און אפּשר גאַר קלאַרע באַגרענעצונגען פון דעם שטאַקהאַל-מער פּראַיעקט.

ווי עס איז באַוואוסט, האָבן געזיגט יענע, וואָס זיינען געווען פאַר דעם, אַז דער פּראַיעקט זאָל אַנגענומען ווערן. די זיגערס האָבן געקראָגן 48 שטימען קעגן 20.

טראַגיש האָבן אויפגענומען דעם רעזולטאַט פון דער אַפּשטימונג בלויז עטלעכע פון אונז. דער דעמאָקראַטישער אופן ווי די דעלעגאַטן זיינען אויסגעקליבן געוואָרן, דער פאַראַנטוואַרטלעכקייט-געפיל, די בונדישע דיסציפלין און דער בונדישער פּאַטריאָטיזם, די פאַרשטייענ-דיקע וויכטיקע פּראַקטישע אַרבעט — אַלץ האָט געמאַכט פשוט אוממעגלעך און אומדענקבאַר, אַז עס זאָל פאַרקומען אַ ריס אין דער אַרגאַניזאַציע. עס האָט נישט געדויערט זייער לאַנג, און די אויפגע-רעגטע געמיטער האָבן זיך אין גאַנצן באַרוואיקט.

מוז מען דאָ אגב צוגעבן, אַז מחמת די אייביקע קריגערייען אין דער רוסלענדער סאַציאַל-דעמאָקראַטישער פאַרטיי, איר צעריסנקייט

ד ז ש א ן מ י ל ל

אויף פיינטלעכע פראקציעס. איר אומנאָרמאַלע פונקציאָנירן, האָט זי נישט געהאַט די מעגלעכקייט אריינצומישן זיך אין די אינערלעכע ענינים פון „בונד“. די פאַרבנדונגען מיט דער „פאַרטיי“ איז דערייַ בער געווען מער אַ פאַרמעלע, ווי אַ פראַקטישע. אין דער ווירקלעכ־קייט איז דער „בונד“ פאַרבליבן גאַנץ זעלבשטענדיק, גענוי אַזוי ווי פריער.

דער זיבעטער צוזאַמענפאַר האָט אַרויסגערופן אַ גרויסע פאַר־אינטערעסירונג ביי אַלע פּאָליטישע גרופּירונגען אין אידישן פּאָלק, כמעט אַלע האָבן דעם „בונד“ שאַרף קריטיקירט און געטאַדלט פאַר זיין נאַכגעבן דער „פאַרטיי“. מער פאַר אַלעמען די ציוניסטן־סאַציאַ־ליסטן פון אַלע מינים: ס״ס, „סיימיסטן“, די פּועלי־ציוניסטן. עס איז געווען קלאַר, אַז זיי האָבן זיך געפילט אָפּגענאַרט אין זייערע ווייט־גייענדיקע דערוואַרטונגען און האָפּנונגען. און אַלע צוזאַמען, גאַר ווי זיי וואָלטן זיך אָפּגערעדט, האָבן אָנגעהויבן צו דונערן קעגן דעם „בונד“ און צו שיטן פּעך און שוועבל אויף אים. זיי האָבן „קאַנ־סטאַטירט פאַקטן“ וועגן דעם שענדלעכן אָפּגרונט, אין וועלכן ער איז אַריינגעפאַלן; זיי האָבן אים באַקלאַגט און געזאָגט מוסר; דער „בונד“ האָט „באַוויזן“, אַז ער איז אַ פאַרטיי פון אַסימילאַטאָרן, אַן אָגענט פון דער רוסישער סאַציאַל־דעמאָקראַטיע; אַ פרעמדער אין אידישן פּאָלק; ער האָט פאַרראַטן די נאַציאָנאַלע אינטערעסן פון די אידישע אַרבעטער; ער האָט פאַרלוירן זיין נשמה; ער האָט באַנ־קראַטירט און כּדי צו באַהאַלטן זיין שאַנדע פאַר דער אויסערער וועלט, כּדי צו ראַטעווען דאָס פאַרבליבענע ביסל כּבוד האָט ער אומגעביטן די שילד פון זיין פירמע; ער האָט נישט געוואָלט שייַן לעבן און ער איז נישט בכּוח אפילו שייַן צו שטאַרבן...

און די ציוניסטן האָבן זיך געטרייסט מיט דעם אומפאַרמיידלעכן טויט פון „בונד“: „דער בונד פאַרשווינדט“, פון אַ זעלבשטענדיקער נאַציאָנאַל־אידישער אַרגאַניזאַציע איז ער פאַרוואַנדלט געוואָרן אין גאַרנישט, ער האָט פאַרלוירן אפילו די ענלעכקייט פון אַ פּאָליטישער פאַרטיי; די געוועזענע בונדיסטן וועלן פאַרלאָזן דעם לאַגער, וואו זיי זיינען געווען אַזוי מיאוס פאַרפירט און וועלן קומען, צו אונז — צו דער אידישער סאַציאַל־דעמאָקראַטישער אַרבעטער פאַרטיי פּועלי־ציון“...

פּיאָנערן און בויער

מילא, זיי זיינען געווען שטארק אָפגענאַרט אין זייערע דער-
וואַרטונגען און האָפנונגען. קיינער פון „בונד“ איז צו זיי נישט גע-
קומען. בלויז דעווענישסקי (א. וויטער) האָט פאַרלאָזן די רייען פון
„בונד“ און אָפילו ער איז פּאָליטיש און פאַרטייאיש פאַרבליבן אין
אָ זייט און צו די ציוניסטן נישט געגאַנגען.

עס וועט, צום סוף, נישט איבעריק זיי צו פאַרצייכענען, ווער עס
זיינען געווען אויפן צוזאַמענפאַר די געסט-דעלעגאַטן פון די באַפריי-
דעטע פאַרטייען. פון צ. ק. פון דער רוסלענדער סאַציאַל-דעמאָקראַ-
טישער פאַרטיי 2 דעלעגאַטן: פיקער-מאַרטינאָו און לעאַן גאַלדמאַן,
אַ ברודער פון ליבער'ן, ביידע דעמאָלט מענשעוויקעס, שפּעטער קאַמו-
ניסטן. פון דער לעטישער סאַציאַל-דעמאָקראַטישער פאַרטיי: ריבאַק-
בושעוויטש, אַ באַלשעוויק. פון דער אַרמענישער סאַציאַל-דעמאָקראַ-
טישער פאַרטיי: מיכאַיל באַגדיאַטיאַן, אַ באַלשעוויק. פון דער אידישער
סאַציאַל-דעמאָקראַטישער פאַרטיי פון גאַליציע (גאַליציאַנער „בונד“):
דר. הענריק גראַסמאַן, דר. קאַראַל איינאַייגלער, מ. פּאַפּיער, קראַנץ
און, דוכט זיך, נאָך ווער. די 2 דעלעגאַטן פון אַמעריקאַנער צענטראַל
פאַרבאַנד. פון „בונד“, לייעסין און פּערלשטיין, זיינען שוין פריער דער-
מאַנט געוואָרן.

די גאַליציאַנער געסט האָבן בלויז באַגריסט דעם צוזאַמענפאַר,
אַבער אין די דעבאַטן קיין אַנטייל נישט גענומען. דאַגעגן האָבן אַלע
אַנדערע געסט, אויסער זייערע באַגריסונגס-רעדעס גענומען אַ טיכטיקן
אַנטייל אין די דעבאַטן אַרום אַלע וויכטיקע פּאָליטישע און אַרגאַניזאַ-
ציאָנעלע פּראָגן (אַבער, פאַרשטייט זיך, נישט געשטימט).

די לעגאל'זירונג פון דער ארבעט

די פראגע וועגן דער פארייניקונג איז נישט געווען די איינציקע וויכטיקע פראגע אויפ'ן לעמבערגער צוזאמענפאר, וואס האט ארויס- גערופן אן אלגעמיינע פאראינטערעסירונג. די באציאונג צו דער צווייטער „דומע“, נאכדעם ווי די ערשטע איז פון דער רעגירונג פאנאנ- דערגעלאזן געווארן; דער כאראקטער פון די פראפעסיאנעלע ארגא- ניזאציעס; די פארטיזאנישע ארויסטרעטונגען פון אומפאראנטווארט- לעכע פערזאנען, וואס האבן נישט זעלטן געטראגן אלע סימנים פון פשוט'ן באנדיטזום — אין דיי'אט אלע פראגן האט דער צוזאמענפאר געמוזט נעמען א קלארע שטעלונג. א גוזמא אנדערע פראגן זיינען געבליבן נישט פארענטפערט, אבער באַלד, אין לויף פון קאמף, האט דער צענטראל-קאמיטעט פון „בונד“ און די בונדישע פרעסע גע- האלפן צו פאנאנדערקלייבן זיך אין זיי און צו געפינען די ריכטיקע פארטיי-ליניע.

די רעוואלוציאנערע געשעענישן, די געענדערטע פאליטישע לאגע, די לעגאלע — אמת, זייער באגרענעצטע — מעגלעכקייטן אויפ'ן געביט פון דער פרעסע און פון דער פראפעסיאנעלער באווע- גונג האבן אין א סך הינזיכטן גורם געווען גרויסע און טיפע פאר- ענדערונגען אין דער בונדישער טעטיקייט סיי אין רוסלאנד גופא, סיי אין אויסלאנד, אין דעם אויסלענדישן קאמיטעט פון „בונד“. די גאנץ נייע פראבלעמען, וואס יענע צייט האט ארויסגערוקט, די נייע סיטואציע, די פרישע געזעלשאפטלעכע כוחות, וועלכע זיינען פלוצ- לונג ארויפגעשוואמען אויפ'ן אויבערפלאך פון פאליטישן לעבן אין לאנד, האבן געפאדערט נייע אריענטאציעס און א נייעם צוגאנג. די צייט איז געווען פול מיט שפאנונג, די פאסירונגען האבן געפאלגט איינע די אנדערע מיט אן אומגעהויערער שנעלקייט. „ראטן פון אר- בעטער דעפוטאטן“ זיינען אויסגעוואקסן באַלד דא, באַלד דארטן אין א סך שטעט. עס איז געוואקסן די צאל פון בירגערלעך-ליבעראלע

פּיאָנערן און בויער

און ציוניסטיש-סאָציאליסטישע גרופירונגען, אַנאַרכיסטן האָבן דורכ-געפירט עקספּראָפּריאַציעס, עס האָבן גערודערט די „פּאַרטיזאַנען“, און זיי האָבן פּאַרזייט פיל האָס און דורך דעם געבראַכט אַן אַ שיעור שאַדן דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג; — אויף דעם אַליץ האָט מען געמוזט רעאַגירן מיט קלאַרע דבורים, און טאַקע גיך. די לעגאַלע און די האַלב-לעגאַלע מעגלעכקייטן האָבן אַ סך מיטגעהאַלפן אין אַט-דער אַרבעט.

נישט געקוקט אויף דעם אינסטינקטיוון און גאַנץ נאַטירלעכן אומצוטרוי צו דער פרעסע-„פּרייהייט“, וועלכע די רעגירונג האָט פּראָ-קלאַמירט, האָט דער „בונד“ פונדעסטוועגן באַשלאָסן תּיכּף אויסצו-נוצן אַלע מיטלען פון דער דאָזיקער באַגרענעצטער „פּרייהייט“, אין וואַרשע איז נאָך סוף 1905 געגרינדעט געוואָרן דער בונדישער פּאַר-לאַג „אַרבעטער שטימע“; אַ ביסל שפּעטער איז אין ווילנע אַוועק-געשטעלט געוואָרן דער רייכערער, און אַן אַ מאַס מער פּרוכטבאַרער פּאַר-לאַג „די וועלט“, וועלכער האָט איבערגעדרוקט אַ טייל פון אונזערע זשענעווער בראַשורן און ביכער. קאַפּעלזאָן איז געווען דער פּאַרוואַל-טער פון דעם דאָזיקן פּאַרלאַג. און גרויס, גרענעצלאָז איז געווען די פּרייד, ווען עס האָט אָנגעהויבן צו דערשיינען אין ווילנע (סוף דעצעמ-בער 1905) די ערשטע טעגלעכע בונדישע צייטונג, דער „וועקער“. אָבער דער וועג פון דער טעגלעכער בונדישער פרעסע איז געווען אַן אמת'ער מאַרטירער־וועג. — קאַנפּיסקאַציעס, אַן אַ שיעור פּאַרבאַטן, נאָך דעם „וועקער“ — די „נייע וועלט“, נאָך דער „נייע וועלט“ — די „פּאַלקסצייטונג“, דאָן די „האַפּנונג“. נאָך ערגער אפשר האָט אַפ-געשניטן אונזער לעגאַלע פרעסע אין דער רוסישער שפּראַך: „יעוו-ריסקי ראַבאַטשי“ אין פעטערבורג און „נאַשע סלאַוואַ“ און „נאַשאַ טריבונאַ“ אין ווילנע. אייביקע רדיפות און אַרעסטן פון די מיטאַר-בעטער און אין אַלגעמיין פון יענע, וואָס זיינען געווען פּאַרבונדן מיט אַרויסגעבן די צייטונגען, עס איז נויטיק דאָ צו דערמאַנען, אַז די אַר-בעט אַרום די צייטונגען האָט אויסגעפירט אַ גרופּע בונדיסטן, זייער אַז אָנגעזעענע, הן אין צאָל און הן אויך לויט דעם אַרט וואָס זיי האָבן פּאַרנומען אין „בונד“: נח פּאַרטנאַי, וולאַדימיר קאַסאַוסקי, ליבער, אַרקאַדי קרעמער, אַבראַמאָויטש, יונה קאַיגען, ליטוואַק, אַלגין, וויטאַלי-

ד ז ש א ן מ י ל ל

אייזענשטאט, יר. וויינשטיין, גראַסער, פינאי ראָזנטאַל, צביון, טימין, טערמאַן, בענסקי, ש. עפראַס, בלומשטיין, יוסף באַסקין, איסר ראַבקיין, מאַקס מאַזאווער, דימיטרי זאַקהיים און זיין שוועסטער, פייסאַכזאָן, דוד זאַסלאָוסקי, מאַכלין א. אַ.

אומעטיק איז אָבער געוואָרן אין זשענעווע. איך און אויך אַנדערע פון אויסלענדישן קאָמיטעט, וואָס זיינען פאַרבליבן אין אויסלאַנד, האָבן זיך געפילט ווי אַרבעטסלאָזע, וואָס האָבן פאַרלוירן זייערע אַרבעט־פלעצער אָדער ווי עס פילט מסתמא אַ געשעפטסמאַן אין צייט פון אַ דעפרעסיע, אין צייט פון אַ שווערן ווירטשאַפטלעכן און פינאַנץ־ציעלן קריזיס. דער פאַרלאַג איז כמעט אויפגעגעבן געוואָרן. אונזער דרוקעריי האָט אויפגעהערט צו אַרבעטן. די „לעצטע פאַסירונגען“, „דער אידישער אַרבעטער“, „פאַסלעדניאַ איזוועסטיאַ“, „וויסענטיק בונדאָ“ און „גלאַס בונדו“ זיינען אָפגעשטעלט געוואָרן. מען האָט מער זיך נישט גענויטיקט אין „טראַנספאַרט“ און אין שמוגלען אונזערע אויסגאַבן איבער דער גרענעץ. די טעכניש־קאָנספיראַטיווע פונקציעס זיינען געוואָרן מינימאַלע.

עס מוז אָבער פאַרצייכנט ווערן, אַז פאַר די צוויי מיטגלידער פון אויסלענדישן קאָמיטעט, וואָס האָבן צו יענער צייט געלעבט אין זשענעווע גופא (באַריס פרומקין און פ. קורסקי), איז געווען צוגעקומען אַ נייע פונקציע וואָס האָט טאַג־טעגלעך געפאָדערט זייער פיל אַרבעט — די זאַרג פאַר דער ווילנער „פאַלקס־צייטונג“. אַ דאַנק זיי איז די „פאַלקס־צייטונג“ געווען אויסגעצייכנט אינפאַרמירט וועגן דער אינ־טערנאַציאָנאַלער סאַציאַליסטישער באַוועגונג. די גרויסע איראַפּעאַישע סאַציאַליסטישע צייטונגען: די פאַריזער „הומאַניטע“, די ווינער „אַרבעטער־צייטונג“, דער בערלינער „פאַרווערטס“, די „ליפּציגער פאַלקס־צייטונג“, א. א., זיינען אין רוסלאַנד געווען פאַרבאַטן. פלעגן יעדן טאַג אויסגעשניטן ווערן די וויכטיקערע אַרטיקלען און געשיקט ווערן צו דער רעדאַקציע אין פאַרמאַכטע קאַנווערטן, ווי בריוו. דאָס פלעגן שטענדיק זיין גאַנץ וואַגיגע“ בריוו, אָבער זיי פלעגן אַנקומען. עס איז נויטיק געווען אונטערצוהאַלטן אַ שטענדיקן קאָנטאַקט מיט די צאָל־רייכע מיטאַרבעטער, וואָס די „פאַלקס־צייטונג“ האָט געהאַט אין אויס־לאַנד: ראַטשטיין אין לאַנדאָן, שאַרל ראַפּאַפּאַרט אין פאַריוו, פּראַפּעסאָר

פּיאָנעֶרן און בויער

קונאַוו און שטרעבל אין בערלין, א. ש. זאַקס א. א., ווייניקער באַרימטע. יעדע וויכטיקע סאַציאַליסטישע באַאַשור, וואָס איז צו יענער צייט אַרויס אין לאַנדאָן, פאַריז, ציוריק, ווין, בערלין, קראַקע, בודאַפעשט, בריסל, איז פינקטלעך דערגאַנגען צו דער „פּאַלקסצייטונג“. דאָס איז, אגב, ניט געווען קיין פשוט'ע טעכנישע אַרבעט.

אַזאַ צושטאַנד האָט געדויערט אַזוי לאַנג, ביז די פאַרשטאַרקטע רעאַקציע, וואָס האָט אָנגעהויבן צו בושעווען אין רוסלאַנד, האָט צע־שטרייט די אילוזיעס וועגן אומגעשטערטע לעגאַלע מעגלעכקייטן און האָט אָנגעהויבן צו „ליקווידירן די ליקווידאַטאָרס“ — יענע, וואָס האָבן זיך אַרומגעטראָגן מיט אַזעלכע אילוזיעס און געגלויבט, אַז אונטערערדישע אַרבעט געהערט צו דער פאַרגאַנגענהייט.

בונדישע טרייד־יוניאָנס

אויך אויפ'ן באַדן פון דער פראַפעסיאָנעלער באַוועגונג האָבן אַ סך פון די אַנפירערס טייער באַצאָלט פאַר זייערע אילוזיעס, אַז עס איז מעגלעך אַ פרייע לעגאַלע טעטיקייט און אַן אומגעשטערטער עקאָ-נאָמישער קאַמף אין די אומזיכערע באַדינגונגען, וואָס זיינען געשאַפן געוואָרן נאָך דער ערשטער רוסישער רעוואָלוציע.

אייגנטלעך, שוין נאָך אַ זייער קורצן פאַרהעלטניסמעסיק פרייען פעריאָד פון אַפּכאַפּן דעם אַטעם האָבן די לעגאַלע און האַלב־לעגאַלע פראַפעסיאָנעלע פאַריינען גענומען אויסשטיין אומצאָליקע רדיפות. אַלערליי שיקאַנעס מצד דער פּאָליציי האָבן זיי געשטערט נאַרמאַל צו פונקציאָנירן, אַרעסטן און פאַרשיקונגען פון זייערע פירערס און וואָרט־זאָגערס האָבן אין אַ סך פאַלן פשוט פאַראַליזירט זייער גאַנצע אַרבעט. טראָץ אַט־די אַלע אומגינסטיקע אומשטענדן איז פונדעסטוועגן אַ געוויסע צאָל פאַריינען נישט אונטערגעגאַנגען, זיי זיינען נאַטירלעך שטאַרק אָפּגעשוואַכט געוואָרן און אַפּט קוים זיך געהאַלטן אויף די פיס. מיט גרויס מי און איינגעשפּאַרטקייט האָבן זיי פרובירט אויסצו־האַלטן דעם שרעקלעכן דרוק פון די פינצטערע כוחות פון דער רעאַקציע.

די בונדישע טרייד־יוניאָנס זיינען געבוירן געוואָרן און אויס־געוואַקסן אויף אַן אייגנאַרטיקן, אַריגינעלן אופן. זייערע איניציאַל־טאַרס, בויערס און הויפט־דעה זאָגערס זיינען געווען פריער די פיאַ-נערן פון דער אידישער סאָציאַליסטישער באַוועגונג, און שפעטער, נאָכדעם ווי דער „בונד“ האָט זיך געגרינדעט, די בונדיסטן. אַלע פראַפעסיאָנעלע גויטן זיינען געווען באַדינט דורך די מיטגלידער פון אונזער פאַרטיי, יעדער סטרייק, אַפילו דער קלענסטער, איז געווען אַ טייל פון אונזער אַרבעט. אומגעפער, ביז 1907, האָט קיין קלאַרע, דיטלעך אָנגעמערקטע, גרענעץ צווישן דער אידישער פראַפעסיאַ-נעלער און דער פּאָליטישער באַוועגונג נישט עקזיסטירט. די ערשטע

פּיאָנערן און בויער

איז געווען כמעט ווי אַן אינטעגראלער טייל פון דער צווייטער און פאַרקערט — די צווייטע פּלעגט אין אַ גרויסע מאָס ציען איר יניקה פון די פּראָפּעסאַנעלע פּאַריינען. אונזער פּאַרטיי איז געווען פּאַרטראַטן אין די אַנפירנדיקע אינסטיטוציעס פון די יוניאָנס דורך פּאַרשטייער, וועלכע האָבן געהאַט דאָס רעכט פון וועטאַ. די רייכערע יוניאָנס האָבן געמוזט אָפּגעבן אַ געוויסען פּראָצענט פון זייערע הכנסות — אָפט אַרום 25 אָדער 30 — פאַר די בונדישע אָרגאַניזאַציעס. יעדע פּאַליטישע אַרויסטרעטונג פון „בונד“, יעדע פּאַליטישע אַקציע זיינע פּלעגט ווערן אַקטיוו און דירעקט אונטערשטיצט דורך די עקאָנאָמיש-אַרגאַניזירטע אַרבעטער. ריין פּאַליטישע סטרייקן, פּראָקלאַמירט דורכן „בונד“, פּלעגן אין יענער צייט זיין אַן אָפּטע דערשיינונג. די פייערונג פון דעם ערשטן מאַי דורך אַן אַלגעמיינעם אָפּשטעלן די אַרבעט איז געווען אַבליגאַטאָריש.

אויף אַזאַ אופן זיינען די דאַמאַלטדיקע טרייד-יוניאָנס אונזערע געווען קאַמף-אַרגאַניזאַציעס אין פּולן זינען פון וואָרט. זיי זיינען גע-שטאַנען אויפן באַדן פון קלאַסנקאַמף, אונטער דער אידעאָלישער פירער-שאַפט פון „בונד“, און אין פּולן הסכם מיט זיינע דירעקטיוון אין פּאַליטישע פּראָגן און אין פּראָגן פון טאַקטיק.

זינט 1907 קומט ביסלעכווייז פאַר אַ געוויסע פּאַרענדערונג אין די אויבן אָנגעצייכנטע באַציאונגען צווישן די צוויי פּאַרמען פון דער אידישער אַרבעטער באַוועגונג. אין זייערע ריין פּראָפּעסאַנעלע אַנ-געלעגנהייטן באַקומען די טרייד-יוניאָנס אַ פּולשטענדיקע אויטאָנאָמיע. דאָס וועטאַ-רעכט פון די בונדישע פּאַרשטייער ווערט אָפּגעשאַפט. אויך ווערן אָפּגעשאַפט די אָפּצאלונגען פאַר די בונדישע אָרגאַניזאַציעס.

די דאָזיקע פּאַרענדערונגען טראָגן אַבער מער נישט ווי אַ פּאַר-מעלן כאַראַקטער. אין תּוך איז פּאַקטיש אַלץ געבליבן ווי אַמאָל. נישט בלויז די השפּעה פון „בונד“ אויף די פּראָפּעסאַנעלע פּאַריינען, נאָר אַפילו זיין אַקטועלע אָנפירונג מיט זיי זיינען אויף אַ האַר נישט אָפּגעשוואַכט געוואָרן.

דאָס איז ריכטיק אַפילו פאַר דער ראַל פון „בונד“ אין דער פּראָפּעסאַנעלער באַוועגונג מיט יאָרן שפּעטער, ווען די יוניאָנס זיינען

ד ז ש א ן מ י ל ל

פארטייאישע, „אינטערנאציאנאלע“, און וואו די אידישע אַרבעטער האָבן געבילדעט זייערע אָפטיילונגען, די אַזוי גערופענע קולטור-נאַציאָנאַלע סעקציעס. אויך דאָן איז די אידעאישע פאַרבינדונג צווישן דעם „בונד“ און די יוניאָנס נישט איבערגעריסן געוואָרן; אויך דאָן איז דאָס געווען דער „בונד“, וואָס האָט זיי באַדינט אין אַלע זייערע עקאָנאָמישע ענינים; אויך דאָן איז די גאַנצע פּאָליטישע און קולטור-רעלע אַרבעט אין די פאַריינען געלעגן אויף זיינע פלייצעס: ער האָט איינגעאַרדענט לעקציעס, געהאַלפן אַרויסגעבן זייער פּרעסע.

דער ריינער יוניאָניזם, דער „pure and simple“ יוניאָניזם, האָט קיין מאָל נישט עקזיסטירט אין דער אידישער אַרבעטער באַוועגונג. די פּראָפעסיאָנעלע באַוועגונג איז נישט געווען אַ באַוועגונג בלויז פאַר סטרייקן, פאַרן קאַמף צו געווינען בעסערע אַרבעט-באַדינגונגען. זיי זיינען געווען אַרגאַניזאַציעס, וואָס זיינען געשטאַנען אויפ'ן שטאַנד-פּונקט פון קלאַסן-קאַמף, פון קאַמף נישט בלויז קעגן דעם אַדער יענעם אונטערנעמער און קעגן דער אַדער יענער גרופע אונטער-נעמערס, נאָר קעגן דעם גאַנצן קלאַס קאַפיטאַליסטן, קעגן דעם גאַנצן קאַפיטאַליסטישן סיסטעם. זייער וועגווייזער איז געווען דער „בונד“. אונטער זיין איינפלוס און אונטער זיינע רויטע פענער האָבן זיי גע-קעמפט פאַר דער פּאָליטישער דעמאָקראַטיזירונג פון לאַנד און פאַר אַ נייעם געזעלשאַפטלעכן סדר, פאַרן סאַציאַליזם.

דער חורבן נאך דער מפלה

פאמעלעך ציען זיך די לאנגע און שווערע יארן, גרויע און אומעטיקע, נישטאָ מער די רעוואָלוציאָנערע און אין דער זעלבער צייט יום־טובֿ'דיקע טעג. מען זיצט ביי דעם צובראָכענעם וואָגן און צערונען זיינען די האַפּנונגען צו זען באַלד אַ בעסער, אַ פּרייערס, אַ יושר'דיק רוסלאַנד. די רעוואָלוציאָנערע כוחות האָבן זיך אַרויסגע־וויזן נאָך צו שוואַך גובר צו זיין דעם פאַרהאַסטן שונא און פטור צו ווערן פון דעם פּאָליטישן יאָך פון צאַריזם.

די ווילדע רעאַקציע בושעוועט. ווי אַ דיקער, ביטערער, ווערגנ־דיקער רויד דרינגט זי אַריין אין אַלע געביטן פון דעם געזעלשאַפּט־לעכן לעבן און פאַרס'מ'ט אַלץ אויף איר וועג. אומעטום ברענגט זי חורבן. ווי אַלע מאַל אין אַזעלכע פּאַלן, רעכנט זיך אַפּ דער טריאומ־פירנדיקער זיגער מיט זיינע שונאים אויף אַן אומפאַרשעמטן, אכזריות־דיקן אופן. אַרעסטן, תּפּיסות, פאַרשיקונגען, עקזעקוציעס, שטראַף־עקספעדיציעס, אַלע באַוואוסטע מיטלען פון מיטלאַלטערלעכן טעראָר ווערן אַנגעווענדעט כדי צו באַפעסטיקן די יסודות פון דעם אַלטן רעזשים.

פון די פּראַפעסיאָנעלע אַרגאַניזאַציעס זיינען פאַרבליבן בלויז רעשטלעך. און אויך זיי, ווי מיר האָבן שוין אַנגעוויזן, ווייזן נישט אַרויס אונטער דעם שטענדיקן דרוק פון דער פּאָליציי, קיין שום באַמערקבאַרע סימנים פון לעבן. די באַלעבאַטים, ווילנדיק אויסנוצן די גינסטיקע פאַר זיי לאַגע, נעמען ביסלעכווייז צו צוריק אַלע הנחות, וועלכע זיי האָבן געמאַכט די אַרבעטער, אין די רעוואָלוציאָנערע טעג. דאָס נייע וואָפּן, דער לאַקאָוט, ווערט געברויכט דורך זיי ברייט און ווייט. דער ענטפּער פון די אַרבעטער איז נישט אַ שטאַרקע ענערגישע אַפענסיווע, נאָר אַ שוואַכער, אַנמעכטיקער אַפּווער.

נישטאָ מער די לעגאַלע סאַציאַליסטישע פרעסע (די בונדישע פרעסע איז פאַרבאַטן געוואָרן סוף 1907). ווידער האָט מען געמוזט

ד ז ש א ן מ י ל ל

אָרונטערקריכן אונטער דער ערד און דורך דעם פאַרקלענערן די השפעה פון אונזער פרייען וואָרט אויף די ברייטערע פּאַלקס־מאַסן צאַלרייכע שיכטן פון אידישן פּאַלק, אַנטוישט און אָפהענטיק, טראָגן זיך מער נישט אַרום מיט מונטערע דערוואַרטונגען אויף אַ באַל־דיקע הילף אין זייער טרויעריקער לאַגע, אויף אַ בעסערן און זיכערן לעבן אין רוסלאַנד — און מען לויפט וואו נאָר די אויגן טראָגן. מען עמיגרירט קיין אַמעריקע, קיין דרום אַפריקע, אַפילו קיין אויסטראַליע, דער עיקר קיין אַמעריקע.

אויפן באַדן פון יאוש און מהומה און אין דער אומגעזונטער לופט פון פעסימיזם וואַקסן אויס שעדלעכע שטימונגען, נאַציאָנאַליזם און שאַוויניזם, איזאַלאַציע און פּאַליטישע גלייכגילטיקייט געפינען אַ צוטריט צו אַ סך אַנטוישטע, פאַרצווייפלטע און אַנטמוטיקטע. נייע רייסערייען און מחלוקות ברעכן אויס אין כמעט אַלע סאַציאַליסטישע פּאַרטייען און דורך דעם ווערן די דאָזיקע פּאַרטייען נאָך מער אָפּגע־שוואַכט און דעזאָרגאַניזירט.

קיין איינציקע רוסישע סאַציאַליסטישע פּאַרטיי האָט זיך נישט איינגעגעבן אויסצומיידן נייע שפּאַלטונגען. אָבער אַם ערגסטן האָבן זיך די באַציאָנען אַנטוויקלט אין דער רוסלענדער סאַציאַל־דעמאָקראַטישער אַרבעטער פּאַרטיי. דאָ האָט זיך דער פאַרביטערטער קאַמף צעפלאַקערט, צוליב אַ גאַנצע רייע פּראָגן, ווי די באַציאָנונג צו דער סאַציאַל־דעמאָקראַטישער פּראָקציע אין דער „דומע“, די אָפּשאַצונג פון די לעגאַלע מעגלעכקייטן ביי די נייע אומגעענדערטע פּאַליטישע אומשטענדן, די ראַל און דער ווערט פון דער אומלעגאַלער אַרבעט, און נאָך עטלעכע אַנדערע טאַקטישע פּראָגן. אַנשטאַט דער פּריער־דיקער צעטיילונג אויף באַלשעוויקעס און מענשעוויקעס איז איצט יעדער פון די ביידע טיילן פון דער „פּאַרטיי“ נאָך מער צעברעקלט געוואָרן אין עטלעכע גרעסערע און קלענערע גרופּעס: די אָנהענגער פון פּלעכאַנאָוון — „די פּלעכאַנאָווצעס“, — וועלכע האָבן אונטער־שטיצט די באַלשעוויקעס אין זייער קאַמף קעגן די גרינגשעצער אַדער קעגנער פון דער אומלעגאַלער אַרבעט; די „אַטאָוויסטן“ (אַרופּער), וועלכע האָבן געפּאָדערט, אַז די סאַציאַל־דעמאָקראַטישע דעפּוטאַטן זאָלן אָפּגערופּן ווערן פון דער רעאַקציאָנערער „דומע“;

פּיאָנערן און בויער

די טראַצקיסטן, וואָס האָבן דאָ פאַרנומען אַ מיטעלע שטעלונג צווישן די באַלשעוויקעס און מענשעוויקעס, לונאַטשאַרסקיס מיסטיש-רעלי-גיעזע גרופּע און נאָך אַנדערע גרופּירונגען, וועגן וועלכע עס איז שווער געווען צו זאָגן וואָס זיי ווילן און וואו זיי גייען... אַפילו פאַר יענע, וואָס פלעגן פאַרקערן מיט זיי און לייענען זייערע אויסגאַבעס, איז געווען נישט גרינג זיך צו אַריענטירן אין זייערע חילוקי-דעות. אַז ענלעכער פּראָצעס פון פּונאַנדערפּאַלונג איז פאַרגעקומען אויך אין דער פּוילישער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי (פּ. פּ. ס.), וואָס איז ביז דאָן געווען פאַררעכנט פאַר איינע פון די שטאַרקסטע און פון די בעסט דיסציפּלינירטע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען אין דער צאָרישער מלוכה.

די פוילישע סאציאליסטישע פארטיי שפאלט זיך

די שפאלטונג אין דער פוילישער סאציאליסטישער פארטיי האט ארויסגערופן אן אמת'ע סענסאציע ביי א טייל און א באפרידיקונג ביי אנדערע. געפרייט זיך מיט דער שפאלטונג האבן אלע יענע, וואס האבן אזוי ליידנשאפטלעך געוואלט זען דעם פוילישן סאציאליזם אויף א ריכטיקן וועג, נישט פארטונקלט און פארקריפלט דורך דעמאגאגיע און קליינבירגערלעכען נאציאנאליזם. פאר די אויפמערקזאמע באאבאכטער פון דער אינערלעכער אנטוויקלונג פון דער פוילישער סאציאליסטישער פארטיי איז דער אויסגעבראכענער קריזיס קיין איבערראשונג נישט געווען. אדרבה, זיי האבן זיך געקענט בלויז וואונדערן פאר וואס ער איז נישט געקומען א סך פריער. שוין א לענגערע צייט ווי צוויי שטרעמונג-גען האבן אנגעהויבן זיך אויסצוקריסטאליזירן אין די רייען פון פ. פ. ס. די אזוי גערופענע „לעוויצא“ („לינקע“), וואס האט אויסגעמאכט די מערהייט אין דער פארטיי האט גענומען דעם סאציאליזם ערנסטער, בעת אירע קעגנער פון דער „רעוואלוציאנערער פראקציע“, וועמענס הויפט־פירער איז געווען פילסודסקי, האבן אידעאלאגיש פארגעשטעלט מיט זיך א טענדענץ, וועלכע איז נישט געווען זייער ווייט פון די נאציאנאליסטיש־רעאקציאנערע „נאראדאָווע דעמאקראטן“. נאטירלעך, עס האט די נ. ד. געפעלט די רעוואלוציאנערע פראצע, אן וועלכער די „פראקציע“ האט זיך נישט געקענט באגיין.

פארן ניינטן צוזאמענפאר פון דער פוילישער סאציאליסטישער פארטיי, דאס הייסט, נאך פאר דער שפאלטונג, האט א הייפל איינפלוס־רייכע מענטשן, וועמענס אידעאלאגיע האט ווייניק געהאט געמיינזאמעס מיט די שטרעבונגען און מיט דער טאקטיק פון א סאציאליסטישער ארבעטער פארטיי, פארנומען דעם אויבן־אן אין דער פ. פ. ס. זיי האבן פארשטאנען די רעוואלוציאנערע באוועגונג פשוט ווי א פויליש־רוסישע מלחמה מיטן ציל אפצורייסן פוילן פון רוסלאנד און אויפצובויען אן אומאפהענגיקע פוילישע מלוכה, אין די גרענעצן פון די צען דאמאלט־

פּיאָנערן און בויער

דיקע גובערניעס. דורכן עקסטרעמען נאַציאָנאַליזם האָבן זיי געזוכט אַריינצוציען אין רעוואָלוציאָנערן לאַגער צאָלרייכע שיכטן פון פּאַטרי-אַטישן קליינבירגערטום. איגנאַרינדיק די אינטערעסן פון אַן אַרבע-טער מאַסן-באַוועגונג און די מעטאָדן פון פּראָלעטאַרישן קאַמף, האָבן זיי אַרגאַניזירט באַוואַפנטע פּאַרטיזאַנישע אַנפּאַלן און געיאָגט זיך נאָך די פּייערווערק עפעקטן פון טעראַריסטישע אַרויסטרעטונגען.

די פּונאַדערגרענעצונג פון די ביידע צדדים איז נישט פּאַרגע-קומען מיט אַמאָל.

דער קאַמף צווישן דער „לעוויצאַ“ און דער „רעוואָלוציאָנערער פּראַקציע“, ווי עס פּאַסירט אָפט אין ענלעכע סיטואַציעס, האָט זיך אַנגעהויבן איבער אַ קליינער, באַגרענעצטער צאָל שטרייט-פּראָגן און דערביי גאַרנישט די וויכטיקסטע. אָבער אין פּראָצעס פון די רייסע-רייען איז דער דאָזיקער קאַמף אין גיכן אויסגעוואַקסן אין אַ פּאַרמעס-טונג פון צוויי פּאַרשידענע וועלט-אַנשוואַונגען, אַט גאָר ווי דאָס איז פּאַרגעקומען פּריער מיט די רוסישע „עקאָנאָמיסטן“ און „פּאָליטיקער“ און שפּעטער מיט די באַלשעוויקעס און מענשעוויקעס. אין משך פון אַ קורצער צייט האָבן ביידע שטרייטנדיקע צדדים זיך פּאַרוואַנדלט פון צוויי פּראַקציעס פון איין און-דערזעלביקער פּאַרטיי אין צוויי גאַנץ באַזונדערע פּאַרטייען. דער אומשטאַנד, וואָס ביידע האָבן געטראָגן אָפּ-ציעל איין-און דעמזעלביקן נאָמען — פּוילישע סאָציאַליסטישע פּאַרטיי — און אַרויסגעגעבן דעם צענטראַל-אַרגאַן אויך מיט דעם זעלביקן נאָמען — „ראַבאָטניק“ — האָט נאָטירלעך נישט געענדערט די עצם-זאך אויף אַ האָר. אומעטום האָבן זיי געהאַט זייערע אייגענע אַרטיקע און צענטראַלע אינסטיטוציעס, אייגענע קאַמף-גרופּעס („באַוואַוקעס“), אייגענע ליטעראַטור. אין גאַנג פון קאַמף האָט זיך מער און מער אַנט-פלעקט, אַז זיי זיינען זיך פּונאַדערגרעגאַנגען אין אַלע וויכטיקע פּראָגן פון פּראַגראַם און טאַקטיק. די „לעוויצאַ“ איז באַשולדיקט געוואָרן פון דער „פּראַקציע“ אין מעסיקייט, אין אַפּאַרטוניזם, אין אַפּענער און באַהאַלטענער סימפּאַטיע צו די פּוילישע סאָציאַל-דעמאָקראַטן, אין נאָכלויפּעניש נאָך די רוסישע רעוואָלוציאָנערן, אין פּאַרראַט צו דעם אַלטן פּראַגראַם פון דער פ. פ. ס. די „לעוויצאַ“ פון איר זייט האָט אויך

ד ז ש א ן מ י ל ל

נישט געשוויגן און אַרויסגערוקט אירע אייגענע אַרגומענטן און טענות. ריידנדיק, צום ביישפּיל, וועגן דעם „ראַבאָטניק“ פון דער רעוואָלוציאַ- נערער פּראַקציע“ האָט זי אים גאַנץ ריכטיק כאַראַקטעריזירט ווי אַ „זייער פּוילישע“, אָבער „ווייניק סאַציאַליסטישע“ צייטונג — אַנדערש גערעדט, זי האָט באַשולדיקט די פּריערדיקע פּריינט און חברים אין גאַציאָנאַליזם און אויסגעדריקט ספּקות אין דעם ווערט פון זייער סאַ- ציאַליזם. עס איז כּדאי דאָ צו באַמערקן, אַז דער „ראַבאָטניק“ פון דער „פּראַקציע“ האָט זיך דאָן געפּירט כּמעט פּונקט אַזוי ווי ער האָט זיך געפּירט דורך דער גאַנצער צייט, וואָס די פ. פ. ס. האָט עקזיסטירט. פּאַזיציעס, וועלכער יעדער פרומער פ. פ. ס'ניק האָט אין משך פון מער ווי צוועלף יאָר געהאַלטן פאַר הייליק און וואָס מען פּלעגט מיט אַזעלכע נישט פּאַסיקע און אַפּילו מיאוסע מיטלען פאַרטיידיקן קעגן דעם „בונד“, זיינען ערשט געוואָרן אַן אָביעקט פון שאַרפּער קריטיק מצד דער „לעוויצאַ“. אָבער אין דער ווירקלעכקייט זיינען די אָנהענגער פון דער „פּראַקציע“ נישט געוואָרן מערער פּויליש און ווייניקער סאַ- ציאַליסטיש, געשען איז פאַרקערט: די פּוילישקייט פון דער „לעוויצאַ“ איז אויף פּיל גראַד געפאַלן און דער סאַציאַליזם פון אירע אָנהענגער געשטיגן.

עס זיינען אַ פאַר מאַל געמאַכט געוואָרן פּראַבעס צו ברענגען צו אַ שלום צווישן די ביידע צדדים. אָבער נישט אידעאישע קעגנערשאַפּט אַליין איז געשטאַנען אין וועג פאַר אַזאַ שלום, די אָנפירער פון דער „פּראַקציע“ האָבן געטאָן אַלץ צו מאַכן אוממעגלעך ווידער איינצופירן אייניקייט. זיי האָבן אינגאַנצן אונטערגעגראַבן דעם צוטרוי צו זיך, דעם גלויבן אין זייער פּאַליטישער אויפריכטיקייט. זיי האָבן אַריינגעכאַפּט אין זייערע הענט די „טעכניק“ און די פאַרטיי-געווער, אַפּט מיט געוואלט, שרעקנדיק די אָנהענגער פון דער „לעוויצאַ“ מיט אַ „קויל אין שטערן“... זייערע צייטונגען, אום אַריינצונאָרן די אַפּגעשטאַנענערע אַרבעטער- מאַסן, האָבן זיך געדרוקט אונטער די אַלטע פאַרטיי-נעמען. אין זייער פּאַלעמיק האָבן זיי זיך כּסדר באַנוצט מיט מיטלען, וואָס פּלעגן דערמאַ- נען די שמוציקסטע שטיק פון רעאַקציאָנערע פאַרטייען. אין דאָמבראַ- ווער ראַיאָן, אין וואַרשע, אין לאָדז און אין אַנדערע ערטער האָבן זיי אין קאַמף מיט דער „לעוויצאַ“ אַפּילו אַפעלירט צו די אַנטיסעמיטישע

פּיאָנערן און בויער

אינסטיטוטן פון די ווייניקער באַוואוסטזיניקע אַרבעטער. אַפּשר טייל-
ווייז איז דאָס געווען דערפאַר, וואָס כמעט די גאַנצע אידישע סעקציע
פון דער פ. פ. ס. איז צוגעשטאַנען צו דער „לעוויצאַ“.

די שפּאַלטונג און דער אינערלעכער קאַמף האָבן דער פ.פ.ס. גע-
בראַכט זייער פּיל שאַדן: די רייען זיינען געוואָרן דעזאָרגאַניזירט, די
אינערלעכע פּאַרטיי-מחלוקות האָבן צוגענומען די גאַנצע צייט און אַלע
כוחות, עס איז אָפּגעשוואַכט געוואָרן דער קאַמף קעגן אַנדערע פּיינט-
לעכע פּאַרטייען, אָבער דאָס ערגסטע איז געווען, וואָס די מאַטעריעלע
און פּאָליטישע אינטערעסן פון די אַרבעטער-מאַסן זיינען פּאַרנאַכ-
לעסיקט געוואָרן.

צו קיין שלום איז שוין קיין מאָל נישט געקומען. זייערע וועגן
זיינען זיך פּאַנאַנדערגעגאַנגען אַלץ מער און מער. די „לעוויצאַ“ האָט
זיך אידעאָלאָגיש ביסלעכווייז דערנענטערט צו די פּוילישע סאַציאַל-
דעמאָקראַטן, אָבער זיי האָבן זיך פּונדעסטוועגן נישט צוזאַמענגעגאַסן,
מיטן אויסנאַם פון עטלעכע אירע פירערס, וואָס האָבן שפּעטער צוזאַמען
מיט דער פ. פ. ס. ד. דורכגעמאַכט דעם וועג צום קאַמוניזם.

דער „בונד“ בלייבט גאנץ

יענע עטלעכע מיטגלידער פון דער „לעוויצא“, וועלכע האבן זיך דערנענטערט צו דער פוילישער סאציאל־דעמאָקראַטיע (פ. ס. ד.), זיינען אַריינגעפאלן פון איין פּיער אין אַ צווייטן.

אויך ביי דער פ. ס. ד. איז ווייט נישט אַלץ געווען אין אַרדענונג. אויך זיי האָבן זיך באַקעמפט און געשפּאַלטן. מער ווי אומעטום איז דער קאָמף אויסגעבראַכן צווישן דער וואַרשעווער אַרגאַניזאַציע און דער עקזעקוטיווע פון דער פּאַרטיי, וואָס בראַש פון איר איז דאַמאַלסט גע־שטאַנען ראָזאַ לוקסעמבורג. די וואַרשעווער האָבן באַשולדיקט די עק־זעקוטיווע אין דיקטאַטאָרישע מעשים, און לוקסעמבורג—אין פּאַליטישן אַפּאַרטוניזם!... דער טרויעריקער סוף פון דעם סכסוך איז געווען, אַז די הויפּט־פּאַרוואַלטונג פון דער סאציאל־דעמאָקראַטישער פּאַרטיי האָט דערקלערט דעם וואַרשעווער קאָמיטעט אַלס אַן אינסטרומענט אין די הענט פון דער געהימער רוסישער פּאַליציי, פון דער „אַכראַנאַ“, און האָט אים אַפיציעל פּאַנאָדערגעלאָזן און זיך גענומען צו אַרגאַניזירן אַ פּאַראַלעלן קאָמיטעט.

דער „בונד“ אַליין האָט געהאַט „גליק“. ער האָט זיך געקענט ריי־מען, וואָס אין דעם אַלגעמיינעם כאַאָס ביי די סאציאַליסטישע פּאַרטייען אין רוסלאַנד און פּוילן איז ער געבליבן גאַנץ, זיך נישט צעשפּאַלטן, און האָט אַיינגעהאַלטן זיין אַרגאַניזאַציע. אמת, אונטער די האַרטע קלעפּ פון דער ברוטאַלער רעאַקציע און דורך דער מאַסן דעזערציע פון אַ טייל פון דער אינטעליגענץ, פון די מיטלויפער און אַפילו פון אַ סך אַרבעטער, איז ער, נאָטירלעך, שטאַרק אַפּגעשוואַכט געוואָרן און האָט פיל געליטן נישט נאָר קוואַנטיטאַטיוו, נאָר אויך קוואַליטאַ־טיוו. אָבער ער איז בייגעקומען דעם קריזיס, נישט אויפגעגעבן זיין אַרגאַניזאַציאָנעלן אַפּאַראַט, אויסגעגלייכט די חילוקי־דעות אין זיינע רייען, געזוכט זיך צוצופאַסן צו די נייע באַדינגונגען און זיך באַוואַרענען

פּיאָנערין און בויער

מיט אַנשפּאַר-פּונקטן, וועלכע זאָלן אַנטשפּרעכן דער ניי-געשאַפּענער לאַגע. ער האָט נישט קעגנגעשטעלט די צוויי מעטאָדן אונטערער-דישע אָרגאַניזאַציע און קאָנספּיראַטיווע אַרבעט, פון איין זייט, און אַל-זייטיקע אויסנוצונג פון לעגאַלע מעגלעכקייטן פון דער אַנדערער זייט, פאַר אים איז דאָס נישט געווען אַ פּראַגע פון פּרינציפּ. וואו נאָר עס פּלעגט זיין אַ מעגלעכקייט צו טאָן אָרגאַניזאַציאָנעל-פּאַרטייאישע און פּאַליטישע אַרבעט אויף אַ לעגאַלן אופן, פּלעגט ער זיך אָן דעם אַנ-כאַפּן, אָבער אויסאיבנדיק דערביי זיין קאָנטראָל, האָט ער נישט אויפ-געגעבן זיין קאָנספּיראַטיוו-אונטערערדישע מעטאָדן פון קאַמף און די אַלטע פּאַרמען פון אָרגאַניזאַציע. זיין שטעלונג איז געווען אַ סינטעז פון ביידע פּאַרמען און מעטאָדן פון פּאַרטיי-אַרבעט, אַזאַ סינטעז האָט באַפּרידיקט כמעט אַלעמען און נישט איבערגעלאָזן קיין אַרט פאַר ערנסטע מחלוקות.

אַלץ, וואָס איז פאַרגעקומען אין יענע יאָרן אין „בונד“ איז אַ באַ-שטעטיקונג פון אַט דער טאַקטיק.

נאָך אַ לאַנגן איבעררייס פון כמעט פיר יאָר, יאָרן פון ליידן, און זאָרג, און מאַטערניש, רופט דער „בונד“ צוזאַמען די אַכטע קאָנפּערענץ אין לעמבערג, אין אָקטאָבער 1910.

דאָס איז געווען אַ מאַגערע, און אַרעמע אַסיפה. בלויז 25 דעלע-גאַטן, שוין אַריינגערעכנט די, וואָס האָבן געהאַט נאָר באַראַטונג-רעכט. צווישן זיי זיינען געווען עטלעכע, וואָס האָבן גענומען אַן אַנטייל אין בונדישע צוזאַמענפאַרן צום ערשטן מאַל : הענריק ערליך, ליבמאַן הערש, דוד מייער, דואַ (געשטאַרבן אין שיקאַגאָ), טשעמערינסקי, צאַלעוויטש און נאָך.

די קאָנפּערענץ האָט זיך נישט פאַרנומען מיט קיין גרויסע אַב-סטראַקט-פּרינציפּיעלע און פּאַליטישע פּראָבלעמען. עטלעכע פּראַק-טשע טאַג-טעגלעכע פּראַגן האָבן אויסגעפילט די טאַג-אַרדנונג. טראַץ דעם וואָס די פּראַגן זיינען געווען, אויבן-אויף גענומען, פון צווייט-ראַנג גיקער באַדייטונג, האָבן זיי אָנגערירט אין אַ גרויסער מאָס וויכטיקע אינטערעסן פון די אידישע אַרבעטער וואָן פון די אַרעמערע שיכטן פון

ד ז ש א ן מ י ל ל

די אידישע פאלקס-מאסן בכלל. דער גייסט פון רעאליזם דרינגט ארויס פון די דעבאטן און פון אלע אנגענומענע באשלוסן. דאס רעכט אויף משבת'רו אגשטאט דעם פארפליכטנדיקן זונטאג'רו — א זאך, וואס האט געמיינט אזוי פיל פאר די מאטעריעלע אינטערעסן ספעציעל פון דעם צאלרייכן אידישן האנדלס-פראלעטאריאט און וואס האט אנגעריירט די געוויסנס-פרייהייט פון ברייטע שיכטן פון דעם אידישן פאלק; די רעפארמירונג און דעמאקראטיזירונג פון דער הונדערטער-יאָרן אלטער, ארכאישער אינסטיטוציע, דער אידישער קהילה, אין גייסט פון די מאדערנע נאציאנאלע און קולטורעלע אינטערעסן פון די אידישע מאסן און פון אמת'ער סאציאלער הילף; דער קאמף פאר גלייכבאָרעכטיקונג פון דער אידישער שפראך אין אלע געזעלשאפטלעכע איינריכטונגען און פאר אידישע מלוכה-שולן; די איניציאטיוו צו גרינדן אלערליי לעגאלע קולטורעלע און בילדונגס-געזעלשאפטן און נעמען אן אַנטייל אין די שוין עקזיסטירנדיקע — אַט דאָס זיינען געווען די הויפט פונקטן פון דעם סדר-היום פון דער קאָנפערענץ.

אומגעפער אין צוויי יאָר אַרום, איז אין ווין אָפּגעהאַלטן געוואָרן אַ ספּעציעלע באַראַטונג פון צענטראַלן קאָמיטעט מיטן אויסלענדישן קאָמיטעט. צו יענער צייט האָבן די אידישע אַרבעטער-מאַסן ווידער אָנגעהויבן אַרויסצואווייזן צייכנס פון לעבן און קאַמפּלוסט. איז פאַרטיק געוואָרן אַ פּלאַן ווידער צו פרובירן אַרויסגעבן אַ וואַכנבאַט אין וואַרשע, די „לעבנס-פּראָגנ“. דער וואוין אַרט פון דער רעדאַקציע האָט געזאָלט זיין ווין, ווייל זיך באַזעצן אין וואַרשע גופא וואָלט דאַמאַלט פאַר די מיטאַרבעטער געווען אַ גרויסע ריזיקע.

וואָלט די פּראָגע געשטאַנען בלויז וועגן דעם, ווי זיך צו באַציען צו דעם פּלאַן און אויב ער ווערט אָנגענומען, ווי אים דורכצופירן אין לעבן, וואָלט דער ענין מסתמא קיינע מיינונגס-פאַרשידנקייטן נישט אַרויסגערופן. אָבער באַלד איז קלאַר געוואָרן, אַז פאַר אַ פאַר מיטגליי-דער פון דעם צענטראַלן קאָמיטעט האָט זיך דאָ געהאַנדלט וועגן עטוואַס ערנסטערס.

אין גרונט גענומען, האָבן זיי געצילט צו רעווידירן די קעגנ-

פּיאָנערן און בויער

זייטיקע באַציאונגען צווישן די צוויי צענטראַלע קערפערשאַפטן, איבער-
צולאַזן אין רשות פון דעם אויסלענדישן קאָמיטעט בלויז טעכניש-
פראַקטישע אַרבעט און איבערצוגעבן די פּאַליטישע פירערשאַפט דער
ווינער גרופּע.

דאָס האָט אייגנטלעך אויסגעקוקט ווי אַ פּרוּואו צו ליקווידירן דעם
אויסלענדישן קאָמיטעט און צו איבערטראַגן דעם צענטראַלן קאָמיטעט
אין אויסלאַנד, אין ווין.

די שטעלונג צום פּראַיעקט פון אויסלענדישן קאָמיטעט — אין
יענער צייט: מעדעם, פּראַנץ קורסקי, וולאַדימיר קאַסאַווסקי, יונה
קאַיגען און איך — איז געווען דורכאויס אַ נעגאַטיווע, און מיר האָבן
באַשלאָסן צו דער באַראַטונג נישט צו פּאַרן. מעדעם האָט שפּעטער
געענדערט זיין מיינונג און אויך יונה, וועלכער האָט זיך דאָן געהיילט
אין אַ קוראַר אין די בערג, האָט געלאָזט וויסן, אַז ער איז גרייט מיט-
צואַרבעטן מיטן צענטראַלן קאָמיטעט וואו ער זאל זיך נישט געפינען.
מצד דעם צענטראַלן קאָמיטעט איז אין גיכן דערהאַלטן געוואָרן
אַן אויפקלערונג, אַז די גאַנצע מעשה איז געווען אַ מיספּאַרשטענדעניש.
ער האָט אונז צוגעשיקט צוויי טעלעגראַמעס, אויפפאָדערנדיק אונז
אַלעמען צו קומען קיין ווין. די ערשטע טעלעגראַמע האָט זיך געלייענט
אַזוי:

„די אַנטשטאַנדענע מיספּאַרשטענדעניש פּאָדערט דורכויס, אַז מיר
זאָלן זיך תּיכּף פּערזענלעך דורכשמועסן. קומט אַלע. לאַזט וויסן דזשאַנען
און ראַקאוויך.“

די צווייטע טעלעגראַמע:

„קומט גלייך. לאַזט וויסן דזשאַן.“

ראַקאוּ — דאָס איז יונה, איך האָב זיך דאָן געפונען נישט אין
זשענעווע, נאָר אין מאַנטרע. טראַץ די ענערגישע עצות פון פּראַנצין
און וולאַדימיר'ן בין איך מיט זיי נישט מיטגעפּאַרן. אין ווין האָבן זיי
געטראַפּן גראַסערן, אַבראַמאוויטשן, מעדעמען, ליבערן, ראַפּעסן,
זיינשטיינען, איסאָי אייזענשטאַט און נח זיינען דעמאָלט נישט געקומען.
בינו בבינו האָט זיך קיין שום זאָך נישט געביטן: דער אַרט פון
אויסלענדישן קאָמיטעט איז אויך ווייטער געבליבן זשענעווע, די מיט-

ד ז ש א ן מ י ל ל

גלידער פון דער רעדאקציע־קאלעגיום אין ווין, זיינען פארבליבן אין אויסלענדישן קאמיטעט. און דער גאנצער פראַיעקט איז אין גיכן דורכ־געפאלן, ווייל נאָך צוויי קאָנפּיסקירטע נומערן פון די „לעבנס־פראַגן“ איז די צייטונג פאַרבאָטן געוואָרן. דערביי האָט מען אין וואַרשע אַרעס־טירט דעם פאַראַנטוואַרטלעכן רעדאָקטאָר, דעם פאַרוואַלטער פון דער אַדמיניסטראַציע און נאָך אייניקע, וואָס האָבן געהאַט אַ שייכות צו דער אונטערנעמונג. מען האָט פאַרפירט קעגן זיי אַ פראַצעס, וואָס האָט זיך געענדיקט גאַנץ טראַגיש: מען האָט זיי פאַרמשפּט אויף קאַטאָרגע און סיביר. דעם זעלבן גורל האָט געטראָפּן מעדעמען באַלד נאַכדעם, ווי ער האָט זיך צוריקגעקערט קיין רוסלאַנד (1913).

ערב דער ערשטער וועלט-מלחמה

די פאר יאר פאר דער ערשטער וועלט-מלחמה, זיינען געווען יארן פון ווידעראויפלעבונג פון דער סאציאליסטישער באוועגונג. די שוואר-צע, געדיכטע וואלקנס פון האפנונגלאזיקייט, וואס האבן אזוי שוידער-לעך געדריקט דעם געמיט פון די מאסן, נעמען זיך אויסלייטערן. דער גלויבן אין זיך, אין די אייגענע כוחות און די איבערצייגונג, אז דער זיג מוז קומען, קערן זיך אום צוריק. די ארבעטער גייען אריבער פון דעפענסיווע צו אפענסיווע. פראפעסיאנעלע ארגאניזאציעס, לעגאלע ווי אומלעגאלע און האלב-לעגאלע, ווערן געגרינדעט אדער פארשטארקט. עס ברעכן אויס צאלרייכע סטרייקן. דער סוף פון דעם שווערן אינדו-סטריעלן קריזיס באפעסטיקט אויסערגעוויינלעך די פאזיציעס פון די קעמפנדיקע ארבעטער-מאסן.

אויפן פאליטישן געביט פארלויפן זיך אין יענער צייט גרויסע פאליטישע מאסן-ארויסטרעטונגען. אין צוזאמענהאנג מיט די בלוטיקע געשעענישן ביים טייך לענא, אין סיביר (1912), וואו ארום פינף הונ-דערט סטרייקנדיקע און דעמאנסטרירנדיקע גאלדגרובן ארבעטער זיינען געווארן אומ'רחמנות'דיק אויסגעשאסן אדער פארוואונדעט דורך די צארישע רוצחים, ווערן דורכגעפירט פראטעסט-סטרייקן אין זייער א גרויסער צאל שטעט. נאך מער אימפאזאנט איז דורכגעגאנגען ביי די אידישע ארבעטער דער איינטאגיקער סטרייק אין אומגעפער צוואנציק שטעט קעגן דער רעגירונג צוליב דעם עלילות-דם בלכול קעגן אידן און פאר משפט'ן בייליסן פאר א פאנאטישן ריטועלן מארד. די מעשה „בייליס" האט דאן פארקלונגען איבער דער גאנצער וועלט און האט נאך מער אויפגעדעקט דעם אזוי אויך מיאוסן און פארהאסטן פנים פון דער רוסישער זעלבסטהערשונג. לידער זיינען די אידישע ארבעטער אין רוסלאנד געבליבן כמעט אליין אין אט-דעם אויסדרוק פון פראטעסט. זיי זיינען געווען אונטערגעשטיצט בלויז פון א קליינער צאל ארבעטער אין פעטערבורג און אויך פון א הייפל פוילישע ארבעטער.

ד ז ש א ן מ י ל ל

דער בונד" ווערט פון דאסניי א מאסן-ארגאניזאציע אין פולן זינען פון ווארט. עס רינגלען אים ווידער ארום סימפאטיעס פון פאר-שידענע שיכטן פון אידישן פאלק, מען הערט זיך צו צו זיין ווארט, מען פאלגט נאך זיין פירערשאפט.

זיין פרעסע האט א קאלאסאלן דערפאלג. דער צענטראלער ארגאן „די צייט" און דאן „אונזער צייט" וואס האט זיך געדרוקט אין פעטער-בורג, פריער איין מאָל אַ וואָך, שפעטער צוויי מאָל, האט זיך געהאלטן אנדערטהאלבן יאר — ביז אפריל 1914. די אָנפירונג פון דער צייטונג איז געלעגן אין די הענט פון הענריק ערליך, דוד זאסלאָווסקי, באָריס פרומקין, א געוויסע צייט אויך פון ליבמאן-הערש.

ערליך און אויך בייניש מיכאלעוויטש זיינען אין 1912 קאָאָפּטירט געוואָרן אין צענטראַל-קאָמיטעט פון „בונד".

די וואָל-קאָמפּאַניע צו דער פּערטער דומע, און דאָס דערוויילן דעם סאַציאַליסט יאָגעלאַ אין וואַרשע אַלס אַ רעפּרעזענטאַנט פון דער פ. פ. ס. „לעוויצא" און פון „בונד" האט אויך אַ סך בייגעטראָגן, אַז דער פּרעסטיזש פון „בונד" זאָל אומגעהייער וואַקסן. דער בלאַק צווישן די ביידע פּאַרטייען צו וועלכן די פ. פ. ס. ד. האט זיך אַנטזאָגט צוצושטיין, איז באַשלאָסן געוואָרן נאָך אויף דער ניינטער קאָנפּערענץ פון „בונד".

אין דער צווישן צייט האט דער „בונד" גענומען אויסשטיין נייע רדיפות. די נייע קלעפּ מצד דער רעגירונג האָבן דערמאָנט די אַלטע זובאַטאָוו-צייטן, ווען די פּאַרניכטונג, די אויסראַטונג פון „בונד" איז געווען דער ציל פון דער רוסישער „אַכראַנע". עס זיינען אַרעסטירט געוואָרן (אין סעפטעמבער 1912): אייזענשטאַט, אסתר פרומקין, ראַפּעס א. א. אין אָדעס, זומער 1913 — מעדעם אין קאָוונע; מאַרק ליבער איז פּאַרשיקט געוואָרן אין וואַלאַגדער גובערניע; אַננאָ ראָזענטאַל און יעקב פּעסקין זיינען אַרויסגעשיקט געוואָרן אויף דריי יאָר קיין אויסלאַנד. עס זיינען געווען נאָך צאָלרייכע אַנדערע קרבנות.

יאָגעלאַס נצחון, וואָס ער האט אַפּגעהאַלטן קעגן אַן אַנטיסעמיט און שוואַרצ-מאה'ניק, האט אַריינגעבראַכט אין אַן אמת'ן שגעון אַלע נאַציאָנאַליסטישע און רעאַקציאָנערע עלעמענטן פון פּוילישן פּאַלק. פאַר קיינע מיטלען האָבן זיי זיך נישט אַפּגעשטעלט צו שעדיקן די אידן

פּיאָנערן און בויער

און צו פּראָוואַצירן שנאה און האָס קעגן זיי. און באַלד האָט מען זיך געמוזט רעכענען מיט אַן אַנטי־אידישן באַיקאַט. מיט אַ נייעם מין אַנטי־סעמיטיזם — „פּראָגרעסיוון“, מיטן אַרויסשטופן אידישע אַרבעטער פון זייערע אַרבעט־פלעצער, מיטן נישט צולאָזן זיי אין יענע צווייגן פון דער אינדוסטריע, וואו מען האָט געברויכט מעכאַנישע קראַפּט. מאַשינעס. דער לאָזונג „פּוילן פאַר פּאַליאַקז“ איז געוואָרן דער העצ־געשריי פון אַלע אַנטיסעמיטן.

אַנטיסעמיטיזם אין פוילן. — דער רוסישער „אַסעמיטיזם“

ערב דער ערשטער וועלט-מלחמה האָט דער אַנטיסעמיטיזם אין פוילן אָנגענומען זייער פאַרשאַרפטע פאַרמען. אָבער עס איז שוין דעמאָלט אין דער ווירקלעכקייט געווען גאָר ניט קיין נייע אָדער אומ-דערוואַרטעטע דערשיינונג. דער אַנטיסעמיטיזם אין פוילן פאַרמאָגט אַ גאַנץ היפשע געשיכטע. אַפילע די בעסטיאַלישע פאַגראַמען פון מיט אַ פאַר יאָר צוריק אין פוילן, וואָס זייער העכסטער אויסדרוק איז געווען דער פאַגראַם אין קיעלי, אין 1946, זיינען ניט קיין דערשיינונג וואָס איז אויפגעקומען בלויז אין די לעצטע יאָרן. מיט צענדליקער יאָרן פריער זיינען שוין געווען פאַגראַמען אין פוילן, אמת, אין פאַרהעלטניס-מעסיק גאַנץ קליינעם מאָסטאָב. מען קען באַווייזן, אַז אין דער פיל-הונדערטיאַריקער געשיכטע פון אידן אין פוילן זיינען געווען צאָל-רייכע בלעטלעך פון אונטערדריקונג און פאַרפאַלגונגען. פוילישע היס-טאָריקער האָבן ליב צו באַזינגען דעם גן-עדן התחנות, וואָס פוילן האָט מיט זיך פאַרגעשטעלט פאַר אידן: אין דער צייט, ווען אין דער גאַנצער וועלט האָבן אידן ניט געהאַט וואו דעם קאַפּ אַוועקצולייגן, זאָל דאָס פויליש פאַלק, לויט אַט דער ווערסיע, צו זיי האָבן אַרויסגעוויזן טאַ-לעראַנק, גאַסטפריינטלעכקייט און גוטהאַרציקייט. אַט די ווערסיע איז פול מיט איבערטרייבונגען. דער געשיכטלעכער אמת איז, אַז פון פוילן לער טאַלעראַנק האָבן די אידן אין פוילן קיינמאָל ניט גענאָסן. עס איז געווען באַגרענעצט פאַר אידן דאָס רעכט צו באַזעצן זיך אין אַ סך ערטער. עס איז זיי געווען פאַרבאָטן צו וואוינען אין די אַווי-גרופענע „גייסטלעכע“ שטעט, ד. ה. אין יענע שטעט, וואו די קאַטוילישע קירך האָט געהאַט די גאַנצע דעה. אויך ניט אין די „קעניגלעכע“ שטעט, וועלכע, ווי וואַרשע צום ביישפיל, האָבן געהאַט פון די פירסטן און קעניגן ספעציעלע „פריווילעגיעס“, מיט אַ רעכט אַוועקצושטעלן זייערע

פּיאָנערן און בויער

אידן אין באַזונדערע אויסנאַמס־באַדינגונגען. דער פּוילישער מיטל־קלאַס, די „מיעשטשאַנסטוואַ“, שיצנדיק זיך קעגן קאַנקורענץ, האָט ניט צוגעלאָזן די אידן צו אַ סך ספּערן פון עקאָנאָמישער טעטיקייט. אידן האָבן געמעגט זיין באַשעפטיקט בלויז אין געוויסע צווייגן פון האַנדל און האַנטווערקעריי. אומאַפהענגיק פון אַט־די באַגרענעצונגען האָבן פאַרשידענע סטאַטוטן און קאָנסטיטוציעס פאַרבאָטן די אידן צו אַרענ־דירן אומבאַוועגלעכע גיטער און נאַציאָנאַלע איינקונפּטן, ווי למשל גרענעץ־אַפּאַלאָנגען. קריסטלעכע אַרבעטער און דינסטן האָבן זיי ניט געטאַרט דינגען. אַן אויסנאַם זיינען געווען אַרבעטער פאַר ברויערייען און פּורמאַנעס, ווייל אין די אינטערעסן פון די אייגנטימער פון די ברויער־רייען — די פּריצים — איז געווען, אַז די ברויערייען זאָלן פּונקציאָנירן וואָס אַמבעסטן: די אידן זיינען דאָך געווען מער ניט ווי זייערע אַרענ־דאַטאַרס. דריקנד פאַר אידן איז געווען דאָס שטייער־סיסטעם. אַחוץ אַלגעמיינע אַפּפּאַלאָנגען האָבן זיי געמוזט נאָך צאָלן אַ ספּעציעלן שטייער, אַ קאַפּ־שטייער. זייענדיק דער עיקר אַ שטאַטישע באַפעלקערונג, האָבן זיי פּונדעסטוועגן קיין איינפלוס אויף דער פירונג פון דער שטאַט־שער ווירטשאַפּט ניט געקענט האָבן, ווייל נישט צו די מאַגיסטראַטן און נישט צו די צעכן זיינען זיי ניט געווען צוגעלאָזן. אפילו אויסערלעך האָט מען אין פאַרשידענע צייטן אַרויפגעלייגט אויף די אידן אַ שטעמפל פון אַפּגעזונדערטקייט. אַ סטאַטוס פון זיגמונד דעם ערשטן באַפעלט זיי צו טראָגן געלע היטלען. שפּעטער איז צוגעקומען אַ ספּעציעלער באַנד און נאָך אַנדערע פאַראַרדענונגען פון דעם זעלבן כאַראַקטער און מיטן זעלבן ציל.

אַט־די און ענלעכע אויסנאַם־געזעצן און שיקאַנירונגען פלעגן זיך אַפט ענדערן, פלעגן אַנגעווענדעט ווערן, אַמאָל דאָ, אַמאָל דאַרטן, אַבער ווי אַ וויסער פּאָדעם ציען זיי זיך דורך דער געשיכטע פון די פּוילישע אידן.

באַזונדערס שטאַלצירן די „ליבעראַל־פּאַטריאַטישע פּאַליאַקו מיט דער קאָנסטיטוציע פון דריטן מאַי פון יאָר 1791. אַבער אויך זי האָט ניט פּראַקלאַמירט די פּולשטענדיקע בירגערלעכע און פּאָליטישע גלייכ־באַרעכטיקונג פון אידן, דאָס איז געווען אַן אמת־שליאַכטישע קאָנסטי־טוציע, וואָס האָט ניט באַפרייט אפילו די פּויערים פון פּאַנשטשוונע און

ד ז ש א ן מ י ל ל

מען האָט פון איר אפילו ניט געקענט דערוואַרטן אַ יושר־דיקע באַפרי־
דיקונג פון די אידישע אינטערעסן . . .

נישט אידנפריינטשאַפט, נישט ליבעראַליזם האָבן דיקטירט די פאָ־
ליאַקן צו דערלויבן די פון אַנדערשוואו געטריבענע אידישע וואַנדערער
צו באַזעצן זיך אין זייער לאַנד. אַריינלאַזנדיק די אידן, האָבן די פוי־
לישע קעניגן און דער פוילישער הערשנדיקער קלאַס, די פריצים, גע־
האַט אין זינען נישט אַלטראַיזם, נאָר טאַקע גאַנץ פשוט'ע מאַטעריעלע
אינטערעסן. די געלט־ווירטשאַפט אין איראַפּע און אויך טיילווייז אין
פוילן, האָט זיך אָנגעהויבן צו אַנטוויקלען, די נאַטוראַל־ווירטשאַפט
האַט אויפגעהערט צו באַפרידיקן די אַלץ־וואַקסנדיקע באַדערפענישן
פון דער פוילישער אַריסטאָקראַטיע מיט די קעניגן און הויף־לייט בראַש,
און די אידן זיינען דעמאָלט געווען נויטיק פאַר זייערע אינטערעסן.
די אידן אַליין האָבן געדינט פאַר אַ גוטן קוואַל אויף צו שעפן געלט,
דערצו נאָך האָבן די הערשער פון פוילן, אוועקשטעלנדיק די אידן אין אַ
לאַגע פון עקאָנאָמישע פאַרמיטלער צווישן זיך און די גרויסע פויעריים־
מאַסן, פאַרוואַנדלט זיי אין אַן אינסטרומענט פון עקספּלאַטאַציע און
אויספּרעסונג. די ראַל, וואָס די אידן האָבן געשפּילט אַלס פּראַצענט־
ניקעס און הענדלער, אַלס דירעקטע און אומדירעקטע עקספּלאַטאַטאָרן
פון פויערטום אין די דערפער און פון קאָנקורענטן פון דער „מיעש־
טשאַנסטוואַ“ אין די שטעט, האָט באַשאַפן אַ פּרוכטבאַרן באַדן פאַרן
האַס צו זיי מצד די דאָזיקע עלעמענטן. די קינסטלעכע אָפּגעזונדערט־
קייט פון די אידן האָט נאָך דעם האָס פאַרגרעסערט. דער פויעריים־
אַנטיסעמיטיזם און דער מיעשטשאַנסקער אַנטיסעמיטיזם האָבן זיך טיף
איינגעוואַרצלט. שפּעטער איז נאָך צוגעקומען דער אַנטיסעמיטיזם פון
דער קליינער שליאַכטע, פון די פאַראַרעמטע פריצים, און דער רעזול־
טאַט : אַ גאַנצע רייע אַנטי־אידישע אַרויסטרעטונגען אין אַלטן פוילן,
ווי אין פּויון, קראַקע, קאַליש, פּיאַטראַקאָוו, לובלין.

דער גרויסער קריזיס אין פּאָליטישן לעבן פון דער פוילישער
מלוכה, איר צעפּאַלונג, דער פולשטענדיקער פאַרלוסט פון איר זעלבסט־
שטענדיקייט, האָבן געבראַכט אַ געוויסע פאַרענדערונג אַדער בעסער —
אַ וואונטש פון פאַרענדערונג — אין די פויליש־אידישע באַציאונגען.
ווען פוילן איז אַריינגעטראָטן אין אַ לאַנגן פּעריאָד פון אויפשטאַנדן

פּיאָנערן און בױער

און פון נאַציאָנאַל־רעוואָלוציאָנערע קאַמפּן, ווען פּאַרן דערפּאָלג פון די קאַמפּען איז געווען נױטיק צו געווינען די סימפּאַטיעס און אונטער־שטיצונג פון אַלע עלעמענטן, וואָס האָבן געוואוינט אין לאַנד, זיינען געמאַכט געוואָרן פּרוואוון צו דערנענטערן די אידן צו דעם פּוילישן פּאָלק, צו זיין קולטור, צו זיינע פּאָליטיש־נאַציאָנאַלע אַספּיראַציעס. די פּאַרטשריטלעכע עלעמענטן צווישן די אידן, אויספּרובירנדיק שוין דעם טעם פון דער רוסישער צאַרישער הערשאַפּט אין ליטע און פּוילן, זיי־נען אויך געווען גענויגט צו אַ דערנענטערונג מיטן פּוילישן פּאָלק. אין כּמילאַוסק׳ס בוך „סטאַסונקי נאַ ליטוויע“ קען מען געפּינען פּיל אינ־טערעסאַנטעס וועגן די דאָזיקע פּרוואוון פון דערנענטערונג. אָבער אַרויס־געקומען פון דעם איז זייער ווייניק. די רעזולטאַטן פון אַ פּיל־הונדערט־יאָריקער פּאָליטיק האָבן זיך ניט געלאָזט אומבייטן אַזוי גרינג . . .

דער ערב־מלחמה־דיקער אַנטיסעמיטיזם אין פּוילן האָט זיך אונטערשיידט אין פּיל פּרטים ניט נאָר פון אַלטן אַנטיסעמיטיזם אין פּוילן, נאָר אויך פון אַנטיסעמיטיזם אין אַנדערע אײראָפּעאַישע לענדער. אין עסטרייך צום ביישפּיל, אין דעם קלאַסישן לאַנד פון אַנטיסעמיטיזם האָט דער אַנטיסעמיטיזם געוואָרצלט אין דער שטרעבונג פון דעם קריסטלעכן קליין־קאַפיטאַל צו דעראַבערן נייע פּאַזיציעס און די גאַנצע אַנטיסעמיטישע באַוועגונג איז געווען אַ קליינבירגערלעכע באַוועגונג. אין רוסלאַנד אין די לעצטע עטלעכע יאָר פּאַר דער מלחמה איז שוין אױפגעקומען אַן אַנדער פּאַרמע פון אַנטיסעמיטיזם — אַ קולטור־רעלער אַנטיסעמיטיזם פון פּאָליטיש־ליבעראַלע און פּרייהייט־ליבנדיקע אינטעליגענטן. געוויס, דער סאָציאַל־עקאָנאָמישער עלעמענט איז דאָ ניט ווייניקער שטאַרק. אָבער זיינע אָנהענגער האָבן דאָס ניט געוואָלט אנערקענען. זיי האָבן געלייקנט, אַז דאָס איז איבערהויפּט געווען אַנטי־סעמיטיזם און האָבן אים גערופן „אַסעמיטיזם“. זיי האָבן זיך ענער־גיש אָפּגעגרענעצט פון דעם רעגירונגס־אַנטיסעמיטיזם, וועלכער, ווי באַוואוסט, איז מוראדיק געוואָקסן צוזאַמען מיטן וואוקס פון דער ראַדיקאַלער און סאָציאַליסטישער באַוועגונג צווישן די אידישע אַר־בעטער־מאַסן און צווישן דער אידישער אינטעליגענץ. ליבעראַלע און ראַדיקאַלע שרייבער, זשורנאַליסטן, סטודענטן האָבן פּראַקלאַמירט דעם „קולטורעלן“ אַנטיסעמיטיזם און אַזעלכע מענטשן, ווי דער סאָציאַל־

ד ז ש א ן מ י ל ל

פאליטיקער סטראווע, די באוואוסטע שרייבער טשיריקאוו און אנדערע האבן מיט אים איינגעשטימט. די רוסישע ליטעראטור, די רוסישע זשורנאליסטיק, דער גאנצער גייסטיקער לעבן פון רוסלאנד, — האבן זיי גע'טענה'ט, — איז כלומרשט שטארק באאיינפלוסט פון דער אידישער אינטעליגענץ. דאס איז ניט נארמאל. דאס איז שעדלעך פון שטאנדפונקט פון די קולטורעלע און נאציאנאלע אינטערעסן פון רוסישן פאלק. די אידישע אינטעליגענץ האט אריינגעטראגן אין דעם גייסטיקן לעבן פון רוסישן פאלק אירע אידעאלן און שטרעבונגען, איר גייסט און נשמה. קעגן אזא השפעה איז נויטיק אַוועקצושטעלן אַ באַריערע. זאל זיך דאס רוסישע גייסטיקע און קולטורעלע לעבן אַנטוויקלען אין די באַדינגונגען, וואָס די רוסישע געשיכטע האָט באַשאַפן, מיט אידעאלן, וואָס זיינען אַ פראָדוקט פון דער רוסישער לאַנגיאַריקער געשיכטע און נישט וועלכע זיינען אַריינגעבראַכט געוואָרן פון גייסטיק און פסיכאלאָגיש פּרעמדע עלעמענטן . . .

פוילן האָט ניט געהאַט די דאָזיקע פאַרם פון אַנטיסעמיטיזם. אין דער פּוילישער ליטעראַטור און זשורנאַליסטיק האָבן די אידן פאַרנומען זייער אַן אומבאַדייטנדיקן אַרט. די פּוילישע פּרעסע אין ליטעראַטור איז געווען „אידין־רייזן“ אָדער כמעט „אידין־רייזן“. עס איז ניט געווען קיין גרונט מורא צו האָבן פאַר דער אידישער קאָנקורענץ, פאַר דער אידישער השפעה. פאַר וועמען איז געווען מורא צו האָבן? פאַר דעם זיס־וואַסער סערדיקן סאַציאַל־עקאָנאָמיסט און זשורנאַליסט קעמפּנער? פאַר דעם רעדאַקטאָר פון דעם זשורנאַל „קריטיקאַ“ — פעלדמאַן? פאַר אַ פאַר פּראָפּעסאָרן, ווי דיקשטיין און אַשקענאַזי? אָדער פאַר אַ פאַר אַנדערע שרייבער ניט גענוג באַקאַנטע און אַן וועלכטן נישט איז קענטיקן איינפלוס? אַ חוץ דעם זיינען זיי נאָך אַלע געווען אַסימילירט ביזן מאַרך פון זייערע ביינער, מער פּאַליאַקן ווי די פּאַליאַקן אַליין, מענטשן, וואָס האָבן ניט געקענט דאָס אידיש לעבן און האָבן עס ניט געוואָלט קענען. עס וואָלט געווען לעכערלעך פאַר די פּוילישע אַנטיסעמיטן צו נעמען זיי ערנסט. זיי זיינען געווען אַ „קאַנטיטע בעגליזשאַבל“, אַ זאַך, מיט וועלכער מען רעכנט זיך ניט.

אַבער דערפאַר האָט דער סאַציאַל־פּאָליטישער און עקאָנאָמישער אַנטיסעמיטיזם אין פּוילן דערגרייכט די העכסטע מדרגה. דאָס איז

פּיאָנערן און בויער

ניט געווען אַ באַוועגונג פון איין טייל פון דער באַפעלקערונג. דאָס איז געווען כמעט אַן אמת'ע נאַציאָנאַלע באַוועגונג. זי האָט אַרומגעכאַפּט אַלע שיכטן פון פּאָליק, אַלע קלאַסן, אַלע פּראָפּעסיסעס. זי איז געווען אַ לאַגישער רעזולטאַט פון פּאָליטישן און עקאָנאָמישן צושטאַנד, אין וועלכן פּוילן האָט זיך געפונען נאָך דעם נישט-אַיינגעגעבענעם אויפֿ-שטאַנד פון 1863. דער רוף זיך צו נעמען פאַר „אַרגאַנישע אַרבעט" און צו פאַרגעסן וועגן די חלומות פון די פּאַטערס האָט געפונען אַ גינסטיקן אַפּקלאַנג. די פאַרשולדעטע און רואינירטע שליאַכטאַ, די מייעשטשאַ-נעס, די ערשטע שפּראַצן פון דער פּוילישער בורזשואַזיע, האָבן אָנגע-הויבן אַ מלחמה פאַרן לעבן. די פּאָליטישע באַגרענעצונגען מצד דער רוסישער רעגירונג, די אַנטי-פּוילישע אויסנאַמסגעזעצן האָבן פאַר-שפּאַרט פאַר די פּאָליאַקן דעם וועג צו רעגירונגס-שטעלן, האָבן פאַר-קלענערט דעם קרייז, וואו זיי וואַלטן געקענט אָנווענדן זייער אַרבעטס-קראַפט, זייערע פעאַיקייטן און קענטענישן און דורך דעם פאַרערגערט די לאַגע. זיי האָבן זיך אַ וואַרף געטאַן אויף האַנדל, אינדוסטריע, פּרייע פּראָפּעסיסעס, אין באַנק-וועזן, אַבער עס האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז אידן האָבן שוין דאָ זיך געהאַט שטאַרק פאַרוואַרצלט. אויף אַט-דעם באַדן איז אויסגעוואַקסן דער ווילדעסטער אַנטיסעמיטיזם. עס איז דערגאַנגען אַזוי ווייט, אַז מען האָט ניט געוואַלט ניט נאָר קויפּן ביי אידן, נאָר אַפילו זיי ניט צו פאַרקויפּן. דער באַיקאַט איז געווען אַ פולשטענדיקער. מאַכן דאָס לעבן פון די פּוילישע אידן אַ גהינאָם, אין גאַנצן פטור צו ווערן פון זיי — דאָס איז געוואָרן דער ציל.

אַפילו דער אַרבעטער-קלאַס איז געווען פאַר-סמ'ט פון אַנטיסע-מיטיזם. אין ביאַליסטאָק, לאַדזש און אין אַנדערע ערטער זיינען פאַר-געקומען קאַנפּליקטן צווישן אידישע און פּוילישע אַרבעטער. די שטאַר-קע אַרבעטער-אַרגאַניזאַציע „נאַראַדאָוי זוויאַנזעק ראַבאַטניטשי" איז געווען ניט בלויז אידן-פיינטלעך, נאָר אויך פאַגראַמיסטיש. און וואָס האָבן דעמאָלט געהאַט צו זאָגן די פּוילישע סאָציאַליסטישע פאַרטייען? ווי האָבן זיי רעאַגירט?

די פוילישע סאציאליסטן אויף אַ פּאַרלישן וועג

אין יענע יאָרן, ווי שוין געזאָגט, האָט דער אַנטיסעמיטיזם אין פּוילן אַרומגעכאַפּט נישט נאָר די פּויערים און די פּריצים, די קליינ-בירגער און די גרויס-בורזשוואַזיע, די סטודענטשאַפּט און די אינטע-ליגענץ בכלל, נאָר, צו באַדויערן, אויך די אַרבעטער. אַז פּוילישע אַר-בעטער האָבן אַרויסגעוויזן אַן אַפּן האַרץ און אַפּענע אויערן פאַר דער אַנטי-אידישער פּראָפּאַגאַנדע און העצע אין אַ פּאַקט, וועלכן קיינער לייקנט נישט. אויב מען וויל, קען מען זאָגן, אַז דעם אַרבעטער-קלאַס, אַלס אַזעלכן, איז יעדער נאַציאָנאַלער האַס און יעדער ראַסן-האַס פּרעמד, און אויב פון צייט צו צייט ברעכט אויס אין זיינע רייען אַ פּיינטשאַפּט צו אַנדערע נאַציעס און ראַסן, — אין אונזער פּאַל צו אידן, — איז דאָס צו פאַרדאַנקן דער אַנטיסעמיטישער העצע פון פאַרשידענע פּינצטערע כּוחות, פון קלעריקאַלן, פון רעאַקציאָנערע דעמאָגאָגן, פון אידנפּיינט-לעכע רעגירונגען, פון פּאַלשע פּריינט זיינע, וואָס ווילן כלומרשט נישט צולאָזן, אַז ער זאָל זיין עקספּלואַטירט פון „פּרעמדע“. אָבער כּדי אַ העצע זאָל האָבן דערפּאַלג, מוז זי געפּינען אַ גינסטיקן באַדן, און אַזאַ באַדן אין פּוילן איז דאַמאַלט געשאַפּן געוואָרן דורך די סאָציאַל-עקאָ-נאָמישע באַדינגונגען פון דעם אידיש-פּוילישן צוזאַמענלעבן.

די גרויסע מערהייט פון אידישן פּאַלק אין פּוילן האָט געוואוינט אין די שטעט. אַ גרויסער טייל פון די אידישע שטאָטישע איינוואוינער זיינען געווען פאַרמיטלער, הענדלער, קליינע סוחרים, אַ פּוילישער האַנדלס-מיטלעקלאַס האָט אַ לאַנגע צייט לחלוטין נישט עקזיסטירט. אין די פּראָווינציעלע שטעט און שטעטלעך פלעגן די קריסטן אין שבת און אין די אידישע ימים-טובים גאַרנישט קענען קויפּן, וויל אַלע גע-שעפטן, זייענדיק אין אידישע הענט, פלעגן זיין צוגעמאַכט. די פּוילישע פּאַלקס-מאַסע, די אַרעמע פּויערים, די אַרבעטער האָבן געמוזט אַנקומען צום אידן צו קויפּן ביי אים יעדע קלייניקייט. די דאָזיקע שיכטן פון פּוילישן פּאַלק האָבן געהאַלטן, אַז זיי האָבן קעגן זיך אַ „פּרעמדן“

פּיאָנערן און בויער

עלעמענט, וואָס איז אים פרעמד נישט נאָר אין זיין רעליגיע, שפּראַך, קולטור, זיטן און געוואוינהייטן, נאָר וואָס איז נאָך געווען אַחוץ דעם זייער „בלוטזויגער“ — אַן אַנטאָגאָניזם פון דעם קאַנסומענט און פון דעם אַנבאַטער, פון דעם קויפער און פאַרקויפער. אַ מאַסן-מענטש פּילאַ-זאַפּירט נישט וועגן דעם, אַז פאַרמיטלעריי און האַנדל זיינען נויטיקע פּונקציעס אין דער קאַפיטאַליסטישער געזעלשאַפט און וועלן פאַר-שווינדן צוזאַמען מיטן קאַפיטאַליזם, אַדער אויב נישט אידן, וואָלטן זייער אַרט פאַרנומען קריסטן, וועלכע וואָלטן אַלס פאַרמיטלער געווען נישט בעסער ווי די אידן. די אַלץ שטייגענדע פּריזן אויף די נויטיקסטע אַרטיקלען פון טאַג-טעגלעכן געברויך און דערהויפּט דאָס וואַקסן פון פּריזן אויף נאַרונגס-מיטלען האָבן פשוט געבראַכט צו דעם, אַז באַדייטנ-דיקע טיילן פון די פּוילישע אַרבעטנדיקע מאַסן זיינען געוואָרן דעם-שונאים פון אַט-דעם „פאַראַזיטישן“ עלעמענט.

די אַנטיסעמיטישע העצערס און די וואַרטזאָגערס פון דעם פּוילישן יונגען און שוואַכן מיטל-קלאַס האָבן אויסגענוצט אַט-די געפילן פון דער פּוילישער באַפעלקערונג און זיך גענומען כאַפּן פּיש אין מוטנע וואַסער. פאַר דער אַנטי-אידישער באַיקאַט-באַוועגונג איז דאָס געווען ווי געפונען. עס האָבן זיך אַנגעהויבן צו אַרגאַניזירן פּויערים און אַרבע-טער-קאַאָפּעראַטיוון וואָס איינער פון זייערע צילן איז געווען צו רואי-נירן דעם אידישן האַנדל און אונטערצוגראַבן דעם פּונדאָמענט פון עק-זיסטענץ פון דעם גרעסטן טייל פון דער אידישער באַפעלקערונג. קאַ-אָפּעראַטיוון — אין אַלגעמיין אַ פּראַגרעסיווע באַוועגונג — זיינען פאַר-וואַנדלט געוואָרן אין אַן אינסטרומענט פון אַנטיסעמיטישער פּראַ-פּאָגאַנדע און אַנגריף.

אַבער נישט בלויז דער איד אַלס אַ הענדלער, נאָר אויך אַפּט דער איד אַלס אַן אַרבעטער האָט אַרויסגערופן פיינטשאַפט ביי זיינע פּוילישע חברים. מחמת פאַרשידענע סיבות האָבן זיך אין פּוילן אַנטוויקלט אינ-דוסטריעס, וואו נאָר קריסטלעכע אַרבעטער זיינען געווען באַשעפּטיקט. דער עיקר זיינען דאָס געווען אינדוסטריעס, וואו מען האָט געברויכט מעכאַנישע קראַפט. די פּוילישע אַרבעטער אין יענע אינדוסטריעס האָבן געקוקט אויף זיך, ווי אויף די אמת/ע באַלעבאַטים און זיך געפילט אין אַ מין פּרוויליגירטער לאַגע: נאָר זיי האָבן דאָס רעכט צו אַר-

ד ז ש א ן מ י ל ל

בעטן אין די דאזיקע אינדוסטריעס, נישט אידן, אָבער אידישע אַרבעטער האָבן פאַרט אַנגעהויבן אַריינצודרינגען אין אַ סך פון אַט־די צווייגן פון אינדוסטריע, ווי למשל אין מעכאַנישע וועבערייען און מעכאַנישע שוּך־פאַבריקן. דאָס האָט געבראַכט צו קאָנפליקטן צווישן פּוילישע און אידי־שע אַרבעטער. צו די קאָנפליקטן האָט געשטויסן די מורא פון די פּוילישע אַרבעטער פאַר דער קאָנקורענץ פון די אידישע אַרבעטער. די ראַסן־שלעגעררייען און אומרוען אין אַמעריקע זיינען דאָך אויך נישט בלויז אַ זאך פון „מאַב“, פון לומפּן־פּראָלעטאַריאַט, פון כּוּליגאַניזם אויפן באַדן פון ראַסן־פּיינטשאַפּט; אין זיי ווערן אויך אַריינגעצויגן אַרבעטער אויפן באַדן פון קאָנקורענץ. דער אַנטיסעמיטיזם צווישן די פּוילישע און אידישע אַרבעטער איז אויך געווען אַ רעזולטאַט פון וויר־קלעכער אָדער אויסגעטראַכטער קאָנקורענץ: „אויסגעטראַכטער“ — ווייל דער אידישער פּראָלעטאַריער אין פּוילן איז געווען גענוג קלאַסנ־באַוואוסט און נישט געשפּילט די ראַל פון אַ „סקעב“ אָדער פון אַן אַרונטער־האַקער פון שכירות. אַדרבה, אַפּט פּלעגט אויסקומען גראַד פאַרקערט ...

פּרעגט זיך: ווי האָבן די פּוילישע סאַציאַליסטישע פּאַרטייען זיך געדאַרפּט באַציען צו די אַנטיסעמיטישע שטימונגען פון די פּוילישע אַרבעטער און צו דער פאַרם, אין וועלכער אַזעלכע געפילן זיינען געקו־מען צום אויסדרוק? צי האָבן זיי דערפילט זייער סאַציאַליסטישן חוב און אויפגעקלערט די אַרבעטער אין דער פּראַגע? צו האָבן זיי אויפגע־וויון, אַז דאָס אידישע פּאַלק איז נישט נאָר אַ פּאַלק פון הענדלער, נאָר אויך פון אַרבעטער, וועלכע טראַגן אַ צווייפאַכן יאָך אַלס אַרבעטער און אַלס אידן? און אַז די אידישע אַרבעטער האָבן געפירט אַ שווערן קאַמף פאַר דער פּאַרווירקלעכונג פון די הויכע אידעאַלן פון אַרבעטער־קלאַס און האָבן באַשאַפן אַ רעוואָלוציאַנערע אַרגאַניזאַציע מיט וועלכער די פּראָלעטאַריער פון יעדער אַנדערער נאַציע וואַלטן געקענט זיין שטאַלץ? אַזאַ אויפקלערונג־אַרבעט וואַלט געווען דער ריכטיקער, דער איין־און־איניציאַקער וועג. זי וואַלט אַם בעסטן געדינט די אינטערעסן פון ביידע צדדים הן פון די פּוילישע אַרבעטער הן פון די אידישע. אָבער די פירער פון די פּוילישע סאַציאַליסטישע פּאַרטייען האָבן ניט אויס־געקליבן אַט דעם וועג. אַנשטאַט אַן אומברחמנות־דיקן קאַמף קעגן אַב־

פּיאָנערן און בויער

טיסעמיטיזם אין אלע זיינע פאַרמען האָבן זיי, צום גרויסן באַדויערן, אומדירעקט אונטערגעהאַלטן ביי די אַרבעטער אַנטיסעמיטישע פּאַראָרטיילן, פּאַלשע באַשולדיקונגען קעגן אידן, פּאַרקריפּלטע פּאַר-שטעלונגען וועגן דער ראַל, וואָס זיי האָבן געשפּילט אין לעבן פון לאַנד. אַנשטאַט צו קריטיקירן די נישט-פּראַלעטאַרישע האַנדלונגען פון די פּוילישע אַרבעטער, אַנשטאַט צו רופן זיי צו אחדות מיט די אידישע אַרבעטער, האָבן זיי געפונען פאַר פּאַסיק צו אַטאַקירן דעם „בונד“, צו דיסקרעדיטירן די אידישע סאַציאַליסטישע אַרגאַניזאַציע אַלס „סעפּאַ-ראַטיסטיש“, צו זידלען די אידישע אַרבעטער פאַר זייער „נאַציאָנאַליזם“, וואָס איז באַשטאַנען אין דער פּאָדערונג פון נאַציאָנאַל-קולטורעלער אויטאָנאָמיע, פּרעדיקן ביי יעדער געלעגנהייט, אַז די אידן דאַרפן זיך פּולשטענדיק אַסימילירן און אַז אַסימילאַציע איז די איינציקע רפואה אַפּצושאַפן די שנאה צו זיי.

די פּוילישע סאַציאַל-דעמאָקראַטן — די שפּעטערדיקע קאַמו-ניסטן — האָבן אין זייער אַרגאַן „וואַלני גלאָס“ („פּרייע שטימע“), וואָס איז געווען אַרויסגעגעבן פון לוקסעמבורג, יאַגייכעס, וואַרסקי, זיך געווענדעט אין אַ רייע אַרטיקלען מיט דרשות נישט צו די פּוילישע צעשטערער פון פּראַלעטאַרישער סאַלידאַריטעט, פון פּראַלעטאַרישער מאַראַל, פון פּראַלעטאַרישע טראַדיציעס, נאָר צו די אידישע אַרבעטער! און נאָך מיט וועלכע דרשות! די אידן זיינען „פּאַראַזיטן“, זייער שפּראַך — „באַרבאַריש“, די נאַציאָנאַלע שטרעבונגען פון די אידישע אַרבע-טער — אַ „רעאַקציאָנערע אוטאָפּיע“, די אידישע פּראַלעטאַרישער רעקרוטירן זיך דער עיקר פון דער קליין-בורזשואַזיע און זיינען נאָר טיילווייז אַרבעטער, ווייל אַחוץ זייער אַרבעט באַשעפּטיקן זיי זיך אויך מיט קליין-האַנדל... זאָלן זיי זיך לערנען פּויליש, רעדן פּויליש און דענקען פּויליש. זאָלן זיי פּייערן די פּוילישע יום-טובים און נישט אַרויסשטעלן די שעדלעכע פּאָדערונג פון שבת-רו: דער אַפּאַראַט פון דער קאַפיטאַליסטישער פּראָדוקציע און אויסטויש דאַרף זיך נישט צו-פּאַסן צו דעם אידישן לוח, צו דער רעליגיע און מנהגים פון די אידן... דאָס איז געווען נישט אַ קאַמף קעגן אַנטיסעמיטיזם, נאָר — אומ-דירעקט — אַ באַרעכטיגונג פון אים.

די מאַטיוון, די צילן און די אויסגאַנג-פּונקטן פון דער פּוילישער

ד ז ש א ן מ י ל ל

סאציאליסטישער פארטיי (פ. פ. ס.) אין איר פיינטלעכער באציאונג צו דעם „בונד“ זיינען געווען גאר אנדערע.

פעפעעס'יזם איז נישט געווען א סינטעז פון סאציאליזם און נאציאנאליזם. דאָס איז געווען נאציאנאליזם מיט אַ גאַנץ קליינער דאָזע סאציאליזם. פילסודסקי, דער אמאליקער רעדאקטאָר פון צענטראַלן פארטיי־אַרגאַן „ראַבאַטניק“ און דער שפּעטערדיקער „הערשער“ פון פּוילן, איז געווען דער טיפּישסטער פ. פ. ס.־ניק.

דער באַרבאַרישער פּאָליטישער און נאציאנאָלער יאָך, וואָס פּוילן האָט געדאַרפּט אויסשטיין פון צאַרישן רוסלאַנד און אויך פון פּרייסן, האָט ביי די פּוילישע אַרבעטער באַשאַפן די פּאַלשע פּאַרשטעלונג, אַז אַלע זייערע ליידן קומען פון „נאַיאָז“, פון דער פרעמדער הערשאַפּט. „נאַציאָנאַל“ האָט אַרויסגעשטופּט „סאַציאַל“, די נאַציאָנאַלע אינטע־רעסן האָבן אויסגעקוקט וויכטיקער ווי די קלאַסן־אינטערעסן.

דער פעפעעס'יזם איז געווען דער אמת'ער אויסדרוק פון אַט־דער לאגע. די פּאַרטיי האָט צוגעפּאַסט צו איר די פּראָגראַם און טאַקטיק. דער הויפּט־שונא איז נישט דער צאַריום אַליין, נאָר די רוסישע מלוכה. דער קאַמף קעגן שונא דאַרף אָננעמען די פּאַרמע פון אַ פּויליש־רוסי־שער מלחמה, וואָס דער רעזולטאַט פון איר וועט זיין אַ פּרייע, גרויסע פּוילישע רעפּובליק.

די רעפּובליק דאַרף זיין גרויס, אין אירע היסטאָרישע גרענעצן, „אַד מאַזשאַ דאָ מאַזשאַ“, פון באַלטישן ים ביזן שוואַרצן ים, ווייל נישט בלויז די פּאָליטישע און נאַציאָנאַלע אינטערעסן פּאָדערן דאָס, נאָר אויך די עקאָנאָמישע.

און אַלע, וואָס האָבן זיך נישט אַריענטירט אין דער דאָזיקער ריכ־טונג, זיינען דערקלערט געוואָרן אַלס שונאים פון פּוילנ'ס פּרייהייט. שונאים פון פּוילישן פּאַלק.

און פּלאַכאַצקיי־וואַסילעווסקי אין „פּשעדשוויט“, און דאַשינסקי אין „נאַפּשוד“, און יאָדקאַ, און פּערל, און פּילסודסקי — אַלע האָבן זיי געסטראַשעט די אידן און דער עיקר דעם „בונד“: היט זיך! איר וועט האָבן אַ פּאָליטיש־נאַציאָנאַלן אַנטיסעמיטיזם! ...

עס איז געקומען די ערשטע וועלט־מלחמה, פּוילן איז גע־וואָרן פּריי, אָבער די פּוילישע סאציאליסטישע פּאַרטיי, אין די ערשטע

פּיאָנערן און בױער

עטלעכע יאָרן פון פּוילנ'ס אומאַפּהענגיקייט, איז געבליבן טריי צו איר פּאַראַנגענהייט. צום „בונד“ און צו די נאַציאָנאַלע פּאַדערונגען פון די אידישע אַרבעטער האָט זי זיך באַצויגן אַזוי ווי פּריער. בירגערלעכע און פּאַליטישע גלייכבאַרעכטיקונג פּאַרן אידן — יע, אָבער נאַציאָנאַלע רעכט? קיין מאָל נישט! וואָס — איר ווילט אַ ירושלים אין וואַרשע? אַ אידישע נאַציע אויף דער פּוילישער ערד? אַ מלוכה אין אַ מלוכה? מיר וועלן אייך נישט געבן ספּעציעלע „פּריוויליגיעס“, מיר וועלן קיין מאָל נישט איינוויליקן, אַז אונזער לאַנד זאָל ווערן „זשאַראַניזירט“ — און נישט ווילנדיק האָט די פ. פ. ס. אונטערגעהאַלטן דעם אַנטיסעמי-טיזם אין די ברייטע פּוילישע מאַסן.

עס האָט גענומען נאָך יאָרן און יאָרן, ביז די פ. פ. ס. האָט אָנגע-הויבן צו קוקן אין אַ ריכטיקן ליכט אויף די גערעכטע שטרעבונגען פון די אידישע אַרבעטער אין פּוילן. בלויז דאָן זיינען די באַציאָונגען צווישן „בונד“ און פ. פ. ס. געוואָרן באמת חבר'שע און פּריינטלעכע.

זשארעם דערמאָרדעט

סוף יולי 1914. איך בין אין פאָריז, וואו איך האָב זיך אָפגעשטעלט בלויז אויף עטלעכע טעג. איך האָב זייער ליב געהאַט פאָריז. מיט צענ-דליקער יאָרן צוריק האָב איך דאָ געהאַט פריינט, וועלכע פלעגן מיך וועלן איבערצייגן, אַז די פראַנצויזישע הויפטשטאָט איז דער איינציקער אָרט אין אייראָפּע, וואו דאָס לעבן איז אינטערעסאַנט, באַלערנדיק און אַנגענעם און אַז אין אַ סך הינזיכטן קען קיין אַנדער שטאָט זיך נישט פאַרמעסטן מיט איר. דאָס איז געווען נאַטירלעך אַ גרויסע איבערטריי-בונג. אָבער פון צייט צו צייט צו באַזוכן פאָריז איז תמיד געווען אַ דער-קוויקונג און אַ יום טוב. נישט דאָס מאַל!

עס איז ערב דער ערשטער וועלט-מלחמה. די לופט איז אַנגעפילט מיט אומרו, מיט געשפּאַנטקייט, מיט אומקלאָרע און אומבאַשטימטע פאַרגעפילן. די שטאָט איז קוים צו דערקענען. עס קאָכט אין די גאַסן מער ווי ווען-עס-איז פריער. די בולוואַרן זיינען געדיכט געפאַקט מיט מענטשן. די ספּעציעלע אויסגאַבן פון די צייטונגען, פון די „עקסטראַס“, ווערן געריסן פון די הענט. מען דיסקוטירט מיט היץ אין די גאַסן און אין די קאַפּעס. אומעטום שמועסט מען וועגן דער פּאָליטישער לאַגע אין אייראָ-פּע און וועגן די דראַענדיקע געפאַרן. מען לויפט פון איין צייטונג צו אַן אַנדערער כדי זיך צו דערוויסן די לעצטע נייעס. לעבן דער צייטונג „מאַטען“ איז כמעט אוממעגלעך זיך דורכצושפּאַרן. אַ צוזאַמענגע-פרעסטע נייגעריקע און אויפגערעגטע מאַסע שטייט און לייענט די לעצ-טע טעלעגראַמעס, וואָס ווערן אַרויסגעשטעלט אין די פענצטער פון דער צייטונג אַדער אַנגעקלעפט אויף דער וואַנט פון דעם בנין. אויך איך בין דעם טאָג געווען לעבן „מאַטען“ אַ דריי מאַל. אַט שטיי איך און וואַרט אויף נייעסן. מען הענגט עטוואָס אויס מיט דיקע גרויסע אותיות. מען הייבט אָן צו לייענען און מען גלויבט נישט די אייגענע אויגן. ווי אַ שרעקלעכער באַטויבנדער דונער גיט אַ קלאַפּ איבערן קאַפּ: „זשאַ-“

פּיאָנערן און בויער

רעס דערמאָרדעט! " אויף אַ קורצע וויילע הערשט אַ טויטע שטילקייט און דאָן מאַמענטאַל ברעכט אויס אַ געוויין פון פאַרשידענע זייטן. עס וויינען אַלטע און יונגע, מענער און פרויען. צאָלרייכע גרופן פון עולם לאָזן זיך אין אַלע עקן פון שטאָט, מיט אויסגעשרייען: „וויף זשאָרעס!“ „עס זאָל לעבן זשאָרעס!“ דאָס איז געווען אַ שטורמישע, אַ קאַכעדיקע נאַכט. מען דערוויסט זיך, אַז זשאָרעס איז דער'הרג'עט געוואָרן פון אַ קויל פון אַ שאַוויניסטיש געשטימטן האַלב-משוגענעם. פאַריז איז די נאַכט ניט געשלאָפן. אויך די רעגירונג איז ניט געשלאָפן. אין מיטן דער נאַכט איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן אַ זיצונג פון מיניסטערן-קאַבינעט, און ס'איז אויסגעאַרבעט געוואָרן אַ מאַניפעסט צום פּאָלק, מיטן רוף צו בלייבן רואיק און מיטן צוואַג צו באַשטראַפן דעם מערדער. ווער וויס, וואָס זשאָרעס'עס טויט וואָלט אַרויסגערופן, ווען ניט דער אינטערנאַ-ציאָנאַלער תהו ובהו, די דייטשע געפאַר און די אַלגעמיינע מאַבילי-זאַציע אין פראַנקרייך, וועלכע איז דערקלערט געוואָרן עטלעכע שעה נאָך דער געשעענער טראַגעדיע.

זשאָרעס! 34 יאָר זיינען שוין פאַרביי, יאָרן פון אומגליק, קאַטאַסטראַפּעס, אומבאַשרייבלעכע טראַגעדיעס, מאַסן-מאָרדן, און אַפילו איצט דערלאַנגט פון ווייטיק אַ צופ אין האַרצן, ווען מען דערמאָנט דעם נאָמען. פיל קענען זשאָרעס'עס לעבנס-געשיכטע און ווייסן וואָס פאַר אַ ראַל ער האָט געשפילט אין דעם פּאָליטישן לעבן פון פראַנקרייך און אין דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג נישט בלויז אין זיין לאַנד נאָר אויך אויף דער אינטערנאַציאָנאַלער אַרענע. צו זיינע ווערטער פלעגט מען זיך צוהערן אין גאַנץ אייראָפּע — איז ער דאָך געווען דער אַנערקענט-סטער פּאָלקס-טריבון און איינער פון די באַגאַבסטע און איינפלוס-רייכסטע פיגורן אין דעם פראַנצויזישן פּאַרלאַמענט. זייענדיק דער הויפט-רעדאַקטאָר פון „הומאַניטע“ — דאָמאַלט דער צענטראַל-אַרגאַן פון דער פראַנצויזישער סאָציאַליסטישער פאַרטיי — האָט ער די צייטונג אויסגעהאָדעוועט און אַוועקגעשטעלט אויף אַ פעסטן באַדן. זיין אינטעליגענץ, זיינע גרויסע קענטענישן, די נאָבלקייט פון זיין כאַ-ראַקטער פלעגן אַרויסרופן טיפע אַכטונג און ליבע נישט נאָר ביי חברים און פריינט, נאָר אויך ביי קעגנער. זשול געד, וועמענס אַנשיואונגען אין פראַגן פון סאָציאַליסטישער טעאָריע און פראַקטיק, פלעגן זיך אַזוי

ד ז ש א ן מ י ל ך

אָפּט און אַזוי שאַרף פּאַנאַנדערגיין מיט זשאַרעס' אַנשוואַונגען, האָט באַקומען צוויי האַרץ־אַטאַקעס און האָט גע'חלש'ט, ווען ער האָט זיך דער־וואוסט וועגן דעם מאַרד. און טראַץ, וואָס ער איז געווען ערנסט קראַנק, האָט מען אים געמוזט אַנטאָן — דאָס איז געווען איינס אַזייגער ביינאַכט — און תיכף אַוועקפירן אין דער רעדאַקציע פון „הומאַניטע“, וואו ער האָט אויסגעדריקט זיין גרויסן טרויער. פּוּאַנקאַרע, דער פּרעזידענט פון דער פּראַנצויזישער רעפּובליק, האָט אין אַ וואַרעמען מיטלייד־בריוו צו זשאַרעס' פּרוי, אַנגעוויזן אויף זיינע גרויסע סימפּאַטיעס און רעספּעקט, וואָס ער האָט געהאַט פאַר זשאַרעסן — דעם אומגליק־לעכן קרבן פון דעם שוידערלעכן מאַרד. וויאויאָני, דער מיניסטער־פּרעזידענט, איז אַ מאַניפעסט צום פּאָלק, האָט באַצייכנט זשאַרעסן אַלס אַ גרויסן רעדנער, וואָס האָט באַשיינט מיט זיין טאַלאַנט די פּראַנצויזישע טריבונע, און אַלס אַ גרויסן סאַציאַליסט, וואָס האָט געקעמפט פאַר אַ נאַבעלן ציל. די פּאַריזער שטאַט־רעגירונג, וואו די סאַציאַליסטן זיינען דאַמאַלט געווען פאַרהעלטניסמעסיק אין אַ קליינער צאָל, האָט באַשלאָסן אַנצורופן איינע פון די גאַסן אין שטאַט מיטן נאָמען זשאַרעס. די איינפלוסרייכע לאַנדאָן־מאַנטשעסטער ליבעראַלע צייטונג, די „דיילי ניוס ענד לידער“ האָט אַנגערופן זשאַרעסעס טויט „אַן איראַפּעאַישער אומגליק“.

און דאָס איז געווען אמת. אַלע האָבן געפילט ווי שרעקלעך נויטיק זשאַרעס איז געווען אין יענער שווערער צייט, פול מיט אימה און מהומה. די מלחמה האָט זיך צוגערוקט אַלץ נענטער און נענטער. אַ סך האָבן זיך שוין ווי כמעט צוגעוואוינט צו דעם געדאַנק, אַז אַטאַט וועט זי אויסברעכן, אַז זי איז אומפאַרמיידלעך. איך האָב פאַרלאָזן דעם פיבער־האַפטן פאַריז און זיך געלאָזט אין וועג אַריין, קיין ווישי. פאַרן, אייגנט־לעך, האָב איך געדאַרפט קיין זשענעווע, אָבער אין דער לעצטער מינוט האָב איך באַשלאָסן זיך אָפשטעלן אויף עטלעכע טעג אין ווישי, וואו עס האָט זיך דאָן אויפגעהאַלטן די פאַמיליע דאָוויגערד.

א געוואונגענער אויפהאלט אין ווישי

ווען מען דערמאנט איצט דעם נאָמען ווישי, שטעלט מען זיך גלייך פאַר די טרויעריק-באַרימטע צייטווייליקע הויפט-שטאָט פון פראַנקרייך אין צייט פון היטלערס אַקופאַציע און דעם גענעראַל פעטענס שענדלעכע ממשלה און דיקטאַטור, וועלכע ער האָט אויסגעאיבט פון ווישי איבער די אומגליקלעכע פראַנצויזן. אָבער אין נאַרמאַלע צייטן איז ווישי גע-ווען אַ באַרימטער קוראַרט, וואו קראַנקע פון אַלע עקן וועלט פלעגן קומען היילן זיך מיט די פאַרשידענע מינעראַל-וואַסערן, וואָס דער קוראַרט איז זייער רייך מיט זיי. און ווי אַלע פראַנצויזישע קורערטער, פלעגט אויך ווישי צוציען נישט בלויז קראַנקע, נאָר אויך גאַנץ געזונטע באַזוכער, צו פאַרברענגען די צייט אנגענעם און אינטערעסאַנט. אין זומער איז דאָס געווען אין אַ סך הינזיכטן אַ קליינער פאַריין.

אין אַט-דעם קוראַרט, אָנשטאָט צו פאַרברענגען דאָ בלויז עטלעכע טעג, בין איך, אָנהייב אויגוסט 1914, פאַרוואַרפן געוואָרן אויף מערערע וואַכן, אָפּגעריסן פון דער גאַנצער וועלט, פון פריינט, חברים, קרובים. איך האָב דערביי נישט געהאַט די קלענסטע מעגלעכקייט צו געבן זיי צו וויסן וועגן זיך אָדער צו קריגן וועלכע נישט איז ידיעות פון זיי. עס איז פלוצלונג דערקלערט געוואָרן מלחמה, און כאַטש מען האָט פריער אַזוי פיל גערעדט וועגן איר, איז קיין זאָך נישט געווען צוגעגרייט און צוגעפאַסט, און דאָס לעבן איז ווי אַראָפּ פון די רעלסן. ספּעציעל אין אַנ-הייב, אין די ערשטע עטלעכע וואַכן. אַלע אייזנבאַנען זיינען פאַרנומען געוואָרן דורך דער אַרמיי, און זיינען גענוצט געוואָרן אויף טראַנספּאָרטירן מער נישט ווי חייל און קריגס-מאַטעריאַלן; פּריוואַטע, ציווילע מענטשן האָבן זיך נישט געקענט רירן פון אַרט; דער טעלעגראַף איז איבער-געגעבן געוואָרן אין די הענט פון קריגס-מיניסטעריום און אַ געוויסע צייט האָט מען נישט געקענט שיקן קיינע פּריוואַטע טעלעגראַמעס; די פּאָסט האָט נישט געאַרבעט ווי געהעריק; דער גרעסטער טייל פון די געשעפטן פאַרמאַכט; די באַנקן געשלאָסן; פאַר אויסלענדישע פּאַפּיר-

ד ז ש א ן מ י ל ל

געלט, פאר טשעקס, פאר „לעטערס און קרעדיט“ האָט מען נישט געקענט קריגן, אַ סענט“ און עס איז טאַקע געווען ביטער מיט יענע, וואָס האָבן נישט געהאַט פּראַנציוויש געלט. אַלץ איז געווען טויט.

מיר זיינען געוויס געווען גערעכט אין יענער צייט, ווען מיר האָבן באַהויפטעט, אַז יענע מלחמה לויט דער צאָל אַנטיילנעמער, לויט אירע טעכנישע הילפס־מיטלען, לויט דעם שרעק און אומגליק, וואָס זי האָט גלייך אָנגעהויבן צו ברענגען, האָט אַריבערגעשטיגן אַלע איבעריקע פעלקער־צוזאַמענשטויסן, וועגן וועלכע מיר האָבן געלערנט אין דער געשיכטע פון דער מענטשלעכער געזעלשאַפט. אַבער מיר זיינען געווען שלעכטע נביאים, ווען מיר האָבן געטראַכט, אַז ערגערס, מער פאַרניכטנדיקעס, אַכזריות־דיקערעס וועט שוין קיין מאָל אין דער צו־קונפט זיך נישט טרעפן. מיר ווייסן דאָך היינט, צום אומגליק ווייסן מיר דאָס צו גוט, אַז די מלחמה פון 1914, אין פאַרגלייך מיט דער צווייטער וועלט־מלחמה קוקט אויס ווי אַ קינדערשפּיל . . .

נאָך צען טעג פון מאַביליזאַציע — זי האָט אין גאַנצן געדויערט דריי וואָכן — האָט מען שוין אַפילו אין אַזאַ אָרט ווי ווישי נישט גע־קענט זען קיין יונגע און געזונטע מענער: אַלע זיינען אַוועק צו די פעס־טונגען אָדער צו דער גרענעץ צו באַגעגענען דעם שונא. פרויען, און אַלטע, און אַזעלכע מענער, וואָס האָבן נישט געטויגט פאַרן אַקטיוון מיליטער־דינסט, זיינען אַריינגעצויגן געוואָרן אין דער פאַרטיידיקונגס־אַרבעט און יעדערער האָט זיך געריסן צו העלפן אין דער דאָזיקער אַרבעט, לויט זיינע מעגלעכקייטן. דער האָס קעגן דייטשלאַנד איז גע־ווען נישט צום באַשרייבן. פאַר אַ דייטש איז געווען אַ געפאַר זיך צו באַוויזן אויף דער גאַס, און אין דעם האָס האָבן זיך פאַראייניקט אַלע. עס זיינען אָפגערוקט געוואָרן אין אַ זייט אַלע פאַרטיי־פראַגן און פאַרטיי־וויכחים, מען האָט זיי דערוויילע פשוט פאַרגעסן. איין זאָרג און איין ציל האָבן אַרומגענומען אַלעמען — ראַטעווען דאָס לאַנד. אַ גרויסע סענסאַציע האָט דאַמאַלט אַרויסגערופן די ווענדונג פון הערווע, צו דעם קריג־מיניסטער, מיט אַ ביטע, אַז מען זאָל אים אַרייננעמען אין מילי־טער־דינסט. דער זעלבער הערווע, אין יענער צייט נאָך אַ באַוואוסטער סאַציאַליסט, האָט פריער אַ סך מאָל געשמאַכט אין תּפּיסות פאַר זיין אַנטי־מיליטאַריסטישער פּראַפּאָגאַנדע. אַפילו די אַנאַרכיסטישע צייטונג

פּיאָנערן און בויער

„באַטאַיל סענדיקאַליסט“ האָט גערופן די אַרבעטער צו דערפילן זייער פליכט און נישט צו שטערן דער רעגירונג אין קאַמף קעגן דעם דייטשן באַרבאַריום.

אַלץ האָט פּאַסירט אַזוי גיך: די הריגה פון דעם עסטרייכישן יורש צום טראָן, עסטרייכ'ס אולטימאַטום און מלחמה-דערקלערונג דער קליינער מדינה סערביע, רוסלאַנד'ס אַלגעמיינע מאַביליזאַציע און אירע סטראַשונקעס קעגן עסטרייך. פונדעסטוועגן האָבן מיר זיך אַלץ אַרומגעטראָגען מיט אַפטימיסטישע האַפנונגען. מיר זיינען גע-ווען איבערצייגט, אַז אַן אַלגעמיינע אייראָפעאישע מלחמה איז פון אַ סך שטאַנדפונקטן, דער עיקר פון שטאַנדפונקט פון די וויטאַלע ווירט-שאַפטלעכע אינטערעסן פון די אייראָפעאישע פעלקער, פשוט אומדענק-באַר. מיר זיינען געווען דורכגעדרונגען מיט גלויבן, אַז דער אינטערנאַ-ציאָנאַלער אַרבעטער-קלאַס פאַרמאָגט גענוג כוח נישט צו דערלאָזן צום קריג. אין אַט דער איינריידעניש זיינען מיר געווען געקרעפטליקט דורך דעם, וואָס דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליסטישער פּראָלעטאַריאַט האָט תיכף אָנגעהויבן אָנצונעמען מיטלען קעגן דער זיך אַנרוקנדיקער מלחמה-געפאַר. עס האָבן זיך אַ שאַט געטאָן אומצאָליקע שטאַרקע, אויפ-גערייצטע פּראָטעסטן קעגן דער גזלנישער פּאָליטיק פון די רעגירונגען און פון די קריגס-פאַרטייען. עס זיינען אַרגאַניזירט געוואָרן הונדערטער פולגעפּאַקטע פּאַלקס-פאַרזאַמלונגען, אויף וועלכע מען האָט אומדער-שראַקן פּראָקלאַמירט מלחמה קעגן מלחמה. הערלעכע, אימפּאַזאַנטע אַר-בעטער-דעמאָנסטראַציעס זיינען אַפּגעהאַלטן געוואָרן אויף די גאַסן פון בערלין, ברוסעל, פאַריז. עס איז צוזאַמענגערופן געוואָרן אַן עקסטראַ-זי-צונג פון דעם אינטערנאַציאָנאַלן סאָציאַליסטישן ביוראָ אין ברוסעל, וואו עס איז באַשטימט געוואָרן אַריבערצוטראָגן דעם אינטערנאַציאָנאַלן סאָ-ציאַליסטישן קאַנגרעס, וואָס האָט געדאַרפט פאַרקומען אין ווין, קיין פאַריז. מען האָט אַזוי פיל האַפנונגען געלייגט אויף דעם דאָזיקן קאַנ-גרעס, אַזוי פיל דערוואַרט פון אים. מען האָט געגלויבט, אַז ער וועט אָנ-נעמען באַשלוסן און אָנווענדן מיטלען, וועלכע וועלן זיין אַ גוטער שטראָם קאַלטע וואַסער אויף די צעהיצטע קעפּ פון די קריגס-פאַטריאַטן. ווי גיך און ווי טראַגיש האָבן די נאַכפּאָלגנדיקע געשעענישן אַפ-גענאַרט אַלע די דאָזיקע האַפנונגען!

ד ז ש א ן מ י ל ל

מאַנאַטאַן און אומעטיק האָבן זיך געצויגן די טעג אין ווישי. איך האָב נישט געוואוסט וואָס צו טאָן מיט זיך, זוי דורכצושטופן די צייט. ציילאַז און פּלאַנלאַז, האָב איך זיך אַרומגעשפּאַצירט אין פּאַרק און אין די גאַסן צווישן דעם טרויעריקן און באַזאָרגטן עולם, נישט געווען אימ־שטאַנד צו לייענען, זיך נישט געקענט קאַנצענטרירן. דער טעאַטער און די קינאַמאַטאָגראַפּן פּאַרמאַכט, קאַנצערטן פּאַרבאַטן, קיינע ציי־טונגען. בלויז איין מאָל אַ טאַג פּלעגט מען אין דער קאַסינאָ אויסהענגען די מאַגערע און טרוקענע אָפיציעלע טעלעגראַמעס וועגן דעם גאַנג פון די מיליטערישע אָפּעראַציעס. מיר האָבן דאָן אַזוי שטאַרק געדורשט נאָך ריכטיקע, נישט צענזורירטע נאַכריכטן.

די איינציקע „אַטראַקציע“, וואָס האָט אַ ביסל באַלעבט אונזער לאַנגווייליקע עקזיסטענץ אין ווישי, איז געווען דאָס באַגעגענען פון צוגן אויף דער אייזנבאַן־סטאַנציע. פון מערב האָבן זיך כּסדר געצויגן לאַנגע צוגן מיט פּולגעפּאַקטע וואַגאַנען — דאָס זיינען יונגע, געזונטע, נאָר־וואָס רעקרויטע סאָלדאַטן געשיקט געוואָרן צו די שלאַכט־פעלדער ביי דער דייטשער גרענעץ; פון מזרח פּלעגן אַנקומען אויך נישט וויי־ניקער אַנגעפּאַקטע וואַגאַנען — מיט פּאַרוואַונדעטע און פּאַרקריפּלטע קרבנות פון קריג. גאַנץ ווישי איז פּאַרוואַונדלט געוואָרן אין אַ קראַנקן לאַגער, האַטעלן — אין שפיטעלער, און גיכע אָפּעראַציעס אויף די פּאַר־וואַונדעטע אין די גרויסע זאַלן פון די האַטעלן מיט אַ מאַסע באַאַבאַכ־טער, וואָס פּלעגן אריינקוקן דורך די גרויסע פּענצטער, איז געוואָרן אַ פּאַמיליאַרע סצענע אין ווישי...

מיר האָבן זיך געפילט גליקלעך, ווען מען האָט אונז ענדלעך גע־געבן די געלעגנהייט צו פּאַרלאָזן ווישי און גאַנץ פּראַנקרייך. איין צוג טעגלעך פּאַר ציווילע האַט ווידער אַנגעהויבן צו קורסירן צווישן ווישי און שווייצאַריע. מיין וועג איז געווען קיין זשענעווע.

זשענעווע אין דער צייט פון מלחמה

נאך ווישי, וואו אַלץ איז געווען לאַנגווייליק, נידערגעשלאַגן, טויט, האָט זשענעווע אין דעם ערשטן אויגנבליק געמאַכט אַן איינדרוק פון אַ קאָכעדיקן קעסל. נישט די שטאַט גופא. די שטאַט האָט אויסגעזען אַ ביסל פאַרשלאָפן. שוויצאַריע האָט תמיד געלעבט פון אויסלענדער — טוריסטן, און זיי, די טוריסטן, פלעגן אַלע מאָל אין אַ גרויסער מאָס באַלעבן יעדן ווינקל פון לאַנד. אָבער נישט איצט. פון וואָנען האָט מען איצט, נאָך דעם אויסברוך פון דער מלחמה, געקענט דערוואַרטן וועלכע עס איז טוריסטן? זיינען טאַקע די האַטעלן געווען כמעט פּוסט, די גאַסן פאַרלאָזן, די איינגעבוירענע שוויצער שטאַרק פאַרזאָרגט. עס האָט „געקאַכט“ בלויז אין די רוסישע און אידישע אַקאַדעמישע קרייזן און אויך ביי דער גרויסער צאָל פּאָליטישע עמיגראַנטן פון די רעוואַ-לוציאָנערע פּאַרטייען און אַרגאַניזאַציעס פון אַלע מינים און שאַטירונג-גען. אַזאַ אויפגערגטן עולם צווישן די עמיגראַנטן האָב איך שוין לאַנג נישט געהאַט געזען. כמעט טאַג-טעגלעך זיינען אָפּגעהאַלטן געוואָרן פאַרזאַמלונגען, רעפּעראַטן, דיסקוסיעס. די מלחמה האָט אַרויסגערופן אַזוי פיל נייע, באַאומרוואיקנדיקע פּראָגן, שמערצלעכע אַנטווישונגען, באַרעכטיקטע ספקות, און אַלע האָבן געוואָלט זיך אָפּגעבן אַ דיין-וחשבון אין זיי. אויפן באַדן פון דער באַציונג צו דער מלחמה און פון דער אָפּשאַ-צונג פון דער טאַקטיק פון די סאַציאַל-דעמאָקראַטישע פּאַרטייען אין די מלחמה-פירנדיקע לענדער האָבן זיך דאָ אויסגעקריסטאַליזירט נייע טענדענצן און אַריענטאַציעס. אַ סך פון די נעכטיקע אידעאישע און פּאַרטייאישע פריינט זיינען זיך פּאַנאַנדערגעגאַנגען, און אַ סך פון די נעכטיקע קעגנער האָבן פּלוצלונג געפונען אַ געמיינזאַמע שפּראַך און אַ געמיינזאַמע וועג.

די מיאוסע קאַפיטולאַציע פון כמעט אַלע סאַציאַל-דעמאָ-פּאַר-טייען אין די מלחמה-פירנדיקע לענדער און דער באַנקראַט פון צווייטן אינטערנאַציאָנאַל האָבן אַרויסגערופן גרויס פרייד ביי די מאָרד-פּאַט-

ד ז ש א ן מ י ל ל

ריאטן, אבער האבן אריינגעבראכט א גרויסן טומל און צעמישעניש אין יענע סאציאליסטישע רייען, וועלכע האבן געגלויבט אין דער פעסט־קייט, הייליקייט, שטאנדהאפטיקייט פון אלע אַנטי־מלחמה באשלוסן, וואָס זיינען אָנגענומען געוואָרן אויף די אינטערנאַציאָנאַלע סאָציאַליסטישע קאָנגרעסן. די סאָציאַליסטן אין דייטשלאַנד, פראַנקרייך און סערביע האָבן, ווי באַוואוסט, צוגעשטימט צו באַוויליקן קרע־דיטן פאַר מלחמה־צוועקן, מיטן אויסנאַם פון קאַרל ליבנעכט אין דייטשלאַנד, די צוויי סאָציאַליסטישע דעפוטאַטן אין סערביע און דער ס.ד.ער דומע־פראַקציע אין רוסלאַנד. די אלע שייַן־קלינגענדיקע, לאַגיש־אויסגעהאַלטענע און דורכאויס קלוגע רעזאָלוציעס פון די סאָציאַליסטישע קאָנגרעסן וועגן — „מלחמה קעגן מלחמה“, וועגן „קייַן סענט און קייַן זעלנער“ אויפן מזבח פון מיליטאַריזם, וועגן קלאַסן־אחודות פון אינטערנאַציאָנאַלן פראַלעטאַריאַט אַנשטאַט דער נאַציאָנאַלער איי־ניקייַט — זיינען אַוועק מיטן ווינט. דעם אָרט פון אַט־די אלע שייַנע זאַכן האָט פאַרנומען דער „בורגפרידן“ אין יעדן באַזונדערן לאַנד און די פראַקלאַמירונג פון אידענטישקייַט פון די נאַציאָנאַלע אינטער־רעסן פון אלע סאָציאַלע שיכטן פון פּאַלק, מען איז אַרויסגעקומען מיט אַ שפּאַגל־נייער טעאָריע וועגן „אַנפּאַל“ און „אַפּווער“, וועגן אַפּענסיווע און דעפּענסיווע מלחמות מיט אַ רעכטפּאַרטיקונג פון די לעצטע, נישט קוקנדיק אויף דעם, וואָס אין יענער טיפּיש־אימפּעריאַליסטישער מלחמה איז געווען פשוט אוממעגלעך אויפצואווייזן, ווער אייגנטלעך האָט גע־טראָגן די הויפּט־שולד פון פראַוואַצירן דעם קריג. ביידע צדדים זיינען געווען שולדיק אין דעם.

און די חשובע, פון אלעמען אַנערקענטע וואַרטזאָגער פון אינטער־נאַציאָנאַלן סאָציאַליזם: זשיל געד, וואַיאַן, וויקטאָר אַדלער, פלעכאַ־נאָו און אַנדערע — וואו זיינען זיי פאַרפאַרן? עס איז געווען שווער זיך צו פאַנאָדערקלייבן אין די פּסיכאָלאָגישע סיבות פון זייער אידעאָלאָגישן איבערברון. ווען די סאָציאַליסטן אין רוסלאַנד האָבן אַרויסגע־שטעלט די פאַדערונג פון אַמנעסטיע פאַר די פּאַליטישע אַרעסטירטע און פאַרשיקטע, איז פלעכאַנאָו אַרויס (אין אַ פּריוואַטן שמועס) מיט אַ כאַראַקטעריסטישן ווערטל: „נישט קייַן אַמנעסטיע דאַרפן מיר, נאָר קאַנאַנען“. ער האָט גע־טענה׳ט: דייטשלאַנד איז אַ האַלב־דעספּאָטישע

פּיאָנערן און בויער

מלוכה בשעת פראַנקרייך און ענגלאַנד זיינען דעמאָקראַטיעס; עס איז דער חוב פון די רוסישע סאָציאַליסטן צו פאַרטיידיקן די דעמאָקראַטיעס און זען, אַז רוסלאַנד — דאָס צאַריסטיש רוסלאַנד! — זאל זיין צוזאַמען מיט זיי. און די דייטשע סאָציאַל־דעמאָקראַטן, פאַרקערט, האָבן פאַר־טיידיקט זייער שטעלונג מיטן אויסרייד, אַז רוסלאַנד איז אַ באַרבאַריש לאַנד און באַדראַט אַלע שווער אויסגעקעמפטע דעמאָקראַטישע און סאָציאַלע דערגרייכונגען פון די דייטשע אַרבעטער, און דעריבער איז די מלחמה קעגן רוסלאַנד אַ נויטיקער מיטל פון זעלבסט־פאַרטיי־דיקונג און פון זעלבסט־דערהאַלטונג. און דער פּוּעל־יוצא פון די דאָזי־קע איינשטעלונגען איז געווען, אַז אַ ברודער איז אַרויס קעגן אַ ברודער און דאָס בלוט פון די סאָציאַליסטן האָט זיך געגאַסן פאַר די אינטערעסן פון זייערע קלאַס־שונאים, אָבער אין נאָמען פון די נאַציאָנאַלע אינ־טערעסן פון גאַנצן פּאָלק, אַט אַרום די דאָזיקע פּראַגן האָט מען זיך דאַן אַרומגעריסן אין זשענעווע.

אויך אונזער בונדישער משפּחה דאַרט, האָט נישט געקענט אין גאַנצן אויסמיינדן די דאָזיקע אידעאישע צעמישונג. אייניקע פון אונז האָבן אין סאַמען אָנפאַנג פון קריג אַ ביסל זיך פאַרלוירן, אָבער די נישט־אַנטשלאַסנקייט און נישט־באַשטימטקייט האָט געדויערט בלויז אַ קורצע צייט. ביסלעכווייז האָבן די אַרונטערגעגאַנגענע „פון גלייכן וועג“ בונדיסטן אין אויסלאַנד זיך אָפּגעטרייסלט פון אַלע צופעליקע, זייטיקע, פּרעמדע שטימונגען און צייטווייליקע איינפלוסן.

אין זשענעווע האָבן איך געטראַפֿן נישט בלויז די מיטגלידער פון אויסלענדדישן קאָמיטעט פּראַנץ קורסקי, קאַסאַוסקי, ליבמאַן־הערש, קאַיגען, נאָר אויך אַ גרויסע גרופּע בונדיסטן, וואָס זיינען נאָר־וואָס אָנגעקומען פון רוסלאַנד — צווישן זיי נח, מאַרק ליבער, מ. ראַפּעס, אסתר פּרומקין און טשעמערינסקי. געפאַרן זיינען זיי קיין ווין, אויפן פּראַיעקטירטן אַכטן צוזאַמענפאַר פון „בונד“, אָבער מחמת דער אויס־געבראַכענער מלחמה האָט מען דעם צוזאַמענפאַר נישט געקענט אָפֿ־האַלטן און זיי אַלע האָבן „פאַרבלאַנדזשעט“ קיין זשענעווע. דריי יאָר זיינען אַוועק ביז דער דאָזיקער צוזאַמענפאַר איז צושטאַנד געקומען, אָבער ביי גאָר אַנדערע באַדינגונגען און מיט גאָר נייע פּראַבלעמען. דאָס איז שוין געווען אין פעטראַגראַד, אין דעצעמבער 1917.

ד ז ש א ן מ י ל ל

אין אלגעמיין איז די דאמאלטדיקע אריענטאציע ביי די בונדיסטן אין זשענעווע געווען איינגעשטעלט אויף דער מפלה פון צארישן רוס-לאַנד. דאָס איז אגב געווען די דאָמינירנדיקע שטעלונג פון אַלע סאַ-ציאָליסטישע גרופירונגען אין רוסלאַנד — מיטן אויסנאַם פון פּלעכאַ-נאַוויס גרופע. — ניט וויל זיי האָבן ליב געהאַט דעם דייטשן רעזשים פון ווילהעלם דעם 2-טן, נאָר וויל זיי האָבן אַזוי טיף געהאַסט דעם צאַריזם און זיינען געווען איבערצייגט, אַז אַ גרינטלעכע מפלה פון רוסלאַנד וואָלט געמוזט ברענגען ראַדיקאַלע ענדערונגען אין דעם פאַ-ליטישן לעבן אין לאַנד. די נייע אַנטי-אידישע גזרות, וואָס האָבן גע-בראַכט רואין, טויט, און פאַרניכטונג פון דעם אידישן ישוב אין גאַנץ ליטע און אין אַלע פּראָווינצן ביי דער דייטשער און עסטרייכישער גרע-נעץ, האָבן געשאַטן זאַלץ אויף די וואונדן און פאַרשטאַרקט די דעפי-טיסטישע שטימונג בנוגע רוסלאַנד. קאַסאַווסקיס בראַשור „דער חורבן פון די אידן אין רוסלאַנד“ (ראַזגראַם יעוורעיעוו וו ראַסיאַ) איז גע-ווען אַן אויסדרוק פון יענע געפילן.

דער קריזיס אין צווייטן אינטערנאציאנאל — צימעררוואַרד

די מלחמה האָט געבראַכט אַ קריזיס נישט נאָר אין אינטערנאציאָנאַל־נאַליזם אַלס אַן אידעאָלאָגישע קאָנצעפציע, נאָר אויך אין סאָציאַליסטישן אַרבעטער אינטערנאציאָנאַל אַלס אַן אַרגאַניזאַציע.

אין יענער ערנסטער און טראַגישער צייט האָט דער צווייטער אינטערנאציאָנאַל באַנקראַטירט און ער איז זיך פאַנגעדערגעפאַלן ווי אַ קאָרטן־הייזל. אין די געשעענישן פון וועלט־היסטאָרישער וויכטיקייט איז זיין פירערשאַפט פאַרשוואונדן, זיינע לאַזונגען פאַרגעסן געוואָרן. דאָס איז נישט געווען בלויז איניציאַטיוו־לאַזיקייט, פאַרלאַרנקייט, נישט־פעאַיקייט. דאָס איז אויך געווען, ווי אַ סך האָבן דאָס באַטראַכט, אַן איינפאַכער פאַרראַט מצד אַ רייע פון די אַנגעזעענסטע פירער בננוע זייערע פריערדיקע איינשטעלונגען און בננוע אַלין, וואָס זיי האָבן ביו דאָן געפּרעדיקט. דעם אָרט פון אינטערנאציאָנאַליזם האָט פאַרנומען נאַציאָנאַליזם פון ערגסטן סאָרט. די „גענעראַלן“ זיינען נישט אַנטלאָפן פון די מאַסן, נאָר געפירט זיי אויף פאַלשע וועגן.

אום צו זיין גערעכט, מוז מען דאָ פאַרצייכנען, אַז די טראַגישע לאַגע איז אַרויסגעפלאָסן נישט בלויז פון אַ שלעכטן ווילן פון די טאָן־געבערס פון אינטערנאציאָנאַל, די געשאַפענע לאַגע איז אויך — און אפשר דער עיקר — געווען אַ רעזולטאַט פון דעם בוי פון אינטערנאַציאָנאַל, זיין גאַנצער סטרוקטור. זיין אויספיר־ביראָ איז תמיד געווען אַ מין דיסקוסיע קלוב, אַ לויזע אַרגאַניזאַציע, וועלכע האָט נישט גע־האַט נישט דאָס רעכט און נישט דעם כוח צו צווינגען די פאַרשידענע נאַציאָנאַלע סעקציעס דורכצופירן אירע באַשלוסן. ביי אַזעלכע באַדינג־גונגען איז אַ קאָטאַסטראַפּע געווען אומפאַרמיידלעך ביי דער ערשטער ערנסטער פּראָבע, ביי דעם ערשטן וויכטיקן קאָנפליקט. דער עיקר און זין פון די פונקציעס פון דער גאַנצער אַרגאַניזאַציע, די גרונט־יסודות פון איר עקזיסטענץ זיינען געהאַנגן אין דער לופטן. די שטרע־בונג פון אינטערנאציאָנאַל — גוט אַדער שלעכט, קאָנסעקווענט אַדער זיגאַגאַרטיק צו פאַראיינהייטלעכן די טעטיקייט פון די אַנגעשלאַסענע פאַרטייען, צו סטימולירן געמיינזאַמע אַקציעס, צו זען, אַז אַלע זיינע

ד ז ש א ן מ י ל ל

באשלוסן אין אינטערנאציאנאלע פראגן זאלן זיין אַבלִיגאַטאָריש פאַר אַלע זיינע נאַציאָנאַלע סעקציעס, פלעגן זיך כסדר אַנטרעפן אויף אומ־ באַזיגבאַרע מניעות. עס זיינען געווען אַנגעשלאָסן אָן אים פאַרטייען, וועלכע האָבן געקוקט אויף אים פון אויבן אַראָפּ און האָבן נישט געמאַכט קיין סוד פון דעם, אַז זיי האָבן אים געהאַלטן פאַר אַ נישט נויטיקע,שווע־ רע לאָסט. זייער וואונטש איז געווען צו פאַרוואַנדלען אים אין אַ ביוראָ פון אינפאַרמאַציע, פון באַראַטונען, פון אַן איינפאַכן, צו אַ גאַר נישט פאַרפליכטענדיקן אויסטויש פון מיינונגען.

אייגנטלעך איז דער צווייטער אינטערנאציאנאל שוין אייביק אַזוי פאַרבליבן, אפילו אַ פאַר צענדליק יאָר שפּעטער, ווען אויפן אַרט פון פאַרשטאַרבענעם פאַרזיצער פון זיין ביוראָ, וואַנדערוועלדע, איז אויס־ געקליבן געוואָרן אַלבאַרדאָ, האָט ער — און מיט אים צוזאַמען אויך אַנדערע מיטגלידער פון דער עקזעקוטיווע — ווידער און ווידער גע־ טענה'ט, אַז דער סאָציאַליסטישער אַרבעטער אינטערנאציאנאל קען נישט און דאַרף נישט צווינגען די אַנגעשלאָסענע נאַציאָנאַלע סעקציעס אַנצונעמען אַ באַשטימטע ריכטונג אַדער די אַדער יענע באַשלוסן. קיין נאַציאָנאַלע פאַרטיי, האָבן זיי געהאַלטן, וועט האַבנדיק אין זינען איר פאַראַנטוואָרטלעכקייט, נישט זיין אימשטאַנד אַקצעפּטירן אַדער אויס־ פירן אַזעלכע באַשלוסן, אויב זי איז נישט אַליין אין גאַנצן מסכים מיט זיי. פּאָליטיק, נאָך זייער מיינונג, איז אַ קונסט אויסצונוצען מעגלעכ־ קייטן. די־אָ מעגלעכקייטן זיינען פאַרשידן אין פאַרשידענע לענדער, זיי זיינען אָפהענגיק פון באַדינגונגען פון נאַציאָנאַלן לעבן, פון דער גע־ שיכטע און טראַדיציעס, פון נאַציאָנאַלן כאַראַקטער. אַ נאַציאָנאַלע פאַרטיי קען מער ווי אימיצער פון דער זייט אויסגעפינען ווי בעסער צו רעאַליזירן די דאָזיקע מעגלעכקייטן. אַזאַ פאַרטיי דאַרף דעריבער נישט זיין געשטערט אין אירע שריט און דאַרף זיין באַשיצט פון אַ וועלכער נישט איז „אריינמישונג“ — אין דעם פאַל פון אַן אריינמישונג פון ביו־ ראָ פון סאָציאַליסטישן אינטערנאציאנאל אַדער פון אינטערנאציאנאל אַלס אַ גאַנצן.

עס איז זעלבסטפאַרשטענדלעך, אַז נישט אַלע פון צווייטן אינטער־ נאַציאָנאַל האָבן אַזוי אַרגומענטירט און זיך געהאַלטן ביי אַזאַ שטאַנד־ פונקט. באַלד נאָך דעם ווי די מלחמה איז אויסגעבראַכן און די איינפלוס־

פּיאָנערן און בויער

רייכסטע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען זיינען צוגעשטאַנען צו דעם לאַגער פון די „קריגס־פּאַטריאָטן“, האָבן זיך אומעטום, כמעט אין אַלע איראַ־פעאַישע לענדער, אויסגעפאַרמירט אַפּאַזיציאַנעלע מינדערהייט־גרופּן, וועלכע זיינען, צוזאַמען מיט אייניקע גאַנצע לאַנד־סעקציעס פון אינטער־נאַציאָנאַל, פאַרבליבן טריי צו די פּרינציפּן פון אינטערנאַציאָנאַליזם. פאַר זיי איז די פּראָגע געשטאַנען שאַרף, אַרויספּאָדערנדיק, דרינגלעך : וואָס ווייטער ? נאָך עטלעכע נישט איינגעגעבענע פּרוואַן ווידער ווי עס־איז צו פאַרבינדן זיך איז ענדלעך געלונגען צוזאַמענצוברענגען די „אינטערנאַציאָנאַליסטן“ אויף אַ קאַנפּערענץ אין צימערואַלד, שווייץ, אין סעפטעמבער 1915. עס זיינען זיך צוזאַמענגעקומען 37 דעלעגאַטן. נישט אַלע פון זיי, קומענדיק צו דער קאַנפּערענץ, האָבן געהאַט די זעל־ביקע כוונות. פאַרשידן איז געווען דער צוגאַנג צו דער אָנגעווייטיקטער עיקר־פּראָגע ביי די דעלעגאַטן. אַ באַדייטנדע מינאָריטעט פון די דע־לעגאַטן מיט לענינען בראש האָט געהאַלטן, אַז די אויפגאַבן פון דער קאַנפּערענץ איז צו גרינדן אַ נייעם, דריטן, אינטערנאַציאָנאַל. מיט קלאַרקייט, אַפּנהאַרציק זיינען זיי אַרויסגעטראָטן פאַר אַ פּולשטענ־דיקער ליקווידאַציע פון צווייטן אינטערנאַציאָנאַל. דער נייער אינטער־נאַציאָנאַל דאַרף זיין אַ קאַמף־אַרגאַניזאַציע פון אַלוועלטלעכן פּראָלע־טאַריאַט, אַז אָנפירנדיקע רעוואָלוציאַנערע קערפּערשאַפט, וואָס נישט בלויז זי נעמט אָן באַשלוסן, נאָר וואָס היט אָפּ, זיי זאָלן דורכגעפירט ווערן אין לעבן ; אַזאַ קערפּערשאַפט דאַרף דעם קריג פאַרוואַנדלען אין אַ בירגער־קריג פאַרן טריאומף פון אַרבעטער קלאַס, פאַר אַ סאָציאַ־לער רעוואָלוציע. דער אַלטער אינטערנאַציאָנאַל איז טויט, האָבן זיי פאַרזיכערט, זאָל לעבן אַ נייער אינטערנאַציאָנאַל, דער דריטער !

די מאַיאָריטעט האָט זיך אָבער געהאַלטן אין אַן אַנדער מיינונג. דער אַלטער אינטערנאַציאָנאַל איז נישט טויט. ער איז ערנסט קראַנק, מען מוז אים מיט אַלע מעגלעכע מיטלען העלפּן זיך ווידער שטעלן אויף די פיס, אַריינבלאָזן אין אים אַ ניי לעבן, אַריינשפּריצן נייע, יונגע, גע־זונטע בלוט. מען דאַרף אים אַוועקשטעלן אין באַדינגונגען, וועלכע זאָלן אים מאַכן פאַרן וועגווייזער פון די סאָציאַליסטישע אַרבעטער מאַסן. יעדער געדאַנק פון שפּאַלטונג מוז ווערן אַפּגעוואַרפּן. אין אַ מאַניפעסט, וואָס די קאַנפּערענץ האָט אַרויסגעלאָזן, האָט זי

ד ז ש א ן מ י ל ל

אפעלירט צו די ארבעטער אַנצופירן אַן ענערגישן קאַמף פאַר ענדיקן די מלחמה. דער הויפט־לאַזונג אין דעם דאָזיקן קאַמף דאַרף ווערן אַ שלום פאַר יעדן פריי, דעם אַרט פון בורג־פרידן מוז פאַרנעמען אומקאַמפּראַמיסלעכער קלאַסן־קאַמף.

אויף דער צימער־וואַלדער קאַנפּערענץ איז אויך געווען אַ דעלעגאַט פון אויסלענדישן קאַמיטעט פון „בונד“ — פון אויסלענדישן און נישט פון צענטראַלן, ווייל מיט דעם לעצטן איז דעמאָלט צוליב דער מלחמה געווען שווער זיך צוזאַמענצוריידן. צום אויסלענדישן קאַמיטעט האָבן דאָן געהערט: קאַסאָווסקי, פּראַנץ קורסקי, יונה קאַיגען, הערש און איך * קאַסאָווסקי האָט זייער פעסימיסטיש און מיט גרויס אומ־צוטרוי געקוקט אויף דער קאַנפּערענץ און קיין גוטס פון איר נישט דער־ווארט. און טאַקע דעריבער האָט ער זיך אַנטזאגט צו רעפּרעזענטירן אויף איר דעם „בונד“. אויך פּראַנץ קורסקי, דער דעלעגאַט פון „בונד“ אין אינטערנאַציאָנאַל זינט 1905, האָט נישט געוואַלט פאַרן. ער האָט ריכטיק פאַרויסגעזאָגט, אַז די קאַנפּערענץ וועט דערפירן צו אַן ענדגילטיקער שפּאַלטונג פון אינטערנאַציאָנאַל. פונדעסטוועגן, איז באַשלאָסן געוואָרן צו נעמען אין איר אַן אַנטייל, אָבער בלויז מיט אינפּאַרמאַציע צוועקן, און ליבמאַן־הערש איז געווען דער בונדישער דעלעגאַט. אַ ביסל שפּעטער האָט קאַסאָווסקי געביטן זיין מיינונג און אויף דער צווייטער קאַנפּערענץ פון די „אינטערנאַציאָנאַליסטן“, אין קינשאַל, האָט ער שוין פאַרטראַטן דעם „בונד“. צו דעם מאַניפעסט, וואָס די צימער־וואַלדער האָבן אַנגענומען, איז אָפיציעל צוגעשטאַנען דער אויסלענדישער קאַמיטעט און דאָן אויך דער צענטראַלער, און דער „בונד“ האָט נישט פאַרדינט די זלזולים, מיט וועל־כע זינאַוועו האָט אים מכבד געווען פאַר זיין כלומרשט נעגאַטיווער באַציאָנונג צו דער פאַראייניקונג פון די קאַנסעקווענטע אינטערנאַציאָנאַליסטן.

* צום אויסלענדישן קאַמיטעט האָט געהערט אויך אַבראַמאָוויטש. ער האָט דאָן געלעבט אין ווין. צוליב דער מיליטער־צענוור איז אוממעגלעך געווען זיך מיט אים צו פאַרשטענדיקן. מעדעם איז שוין געווען אויף קאַטאַרגע. ליטוואַק — שוין אין אַמעריקע.

דער „בונד“ פארן רעוואָלוציאָנערן קלאַסן-קאַמף און אינטערנאַציאָנאַליזם. — פּאַרשע באַשולדיקונגען

עס זיינען נאַטירלעך געווען אין „בונד“ פאַרשידענע עלעמענטן, אמת, נישט אין אַ גרויסער צאָל, וועלכע אין דער פּראָגע פון מלחמה און פון דער טאַקטיק פון די סאָציאַל-דעמאָקראַטישע פּאַרטייען אין דער דאָזיקער מלחמה זיינען זיך פּאַנאַנדערגעגאַנגען אין אייניקע פרטים מיט דער שטעלונג פון דעם צענטראַלן קאָמיטעט.

אָפיציעל און אין דער פּראַקטיק האָט דער צענטראַלער קאָמיטעט פון „בונד“ אָפּגעוואָרפן יעדן געדאַנק פון „נאַציאָנאַלער אחדות“ און פון „פּאַרטיידיקן דאָס לאַנד“ און איז אָנגעגאַנגען מיט זיין אַרבעט אין דעם גייסט פון אינטערנאַציאָנאַליזם. דאָס קען מען זען, ווי מיר האָבן דאָס שוין פאַרזייכנט, פון דעם פּאַקט, וואָס ער איז צוגעשטאַנען צו דעם צימערוואַלדער מאַניפעסט. אָבער שוין מיט פינף חדשים פאַר צימער-וואַלד האָט ער אומצוויידיטיק באַשטעטיקט, אַז ער איז נישט געשטאַ-נען אין לאַגער פון די מלחמה-פּאַטריאָטן און נעאַ-נאַציאָנאַליסטן און אַז ער האָט זיך אַריענטירט, ווי אַלע מאָל פריער, אויפן אינטערנאַציאָ-נאַליזם. אין דעם ערשטן מאַי אויפרוה פון 1915 און אין די שפּעטער-דיקע אויפרופן, וואָס זיינען אַרויסגעגעבן געוואָרן צוזאַמען מיט דער פ. פ. ס. „לעוויצאַ“ און מיט דער פ. ס. ד., אין דעם אַנאַליז פון די סיבות פון דער מלחמה, ווערט אָנגעוויזן, אַז די וועלט-קאָטאַסטראָפּע איז אויס-געוואַקסן פון דער קאָפיטאַליסטישער אַרדענונג מיט איר אומזיניקער קאַנקורענץ, פון דעם נאַכיאָגן זיך נאָך אַלץ נייע און נייע מערק, פון דער שטרעבונג צו פאַרכאַפן פרעמדע לענדער, פון דער עגאַאיסטי-שער רויבערישער פּאַליטיק פון די הערשנדיקע קלאַסן. די לאַזונגען אין קאַמף פאַר שלום ווערן פאַרמולירט אין טראַדיציאָנעלן גייסט פון דער סאָציאַל-דעמאָקראַטיע אין רוסלאַנד : קעגן נאַציאָנאַלער שנאה און פאַר אינטערנאַציאָנאַלער ברידערליכקייט, קעגן צאַריזם און פאַר אַ דעמאָ-

ד ז ש א ן מ י ל ל

קראטישער רעפובליק, קעגן דעם קאפיטאליסטישן סיסטעם פון עקס-פלאטאציע און אונטערדריקונג און פאר סאציאליזם.

עס איז ווערט דא צו פארצייענען, אז גראד יענע, וואס זיינען נישט געווען מסכים מיט דער אינטערנאציאנאליסטישער איינשטעלונג פון „בונד“ און זיינען געווארן פארכאפט פון רוסישן מלחמה-פאטריא-טיזם, האבן שפעטער, נאך דער באלשעוויסטישער רעוואלוציע, ווען זיי זיינען אריבערגעגאנגען צו די קאמוניסטן, בייזוויליק און ליגעריש געמאלט דעם „בונד“ אלס א קליינבירגערלעכע, סאציאל-פאטריאטישע, נאציאנאליסטישע פארטיי. איינער פון זיי איז געווען ראפעס, דער קא-מוניסטישער פעלשער פון דער געשיכטע פון דער אידישער סאציאל-ליסטישער באוועגונג אין רוסלאנד און אין פוילן. וואס פאר א קורצער זכרון איז אים מיט אמאל באפאלן! פון זיינע קארעספאנדענצן פון רוס-לאנד, וועלכע ער פלעגט שיקן פאר דער באלשעוויסטישער רעוואלוציע פאר דעם „אינפארמאציע בלעטל“ פון דעם אויסלענדישן קאמיטעט פון „בונד“, פלעגט מען מוזן אויסמעקן גאנצע שטיקער, ווייל ער האט אין זיי געפרעדיקט די נויטיקייט און פליכט צו פארטידיקן רוסלאנד. די קארעספאנדענצן פלעגן זיין אנגעפיקעוועט מיט פערלען פון רוסישן נאציאנאליזם און אימפעריאליזם. אין אין קארעספאנדענץ, געדענק איך, האט ער זיך ארויסגעזאגט פאר דעם, אז רוסלאנד — צא-ריסטיש רוסלאנד! — דארף אנעקסירן גאליציע און מאכן א סוף צו דער גאליצישער ארעמקייט און קולטורעלער אפגעשטאנענקייט! ... דאס איז געווען ער, וועלכער אין יוני 1916 האט אויף דער בונדישער קאנפערענץ, אין כארקאוו, אריינגעטראגן א רעוואלוציע, רעקאמענדירנדיק די בונדיסטן צו נעמען אן אקטיוון אנטויל אין די מיליטעריש-אינדוסטריעלע קאמיסיעס, וועמענס ציל איז געווען צו פארשטארקן די קאמף-צוגרייטונגען פון דעם רוסישן חייל. די קאנפערענץ האט די רעוואלוציע אפגעווארפן.

די דייטשע אינוואזיע אין ליטע און אין פוילן, האט צעריסן די אידישע באפעלקערונג אין צוויי טיילן. דורך דעם איז אויך דער „בונד“ פאנאנדעררגעטיילט געווארן אין צוויי טיילן, יעדער באזונדער, האט איצט פארגעזעצט די פארטיי-ארבעט אין פארשידענע פאליטישע בא-דינגונגען. יענע בונדיסטן, וואס זיינען פארבליבן אין רוסלאנד, האבן

פּיאָנערן און בויער

דורכגעמאַכט אַלע פּאַזן פון דער גרויסער רוסישער רעוואָלוציע ביז צו די באַלשעוויקעס, וואָס האָט זיי פּריער צעשפּאַלטן און שפּעטער אין גאַנצן חרוב געמאַכט זייער אַרגאַניזאַציע. די בונדיסטן אין פּוילן, כאַטש וואָס דער רעזשים פון דעם דייטשן אַקופּאַנט איז געווען נישט פּיל בע-סער ווי דער צאַרישער רעזשים, האָבן דאָך געקראָגן לעגאַלע און האַלב-לעגאַלע מעגלעכקייטן פאַר זייער פּאַרטיי-אַרבעט, ספּעציעל אויפן באַדן פון דער פּיל פאַרצווייגטער קולטורעלער און אויך פּראַפע-סיאָנעלער און קאָאָפּעראַטיווער באַוועגונג. עס קאָנסטיטואירט זיך אַ קאָמיטעט פון די בונדישע אַרגאַניזאַציעס אין פּוילן, אין וועלכן עס גייען אַריין נח, מושקאַט, אַזשעך א. א. עס ווערט באַשאַפן אַ צענטראַל ביוראָ פון פּראַפעסיאָנעלע פּאַריינען, צו וועלכע עס שטייען צו אַ טויף נייע-געגרינדעטע יוניאָנס. עס ווערט פאַרשפּרייט אַ רייע פּראַקלאַמאַציעס, וועלכע מאַכן קלאַר די שטעלונג פון „בונד“ אין די אַנגעווייטיקטע פּראָגן פון דער דאַמאַלטיקער ערנסטער צייט. דער פּוילישער „בונד“ איז געבליבן טריי די פּרינציפּן פון רעוואָלוציאָנערן קלאַסן-קאַמף און פון אינטערנאַציאָנאַליזם.

אין דער איבערגאנג-צייט

די ברייט-פארשפרייטע מיינונג אין די ערשטע טעג, אז די מלחמה וועט נישט לאנג דויערן, האט זיך ארויסגעוויזן פאר פאלש. עס איז פאר-ביי א יאר, אנדערטהאלבן יאר, בלוט האט זיך געגאסן אויף אלע מלחמה-פראנטן און מען האט נאך אלץ נישט געקענט זען דעם סוף. אדרבה, די לאגע איז כסדר געווארן קאמפליצירטער און די גרעסטע אפטימיסטן האבן נישט געקענט אנטדעקן וועלכע נישט איז סימנים פון א גיכן שלום. דער צוערשט באגרענצטער קאנפליקט האט זיך מער און מער פארוואנדלט אין א וועלט-מלחמה.

אונז, אין זשענעווע, האט געדראגט א פולשטענדיקע איזאלאציע. אונזערע פארבינדונגען מיט ליטע, פוילן און רוסלאנד זיינען געווארן אלץ שווערער, אלץ שוואכער. עס איז כמעט אוממעגלעך געווען צו קא-רעספאנדירן. די צענזור האט ארויפגעלייגט אויף אלע בריוו איר שווע-רע לאפע, און זייער וויכטיקע מאטעריאלן, וואס מען האט אונז ארויס-געשיקט, זיינען אייניקע מאל פארפאלן געווארן. פון די ידיעות אבער, אפט צופעליקע, וואס פלעגן צו אונז דערגרייכן, האט מען געקענט זען, אז די בונדישע ארגאניזאציעס האבן זיך גיך צוגעפאסט צו די נייע סיטואציעס, וואס די מלחמה האט געשאפן. אין רוסלאנד איז זייער טע-טיקייט אין דער פאליטישער און פראפעסיאנעלער באוועגונג געווען שטארק באשווערט דורך די כסדרדיקע פארטרייבונגען פון די אידן, גרויסע מאסן אידן זיינען געווען געצוואונגען ארומצואוואנדערן פון איין ארט אויף א צווייטן. מחמת די אומגליקלעכע באדינגונגען זיינען כמעט אלע אנשטרענגונגען געווען קאנצענטרירט אויף הילפס-ארבעט. די הויפט-אויפגאבעס פון יענער צייט זיינען געווען העלפן די פארטריבע-נע און ארבעטסלאזע, ארגאניזירן ארבעטס-ביוראען, וואס זאלן זארגן, אז די היימלאזע ארבעטער זאלן געפינען א באשעפטיקונג, גרינדן צייט-ווייליקע קולטור אינסטיטוציעס פאר זיי.

נאכדעם ווי די דייטשן האבן פארטריבן די רוסן פון פוילן האט

פראגערן און בויער

זיך דארטן, הגם אין באדינגונגען פון מלחמה-דיקטאטור, אנגעהויבן צו אטעמען גרינגער. אמת, אן אפענע פאליטישע טעטיקייט איז נאך אלץ געווען אוממעגלעך. אבער עס האבן אנגעהויבן לעגאל צו עקזיס-טירן טרייד-יוניאנס, ארבעטער בילדונגס-פאריינען און א ביסל שפע-טער אויך אן ארבעטער-פרעסע. עס האבן זיך געגרינדעט אין ווארשע 13 פראפעסיאנעלע ארגאניזאציעס מיט איבער צען טויזענט מיטגלי-דער. אלס סעקרעטאר פון זייער צענטראל-ביראָ איז אויסגעקליבן געוואָרן וו. שולמאַן. עס זיינען כסדר אָפּגעהאַלטן געוואָרן גראַנדיעזע מיטינגען. די טרייד-יוניאנס האָבן געעפנט אַרבעטער-קיכן און טיי-הייער, געגרינדעט אַרבעטער-קאָאָפּעראַטיוון. זייער אינטענסיוו איז געווען געפירט די קולטור טעטיקייט. עס עפנט זיך אין ווארשע אן אר-בעטער קלוב מיט אַ רייכער ביבליאָטעק. די „געזעלשאַפט צו באַקעמפן אַנאַלאָבעטיזם“ טוט אויסגעצייכנטע אַרבעט. קורסן און לעקציעס פאַר דערוואַקסענע אַרבעטער ציען צו גרויסע מאַסן. דאָס דערשיינען פון די „לעבנס-פראַגען“ אונטער מעדעמס רעדאַקציע, מיט דער מיטאַרבע-טערשאַפט פון נה. בייניש מיכאַלעוויטש, זיבערט, דוד איינהאַרן, אַזשעך א. א. רופט אַרויס אַן אַלגעמיינע באַגייסטערונג. דער נייער בונדישער אַרגאַן ווערט דער אַנערקענטער אידעאישער וואַרטזאַגער פון די אידי-שע אַרבעטער אין פּוילן.

די טעטיקייט פון „בונד“ אין אַנדערע שטעט, ווי ווילנע, לאָדז, טשענסטאָכאָו וכדומה טראַגט דעם זעלבן כאַראַקטער און קען באַשריבן ווערן כמעט מיט די זעלבע ווערטער. ספּעציעל לאָדז האָט אַרויסגעוויזן אַ סך לעבעדיקייט און איניציאַטיוו. אויף די ריין בונדישע פאַרזאַמלונג-גען פלעגן קומען פינף הונדערט ביז צוויי טויזנט מענטשן, אויף די גע-מישטע — פון בונדיסטן און פון פּוילישע אַרבעטער — פון צוויי ביז אַכט טויזענט. אַן אויסערגעוויינלעך וויכטיקע ראַל האָט געשפּילט די בונדישע קולטור-געזעלשאַפט „האַרפע“, וואָס האָט געציילט אַן ערך טויזנט מיטגלידער. אירע רעפּעראַטן פלעגן זיין באַזוכט פון טויזנטער אַרבעטער. די האַרץ און די נשמה פון „האַרפע“ איז געווען ח. פּאַזנאַב-סקי, וועלכער איז ביים אַטהייב פון דער צווייטער וועלט-מלחמה אומ-געקומען פון די הענט פון היטלערס מערדער.

אַט-די דערפרישנדיקע ידיעות און די אַלץ צאַלרייכערע סימנים,

ד ז ש א ן מ י ל ל

אז רוסלאנד גייט אויפן וועג פון אן אומפארמיידלעכער רעוואלוציע איז געווען דער איינציקער טרייסט אין אונזער אָפּגעריסנקייט און איזאָ-לירטקייט. מיר האָבן זיך געפונען אין אַ צושטאַנד פון אומרויאיקע נישט קלאַרע דערוואַרטונגען. עס איז אַלץ ווייניקער געוואָרן וואָס צו טאָן. דאָס „אינפאַרמאַציע בלעטל“ („אינפאַרמאַציאָני ליסטאַק“), וואָס דער אויסלענדישער קאָמיטעט האָט אַרויסגעגעבן, האָט זיך אָפּגעשטעלט סוף 1915. נאָך אים זיינען דערשינען צוויי נומערן פון „ביולעטין“ — און דאָס אַלץ. עס האָט אַחוץ דעם אָנגעהויבן צו פּלאַנן די מאַטעריעלע זאַרג. אַלע אָן אויסנאַם זיינען געווען אויף צרות. דער אַלץ וואַקסנדיקער יקרות האָט די לאַגע נאָך פאַרערגערט. די אונטערשטיצונג, וואָס די פּאָליטישע עמיגראַנטן אין זשענעווע האָבן אָנגעהויבן צו באַקומען פון דעם רעוואָלוציאָנערן „רויטן קרייץ“ אין אַמעריקע איז געווען צו קליין צו באַפרידיקן די נויט. די 80-50 פּראָנט (10-16 דאָלאַר) אַ חודש, וואָס דער דאָזיקער „רויטער קרייץ“ האָט געזאָלט שיקן, פּלעגט נישט אָנקומען רעגעלמעסיק, אַנשטאַט יעדן חודש, פּלעגט דאָס אָנקומען איין מאָל אין צוויי חדשים. צום ערשטן מאָל, זינט איך האָב פּאַרלאָזן פּאַנעוועזש, האָב איך פּערזענלעך אויך אָנגעהויבן צו פּילן דעם טעם פון פינאַנציעלער נויט.

„דער גורל דרייט זיך ווי א ראד“ ... איך פאר קיין אמעריקע. — א ירושה

נישט נאר די פאליטישע עמיגראנטן האבן זיך געפונען אין אזא פיינלעכער פינאנסיעלער לאגע. די גרויסע מאסע רוסישע בירגער, וואס זיינען דורך דער מלחמה אפגעריסן געווארן פון זייערע היימען און געבליבן זיצן אין די לענדער פון רוסלאַנדס פארבינדעטע און אין די נייטראלע לענדער, ספעציעל אין דער שווייץ, האבן באלד אויך דער־פילט, אז זיי זיינען אויף גרויסע צרות. אייניקע פון זיי, אפילו פון די גרעסטע גבירים, זיינען געבליבן אן א גראַשן אין קעשענע. זיי האבן געזוכט הילף אין די רוסישע אַמבאַסאַדעס, געשיקט פעטיציעס, זיך גע־בעטן, אָבער אַן קיין שום פעולה. די רוסישע רעגירונג האָט דעמאָלט געהאַט וויכטיקערע זאַרג און די פאַרצווייפלטע בקשות פון אירע פאַר־וואַרפענע בירגער, כאַטש אַנגעהערדיקע צום פּריוויליגירטן קלאַס, האָבן איר ווייניק גערירט. ווען איך בין נאָך געווען אין ווישי, האָבן די דאָר־טיקע רוסישע קוראַרט־געסט, צו וועלכע עס האָט געהערט די „שמאַנט“ פון דער רוסישער געזעלשאַפט — אַריסטאָקראַטן, גענעראַלן, הויך־ראַנגיקע באַאַמטע — אַוועקגעשיקט אַ דעלעגאַציע מיטן אַרטיקן רוסישן פאַפּ בראַש קיין פאַריז צו דעם אַמבאַסאַדאָר איזוואַלסקי, זיך משתדל זיין פאַר זיי און אויסבעטן באַלדיקע הילף — און די דעלעגאַציע האָט זיך צוריקגעקערט מיט לידיקע הענט ... די באַלידיקטע באַשיצער פון רוסישן צאַריזם האָבן זיך „צעבונטעוועט“ און גערופן אַ פאַרזאַמלונג, עס האָבן זיך געלאָזט הערן גאַנץ האַרבע ווערטער קעגן דעם אומפאַר־געבלעכטן אינדיפּערענטיוזם פון רוסלאַנד לגבי אירע „טרייע זין“.

די אומבאַשטימטקייט און נישט קלאַרקייט פון דער לאַגע, דער ספק צי די מלחמה וועט זיך באלד ענדיקן, די געצוואונגענע אומטעטי־קייט פונם אויסלענדישן קאָמיטעט פון „בונד“ און דער עיקר די פינאַנצ־ציעלע שוועריקייטן, פון וועלכע אויך איך האָב אַנגעהויבן צו ליידן,

ד ז ש א ן מ י ל ל

האָבן מיך באַוואויגן גוט זיך צו פאַרטראַכטן וועגן אַ פאַרשלאַג, וואָס מיינע קרובים פון שיקאַגאַ האָבן מיר געמאַכט.

„צו וואָס איצט, אין אַזאַ אומרואיקער און שווערער צייט, זיצן אין אייראַפּע?״ האָבן זיי ביי מיר געפרעגט; „עס איז אַפֿן פאַר דיר אַ גרינגער „דושאַב“, אַ באַשעפטיקונג אין אַפּיס פון אונזער דענטיסטישער לאַבאָראַטאָריע; אויב עס וועט דיר דאָ נישט געפעלן, אויב דו וועסט נישט וועלן דאָ פאַרבלייבן כדי זיך איינאַרדנען אין אַמעריקע, וועסטו דאָך קענען גלייך נאָך דער מלחמה זיך אומקערן צוריק קיין אייראַפּע.“ עס האָט געקלונגען שכלדיק, לאַגיש. וואָס האָבן איך געקענט פאַרלירן? איך האָב דאָך סייוויסיי נישט געהאַט וואָס צו טאָן. אפשר איז עס אַן עסק בלויז פון עטלעכע חדשים, און איך וועל זיין צוריק.

וולאַדימיר קאַסאָווסקי און פראַנץ קורסקי, האָבן מיר געראַטן נישט צו מאַכן אַזאַ שריט. פאַר די געלט פון די ריזיע־הוצאות וועל איך דאָך קענען באַקוועם אַפֿלעבן עטלעכע חדשים אין דער שווייץ, און דער עיקר — עס איז זייער געפערלעך אונטערצונעמען די דאָזיקע ריזיע: די דייטשע סאַבמאַרינעס לוייערן אין די וואַסערן פון דעם אַטלאַנטישן ים און נישט ווייניק שיפן זיינען דורך זיי שוין דערטרונקן געוואָרן. אויך דאָס איז געווען לאַגיש און שכלדיק. אָבער די צרה איז באַ־שטאַנען אין דעם, וואָס די געלט האָבן איך געקענט קריגן — אויב איך פאַר, און נישט אויף צו פאַרנוצן אין דער שווייץ.

נישט געקוקט אויף דעם, וואָס מיינע קרובים אין שיקאַגאַ זיינען מיר פערזענלעך געווען גאַנץ פרעמד, האָבן זיי פונדעסטוועגן מיט זיך פאַרגעשטעלט דעם איין־און־אייןציקן קוואַל, פון וואָנען איך האָב געקענט באַרגן געלט.

די דאָווגיערדס? זיי זיינען גראַד דאָן געבליבן שטעקן אין לאַזאַן און זיך נישט געקענט רירן נישט אַהין און נישט אַהער, ווייל ענלעך צו אַנדערע, וואָס האָבן געשטאַמט פון רוסלאַנד, האָבן אויך זיי נישט גע־קענט זיך געבן אָן עצה אין דעם ענין „געלט“. די אַלץ וואַקסענדע אינ־פלאַציע, דאָס פּאַלן פון דעם ווערט פון דעם רוסישן רובל, די אוממעגלעכקייט צו קריגן אַ הלואה אין די בענק קעגן אַ פאַרזיכערונג פון רוסישע ווערט־פאַפּירן, און שפעטער דער תוהו ובוהו אין ליטע און פוילן מיט די טיפע פּאַליטישע און סאָציאַלע פאַרענדערונגען, האָבן זיי

פּיאָנערן און בויער

אָוועקגעשטעלט אין אַ פּאָזיציע, וואָס ווי זיי האָבן געאורטיילט, לויט די אומגינסטיקע סמנים, איז געווען אַ קנאַפע האַפּענונג, אַז מען זאָל פון איר קענען געפינען אין גיכן אַן אויסוועג. עס האָט מיך ניט געוואונדערט, ווען שפּעטער שוין זייענדיק אין שיקאַגאַ, האָב איך דערהאַלטן פון זיי אַ בריוו, וואָס האָט זיך פאַרענדיקט מיט די פּאָלגנדע ווערטער פון אַ משל :

(דער גורל דרייט זיך ווי אַ ראַד, היינט איך, מאַרגן — דו).
"Fortuna kołem się toczy, Dziś ja, jutro — ty".

ניין, דעמאָלט האָבן זיי גאַרנישט געקענט טאָן פאַר מיר און איך האָב גאַרנישט דערוואַרט. גראַד פאַרקערט. מיין הייסעסטער, ליידנ-שאַפטלעכסטער וואונדער איז געווען צו געפינען אין דער דאָזיקער איי-בערגאַנגס-צייט אַ וועג ווי קומען זיי צו הילף. איך בין זיי דאָס געווען שולדיק — פאַר זייער נישט-אונטערגעבראַכענער פריינטלעכער, האַר-ציקער באַציאונג צו מיר אין משך פון 25 יאָר, פאַר זייער אייביקער גרייטקייט צו העלפן מיר אין פאַל פון נויט, פאַר דער אויסערגעוויינלעך-כער אויפמערקזאַמקייט, מיט וועלכער זיי האָבן מיך תמיד אַרומגערינגלט. און טאַקע, גלייך ווי איך האָב זיך איינגעאַרדנט אין שיקאַגאַ און אַנגעהויבן צו פאַרדינען, האָב איך אויך אַנגעהויבן פינקטלעך צו טיילן זיך מיט זיי מיט מיינע באַשיידענע פאַרדינסטן און דאָס האָט גע-דויערט ביז די מלחמה האָט זיך געענדיקט און זיי האָבן זיך צוריקגע-קערט קיין וואַרשע און ווילנע.

וויל איך שוין דאָ אגב דערציילן, כאַטש איך פאַרלויף פאַרויס, וואָס פאַר אַ סורפרייז איך האָב געהאַט מיט אַ 15 יאָר שפּעטער. אין 1931 איז צופעליק, פשוט דורך אַ נס, דערגאַנגען צו מיר אין שיקאַגאַ, אַ בריוו, וואָס האָט אַרומגעוואַנדערט אַן ערך אַ יאָר צייט מחמת דעם, וואָס ער איז געווען אַדרעסירט אויף אַ זייער אַלטן אַדרעס מיינעם. אין דעם דאָזיקן בריוו האָט דאָווגיערדס פלימעניצע מיר מיטגעטיילט, אַז צווישן די איבערגעלאָזענע פאַפירן פון די פאַרשטאַרבענע דאָווגיערדס האָט זיך אויך געפונען אַ צעטל וועגן אַ דעפּאָזיט אויף מיין נאָמען פון עטלעכע צענדליק טויזענט רובל אין ווערט-פאַפירן אין דער בערלינער „רייכסבאַנק". דער דעפּאָזיט איז געווען אויסגעשטעלט מיט אַ פינף-

ד ז ש א ן מ י ל ל

זעקס יאָר פאַר דער מלחמה מיטן תנאי, אַז בלויז נאָך דאָווגיערדס טויט זאָל ער איבערגיין צו מיר. אויך אַ מין צואה האָט זיך געפונען צווישן די פּאַפירן געשריבן אין ווערטער פון טיפער פריינטשאַפט און דאַנק-באַרקייט פאַר מיין „גוט האַרץ“, פאַר דעם, וואָס איך האָב זיי נישט פאַר-געסן אין דער שווערער צייט, וואָס זיי זיינען דורכגעגאַנגען! ...

איך האָב זיך תיכף געשטעלט אין פאַרבינדונג מיטן באַנק אין בערלין. יע, די באַנק האָט פיל מאָל פּרוּבירט אויסזוכן די דאָווגיערדס אָדער מיך, אָבער אַלע פּרוּאוון האָבן זיך אויסגעלאָזן מיט גאַרנישט: די בריוו פלעגן קומען צוריק. איצט, ווי נאָר איך וועל צושטעלן אַ סע-טיפיקאַט פון דאָווגיערדס טויט, וועט דער דעפּאַזיט דאָן געזעצלעך איבערגיין צו מיר.

איך האָב זיך תיכף געווענדעט צום פּוילישן קאַנסול אין שיקאַגאַ, און אין דריי חדשים אַרום האָב איך אַזאַ סעריטיפיקאַט דערהאַלטן.

נישט אַפלייגנדיק אויף לאַנג, זיינען מיר — מיין פּרוי און איך — אַפגעפאַרן קיין בערלין אַפצונעמען די ירושה. זי איז באַשטאַנען פון פאַר'מלחמה'דיקע אַבליגאַציעס פון די שטעט וואַרשע, לאָדז און פון ווילנער „אַגראַר באַנק“. זייער ווערט איז, מחמת די פאַרשידענע אינ-פלאַציעס און צוליב דער רעאַרגאַניזירונג פון די בענק, נאָכדעם ווי פוילן איז געוואָרן אַ זעלבסטשטענדיקע מדינה, געפאַלן כמעט צו גאַרנישט. אַנשטאַט די עטלעכע צענדליק טויזענט רובל האָב איך באַקומען קוים אַכט הונדערט דאָלאַר שוין אַריינגערעכנט די אַנגעזאַמלטע צינזן — און די דאָזיקע סומע האָט געדעקט בלויז אַ טייל פון די רייזע-הוצאות. אַ גרויסע, אָבער כמעט אַ ווערטלאָזע ירושה! ...

איראַפע האָב איך פאַרלאָזן סוף 1915. אַפגעפאַרן בין איך אין אַן אומעטיקער, געדריקטער שטימונג, נערוועז, מיט אַ פאַרקלעמט האַרץ, טראַץ וואָס איך האָב געהאַפט גאַר גיך זיך צוריקצוקערן, אַז די אומ-שטענדן זאָלן זיך אַזוי ראַדיקאַל פאַרענדערן אין משך פון גאַר אַ קור-צער צייט און זאָלן מיך צווינגען צו פאַרבלייבן אין אַמעריקע — פון אַזאַ סוף האָב איך נישט געהאַט דעם קלענסטן פאַרגעפיל. אַזאַ געדאַנק וואַלט מיר דאַמאָלט אויסגעקוקט ממש פאַר אוממעגלעך.

פּיאָנערן און בויער

אַבער דאָס אוממעגלעכע און אומדענקבאַרע איז פאַרט געוואָרן
אַ רעאַליטעט.

דער גאַנג פון דער רוסישער רעוואָלוציע, די געשעענישן אין
„בונד“, די ליקוידאַציע פון זיין אויסלענדדישן קאָמיטעט, דער כאַאָס
אין איראָפּעאישן לעבן, און דער עיקר די אויסזיכטסלאָזיקייט איינצו-
אַרדנען זיך מאַטעריעל וואוּ-עס-איז אין איראָפּע — דאָס אַלץ האָט באַ-
דייט איין זאַך: בלייב אַוואוּ דו ביסט . . .

מיין ווייטערדיק לעבן איז געווען אַ מיזאַמע צופאַסונג צו גאַר נייע
באַדינגונגען און אינטערעסן: פּאָליטישע, סאָציאַלע און פאַרטייאישע.
מיט דעם אייגנטלעך וואַלט איך געקענט פאַרענדיקן מיינע מעמו-
אַרן פאַר דער עפּאָכע 1898-1916. אַבער אין די ערשטע פאַר יאָר אין
שיקאַגאָ, האָב איך גייסטיק נאָך פאַרגעזעצט צו לעבן מיטן לעבן פון
איראָפּע, מיט אירע פאַרשידענע אינטערעסן, אין מיינע דאַמאָלטדיקע
איבערלעבונגען זיינען אין אַ גרויסער מאָס געווען פאַרקניפט מיט די גע-
שעענישן „דאָרטן“, אויף יענער זייט ים.

עפילאג

איך בין אין שיקאגא... אין דער גרויסער, טומלדיקער שטאט פיל איך זיך נידערגעשלאגן, פרעמד, און מיין שטימונג איז אפט אויף דער גרענעץ פון יאוש. עס איז מיר שווער זיך צוגעוואוינען צו דער נייער סביבה, צו דעם נייעם אָרום. עס פעלט מיר דער דערפרישנדיקער, אויפמונטערנדיקער קאנטאקט מיט אינטימע פריינט און חברים, ווי איך האָב דאָס געהאַט אין אייראָפּע. איך קען ממש זיך נישט צופאַסן צו די פּאַליטיש און גייסטיק פרעמדע פאַר מיר מענטשן, און ווי-עס-איז שלום מאַכן מיט די באַדינגונגען, וואָס האָבן אַזוי גרינטלעך אומגעביטן מיין לעבנס-שטייגער. אָן אַ וועלכער נישט איז פאַראַינטערעסירונג, אַפּאַטיש, אַפילו מיט אַ געוויסער דאַזע ווידערווילן, טו איך אַפּ טאַג-איין טאַג-אויס מיין אַרבעט אין אַפּיס, אָן אַרבעט, וואָס ווערט געטאַן אָן דעם מינדעסטן גייסטיקן סטימול און וועלכע עס וואַלט געקענט לייכט אויס-געפירט ווערן פון אַ 14-15 יאַריק מיידל. מיט מיינע קרובים, די אייגנ-טימערס פון דער לאַבאָראַטאָריע, האָב איך נישט קיין שום געמיינזאַמע אינטערעסן און איך האָב גאַר נישט מיט זיי וועגן וואָס צו רעדן. אַפט שעה איך זיך פאַר זיך אַליין, אַז אויף אַט-דעם וועג, דורך אַזאַ מין קינ-דערשע אַרבעט קומט מיר אויס צו "מאַכן אַ לעבן". איך האָב נישט קיין שום וואונטש און אַמביציע צו זוכן עטוואָס בעסערס, נוצלעכערס שכל'-דיקערס. צו וואָס? עס איז נישט אויף לאַנג. באַלד, אַט-אַט, וועל איך דאָך זיך לאַזן אויפן וועג צוריק קיין אייראָפּע... אַבער דער "צוריק" איז קיינמאַל ניט געקומען... .

דערווייל האָב איך זיך נישט געוואַלט אונטערגעבן צו דער דאָזי-קער שטימונג און ווי מעגלעך זיך געראַנגלט קעגן איר. אַפילו אין דער קורצער צייט, וואָס איך האָב פּראַיעקטירט דאָ צו פאַרברענגען, האָב איך נישט געוואַלט פאַרגליווערט ווערן געזעלשאַפטלעך און פּאַליטיש. אַ רעקאַמענדאַציע בריוו פון אַב. קאהאַן, דעם רעדאַקטאָר פון "פאַר-ווערטס", צו פיטער זוסמאַן, דאַמאַלט אַ באַוואוסטער אַרבעטער-טוער

פּיאָנעֶרן און בױער

און אַדוואַקאַט, האָט מיך אַרײַנגעפֿירט אין די שיקאַגער סאָציאַליסטישע קרייזן, אידישע און נישט אידישע, און דורך דעם געעפנט פֿאַר מיר אַ וועג פֿאַר באַשיידענער סאָציאַליסטישער אַרבעט. איך האָב אויך אויסגעזוכט עטלעכע אַמאָליקע בונדיסטן און בונדישע סימפּאַטיקער, און אויף אַזאַ אופן האָט זיך אין אַ געוויסער מאָס באַשאַפֿן אַ קרובה'שע גײַסטיקע אַטמאָספֿערע.

ווי איך האָב שוין דערמאָנט, האָב איך די ערשטע פֿאַר יאָר מיט אַלע מײַנע געדאַנקן און מיט מײַן גאַנצער נשמה געפֿילט ווי איך וואָלט זיך געפונען נישט אין שיקאַגאַ, נאָר ווי איך וואָלט נאָך געווען אין אײַ-ראַפּע. די געשעענישן פון וועלט־היסטאָרישער באַדייטונג האָבן זיך אַנט־וויקלט מיט אַן אומבאַשרײַבלעכער שנעלקײט. בלויז עטלעכע חדשים זײַנען פֿאַרביי זינט איך האָב פֿאַרלאָזן זשענעווע, און ווי שטאַרק דאָס בילד האָט זיך אָנגעהויבן צו ענדערן! אַ נײַע וועלט, נײַע סאָציאַלע און פֿאַליטישע באַציאונגען, נײַע אויפגאַבן און צילן. אַלטע גרענעצן פֿאַרווישט, נײַע מלוכות געבאַרן, אונזערע חלומות הײבן אָן פֿאַרווירק־לעכט צו ווערן. סוף כל סוף פֿאַרט דערלעבט די ליכטיקע שעה. דער צאַריזם איז געפֿאַלן, די רוסישע דעספּאָטיע איז אין חורבות, רוסלאַנד איז פֿריי. די אידישע אַרבעטער זײַנען שטאַלק, וואָס מיט זײַערע לאַנג־יאָריקע שווערע קרבנות און מיט דעם בלוט, וואָס זיי האָבן אַזוי וויליק פֿאַרגאַסן, האָבן זיי מיטגעהאַלפֿן ברענגען די מפֿלה פון די שוואַרצע כוחות. אַלע בירגער פון לאַנד, אָן אונטערשייד פון ראַסע, נאַציע, רע־ליגיע האָבן גלייכע רעכט און די זעלבע פֿליכטן. עס הערשט אומבאַ־גרענצטע קאָאָליציע פֿרײַהײט, פֿרײַהײט פון וואָרט. עס איז פֿאַרשוואונדן דער „אונטערערד“, אַלץ ווערט געטאָן אָפֿן, אָן באַהעלטעניש. שווער איז צו טרױען די אײַגענע אויגן. אָט איז שוואַרץ אויף ווייס אין אַ רוסי־שער צײַטונג אין פעטראַגראַד: „נעכטן איז אין ליטייני טעאַטער פֿאַר־געקומען אַ פֿאַרזאַמלונג פון דעם „אַלגעמײַנעם אידישן אַרבעטער בונד“, מיט רעפּעראַטן איז אַרויסגעטראָטן ה. ערליך, ד. זאַסלאַווסקי, מ. ראַפּעס און אין אַן אַנדער אָרט פון דער זעלבער צײַטונג: „אין סאַ־וועט פון אַרבעטער דעפּוטאַטן איז דער „בונד“ פֿאַרטראָטן דורך ערליכין און זאַסלאַווסקי“; אָט גײַט אַרויס אָפֿן, פֿריי אַ בונדישע צײַטונג די

ד ז ש א ן מ י ל ל

„ארבעטער שטימע“ מיט דער מיטארבעטערשאפט פון ערליך, קאנטאָר-ראַוויטש, זאַסלאָווסקי, ראַפּעס, הייליקמאַן; אַט קריג איך אַ פּאַסטקאַרט פון אַנאַ ראַזענטאַל, דעמאַלט פּאַרטיי סעקרעטאַרן פון „בונד“, וואָס בעט מיך שרייבן אויפן אַדרעס: „ביוראָ בונדאַ, ניקאַלאַיעווסקאַיאַ 78, פעטראַגראַד“; אַט שרייבט מען מיר פון זשענעווע, אַז עס איז דער-האַלטן געוואָרן די פּאַלגענדע טעלעגראַמע פון פעטראַגראַד: „אויס-לענדישער קאָמיטעט פון בונד, קאַרוזש 81, דעם ערשטן אַפּריל (1917) וועט אָפּגעהאַלטן ווערן אַ קאָנפּערענץ פון „בונד“, מיר דערוואַרטן 75 דעלעגאַטן פון פּאַרשידענע שטעט, צענטראַלער קאָמיטעט פון „בונד“... אַלץ קלינגט אומגלויבלעך, פּאַנטאַסטיש.

אויסערגעוויינלעך און אומגלויבלעך זיינען אויך די ידיעות, וואָס איך קריג פון זשענעווע. פּראַנצ'ס בריוו זיינען פול מיט באַגייסטערונג און עקזאַלטאַציע, וולאַדימירס, אַ סך רואַיקער, געלאַסענער. ביידע קלייבן זיך אין גיכן צו פאַרן קיין פעטראַגראַד, זיי וואַרטן בלויז אויף די נויטיקע וויזעס. דער אויסלענדישער קאָמיטעט האָט זיך פּאַנאַנדער-געלאָזן, זיין הויפט-קוואַרטיר אויף קאַרוזש, וועלכע ער האָט פּאַרנומען אין משך פון 15 יאָר, איז שוין אויפגעגעבן, די ביבליאָטעק און אַרכיוו שוין איינגעפּאַקט און אַריבערגעפירט אין אַ שפייכלער. ווען פאַר איך קיין פעטראַגראַד? פרעגן זיי ביי מיר. פאַר זייער אָפּפאַרן וועלן זיי מיר טעלעגראַפירן, און — „זייט געזונט, מיר וועלן זיך זען אין קורצן אין פעטראַגראַד“... .

גאָר וואונדערבאַר זיינען אויך די נאַכריכטן פון פּוילן, ווער האָט זיך געקענט ריכטן אויף אַזעלכע גרינטלעכע ענדערונגען אין אַזאַ קור-צע צייט? די געשעענישן דאָ באַוועגן זיך — כאַטש נישט אויפן זעלבן אופן און נישט מיט די זעלבע רעזולטאַטן — אפּשר נישט פּאַמעלעכער ווי אין רוסלאַנד גופאַ. פּריער אונטער דער דייטשער אַקופּאַציע, שפּע-טער אין באַפּרייטן פּוילן וואַקסט דער „בונד“ אויס אין אַן אמת'ער אָפּגעער פּאָליטישע פּאַרטיי פון די אידישע אַרבעטער. אַט קומען פאַר וואָרן אין די שטאַט-ראַטן אין פּאַרשידענע שטעט, און דער „בונד“ קען פּאַרצייכענען אַ שיינעם דערפּאַלג טראַץ דעם, וואָס אַלע אַנדערע אידישע פּאַרטייען און גרופּירונגען — אַרטאָדאָקסיע, אַסימיליאַטאַרן און ציו-

פּיאָנערן און בויער

ניסטן פון אלערליי קאלירן — האָבן זיך פאַרײניקט אין קאַמף קעגן זיין פּלאַטפּאָרמע. אין לאַדזש, ווערט אויסגעוויילט דער לערער י. ליכטענער־שטיין, אין וואַלאַלאַוועק, דער אַרטיקער לאַנגיאַריקער בונדישער טוער הילער, אין קאַליש צוויי בונדיסטן, אין בענדין פּייסאַכאָאָן, אײנער פון די פּיאָנערן פון דער אידישער אַרבעטער באַוועגונג אין פּוילן, אַ מיט־גליד פּונם „בונד“ זינט זיין עקזיסטענץ. די צאַל מיטאַרבעטער אין דער וואַל־קאַמפּאַניע אין לאַדזש, איבער פינף הונדערט. מיטינגען מיט מעדעמען אַלס הויפט רעדנער, וואָס איז ספּעציעל געקומען פון וואַרשע, ציען צו פיר טויזענט צוהערער. די פּראָפּעסיאָנעלע אַרגאַניזאַציעס פון טעקסטיל אַרבעטער, פון בעקער, לעדער־אַרבעטער, מאַלער, האַלץ און פּאַפּיר אַרבעטער, נעמען אָן דעם „בונדס“ פּלאַטפּאָרמע. אַפילו אין דער קליינער שטאָט וואַלאַלאַוועק, האָט דער „בונד“ געהאַט ניין וואַל־מיטינגען מיט פינף טויזענט אַנטיילנעמער.

אַט ווערט צום צווייטן יאָר זינט עס דערשיינען די „לעבנס־פּראַגען“ אַרגאַניזירט אין גאַנץ פּוילן אַ פּרעסע־טאַג. ער ווערט גע־קרוינט מיטן גרעסטן דערפאַלג הן אין פּינאַנציעלער הן אין מאַראַלי־שער הינזיכט. אַט אַראַנזשירט דער אַרבעטער קלוב אופן נאַמען פון „בראַניסלאַוו גראַסער“ אין וואַרשע, צוויי ליטעראַריש־מוזיקאַלישע אַוונטן געוידמעט דעם 60־יאַריקן יוביליי פון מאַריס ווינטשעווסקי, מיט אַ פּראַגראַם, וואָס ווערט אויסגעפירט דורכן כאַר און פון דער דראַמאַטישער סעקציע ביים קלוב. אַט פּאַרעפּנטלעכט די בונדישע „געזעלשאַפט צו באַקעמפן דעם אַנאַלפּאַבעטיום“ אַ סעריע לעקציעס מיט טעמעס פון: פּאָליטישע עקאָנאָמיע, פּוילישע ליטעראַטור, עקאָנאָמישע און פּאָליטישע געאָגראַפיע, אַלגעמיינע געשיכטע, די יסודות פון דער געזעלשאַפטלעכער אַנטוויקלונג, קולטור געשיכטע... דאָס אַלץ איז אַזוי ניי, אַזוי פאַרשידן אין אינהאַלט און פּאַרמע, אָן מען קען נישט נישט נתפעל ווערן פּונם פּאַרנעם און כאַראַקטער פון דער בונדישער טעטיקייט ווי זי האָט זיך אַנגעהויבן צו אַנטוויקלען. דאָס איז דאָך גאָר אַן אַנדער וועלט, וואו מען קען אַטעמען, וואו מען קען לעבן, וואו די לופט איז ריינער און געזינטער.

ווי באַוואוסט, האָבן אַבער די דאָזיקע האַניק־חדשים לאַנג

ד ז ש א ן מ י ל ל

נישט געדויערט. איידער מען האָט באַוויון זיך אַרומצוקוקן, איז דער שיינער בלויער הימל פון ישועה און האַפנונג באַלד באַדעקט געוואָרן מיט געדיכטע שוואַרצע שטורם-וואַלקענס. דער באַוואַפנטער אויפֿ-שטאַנד פון אַ מינאַריטעט פון דער רעוואַלוציאַנערער דעמאָקראַטיע, די באַלשעוויסטישע איבערקערעניש, האָט צונישט געמאַכט אַלע פלע-נער און דערוואַרטונגען. דער אומבאַגרענעצטער טעראָר פון די באַל-שעוויקעס, די פאַרפאַלגונגען, אונטערדריקונג און צום סוף די פולשטענ-דיקע פאַרניכטונג פון אַלע געזעלשאַפטלעכע עלעמענטן, וואָס זיינען נישט געווען הונדערט פּראָצענט קאָמוניסטיש, האָבן אויסגעמעקט די פּריערדיקע אילוזיעס וועגן דער מעגלעכקייט פון אַ ווייטערדיקער פּרייער און נאָרמאַלער אַנטוויקלונג אויפן וועג צום סאָציאַליזם. עס האָט זיך נישט איינגעגעבן צו מאַביליזירן און קאָנצענטרירן די כוחות פון אַרבעטער-קלאַס אַרום דעם סאָציאַל-דעמאָקראַטישן פּראָגראַם און זיך אַנטקעגנשטעלן דער דיקטאַטור פון דער מינדערהייט. דאָס לעבן ביי אַזעלכע באַדינגונגען האָט נאָטירלעך נישט נאָר פאַרלוירן יעדן רייך, נאָר אויך געוואָרן געפערלעך פאַר אַלע יענע, וואָס האָבן באַקעמפּט דעם עצם פון דיקטאַטור, אַדער וואָס זיינען אפילו איינפאַך נישט גע-ווען מסכים מיט אירע מעטאָדן.

אויך פוילן, נאָך דעם, ווי זי איז אויפגעשטאַנען תחית המתים, נאָך די ערשטע יום-טובֿ'דיקע יובל-טעג און פאַרשכורט'קייט, האָט זיך אַ קערעווע געטאָן אויף שעדלעכע געפערלעכע אַפט שענדלעכע וועגן. אַלע אַמאָליקע פּיערלעכע דערקלערונגען פון די פוילישע סאָציאַליסטן, אַז אין אומאַפּהענגיקן פוילן וועלן די אידן זיין זיכער מיט זייער לעבן און וועלן געניסן גלייך מיט די פּאָליאַקן בירגערלעכע און קולטורעלע פּרייהייט, האָבן זיך אַרויסגעוויזן פאַר פאַלש. אַ פּאָגראַם כּוואַליע האָט זיך באַלד פאַרשפּרייט איבערן גאַנצן לאַנד, דערהויפּט אויף דער פּראָ-ווינץ און אין גאַליציע, און אידיש בלוט האָט זיך געגאַסן אין פינסק, לידע, לובלין, ווילנע און אַפילו אין וואַרשע. מיט זייער אַכזריות'דיקייט האָבן די פּאָגראַמען אַפּטמאַל דערמאַנט די אידישע בלוט-באַד פון 1905 אין רוסלאַנד. באַזונדערס שטאַרק האָט געווילדעוועט דאָס מיליטער. פּאַקטיש איז דאָן די גאַנצע רעגירונגס-מאַכט געלעגן אין די

פּיאָנערן און בויער

הענט פון קרעאַטורן פון דעם אַנטיסעמיט און „נאַראָדאָויעץ“ דמאָוסקי, און פון אַ מיליטערישער קליקע, וועלכע האָט געשטאַמט פון די אַלטע צאַרישע צייטן. דער קריגס מיניסטער אַליין, גענעראַל לעסנעווסקי, האָט פאַר דער באַפרייאונג פון פּוילן געדינט אין דער צאַרישער אַרמיי און אַפילו נישט געקענט ריידן פּויליש ווי געהעריק.

בינו לבינו האָבן די פאַרענדערונגען פון וועלט־היסטאָרישער וויכ־טיקייט געבראַכט אַנטווישונגען אָן אַ סוף, נייע זאָרג און ספּקות, אָן אַ שיעור אומקלאַרע און אומבאַשטימטע דערוואַרטונגען, אומרואיקייט און פּייַן.

עס איז אָבער געווען אַ גרויסע נפּקא־מינה צווישן דער לאַגע אין רוסלאַנד און אין פּוילן. דאָרטן איז דער „בונד“ צוזאַמען מיט אַלע אַנ־דערע סאַציאַליסטישע פּאַרטייען אין גיכּן אין גאַנצן באַרױבט געוואָרן פון יעדע עקזיסטענץ־מעגלעכקייטן, אין פּוילן האָט דער „בונד“ פאַרט געקענט פּאַנאַנדערוויקלען אַלע זיינע כּוחות און אויסאיבן אַ געוויסע השפּעה אויף אַלץ גרעסערע מאַסן. עס זיינען פאַרביי בלױז אַ פּאַר יאָר און די ראַל, וואָס דער „בונד“ האָט אָנגעהויבן צו שפּילן אין פּוילן, איז באמת געוואָרן אימפּאַזאַנט. „אונזער גאַנצע חברה אין וואַרשע“ — האָט מען מיר געשריבן — „אַרבעט אויף טיש און אויף בענק. מיר האָבן ווידער באַהערשט די גאַנצע אידישע אַרבעטער באַוועגונג און שטייען פעסט און מעכטיק אויף די פּיס. אַפילו די גרויסע צרות פון אַלערליי פּאַסיסטן און אַנדערע כּוליאַגאַנישע אַרגאַניזאַציעס שרעקן אונז נישט. מיר האָבן געשאַפּן קעגן זיי אַ זעלבסטשויק, וואָס באַשטייט פון אַן ערך טויזנט אידישע אַרבעטער און אַרבעט אין אַ קאַנטאַקט אויך מיט די פּוילישע לינקע אַרגאַניזאַציעס . . . נח, איז שוין גרוי געוואָרן אין דער פּאַרטיי אַרבעט. ער איז דער פּאַרזיצער פון אונזער פּאַרטיי און, ווי אַ געטרייער סאָלדאַט, גיט ער אַוועק זיינע 24 שעה פאַר דער באַוועגונג. בייניש איז מיט אַ זעקס יאָר יינגער פון אים, ווי איר ווייסט, אָבער ער מאַכט דעם איינדרוק פון אַ גרייז־גרויען זקן, און ער האָט נאָך אַ האַרץ־פעלער דערצו. פּונדעסטוועגן האַלט ער זיך גלענצנד. ער פּילט אויס גאַנצע זייטן פון דער „פּאַלקס־צייטונג“ און מיט זיין וואונדערלעכער לייבן־שטימע רודערט ער אויף ביי יעדער געלעגנהייט די אַרבעטער־

ד ז ש א ן מ י ל ל

מאָסן פון וואַרשע. ערליך איז דער הויפט־רעדאָקטאָר פון אונזער צייטונג. אַ קרישטאָל־ריינער מענטש, וועלכער איז ביי אַלעמען האַרציק באַליבט און פון אַלעמען, אַן אויסנאַם, טיף געשעצט. ער האָט זיך גלענצענד אויסגעאַרבעט און איז געוואָרן איינער פון אונזערע שענסטע און בעסטע פירער. אפילו די פוילישע שוואַרץ־מאה'ניקעס פון אונזער שטאָט־ראַט האָבן פאַר אים שטאַרק דרך ארץ, שוין נישט רייזנדיק פון די אַרבעטער מאָסן — סיי אידישע, סיי פוילישע, וואָס פאַרגעטערן אים ממש. אַ גאַלדענער מענטש"...

עס איז אפשר אינטערעסאַנט דאָ צו דערמאָנען, אַז דאָס אויסשליסן פון אַט־די מענטשן: פון נח, ערליך, מיכאַלעוויטש, ווי אויך דאָקטאָר בראַס און י. ליכטענשטיין (פון לאַדז) האָט דער קאָמאינערן געשטעלט אַלס איינע פון די באַדינגונגען צוצולאָזן דעם „בונד" אין זיינע רייען...

מזמת דער פאַרענדערטער לאַגע זיינען קאָסאָווסקי און קורסקי קיין רוסלאַנד נישט געפאַרן. פון זשענעווע האָבן זיי זיך אַריבערגעקעליבן קיין בערלין, וואו פראַנץ קורסקי איז אין גיכן — אַ דאַנק זיין אינטי־מער פריינטשאַפט מיט די גרוזינישע סאַצ. דעמ. דעפוטאַטן טשכעאי־דוע, טשענקעלי א. א. — באַשטימט געוואָרן אַלס שטעלפאַרטערטענדער אַמ־באַסאָדאַר פון דער גרוזינישער סאַצ. רעפובליק. זיין דיפלאַמאַטישע קאַריערע האָט זיך אָבער באַלד איבערגעריסן. די באַלשעוויסטישע אינוואַזיע פון דער גרוזינישער סאַציאַליסטישער רעפובליק האָט גע־מאַכט אַ גיכן סוף סיי פון איר און סיי אויך פון איר סאַציאַליסטישער רעגירונג.

אויך פאַר מיר איז די פאַרענדערטע לאַגע געווען דעצי־דירענד: איך האָב דערווייל אויפגעגעבן דעם געדאַנק פון פאַרן צוריק קיין איי־ראַפע. דאָקעגן האָב איך מער און מער געזוכט זיך איינצואוואַרצלען אין דער אַמעריקאַנער סביבה און ווי־עס־איז זיך צוטוליען דאָ צו דער סאָ־ציאַליסטישער באַוועגונג, וועלכע האָט דעמאָלט געשפרודעלט מיט לעבן און איניציאַטיוו.

און ווידער הייבט זיך אָן פאַר מיר אַ ניי לעבן, ביי גאַר אַנדערע אומשטענדן און אין גאַר נייע באַדינגונגען.

טאטאזאנר טײַעס

מאַרק ליבער

וולאַדימיר מעדעם

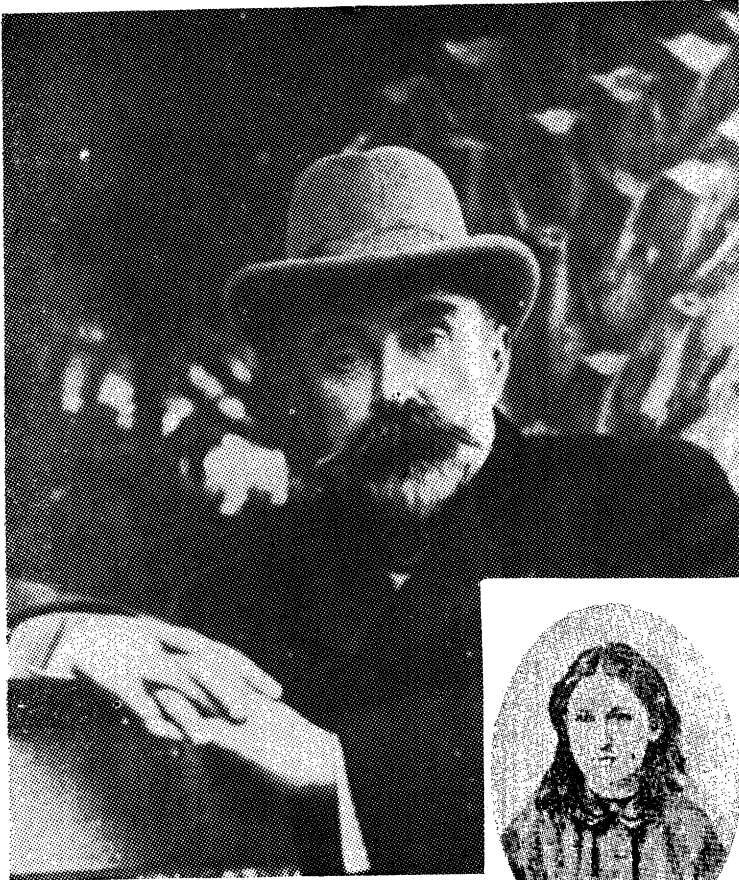
בראניסלאוו גראסער

ר. אבראמאָוויטש
(פּאָטראַפּירט אין 1903)

פאוועל אקסעלראד

געאָרגי פּלעכאַנאַוו

וועראַ זאַסליטש

עזרארד בערנשטיין

קארל קאוטסקי

מאַרקוס קאַסוואַן

סאַראַ קאַסוואַן

סינאַי

ד.ר. ק. אייניגלער

פּראָפּ. ליבמאַן הערש

אַלבערט לוריע, אַנאָ און פּאַוועל ראָזענטאַל, טאַראַס
(פּאַטאַגראַפֿירט 1906 אין בערן בשעת דער 7טער קאַנפּערענץ)

פראניא גראבעלסקא

אסתר ריסקינד, זאקהיים
(אומגעקומען 1905 אין ביאליסטאק)

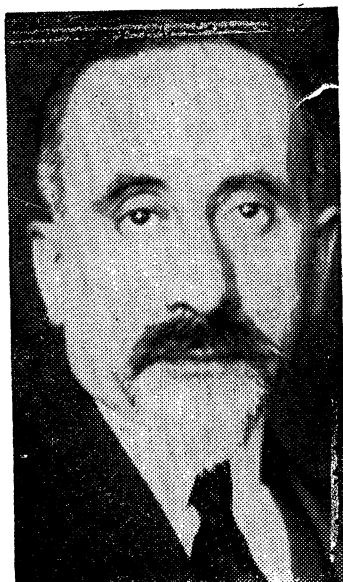
ב. וולאדעק

דזשאן מילל און זיין פרוי אויף דער עלטער

וויקטאר אלטער

הענריק ערליך

זוכעטל פון נעמען

זוכצעטל פון נעמען

- אַבראַמאָוויטש — 11, 170, 209, 221, 237.
 אַבראַם (איינבינדער) — 16.
 אַדלער, וויקטאָר — 164, 167, 262.
 אַזעף, יעֹונאַ — 74, 75, 77, 79.
 אַלבאַרדאָ — 266.
 אַלטער, וויקטאָר — 191.
 אַלעקסאַנדרינסקי, אַבראַם — 16.
 אַמפּיעאַטראָוו — 196.
 אַנאַטאָוו — 28.
 אַנדרייעוו — 43.
 אַנועל — 163.
 אַנמאַן — זע ראַזענטאַל, פּאָועל.
 אַנסקי, י.ש. — 23.
 אַנשעלעס — 95, 96.
 אַפּטעקמאַן און פּרוי — 195.
 אַקימאָוו (מאַכנאָוויעץ) — 28, 100, 114, 116.
 אַקסעלראָד, פּאָועל — 25, 28, 100, 121.
 אַקסעלראָד, ליובאַ — 107.
 אַרקאַזי — זע קרעמער.
 אַשפּיז — 109, 216.
 אַשקענאַזי — 246.
 אַזשעך — 271, 273.
 אַלגין — זע נאַוואַמייסקי.
 אוטגאָף, גענעראַל — 188.
 אוילאַנאָוו — זע לענין.
 איינביצקי, יוסף — זע מיכאַלעוויטש, בייניש.
 איחאָנשיין — 28, 100.
 אינגערמאַן — 28.
 איש־תּקוה — זע הפּאַמאַך צביון.
 איידלמאַן — 116.
 אייזענשטאַט, איסאַי („וויטאַלי“) — 109, 116, 221, 237, 240.
 אייזענבערג, מאַריאַנע — 157.
 איינהאַרן, ווד — 273.
 באַזאַראָוו (רוזנעוו) — 44.
 באַסקין, יוסף — 222.
 באַריאַטינסקי, פּירסט — 184.
 באַנעוואָר — 109.
 בוכהאַלץ — 31.
 בייליס — 239.
 ביין — 72.
 בייניש — זע מיכאַלעוויטש.
 בלום, הלל — 191.
 בלומשטיין — 83, 72, 80, 222.
 „בן־אהוד“ — זע זשיטלאַווסקי, ח.
 בעבעל — 163, 164.
 בעלאַצערקאָווסקאַיאַ — 45.
 בענסקי, ב. — 11, 222.
 בערמאַן, פּאָועל — 11, 13, 14.
 בערנשטיין, לעאָן — 16.
 בערנשטיין, עדואַרד — 161.
 באַרנשטיין, אַלגאַ — 44.
 באַראַס, דר. — 286.
 באַרוין, סערגיי — 216.
 באַרוקער — 116.
 באַרוקער (פּרוי) — 117.
 באַרעשקאָווסקאַיאַ — 163.
 באַפּאַן — 195, 196.

- גאָרױ — 142.
 גאָזשאַנסקי — 11.
 גאָלדע — 71.
 גאָץ — 195.
 גורעױטש, מ. — 45.
 גינסבורג, „גיסער“, יעױגעני — 95, 208.
 גער — 86, 89, 163, 164, 255, 262.
 גראַבעלסקאַ, פּאַניאַ — 72.
 גראַס, איגנאָץ — 152, 153.
 גראַסמאַן — 44.
 גראַסערי, בראַגיסלאַױ („זעלצער“) — 11, 170, 174, 177, 188, 201, 212, 222, 237.
 גרינעױטש — זע קאַגאַן, מ.
 גרינפעלד (ברידער) — 208.
 דאָױדנאָן — 45.
 דאַשינסקי — 146, 152, 153.
 דאָױגערדס (צעלינע און פּאַמיליע) — 53, 58, 77, 78, 189, 256, 276, 277, 278.
 דױַ — 235.
 דובנאָױ, ש. — 203, 204.
 דױערדזשינסקי, פעליקס — 136, 143, 144.
 דיקשטיין — 246.
 דמאָוסקי — 285.
 דעױענישסקי (א. ױיטער) — 208, 219.
 דראַזנעס — 216.
 דאַמונקולוס — זע זאַסלאַױוסקי, דוד.
 דאַפּמאַן, ב. (צביון) — 71, 72, 79, 80, 222.
 הויסמאַנט, קאַמיל — 167.
 הורױטש, צביה — 5, 16, 17, 18, 109.
 הילקױט — 163.
 הייליקמאַן — 95, 282.
 היינדמאַן — 167.
 העלער (אַדרעייעױאַ) — 45.
 הערצל, דר. — 182.
 הערווע — 258.
 הערש, ליבמאַן — 11, 236, 240, 263, 268.
 ױאַיאָן — 88, 262.
 ױאַנדערוועלדע — 163, 164, 266.
 ױאַן קאַל — 167.
 ױאַסילטשיקאָױ, פּרינץ — 188.
 ױאַרינסקי — 195.
 ױאַרסקי — 163, 167, 251.
 ױאַינאַראָױוסקאַ, צעזאַרינאַ — 163.
 ױאַלף, לױסיען — 194.
 ױױיאָני — 256.
 ױיטאַלי — זע אױיענישטאַט איסאַני.
 ױילבושעױטש, מאַניאַ — 126.
 ױילטער, מאַרק און שפּרה — 191.
 ױינאַקור, מאַקס — 11, 109, 173, 174.
 ױינטשעױוסקי, מ. — 23.
 ױינער — 216.
 ױיינשטיין, אַראָן („ירחמיאל“) — 11, 54, 62, 63, 66, 222, 237.
 ױייטנבלום, שמאי (קרומקאַפּ) — 62, 109.
 ױלאַדמיר — זע קאַסאַױוסקי.
 ױלאַדעק, ב. — 215, 216.
 זאַלקינד, אַלבערט — 18.
 זאַסוליש, ױעראַ — 25, 28, 100, 121.
 זאַסלאַױוסקי, דוד („פּיליפּ“, האַמונד קולוס) — 96, 97, 208, 222, 240, 281, 282.
 זאַקאָן, חיים — 157.
 זאַקאָױים, דימיטרי — 222.
 זאַקס, א. ש. — 223.
 זאַלאַטאַראָױ — 95, 208.
 זובטאַױ — 1, 16, 61, 125.
 זוסמאַן, פּיטער — 280.
 זיבערט — 273.

- זינגויען — 268
 זינגער, זמן — 109
 זעלאוו, סערגיי — 11, 15, 17
 זשאָלדוסקא, מאַריאַ — 16
 זשיטלאָוסקי, ח. — 23, 33, 34, 35
 40, 54, 55
 זשאָרעס — 86, 90, 164, 254, 256
 זאַראַס — זע קאַץ, דוד
 זאַביאַט, מאַקס — 18
 זימין — 72, 222
 זעסלער — 28, 100
 זעפלאָוו — 28
 זערמאַן, משה — 192, 222
 זראַיאָאָוסקי — 57
 זראַצקי — 20, 99, 121, 229
 זרולסטראַ — 163
 זרוסעוויטש — 44
 זרעפּאָוו — 125
 זשיריקאָוו — 246
 זשכעאירוזע — 286
 זשכענקעלי — 286
 זשעמערינסקי — 235, 263
 זאַגעלאַ — 240
 זאַגיקעס — 251
 זאַדקאַ — 252
 זיזעפּאָוויטש, ליובאַ — 45
 זיחמיאל — זע וויינשטיין, אַראָן
 זאָוקין — 208
 זאַנזשי — 44
 זמילאָוסקי — 245
 זונאַטשאַרסקי — 229
 זועגער, קאַרל, דר. — 2, 3
 זוריע, אַלבערט — 157, 208
 זוקסעמבורג, ראָזאַ — 136, 163
 164, 234, 251
 זיבמאַן-הערש — זע הערש
 זיבער, מאַרק — 11, 109, 114
 116, 167, 170, 173, 209
 221, 237, 240, 263
 זיבנקעט, קאַרל — 262
 זיטוואַק, אַ. — 11, 96, 212
 זיכטענשטיין, י. — 283, 286
 זיעסיין א. (וואַלט, אברהם) — 23, 194, 215
 זיפעץ, דוד (מאַקס גאַלדפאַרב) — 192
 זיפשיץ, אַנאַ — 72, 73
 זיפשיץ, עזאַ — 72, 73
 זעוויט, ראָזאַ („פּרידאַ“) — 45, 109, 192
 זעווין, שלום — 109
 זענין — 104, 107, 110, 111, 112, 113, 119, 121, 211
 זעסנעווסקי — 285
 זעקערט, הירש — 127
 זאַזאַווער, מאַקס — 45, 222
 זאַכלין, ד. — 11, 45, 222
 זאַסלאָוו — 43
 „מאַקסיים“ — זע קלעוואָנסקי, סעמ-יאָן
 זאַרגאַלין, סעמאַן — 72, 192
 זאַרטאַוו — 99, 100, 102, 103, 107, 113, 114, 116, 121
 זאַרטינאַוו (פיקער) — 100, 116
 זאַרכלעווסקי — 136, 163
 זאַצקין — 46
 זינזעו — 16
 זיזשקאַט — 271
 זיזניקאַוויטש, גלעב — 11, 81, 100, 109, 131
 זיזשניק („זשעך“) — 192
 זיכאַלעוויטש, בייניש — 11, 16, 18, 240, 273, 285, 286
 זיילעראַן — 88, 89
 זיילך — 194
 זייער, דוד — 235
 זידעם, וואַדימיר — 11, 116, 119, 167, 174, 175, 204, 205, 209, 237, 238, 240, 273

- פלעווע — 130, 132.
 פלעכטאָנאָו — 25, 27, 28, 99, 100,
 107, 121, 124, 160, 164,
 228, 262.
 פעסקין, יעקב — 240.
 פעסקין, ישראל — 28, 100, 117.
 פערל — 252.
 פרץ — 193.
 פירסטענבערג („גאַניעצקי“) — 144,
 146.
 פייגענבוים, ב. — 194.
 פיינשטיין — 95.
 פעלדמאַן — 246.
 פראַנץ — זע קורסקי, פראַנץ.
 פרומקין, אסתר — 11, 240, 263.
 פרומקין, באַריס — 11, 109, 192,
 222, 240.
 צאלעוויטש, ב. — 235.
 צביה די זעמשערקע — זע הור-
 וויטש, צביה.
 צביון — זע האַפּמאַן, ב.
 ציפקינא — 109.
 צעטערבוים, מאַקס — 80.
 צעטקין, קלאַראַ — 163, 164.
 קאהאַן, אייב — 280.
 קאהאַן, ב. (ווירגילי) — 216.
 קאַטיאַמאַ — 160.
 קאַנטאַראַוויטש — 282.
 קאַסוואַן, מאַרקוס — 155.
 קאַסוואַן, סאַראַ — 155.
 קאַפּלינסקי — 109, 199.
 קאַץ, דוד („טאַראַט“) — 5, 7, 11,
 15, 16, 48, 50, 56, 66, 109.
 קאַרפּאַוויטש — 44.
 קאַגאַן, מ. גרינעוויטש — 43, 100.
 קאַגען, יונה — 11, 109, 173, 174,
 209, 221, 235, 263, 368.
 קאַוואַלסקי — 71.
 קאַלצאַו (גינסבורג) — 28, 100.
 קאַסאַווסקי, וואַלדימיר — 1, 11, 14,
 99, 100, 101.
 נאַוואַמייסקי, משה („אַלין“) — 95,
 221.
 נאַמבערג — 193.
 נח — זע פאַרטנאַץ.
 ניצמאַנסקי — זע זעלדאַו, סערגעי.
 נירענבערג, פאַניאַ — 192.
 סאַווינקאַו — 44.
 סאַלוצקי — 216.
 סוראַוויטש, פאַניאַ — 45.
 סטרואווע — 246.
 סטרעלצאַו — 44.
 סינאַי — 66, 144, 145.
 סירקין — 46.
 סלעפּיאַן און פרוי — 45.
 סמיט — 163.
 סעגאַל, שיינע רייוול — 16.
 סערגעי (גרויספירשט) — 125.
 ענרא — זע ראַזן.
 עפשטיין, ליווע — 16.
 עפּראַס — 33, 72, 222.
 ערליך, הענריך — 191, 235, 240,
 281, 282, 286.
 פאַוואַנסקי, ת. — 273.
 פאַרטנאַץ, נח — 11, 81, 93, 98,
 109, 116, 119, 183, 201,
 227, 257, 263, 271, 273,
 285, 286.
 „פאַוועל פּאַלסקי — זע קאַקטשינ-
 סקי, איגנאַץ.
 פאַטרעסאַו — 99.
 פאַקראַווסקי — 43.
 פּוואַנקאַרע — 256.
 פּילטודסקי — 13, 230, 252.
 פּיוניאַ — זע ראַווענטאַל, פּאַוועל.
 פּינסקי, דוד — 45.
 פּיקער — זע מאַרטינאַו.
 פּייסאַכונאַן — 192, 222, 283.
 פּלאַכאַצקי-וואַסילעווסקי — 252.

- ,167, 114, 109, 102, 100, 116, 114, 107, 100, 81,
 ,209, 201, 195, 188, 178, 188, 186, 178, 167, 162,
 .221, 268, 264, 263, 237, 228,
 קרעמער, פאטי — 188, 286, 282, 276
 ראבקינ, איסר — 47, 109, 222, 5
 דאָבינאַוויטש, מ. — 109, 35
 „רבי קרוב“ — זע בלומשטיין, 30, 28, 27, 18, 11, 6
 ראָדטשענקאָ — 117, 109, 102, 100, 72, 45, 40,
 ראָטשקאוויסקי — 77, 221
 ראָפּאָפּאָרט, שאַרל — 163, 222, 27
 ראָפּעס, מ. — 216, 237, 240, 263, קאָקאָטשינסקי, איגנאָץ — 197, 200
 .282, 281, 270 קאָראָבאָטשקין — 72
 ראָזען, עזרא — 11, 72, קוועלטש — 167
 ראָזענטאַל, אַנגאָ — 64, 65, 97, 141, 133, 53
 .282, 240, 167 קאָוטסקי, קארל — 164, 163
 ראָזענטאַל, פּאָוועל („פּינאַ“), אַנ־ קולטשיצקי — 145, 144
 מאָן) — 11, 18, 63, 64, 65, קורנאָטאוויסקי — 28
 .222, 157, 97, 96, 66, קונאו, פּראָפּ. — 223
 ראָטשטיין — 136, 194, 222, קוסקאוואָ — 26, 44
 ריסקינד, אסתר — 11, 192, 194, קוראַקי, י. („ראָזערעבע“ — 191,
 רייזען, אברהם — 193, 216
 רייכושטיין, ראָזע — 45, קורסקי, פּראָנץ — 182, 142, 186,
 ריינוס, מ. — 11, 40, 45, 195,
 שאַליט, וואָלף — 45, 263, 237, 222, 221,
 שאַרנבערג — 32, 42, 268, 282, 276, 286
 שולמאַן, וו. — 11, 57, 192, 216, קייריאָרדי — 167
 .273 קלעוואַנסקי, סעמיאַן (מאַקסימ) — 61
 שטרעבל — 223, קעמפּנער — 246
 שפּרינגער — 52, קראָסילניקאוואָ — 199
 קריטשעוויסקי, באָריס — 100, 117,
 קרעמער, אַרקאָדי — 1, 11, 14, 81

